

**T. C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

**SALAT TEPE ORTA TUNÇ ÇAĞI KÜÇÜK BULUNTULARI:
TİPOLOJİ VE İŞLEV ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLYAS ÇETİNKAYA

KOCAELİ 2021

**T. C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

**SALAT TEPE ORTA TUNÇ ÇAĞI KÜÇÜK BULUNTULARI:
TİPOLOJİ VE İŞLEV ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLYAS ÇETİNKAYA

PROF. DR. AYŞE TUBA ÖKSE

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 07.07.2021/16

KOCAELİ 2021

ÖNSÖZ

Arkeolojik bir yerleşimde ele geçen pişmiş toprak, taş, metal, kemik (Hayvan kabuğu) ve cam (Frit) gibi küçük buluntular mimariyle birlikte değerlendirildiğinde yerleşimin yaşam tarzını öğrenebiliriz. Bu buluntular, arkeolojik verilerle ve günümüzle bağlantı kurarak değerlendirildiğinde yerleşimin kültürü, üretim seviyesi, ürün kalitesi, meslek grupları, üretimde kullanılan malzemesi, buluntuların ve yapıların işlevleri gibi birçok sonuca ulaşılabilir.

Yüksek lisans tez konusu olarak “*Salat Tepe Orta Tunç Çağı Küçük Buluntuları: Tipoloji ve İşlev Analizi*” adlı çalışmayı seçmemdeki amaç, Salat Tepe Kazısı’nda bulunmam, bitirme tezi olarak Salat Tepe Erken Demir Çağ Çukur Seramikleri’ni yapmam ve Orta Tunç Çağı Küçük Buluntularını çalışmak istememdir. Lisans ve yüksek lisans tezlerimde orijinal malzeme çalışmamı sağlayan, kişisel kütüphanesini paylaşan, bizlerden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen üniversite hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Ayşe Tuba ÖKSE’ye sonsuz teşekkür ederim. Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca arkeolojik bilgileriyle yol gösteren Kocaeli Üniversitesi Arkeoloji bölümü hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Tez savunmamda sundukları katkılarından dolayı Doç. Dr. Şengül AYDINGÜN ve Dr. Elif BAŞTÜRK hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Arkeolojik çalışmalar yaptığım Salat Tepe Kazısı’nda bulunan bütün kazı arkadaşlarıma, lisans ve yüksek lisans tezlerinde birbirini takip eden dönemleri değerlendirdiğimiz Aydın Emanet ve Elif Bozkurt’a beraber yaptığımız çalışmalarda yaptıkları desteklerden dolayı teşekkür ederim. Ayrıca bu süreçte farklı bakış açılarıyla katkı sağlayan ekip üyesi olduğum Dede Harabeleri Kazı başkanı Prof. Dr. Gülriz Kozbe’ye, Olba Kazı başkanı (Silifke) Prof. Dr. A. Emel Erten’e, bu vasıtayla tanıştığım değerli hocalarıma ve ekip arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen aileme, tez sürecinde en büyük destekçim sevgili eşim Gül Çetinkaya’ya ve yorulduğum zamanlarada gülümsemesiyle bütün yorgunluklarımı unutturan evimizin neşe kaynağı kızım Liya Çetinkaya’ya şükranlarımı sunarım. Bu süreçte maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen gerek okul gerek iş hayatımdaki bütün arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖZET.....	VI
ABSTRACT	VII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VIII
HARİTALAR LİSTESİ.....	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	X
TABLOLAR LİSTESİ.....	XII
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XVI
RESİMLER LİSTESİ.....	XVII
LEVHALAR LİSTESİ.....	XX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN ELE ALINIŞI VE SALAT TEPE’NİN TANIMLANMASI	2
1.1. ÇALIŞMANIN AMACI, KAPSAMI, YÖNTEMİ.....	2
1.2. ÇALIŞMADA KULLANILAN TERİMLER VE TİP KODLARI.....	4
1.3. SALAT TEPE’NİN COĞRAFİ KONUMU	10
1.4. SALAT TEPE’NİN TARİHİ COĞRAFYASI.....	13
1.5. SALAT TEPE’NİN KRONOLOJİSİ	14

İKİNCİ BÖLÜM

2. STRATİGRAFİ VE KONTEKSTLER.....	16
2.1. DÖNEM IIA: TABAKA 5.....	22
2.1.1. Mimari	22
2.1.2. Kontekstler	23
2.1.3. Tarihlendirme	27
2.2. DÖNEM IIB: TABAKA 4.....	29
2.2.1. Mimari	29
2.2.2. Kontekstler	31
2.2.3. Tarihlendirme	35
2.3. DÖNEM IIB: TABAKA 3.....	37

2.3.1. Mimari	37
2.3.2. Kontekstler	39
2.3.3. Tarihlendirme	43
2.4. DÖNEM IIC: TABAKA 2	44
2.4.1. Mimari	44
2.4.2. Kontekstler	46
2.4.3. Tarihlendirme	51
2.5. DÖNEM IIC: TABAKA 1	53
2.5.1. Mimari	53
2.5.2. Kontekstler	54
2.5.3. Tarihlendirme	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. PİŞMİŞ TOPRAK BULUNTULAR: KONUM, TİPOLOJİ, KARŞILAŞTIRMA, İŞLEV ANALİZİ	59
3.1. BONCUK	59
3.2. DAMGA MÜHÜR	61
3.3. OYUN GEREÇLERİ	64
3.3.1. Oyun Taşı	64
3.3.2. Oyun zarı	65
3.3.3. Topaç	67
3.4. DOKUMA GEREÇLERİ	68
3.4.1. Ağırşak	68
3.4.2. Ağırlık	70
3.4.3. Makara	74
3.5. MADEN KALIBI	76
3.6. FIRÇA YUVASI VEYA SAPI	78
3.7. RİTÜEL KAPLAR	80
3.7.1. Minyatür Kap	80
3.7.2. Riton	82
3.8. RİTÜEL MODELLER	84
3.8.1. Sunak Modeli (Andiron)	84
3.8.2. Araba modeli	86
3.8.3. Tekerlek	88
3.9. ADAK LEVHASI	91

3.10. FİGÜRİNLER	93
3.10.1. İnsan Figürini	93
3.10.2. Hayvan Figürini	97

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TAŞ BULUNTULAR: KONUM, TİPOLOJİ, KARŞILAŞTIRMA, İŞLEV ANALİZİ	103
4.1. BONCUK	103
4.2. SİLİNDİR MÜHÜR	106
4.3. SÜRTME TAŞ ALETLER	109
4.3.1. Ağırşak	109
4.3.2. Ağırlık	110
4.3.3. Perdah veya Bileyi Taşı	114
4.3.4. Maden Kalıbı	115
4.3.5. Kanca	117
4.3.6. El Baltası	118
4.4. ÇAKIL TAŞI İDOL	119
4.5. ÖĞÜTME GEREÇLERİ	122
4.5.1. Taş Kap	122
4.5.2. Havan	124
4.5.3. Havaneli	126
4.5.4. Öğütme Taşı	128
4.6. YONTMA TAŞ ALET VE SİLAHLAR	130

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. METAL BULUNTULAR: KONUM, TİPOLOJİ, KARŞILAŞTIRMA, İŞLEV ANALİZİ	134
5.1. SÜS EŞYALARI	134
5.1.1. Boncuk	134
5.1.2. Küpe	135
5.1.3. Halka	137
5.1.4. Çan (Zil).....	139
5.1.5. İğne.....	140
5.1.6. Diğer Süsleme Parçaları	145
5.2. ALETLER	147
5.2.1. Bıçak (Hançer).....	147

5.2.2. Orak	149
5.2.3. Sap ve Sap Dili Parçası	151
5.3. SİLAHLAR.....	152
5.3.1. Balta	152
5.3.2. Mızrak Ucu	153

ALTINCI BÖLÜM

6. KEMİK VE DENİZ KABUĞU BULUNTULAR: KONUM, TİPOLOJİ, KARŞILAŞTIRMA, İŞLEV ANALİZİ	156
6.1. SÜS EŞYALARI (BONCUK)	156
6.2. DOKUMA GEREÇLERİ	158
6.2.1. Ağırşak	158
6.2.2. İğne	160
6.2.3. Bız	163
6.3. ÇETELE VE İŞLENMİŞ KEMİK PARÇALARI	165

YEDİNCİ BÖLÜM

7. CAM HAMURU VE FRİT BONCUKLAR: KONUM, TİPOLOJİ, KARŞILAŞTIRMA, İŞLEV ANALİZİ	168
--	-----

SEKİZİNCİ BÖLÜM

8. DEĞERLENDİRME	171
8.1. SAYISAL DAĞILIM	171
8.2. İŞLEV ANALİZİ	174
8.3. MEKÂNSAL İŞLEV ANALİZİ	192
8.4. KÜLTÜREL DEVAMLILIK	202
8.5. BÖLGESEL YAYILIM	206
SONUÇ	221
KAYNAKÇA	229
KATALOG ve LEVHALAR	255
ÖZGEÇMİŞ	367

ÖZET

İnsanlar dünyaya geldiği ilk andan itibaren yaşamını sürdürebilmesi için farklı işlevlerde kullanılan çeşitli araç ve gereçler üretmişlerdir. Bu anlamda Yukarı Dicle Havzasında kırsal bir yerleşim olan Salat Tepe’de Orta Tunç Çağı’na tarihlenen IIB:4-3 (OTÇ I-II), IIC:2 (OTÇ III) ve IIC:1 (GTÇ I) tabakalarda ele geçen farklı malzemelerden üretilmiş küçük buluntular “*Salat Tepe Orta Tunç Çağı Küçük Buluntuları: Tipoloji ve İşlev Analizi*” başlığı altında değerlendirilmiştir. Arkeolojik dolgularda ele geçen pişmiş toprak, taş, metal, kemik (Hayvan kabuğu) ve cam (Frit) gibi küçük buluntular stratigrafik konumları, bağlamlarına göre özellikleri yoğunlukları üzerinden değerlendirildiğinde, yerleşimlerin kültürel gelişiminin, toplumsal bağlamda iş gücü paylaşımının ve işlevlerin anlaşılır hale gelmesini sağlayacak veriler sunmuştur. Bu veriler ışığında ve günümüzdeki araç gereçlerle bağlantı kurularak Salat Tepe’de ele geçen küçük buluntular ritüel gereçleri, dokuma araçları, oyun gereçleri, süs eşyaları, besin hazırlama araçları ve aletler olarak gruplandırılmıştır.

Salat Tepe’nin Orta Tunç Çağına tarihlendirilen dört mimari tabakasından ele geçen 458 buluntu üzerinden yaşayan toplulukların yaşam tarzları, üretim biçimleri, kültürel devamlılık ve değişimlerine ilişkin belirleyici sonuçlara ulaşılmasını sağlamıştır. Örneğin, depremden ve yangından dolayı yoğun tahribata uğrayan Salat Tepe’de yaşayan topluluğun yaşam tarzında ritüellerin önemli yer tuttuğu, ekonomisinin tarımın yanı sıra, küçük buluntulardan en yoğun gruptan biri olan pişmiş toprak ağırlıklar olmasından yola çıkılarak, ihtiyaca yönelik dokuma endüstrisi olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Salat Tepe, Orta Tunç Çağı (IIB:4-3 ve IIC:2-1), Yukarı Dicle Havzası, Küçük Buluntular, Ritüel, Deprem ve Yangın.

ABSTRACT

From the first moment they came to the world, humans produced tools and equipment used for different functions in order to survive. In this sense, in Salat Tepe, which is a rural settlement in the Upper Tigris Basin, various small finds recovered in levels IIB:4-3 (MBA I-II), IIC:2 (MBA III) and IIC:1 (LBA I) dating to the Middle Bronze Age. Have been evaluated under the heading “Middle Bronze Age Small finds from Salat Tepe: Typolog and Functional Analysis”. When small finds such as terracotta, stone, metal, bone (shell) and glass (frit) recovered in archaeological fills have been evaluated on the basis of their stratigraphic position, their characteristics according to their context and the date that enable to reconstruct the cultural development of the settlement, sharing of labor in social context, and their functions to in the light of these data and of today’s tools and equipment, the small finds found in Salat Tepe are grouped as ritual items weaving tools, gaming objects, ornaments and items for food preparation as well as several tools.

The 485 findings obtained in four architectural levels of Salat Tepe dated to the Middle Bronze Age provide results regarding the lifestyles, production styles cultural continuity and changes of life style of the communities. Ritual seem to have taken an important place in the ritual seem to have taken of the community living in Salat Tepe, which has been heavily damaged by earthquakes and fire. The economy of the community is oriented according to the industry, according to the most intense group of small finds according to the.

Key Words: Salat Tepe, Middle Bronze Age (IIB:4-3 and IIC:2-1), Upper Tigris Basin, Small finds, Ritual, Earthquake and Fire.

KISALTMALAR LİSTESİ

Anatolica	Annuaire International Pour les Civilizations de L'Asie Anterieure; polie sous les auspices de L'Institut Historique et Archeologique Nederlandais a Istanbul-Leiden, Leiden.
ARCANE	Assiciated Regional Chronologies for the Ancient Near East and the Easern Mediterranean
Bkz.	Bakınız
Böl.	Bölüm
Ç	Çukur
D	Duvar
E	Enkaz
Ed.	Editör
EJ	Erken Cezire
ETÇ	Erken Tunç Çağı
F	Fırın / Ocak
Fig.	Figür
G	Mezar
GTÇ	Geç Tunç Çağı
HES	Hidroelektrik Enerji Santrali
Lev.	Levha
m	Metre
M	Mekân
M.Ö	Milattan Önce
M.S	Milattan Sonra
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OTÇ	Orta Tunç Çağı
Pl.	Plate
T	Taban
TAÇDAM	Tarihsel Çevre Araştırma ve Değerlendirme Merkezi
TÜBA- AR	Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi
vd.	ve diğerleri

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Salat Tepe' nin Konumu (Ökse ve Görmüş: 2014a: Res. 1).....	11
Harita 2: Güney Doğu Anadolu Bölgesi (Ezer, 2008: Harita 1)	12
Harita 3: Yayında adı geçen yerleşimler (Sevin 2003: 117; Köroğlu 2003: Fig. 1; Köroğlu ve Konyar 2005: Res. 1; Yiğitpaşa ve Can 2012: Harita 2; Baştürk 2014: Harita 2-10'dan düzenlenmiştir).	207

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Karışık ve Sağlam Kontekstlerin Ayrımı (Ökse ve Çetinkaya <i>Baskıda</i> Böl. 3'ten düzenlenmiştir).	21
Şekil 2: ST, IIA:5. Tabaka (ETÇ IVB) Kontekstleri	24
Şekil 3: ST, L11-13 Açmalarında IIA:5. Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi	26
Şekil 4: ST, K12 ve J12 Açmalarında IIA:5. Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi.....	27
Şekil 5: ST, IIB:4 Tabaka (OTÇ I) Kontekstleri.....	31
Şekil 6: ST, L11-12 VE K11-12 Açmalarında IIB:4 Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi.....	33
Şekil 7: ST, M13 ve L12-13 Açmalarında IIB:4 Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi.....	34
Şekil 8: ST, K13-K14 Açmalarında IIB:4 Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi.....	35
Şekil 9: ST, IIB:3. Tabaka (OTÇ II) Kontekstleri	39
Şekil 10: ST, L11-12 ve K11-12 Açmalarındaki IIB:3 Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi.....	41
Şekil 11: ST, M13 ve L13-14 Açmalarında IIB:3 Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi.....	42
Şekil 12: ST, K13-14 Açmalarında IIB:3 Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi.....	43
Şekil 13: ST, IIC:2. Tabaka (OTÇ III) Kontekstleri	47
Şekil 14: ST, L11-12 ve K11-12 Açmalarında IIC:2. Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi.....	48
Şekil 15: ST, M13 ve L13-14 Açmalarında IIC:2. Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi.....	50
Şekil 16: ST, K13-14 Açmalarında IIC:2. Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi.....	51
Şekil 17: ST, IIC:1. Tabaka (GTÇ I) Kontekstleri	55
Şekil 18: ST, L11-12 ve M13 Açmalarında IIC:1. Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi.....	56
Şekil 19: ST, L13-14 ve K13-14 Açmalarında IIC:1. Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi.....	58
Şekil 20: ST, IIC:2. Tabakadaki mekân (mutfak) ve Buluntuları (K13-14)	193
Şekil 21: ST, IIB:4. Tabakadaki Mekân (Mutfak) ve Buluntuları (L14).....	195
Şekil 22: ST, IIC:2. Tabakadaki Mekân ve Buluntuları (L-K11-12)	196
Şekil 23: ST, IIC:2. Tabakadaki Mekân ve Buluntuları (K12-13)	196
Şekil 24: ST, IIC:2. Tabakadaki Mekân ve Buluntuları (L13/M13).....	197
Şekil 25: ST, IIB:3. Tabakadaki Mekân ve Buluntuları (L12)	197
Şekil 26: ST, IIB:4. Tabakadaki Mekân ve Buluntuları (L12)	198

Şekil 27: ST, IIB:4. Tabakadaki Mekân ve Buluntuları (K14).....	198
Şekil 28: ST, IIB:4. Tabakadaki Mekân ve Buluntuları (M13).....	199

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Salat Tepe OTÇ Buluntularının işlevleri.....	3
Tablo 2: Küçük Buluntuların Malzeme ve Tip Kodları.....	5
Tablo 3: Lidar Höyük ve Yukarı Dicle OTÇ Kronolojisi (Ökse 2012b: Tablo 3; Baştürk 2014: Tablo 7'den düzenlenmiştir).	15
Tablo 4: Pişmiş Toprak Boncukların Ele Geçtiği Kontekstler	60
Tablo 5: Pişmiş Toprak Boncukların Tipleri	60
Tablo 6: Pişmiş Toprak Boncukların Benzerleri	61
Tablo 7: Pişmiş Toprak Damga Mühürlerin Ele Geçtiği Kontekstler	62
Tablo 8: Pişmiş Toprak Damga Mühürlerin Tipleri	62
Tablo 9: Pişmiş Toprak Damga Mühürlerin Benzerleri	63
Tablo 10: Pişmiş Toprak Oyun Taşlarının Ele Geçtiği Kontekstler	64
Tablo 11: Pişmiş Toprak Oyun Taşlarının Tipleri	65
Tablo 12: Pişmiş Toprak Oyun Taşlarının Benzerleri	65
Tablo 13: Pişmiş Toprak Oyun Zarlarının Ele Geçtiği Kontekstler	66
Tablo 14: Pişmiş Toprak Oyun Zarlarının Tipleri	66
Tablo 15: Pişmiş Toprak Oyun Zarlarının Benzerleri	66
Tablo 16: Pişmiş Toprak Topaçların Ele Geçtiği Kontekstler.....	67
Tablo 17: Pişmiş Toprak Topaçların Tipleri.....	67
Tablo 18: Pişmiş Toprak Topaçların Benzerleri.....	67
Tablo 19: Pişmiş Toprak Ağırşakların Ele Geçtiği Kontekstler.....	68
Tablo 20: Pişmiş Toprak Ağırşakların Tipleri.....	69
Tablo 21: Pişmiş Toprak Ağırşakların Benzerleri.....	70
Tablo 22: Pişmiş Toprak Ağırlıkların Ele Geçtiği Kontekstler	72
Tablo 23: Pişmiş Toprak Ağırlıkların Tipleri	73
Tablo 24: Pişmiş Toprak Ağırlıkların Benzerleri	74
Tablo 25: Pişmiş Toprak Makaraların Ele Geçtiği Kontekstler	75
Tablo 26: Pişmiş Toprak Makaraların Tipleri.....	75
Tablo 27: Pişmiş Toprak Makaraların Benzerleri.....	76
Tablo 28: Pişmiş Toprak Maden Kalıplarının Ele Geçtiği Kontekstler	77
Tablo 29: Pişmiş Toprak Maden Kalıplarının Tipleri	77
Tablo 30: Pişmiş Toprak Maden Kalıplarının Benzerleri	77
Tablo 31: Pişmiş Toprak Fırça Yuvası veya Saplarının Ele Geçtiği Kontekstler	78
Tablo 32: Pişmiş Toprak Fırça Yuvası veya Saplarının Tipleri.....	79
Tablo 33: Pişmiş Toprak Fırça Yuvası veya Saplarının Benzerleri.....	79
Tablo 34: Pişmiş Toprak Minyatür Kapların Ele Geçtiği Kontekstler	80
Tablo 35: Pişmiş Toprak Minyatür Kapların Tipleri.....	81
Tablo 36: Pişmiş Toprak Minyatür Kapların Benzerleri.....	82
Tablo 37: Pişmiş Toprak Ritonların Ele Geçtiği Kontekstler.....	83
Tablo 38: Pişmiş Toprak Ritonların Tipleri.....	83

Tablo 39: Pişmiş Toprak Ritonların Benzerleri.....	83
Tablo 40: Pişmiş Toprak Sunak Modellerinin Ele Geçtiği Kontekstler	84
Tablo 41: Pişmiş Toprak Sunak Modellerinin Tipleri	85
Tablo 42: Pişmiş Toprak Sunak Modellerinin Benzerleri	86
Tablo 43: Pişmiş Toprak Araba Modellerinin Ele Geçtiği Kontekstler	86
Tablo 44: Pişmiş Toprak Araba Modellerinin Tipleri.....	87
Tablo 45: Pişmiş Toprak Araba Modellerinin Benzerleri.....	88
Tablo 46: Pişmiş Toprak Tekerleklerin Ele Geçtiği Kontekstler	89
Tablo 47: Pişmiş Toprak Tekerleklerin Tipleri	89
Tablo 48: Pişmiş Toprak Tekerleklerin Benzerleri	90
Tablo 49: Pişmiş Toprak Adak Levhalarının Ele Geçtiği Kontekstler	91
Tablo 50: Pişmiş Toprak Adak Levhalarının Tipleri	92
Tablo 51: Pişmiş Toprak Adak Levhalarının Benzerleri	93
Tablo 52: Pişmiş Toprak İnsan Figürlerinin Ele Geçtiği Kontekstler.....	94
Tablo 53: Pişmiş Toprak İnsan Figürlerinin Tipleri.....	95
Tablo 54: Pişmiş Toprak İnsan Figürlerinin Benzerleri.....	96
Tablo 55: Pişmiş Toprak Hayvan Figürlerinin Ele Geçtiği Kontekstler	98
Tablo 56: Pişmiş Toprak Hayvan Figürlerinin Tipleri	99
Tablo 57: Pişmiş Toprak Hayvan Figürlerinin Benzerleri	101
Tablo 58: Taş Boncukların Ele Geçtiği Kontekstler	104
Tablo 59: Taş Boncukların Tipleri	105
Tablo 60: Taş Boncukların Benzerleri	106
Tablo 61: Taş Silindir Mühürlerin Ele Geçtiği Kontekstler	107
Tablo 62: Taş Silindir Mühürlerin Tipleri	107
Tablo 63: Taş Silindir Mühürlerin Benzerleri	108
Tablo 64: Taş Ağırşakların Ele Geçtiği Kontekstler	109
Tablo 65: Taş Ağırşakların Tipleri.....	110
Tablo 66: Taş Ağırşakların Benzerleri.....	110
Tablo 67: Taş Ağırlıkların Ele Geçtiği Kontekstler.....	111
Tablo 68: Taş Ağırlıkların Tipleri.....	112
Tablo 69: Taş Ağırlıkların Benzerleri	113
Tablo 70: Perdah veya Bileyi Taşlarının Ele Geçtiği Kontekstler.....	114
Tablo 71: Perdah veya Bileyi Taşlarının Tipleri.....	115
Tablo 72: Perdah veya Bileyi Taşlarının Benzerleri.....	115
Tablo 73: Taş Maden Kalıplarının Ele Geçtiği Kontekstler	116
Tablo 74: Taş Maden Kalıplarının Tipleri	116
Tablo 75: Taş Maden Kalıplarının Benzerleri	116
Tablo 76: Taş Kancaların Ele Geçtiği Kontekstler	117
Tablo 77: Taş Kancaların Tipleri	117
Tablo 78: Taş Kancaların Benzerleri	118
Tablo 79: Taş Baltaların Ele Geçtiği Kontekstler	118
Tablo 80: Taş Baltaların Tipleri	119
Tablo 81: Taş Baltaların Benzerleri	119

Tablo 82: Taş İdollerin Ele Geçtiği Kontekstler	120
Tablo 83: Taş İdollerin Tipleri.....	120
Tablo 84: Taş İdollerin Benzerleri.....	121
Tablo 85: Taş Kapların Ele Geçtiği Kontekstler.....	122
Tablo 86: Taş Kapların Tipleri.....	123
Tablo 87: Taş Kapların Benzerleri.....	123
Tablo 88: Taş Havanların Ele Geçtiği Kontekstler.....	124
Tablo 89: Taş Havanların Tipleri.....	125
Tablo 90: Taş Havanların Benzerleri.....	126
Tablo 91: Taş Havanlarının Ele Geçtiği Kontekstler.....	126
Tablo 92: Taş Havanlarının Tipleri.....	127
Tablo 93: Taş Havanlarının Benzerleri.....	128
Tablo 94: Öğütme Taşlarının Ele Geçtiği Kontekstler.....	129
Tablo 95: Öğütme Taşlarının Tipleri.....	129
Tablo 96: Öğütme Taşlarının Benzerleri.....	129
Tablo 97: Obsidyen ve Çakmaktaşı Aletlerin Ele Geçtiği Kontekstler.....	130
Tablo 98: Obsidyen ve Çakmaktaşı Aletlerin Tipleri.....	131
Tablo 99: Obsidyen ve Çakmaktaşı Aletlerin Benzerleri.....	133
Tablo 100: Metal Boncukların Ele Geçtiği Kontekstler.....	134
Tablo 101: Metal Boncukların Tipleri.....	135
Tablo 102: Metal Boncukların Benzerleri.....	135
Tablo 103: Metal Küpelerin Ele Geçtiği Kontekstler.....	136
Tablo 104: Metal Küpelerin Tipleri.....	136
Tablo 105: Metal Küpelerin Benzerleri.....	136
Tablo 106: Metal Halkaların Ele Geçtiği Kontekstler.....	137
Tablo 107: Metal Halkaların Tipleri.....	138
Tablo 108: Metal Halkaların Benzerleri.....	138
Tablo 109: Metal Çanların Ele Geçtiği Kontekstler.....	139
Tablo 110: Metal Çanların Tipleri.....	139
Tablo 111: Metal Çanların Benzerleri.....	139
Tablo 112: Metal İğnelerin Ele Geçtiği Kontekstler.....	141
Tablo 113: Metal İğnelerin Tipleri.....	142
Tablo 114: Metal İğnelerin Benzerleri.....	144
Tablo 115: Metal Diğer Süsleme Parçalarının Ele Geçtiği Kontekstler.....	145
Tablo 116: Metal Diğer Süsleme Parçalarının Tipleri.....	146
Tablo 117: Metal Diğer Süsleme Parçalarının Benzerleri.....	147
Tablo 118: Metal Bıçakların Ele Geçtiği Kontekstler.....	148
Tablo 119: Metal Bıçakların Tipleri.....	148
Tablo 120: Metal Bıçakların Benzerleri.....	149
Tablo 121: Metal Orakların Ele Geçtiği Kontekstler.....	149
Tablo 122: Metal Orakların Tipleri.....	150
Tablo 123: Metal Orakların Benzerleri.....	150
Tablo 124: Metal Sap ve Sap Dili Parçalarının Ele Geçtiği Kontekstler.....	151

Tablo 125: Metal Sap ve Sap Dili Parçalarının Tipleri	151
Tablo 126: Metal Sap ve Sap Dili Parçalarının Benzerleri	152
Tablo 127: Metal Baltaların Ele Geçtiği Kontekstler	152
Tablo 128: Metal Baltaların Tipleri	153
Tablo 129: Metal Baltaların Benzerleri	153
Tablo 130: Metal Mızrak Uçlarının Ele Geçtiği Kontekstler	154
Tablo 131: Metal Mızrak Uçlarının Tipleri.....	154
Tablo 132: Metal Mızrak Uçlarının Benzerleri.....	155
Tablo 133: Kemik Boncukların Ele Geçtiği Kontekstler	156
Tablo 134: Kemik Boncukların Tipleri.....	157
Tablo 135: Kemik Boncukların Benzerleri.....	158
Tablo 136: Kemik Ağırşakların Ele Geçtiği Kontekstler	159
Tablo 137: Kemik Ağırşakların Tipleri	159
Tablo 138: Kemik Ağırşakların Benzerleri	159
Tablo 139: Kemik İğnelerin Ele Geçtiği Kontekstler	160
Tablo 140: Kemik İğnelerin Tipleri	161
Tablo 141: Kemik İğnelerin Benzerleri.....	162
Tablo 142: Kemik Bızların Ele Geçtiği Kontekstler	163
Tablo 143: Kemik Bızların Tipleri	164
Tablo 144: Kemik Bızların Benzerleri	164
Tablo 145: Kemik Çetele ve İşlenmiş Parçaların Ele Geçtiği Kontekstler	165
Tablo 146: Kemik Çetele ve İşlenmiş Parçaların Tipleri	166
Tablo 147: Kemik Çetele ve İşlenmiş Parçaların Benzerleri	166
Tablo 148: Buluntuların Malzemesine Göre Sayısal Dağılımı.....	172
Tablo 149: Buluntuların İşlevlerine Göre Gruplandırılması.....	175
Tablo 150: Salat Tepe’de Farklı Malzemelerden biçimlendirilen Buluntuların IIA:5, IIB: 4-3 ve IIC:2-1 Tabakalardaki Devamlılığı	203
Tablo 151: ST, IIB:4-3 ve IIC:2-1 Tabakalarındaki Benzer Buluntular	205
Tablo 152: Salat Tepe OTÇ buluntularının Yukarı Dicle’deki Dağılımı	210
Tablo 153: Salat Tepe OTÇ buluntularının Orta Dicle’deki Dağılımı	211
Tablo 154: Salat Tepe OTÇ buluntularının Yukarı Fırat’taki Dağılımı	212
Tablo 155: Salat Tepe OTÇ buluntularının Orta Fırat ve Balih’deki Dağılımı	213
Tablo 156: Salat Tepe OTÇ buluntularının Yukarı Habur’daki Dağılımı	214
Tablo 157: Salat Tepe OTÇ buluntularının Kuzeybatı Suriye’deki Dağılımı .	215
Tablo 158: Salat Tepe OTÇ buluntularının Güney Anadolu’daki Dağılımı	216
Tablo 159: Salat Tepe OTÇ buluntularının Batı ve İç Batı Anadolu’daki Dağılımı	218
Tablo 160: Salat Tepe OTÇ buluntularının İç ve Kuzey Anadolu’daki Dağılımı	219
Tablo 161: Salat Tepe OTÇ buluntularının Erzurum-Kars Bölümü’ndeki Dağılımı	220

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Buluntu Gruplarının Sayısal Dağılımı	173
Grafik 2: Buluntuların Tabakalara Göre Sayısal Dağılımı	173
Grafik 3: Ritüellerde Kullanılan Buluntuların Tabakalara Göre Dağılımı	175
Grafik 4: Oyunlarda Kullanılan Buluntuların Tabakalara Göre Dağılımı	178
Grafik 5: Alet Olarak Kullanılan Buluntuların Tabakalara Göre Dağılımı.....	181
Grafik 6: Beslenme ve Dokumada Kullanılan Buluntuların Tabakalara Göre Dağılımı	183
Grafik 7: Süslenmede Kullanılan Buluntuların Tabakalara Göre Dağılımı.....	187
Grafik 8: Beslenme Kullanılan Buluntuların Tabakalara Göre Dağılımı.....	189
Grafik 9: Salat Tepe OTÇ Buluntularının Bölgelerdeki Dönemleri ve Dağılımı	222

RESİMLER LİSTESİ

- Resim 1: Salat Tepe'nin Güneyden Görünümü (Kazı Arşivi 2013). 11**
- Resim 2: Salat Tepe'nin Kuzeyden Görünümü (Kazı Arşivi 2011). 12**
- Resim 3: Salat Tepe Yamaç ve Tepe Açmaları 16**
- Resim 4: ST. IIA:5 Tabaka (ETÇ IVB) Mimari Planı 23**
- Resim 5: ST, IIB:4 Tabaka (OTÇ I) Mimari Planı..... 30**
- Resim 6: ST, L-K14 Açmalarındaki IIB:4. Tabaka Çakıl Yolu 30**
- Resim 7: ST, IIB:3. Tabaka (OTÇ II) Mimari Planı 38**
- Resim 8: ST, IIB:3. Tabaka Çömlek Mezarlar (L11) ve Kuyu Mezar (M13) 38**
- Resim 9: ST, IIC:2. Tabaka (OTÇ III) Mimari Planı 45**
- Resim 10: ST, IIC:2. Tabaka (OTÇ II) İki Kath Dimtu Çiftlik Yapıları 46**
- Resim 11: ST, IIC:1. Tabaka (GTÇ I) Mimari Planı..... 54**
- Resim 12: Salat Tepe Orta Tunç Çağı'nda uygulanan Temel Ritüelleri, A: çanak içerisinde kadın figürini (Ökse 2015: Fig. 6), B: minyatür kap, sunak modeli (makara), kadın ve erkek figürini (Ökse 2017e: Şekil 3) 176**
- Resim 13A: Roma Dönemi Lararium: Küçük Tapınak**
(<https://tr.pinterest.com/pin/383720830722081968/visual-search/?x=14&y=14&w=451&h=571>), B: Günümüzde Ortodokslara ait Eklisaki: Küçük Kilise (<http://atinarehberi.com/yunanistanin-yol-turbeleri-eklisakiler/>), C: Günümüzde Budistlere ait evin bir köşesi (<https://tr.desertanglican.org/Buddha-Statues-for-the-Home-and-Garden-15518>) 177
- Resim 14: Tekerlek ve Araba Modelleri, A: Salat Tepe (Görmüş 2009: Fig. 3), B: Nuzi (Nagel 1966: 81, Abb 18). 177**
- Resim 15A: Günümüzde kullanılan Tavla**
(<http://www.radikal.com.tr/radikalist/herkesin-cok-iyi-bildigi-tek-oyun-tavla-1495326/>), B: Günümüzde kullanılan Zar (<https://www.vivense.com/dekoratif-ahsap-zar-modeli.html>), C: Günümüzde kullanılan Topaç (<https://slideplayer.biz.tr/slide/10255889/>)..... 179
- Resim 16: Günümüzde kullanılan Perdah veya Bileyi Taşı**
(<https://www.bicaksanati.com/forum/index.php?topic=490.40>) 180
- Resim 17: A: Günümüzde kullanılan Orak**
(https://www.google.com/search?q=eski++k%C3%B6y+sapl%C4%B1+oraklar&tbm=isch&hl=tr&chips=q:eski+k%C3%B6y+sapl%C4%B1+oraklar,online_chips:tar%C4%B1m+aletleri:NFPRgrP5qgg%3D&sa=X&ved=2ahUKEwjyitr9qfwAhWeybsIHaw6ATYQ4IYoDXoECAEQNA&biw=1226&bih=516); B: Günümüzde kullanılan Balta
(https://www.google.com/search?q=balta+ve+%C3%A7apa+%C3%A7e%C5%9Fitleri&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwj2gqX7h6jwAhUKhf0HHRH4BZcQ_AUoAnoECAEQBA&biw=1242&bih=516#imgcr=5dGTfip9PN)

ZhBM), C: Günümüzde kullanılan Mızrak Ucu (https://tr.depositphotos.com/vector-images/m%C4%B1zrak.html)	181
Resim 18: Günümüzde kullanılan Dokuma Tezgahı ve Parçaları A: Makara, B: Kirmen, C: Ağırlık Takılı Dik Dokuma Tezgahı: http://www.avsarelleri.com/?pnun=18&pt=2+-+DOKUMANIN+TANIMI+VE+%C3%87E%C5%9E%C4%B0TLER%C4%B0	183
Resim 19: A: Günümüzde kullanılan dikiş iğnesi (https://www.simisso.com/iri-delikli-dikis-ignesi-5/0-gumus), B: kemik bız (http://www.antikalar.com/kemik) ve Günümüzde kullanılan metal bız (https://www.ayakkabimalzemecim.com/urun/dikis-delikli-biz-igne-ahsap-sapli)	184
Resim 20: Günümüzde kullanılan uçlarında ağırlık bulunan serpme balık ağları (https://kayabalikaglari.com/serpme-ag-balik-avi/)	185
Resim 21: Günümüzde kullanılan Süslenme Parçaları (https://www.giyimvemoda.com/moda-sozlugu/kolye-cesitleri-ve-isimleri/509)	186
Resim 22: Metal Başlı iğnelerin kullanımı (Çekicoğlu 2009: Resim 4-6).....	187
Resim 23: A: Günümüzde Besin Hazırlamada Kullanılan Öğütme Taşları (https://www.yedigozeler.com/koy-tas-degirmeni-bulguru-1000-gr.html), B ve C: Günümüzde Besin Hazırlamada Kullanılan Taş kap, Havan ve Havaneli çizimi (https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/mortar-and-pestle-engraving-vector-21616817).....	188
Resim 24: Günümüzde Afrika'da ele geçen Kemik Çetele Çubukları (https://images.app.goo.gl/7kMkdKCpafVX45SN7)	190
Resim 25: Maden Kalıbının Kullanımına İlişkin Canlandırma (https://docplayer.biz.tr/60304651-Orta-olgun-bronz-cag-m-o.html).....	191
Resim 26: Günümüzde kullanılan Fırçalar (https://www.elmasfirca.com/tr/urunler/firca-grubu/celik-tel-fircalar)	192
Resim 27: ST, IIC:2. Tabakadaki mekân (Mutfak: K13-14; Ökse 2014b: 242-243)	194
Resim 28: ST, IIB:4. Tabakadaki Mekân (Mutfak: L14; Ökse vd. 2011b: 43-45)	195
Resim 29: Yanmış Tahıl ve Yanmış Ahşap izleri (M13/033/T; Ökse vd. 2007: 53, 57; 2009: 21-22)	199
Resim 30: Beycesultan'daki dokuma tezgâhını sabitleme çukurları (https://www.denizlipost.com/denizlide-4-bin-yillik-tekstil-atolyesi-bulundu.html)	200

LEVHALAR LİSTESİ

Levha 1: Pişmiş Toprak Boncuklar	255
Levha 2: Pişmiş Toprak Damga Mühürler ve Oyun Taşları	257
Levha 3: Pişmiş Toprak Zar, Topaç Ağırşaklar ve Ağırlıklar	259
Levha 4: Pişmiş Toprak Ağırlıklar	261
Levha 5: Pişmiş Toprak Ağırlıklar	263
Levha 6: Pişmiş Toprak Ağırlıklar	265
Levha 7: Pişmiş Toprak Ağırlıklar	267
Levha 8: Pişmiş Toprak Ağırlıklar	269
Levha 9: Pişmiş Toprak Ağırlıklar	271
Levha 10: Pişmiş Toprak Ağırlıklar	273
Levha 11: Pişmiş Toprak Makara ve Maden Kalıpları.....	275
Levha 12: Pişmiş Toprak Fırça Yuvası ve Minyatür Kaplar	277
Levha 13: Pişmiş Toprak Minyatür Kaplar ve Ritonlar	279
Levha 14: Pişmiş Toprak Sunak Modelleri	281
Levha 15: Pişmiş Toprak Sunak Modelleri ve Araba Modeli	283
Levha 16: Pişmiş Toprak Tekerlekler	285
Levha 17: Pişmiş Toprak Tekerlekler	287
Levha 18: Pişmiş Toprak Adak Levhaları.....	289
Levha 19: Pişmiş Toprak Adak Levhaları	291
Levha 20: Pişmiş Toprak Adak Levhaları	293
Levha 21: Pişmiş Toprak İnsan Figürinleri	297
Levha 22: Pişmiş Toprak İnsan Figürinleri	299
Levha 23: Pişmiş Toprak İnsan ve Hayvan Figürinleri	301
Levha 24: Pişmiş Toprak Hayvan Figürinleri	303
Levha 25: Pişmiş Toprak Hayvan Figürinleri	305
Levha 26: Pişmiş Toprak Hayvan Figürinleri	307
Levha 27: Pişmiş Toprak Hayvan Figürinleri	311
Levha 28: Taş Boncuklar.....	313
Levha 29: Taş Silindir Mühürler, Ağırşaklar ve Ağırlıklar	315
Levha 30: Taş Ağırlıklar	317
Levha 31: Taş Ağırlıklar	319

Levha 32: Taş Ağırlıklar	321
Levha 33: Taş Ağırlıklar	323
Levha 34: Taş Ağırlıklar	325
Levha 35: Taş Ağırlıklar	327
Levha 36: Taş Ağırlıklar, Perdah veya Bileyi Taşları	329
Levha 37: Perdah veya Bileyi Taşları ve Taş Maden Kalıpları.....	331
Levha 38: Taş Maden Kalıbı, El Baltası, Kanca ve İdoller.....	333
Levha 39: Taş İdoller	335
Levha 40: Taş Kaplar	337
Levha 41: Taş Havanlar	339
Levha 42: Taş Havanelleri	341
Levha 43: Taş Havanelleri	345
Levha 44: Taş Havanelleri ve Öğütme Taşları	347
Levha 45: Öğütme Taşları	349
Levha 46: Öğütme Taşları, Obsidyen ve Çakmaktaşı Aletler	351
Levha 47: Obsidyen ve Çakmaktaşı Aletler	353
Levha 48: Metal Boncuk, Küpe, Halkalar, Çan ve İğneler	355
Levha 49: Metal İğneler	357
Levha 50: Metal İğneler ve Süs Parçaları.....	359
Levha 51: Metal Süs Parçaları, Bıçaklar, Orak.....	361
Levha 52: Metal Oraklar, Sap parçaları, Balta ve Mızrak Uçları	363
Levha 53: Hayvan Kemiği Boncuklar, Ağırsak ve İğneler	365
Levha 54: Hayvan Kemiği Bızlar	367
Levha 55: Hayvan Kemiği Bızlar, Çetele ve İşlenmiş Kemik Parçaları	369
Levha 56: Cam (Frit) Boncuklar	371

GİRİŞ

Arkeolojik dolgularda ele geçen küçük buluntular, bulunduğu dolguların stratigrafisinin tespiti ve kültürel gelişimini anlaşılır hale getirmede kullanılmaktadır. Küçük buluntular, bir yerleşimin çeşitli mekânlarında ya da tamamında ne gibi işler yapıldığına ilişkin ipuçları vermektedir. Buluntuların ve ele geçtikleri alanların hangi amaçlarla kullanıldığını anlamak için buluntu durumları tespit edilmektedir. Bir yerleşimde yapılan bir işte kullanılan araç ve gereçlerin varlığı, işin nasıl ve hangi düzeyde yapıldığının anlaşılmasını sağlamaktadır. Aynı amaçla kullanılan farklı tip buluntuların bir yapıda ele geçmesi de buradaki topluluğun teknolojik düzeyini ve ürünün kalitesinin belirlenmesine yarayacak ipuçları vermektedir. Farklı buluntu tiplerinin farklı yapılarda ele geçmesi de ürünün çeşitliliğini göstermektedir.

Ilısu barajı inşaatı kapsamında bölgede kırkın üzerinde arkeolojik kazı yapılmış ve çoğunda Orta Tunç Çağı yerleşim tabakası tespit edilmiştir. Bu kazı alanlarından birisi olan Salat Tepe, Diyarbakır ili Bismil ilçesine bağlı Yukarı Salat beldesinde yer alır. MÖ 5. Binden Orta Çağ sonuna kadar yerleşilmiş olan höyükte Orta Tunç Çağı boyunca, MÖ 2000-1550 yılları boyunca kesintisiz yerleşilmiştir. Burada ele geçen küçük buluntular arasında en yoğun grubu pişmiş toprak buluntular oluşturmaktadır. Diğer gruplar taş, metal, kemik-hayvan kabuğu ve cam-frit gibi buluntulardan oluşmaktadır. Bu çalışmada buluntular kullanım alanlarına göre gruplanarak incelenmiştir. Bu gruplama içerisinde teknik tanımları ve tipolojisi ile çağdaş yerleşimlerde ele geçen benzerleri ile karşılaştırmaları yapılan buluntuların hangi yöntemlerle, hangi amaçlarla kullanılmış olabileceği sorgulanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN ELE ALINIŞI VE SALAT TEPE'NİN TANIMLANMASI

1.1. ÇALIŞMANIN AMACI, KAPSAMI, YÖNTEMİ

Bu çalışmanın amacı, Salat Tepe'nin Orta Tunç Çağ tabakalarında ele geçen küçük buluntular üzerinden bazı sorulara yanıt aramaktır.

Bu sorulardan ilki, buluntuların kendi arasındaki dağılımıdır. Buluntu üretiminde hangi malzemeler yoğun olarak kullanılmış, hangi buluntu grupları yoğunluk bakımından diğerlerinden olduğu sorgulanarak, bunların üretiminde kullanılan ham maddenin işlenme süreci kurgulanacaktır.

İkinci soru, yerleşmede yaşayan topluluğun teknik düzeyinin anlaşılmasıdır. Bu sorunun yanıtı, küçük buluntuların kaba ya da özenli imal edilmiş olmalarına göre kurgulanabilecektir.

Bu çalışmada ulaşılmaya amaçlanan en önemli sonuç, buluntuların kullanım amaçlarının belirlenmesidir. Buluntuların hangi işlerde ve yapıların hangi bölümlerinde kullanılmış olabileceği araştırılacak, böylece mekânların işlevi ile yerleşimde hangi işlerin ön plana çıktığı belirlenebilecektir. Küçük buluntuların günlük işlerde mi kullanıldığı, profesyonel bir üretimin söz konusu olup olmadığı, bazılarının ritüellerde mi kullanıldığına ilişkin sorular, buldukları mekânların yapı tarzı, biçimi ve içerisinde ele geçen diğer bulgularla birlikte değerlendirilecektir. Böylece bu yerleşimi kullanan topluluğun hangi işleri yaptığı, teknolojik ve ekonomik düzeyleri ve toplumun yapısı kurgulanabilecektir.

Bu amaçlar doğrultusunda Salat Tepe IIA döneminin 5. tabakası, IIB döneminin 4. ve 3. tabakaları ile IIC döneminin 2. ve 1. tabakalarındaki sağlam ve karışık kontektlerden ele geçen Orta Tunç Çağı'na tarihlenen 193 pişmiş toprak, 149 taş, 67 metal, 40 kemik (7 hayvan kabuğu) ve 9 cam hamuru (frit dâhil) olmak üzere toplam 458 buluntudan oluşmaktadır. Bu buluntuların kullanım amaçlarına göre ritüel gereçleri, dokuma araçları (dokuma-dikiş gereçleri), oyun gereçleri, süs eşyaları, besin hazırlama araçları ve aletler olarak sınıflandırılmıştır (Tablo 1).

		Ritüel Gereçleri	Dokuma Araçları	Oyun Gereçleri	Süs Eşyaları	Besin Hazırlama Araçları	Aletler
SALAT TEPE	IIC:1	5	19	1	10	4	7
	IIC:2	23	30	2	13	9	6
	IIB:3	15	22	2	17	3	5
	IIB:4	29	33		4	7	17
	IIA:5	18	22		3	4	4
	Dolgu Toprak	26	64	1	15	7	11
	Toplam	116	190	6	62	34	50

Tablo 1: Salat Tepe OTÇ Buluntularının işlevleri

➤ *Tanımlama, Gruplandırma ve Tipoloji Yöntemleri:* Salat Tepe’de ele geçen Orta Tunç Çağı’na tarihlenen küçük buluntuların detaylı bir şekilde incelenip malzeme grubuna göre tipolojik dizilimi yapılmıştır. Salat Tepe’nin Orta Tunç Çağı’na tarihlenen tabakalara ait mimarilerin ve kontekstlerin tez içeriğine göre teknik çizimlerle düzenlenmiştir. Salat Tepe Orta Tunç Çağı’na tarihlenen mimarilerin ve kontekstlerin x (dikey), y (yatay) ve z (derinlik) ölçüleri belirlenerek tablo haline getirilmiştir. Kontekstlerden ele geçen küçük buluntular tablo haline getirilip içeriğine göre yorumlanmıştır. Orta Tunç Çağı’na tarihlenen küçük buluntular fotoğraflanmış, manüel ve teknik çizimleri yapılmıştır. Bu aşamada küçük buluntular malzemeye göre gruplandırılmış ve her grup kendi içerisinde tipolojik olarak sınıflandırılmış ve kataloglar hazırlanmıştır.

➤ *İstatistik Yöntemleri:* Küçük buluntular ayrıntılı şekilde çizim, tablo, grafik ve görseller aracılığı ile değerlendirilmiştir.

➤ *Karşılaştırma Yöntemleri:* Salat Tepe buluntuları çevre bölgelerde yer alan çağdaş yerleşmelerle karşılaştırılmıştır. Yukarı Dicle, Orta Dicle, Yukarı Fırat, Orta Fırat ve Balih Vadisi, Yukarı Habur, Kuzeybatı Suriye, Güney Anadolu, Batı ve İç batı Anadolu, İç-Kuzey Anadolu, Erzurum-Kars Bölümü ve Van Gölü çevresiyle karşılaştırılarak malzemenin bölgelere göre dağılımı değerlendirilmiştir. Buluntu tiplerinin zamansal dağılımı Salat Tepe’nin ve karşılaştırma yapılan yerleşimlerin tabaka dizilimi doğrultusunda düzenlenmiştir.

➤ *Etnoarkeoloji Yöntemleri:* Küçük buluntuların hangi işler için tercih edilmiş olabileceği, hangi alanlarda ve hangi amaçlarla kullanılmış olabileceği

sorgulanırken, buluntu durumları ve bağlamları yorumlanmış ve günümüzde hala aynı amaçla kullanılan eşyalarla benzerlik kurularak işlev analizi yapılmıştır.

➤ Sosyokültürel Analiz Yöntemleri: Küçük buluntuların ele geçtiği dolgularda mekân analizi yapılmıştır. Buluntunun ele geçtiği mekânın içerisindeki mimari ve diğer bulgulara göre mekânın kullanım amacı sorgulanmıştır. Bu analizlerden elde edilen verilere göre bu malzemeyi kullanan topluluk sosyokültürel açıdan değerlendirilmiştir. Bu bağlamda buluntuların sayısı, üretilmelerinde gözlemlenen özen, hammadde ve biçimler üzerinden analizler yapılmıştır.

1.2. ÇALIŞMADA KULLANILAN TERİMLER VE TİP KODLARI

Salat Tepe’de Orta Tunç Çağı’na tarihlenen toplam 458 küçük buluntu ele geçmiştir. Tipoloji ve benzerleri bölümlerinde olabilecek karışıklıkları önlemek amacıyla buluntulara büyük harflerle malzemesi, küçük harflerle tipi ifade eden kısaltmalar kullanılmıştır (Tablo 2).

Malzeme Kodları	
Pişmiş Toprak	PT
Taş	T
Metal	M
Kemik	K
Hayvan Kabuğu	HK
Cam Hamuru	CH
Frit	F

Buluntu Kodları			
Pişmiş Toprak Tip Kodları		Taş Tip Kodları	
PTb	Pişmiş Toprak Boncuk	Tb	Taş Boncuk
PTdm	Pişmiş Toprak Damga Mühür	Tsm	Taş Silindir Mühür
PTot	Pişmiş Toprak Oyun Taşı	Taş	Taş Ağırşak
PToz	Pişmiş Toprak Oyun Zarı	Tağ	Taş Ağırlık
PTt	Pişmiş Toprak Topaç	Tpb	Perdah veya Bileyi Taşı
PTaş	Pişmiş Toprak Ağırşak	Tmkl	Taş Maden Kalıbı
PTağ	Pişmiş Toprak Ağırlık	Tkn	Taş Kanca
PTm	Pişmiş Toprak Makara	Teb	Taş El Balta
PTmk	Pişmiş Toprak Maden Kalıbı	Ti	Taş İdol

PTfys	Pişmiş Toprak Fırça Yuvası veya Sapı	Tkp	Taş Kap
PTmkp	Pişmiş Toprak Minyatür Kap	Th	Taş Havan
PTr	Pişmiş Toprak Riton	The	Taş Havaneli
PTsm	Pişmiş Toprak Sunak Modeli	Tö	Öğütme Taşı
PTam	Pişmiş Toprak Araba Modeli	Oa	Obsidyen Alet
PTtk	Pişmiş Toprak Tekerlek	Ça	Çakmaktaşı Alet
PTal	Pişmiş Toprak Adak Levhası		
PTif	Pişmiş Toprak İnsan Figürini		
PTHf	Pişmiş Toprak Hayvan Figürini		
Metal Tip Kodları		Kemik ve Hayvan Kabuğu Tip Kodları	
Mb	Metal Boncuk	HKbc	Hayvan Kabuğu Boncuk
Mk	Metal Küpe	HKb	Hayvan Kemiği Boncuk
Mh	Metal Halka	HKaş	Hayvan Kemiği Ağırşak
Mç	Metal Çan	HKi	Hayvan Kemiği İğne
Mi	Metal İğne	HKbz	Hayvan Kemiği Bız
Msp	Metal Süs Parçaları	HKç	Hayvan Kemiği Çetele
Mbç	Metal Bıçak	HKişp	Hayvan Kemiği İşlenmiş Parçalar
Mo	Metal Orak		
Mssdp	Metal Sap ve Sap Dili Parçası		
Mbt	Metal Balta		
Mmu	Metal Mızrak Ucu		
		Cam Hamuru veya Frit Tip Kodları	
		CHFb	Cam Hamuru veya Frit Boncuk

Tablo 2: Küçük Buluntuların Malzeme ve Tip Kodları

Mühürler (Damga ve Silindir)

Mühürler kil, taş, kemik, metal gibi çeşitli malzemelerden damga ve silindir biçiminde üretilen, kullanıldığı bölgelerde yetkinin, mülkiyetin, yöneticinin ve kurumun belirlenmesinde kullanılan gereçlerdir (Darga 1992: 68-69; Erkanal 1997: 1314; Fiandra 2003: 32; Özfirat 2005: 28; Ökse 2017a: 345).

Boncuk

Pişmiş toprak, taş, kemik, metal gibi maddelerden şekillendirilen boncuklar büyük olasılıkla bireysel süs eşyaları olarak kullanılmış olmalıdır (Koşay 1956: 86; Oates ve Oates 1993: 185; İ. Çetinkaya 2016: 477-478).

Küpe

Küpeler insanlık tarihi boyunca yapıldığı malzeme değişerek ve farklı biçimlerde üretilip kulağa estetik amaç doğrultusunda takılarak kullanılan süs eşyasıdır (Göçmen 2019: 200-201).

Halka

Farklı uzunluklarda ve kalınlıklardaki metal çubuklarındaireselbiçimde bükülerek uçları açık veya birleşik hale getirilen halkalar, farklı işlevlerde kullanılmış olabilir (Sevin 1989: 107; McMahan vd. 2009: 211-212).

Çan

Genellikle metal malzemelerden yapılan koni biçimde çan (çingirak veya zil), içerisindeki dilin kenarına veya dışından vurarak ses çıkması sağlanır (Şahin 1993: 196). Ses çıkarmaya yarayan bu çanlar haber vermek, ibatede çağırmak, kötü ruhları kovmak ve hastaları iyileştirmek gibi davranışlarda kullanılmıştır.

Oyun Gereçleri (Oyun taşı, Oyun zarı, topaç)

Çeşitli malzemelerden biçimlendirilmiş küre, küp, disk koni gibi biçimlerde üretilen gereçlerdir. Bazı oyun gereçleri günümüzde kura çekmede, tavla oyununda ve benzeri etkinliklerde kullanılan gereçlere benzemektedir (Starr 1939: 414; Mangaloğlu-Votruba 2012: 123, 126).

Ağırşak

Yün ve keten gibi malzemelerin bükülerek ip üretilmesinde kullanılan kirmenlerin ucuna takılarak kullanılmaktadır (Aytaç 1982: 3-7; Smith 1992: 674-676; Tabanoğlu 1999: 16).

Ağırlık

Çeşitli malzemelerden üretilen ağırlıklar boyutlarıyla, ağırlıklarıyla, delik sayılarıyla ve delik tipleriyle ağırşaklardan ayrılmaktadır (Tzachili 1990: 381-383). Dokuma tezgâhlarında kullanıldığı düşünülen ağırlıklar, çözgü iplerinin düzenli ve gergin durmasını sağlamaktadır (Göçmen 2019: 188).

Makara

Genellikle pişmiş topraktan üretilmiş dikine delikli veya deliksiz, ortasına doğru daralan silindirik nesnelere dokumada kullanıldığı düşünülen gereçlerdendir (Nordquist 1987: 59; Rahmstorf 2003: 406; Tütüncüler 2005: 92-103). Buna karşın, bazılarının bulunduğu bağlamlar, bunların sunak modeli olarak da kullanıldıklarını göstermiştir.

Kalıp

Metal veya metal alaşımlı nesnelere döküm tekniği ile şekil vermeye yarayan taş ya da pişmiş topraktan yapılmış nesnelere, metal döküm kalıpları olarak değerlendirilmektedir (Tabanoğlu 1999: 576; Laneri vd. 2016a: 73-74; Göçmen 2019: 175-176).

Fırça Yuvası veya Sapı

Kıl, tel, çöp gibi parçaların bir araya getirilerek çeşitli malzemelerden üretilmiş fırça yuvaları veya fırça saplarına takılmasıyla meydana getirilen fırçalar toz almada, boyamada, temizlikte kullanılmaktadır (Tabanoğlu 1999: 567-568).

Minyatür Kap

Pişmiş toprak, taş, kemik, ahşap, metal gibi materyallerden içerisine sıvı veya katı maddeler konulabilecek tabak, tava, sahan, tencere ve benzeri mutfak eşyalarına kap adı verilir (Ökse 1999b: 52-58; Ökse 2012c: 87). Minyatür kaplar, boyutlarının çok küçük olmasından dolayı, günlük işlerde kullanılmaya uygun olmayan, yaklaşık 2-10 cm boyutlardaki kaplardır (Ökse 2012c: 96). Bunlar oyuncak olarak veya ritüel amaçlı kullanılmışlardır.

Riton

Biri doldurmaya biri boşaltmaya yarayan iki ağzı olan, bazıları da bardak şeklinde yapılan insan, hayvan, çarık, tekne ve benzeri değişik biçimlerdeki, günlük yaşamda kullanılması pratik olmayan kaplardır. Bunların törenlerde ve ritüellerde kullanıldığı düşünülmektedir (Ökse 2012c: 102).

Sunak Modeli

Tanrılarla bağlantı kurabilmek ve kötü ruhlardan korunabilmek amacıyla çeşitli ritüellerle kullanılan pişmiş toprak, taş, ahşap gibi birçok malzemeden biçimlendirilmiş kült nesnelere (andironlar) olarak değerlendirilmektedir (Ebeling 1931: 126; Ökse ve Görmüş 2006: 182).

Adak Levhası

Genellikle dörtgen biçimde çeşitli malzemelerden üretilmiş, üzerlerinde tanrı veya tanrıça kabartmaları ile birlikte geometrik motifli ritüel sahneler içeren levhaların yapılaraya asılarak veya sabitlenerek kullanıldığı düşünülmektedir (Moorey 1975: 96-98; Ökse *Baskıda*).

Araba ve Tekerlek Modeli

Arabalar, çeşitli malzemelerden yapılmış farklı boyutlardaki ve özelliklerdeki araba modellerinin alt kısmına, dingil vasıtasıyla bağlanan disk biçimli tekerleklerle (kağrı tekerleği) yürütülen taşıtlardır (Littauer ve Crouwel 1979: 13-15). Minyatür araba ve tekerlek modelleri ise oyuncak olarak veya ritüel amaçlı kullanılmış olabilir.

İnsan ve Hayvan Figürinleri

Figürinler ahşap, taş, kil gibi çeşitli malzemelerden yaklaşık 15 cm. veya daha küçük boyutlarda biçimlendirilmiş canlı varlıkların üç boyutlu modelleridir (Bailey 1996: 291; Mellaart 1967: 179; Aydıngün 2014: 29-31). İnsan ve hayvan figürinlerinin bereket simgesi, oyuncak, koruyucu ve süs takıları, adak eşyaları, büyü gereci olarak kullanılmış olabilecekleri düşünülmektedir (Macqueen 1959: 173; Gimbutas 1982: 237-238; Belcher ve Croucher 2017: 4).

İdol

İdol, figürin ve heykelciklerin ayrımı terminolojik olarak yapılamamaktadır. İdollerin sade, soyut ve stilize olmalarıyla diğerlerinden ayrıldığı düşünülmektedir (Aydıngün 2006: 19-20).

Perdah veya Bileyi Taşı

Genellikle taş, kemik ve pişmiş toprak gibi malzemelerden elips veya dörtgen şekilde biçimlendirilen kaygan, sert ve pürüzsüz yüzeyli gereçlerdir. Bu gereçler yüzeyleri düzeltmede, perdahlamada ve kesici aletleri bilemede kullanılmıştır (Starr 1939: 463; Evely 2006: 270).

Öğütme Taşı, Havan ve Havaneli

Tahılların öğütülerek un haline gelmesini sağlayan, bir yüzeyleri düz olan, genellikle elips biçimli iki taş parçasından oluşan el değirmenlerinin öncüleri olarak değerlendirilmektedir (Moritz 1958: 22; Tabanoğlu 1999: 592).

Tahtadan, taştan ve metalden biçimlendirilen, genellikle yuvarlak biçimli havanlarla avuç içine sığabilecek büyüklükteki somun biçimindeki havaneleri besin hazırlanmasında birlikte kullanılmış görünmektedir. Havan içerisine konulan sarımsak, baharat, ot ve sert yemişler gibi katı maddeleri taş havan vasıtasıyla ezerek veya kırarak ufak parçalara ayırmada kullanılmıştır (Tabanoğlu 1999: 592; Mangaloğlu-Votruba 2012: 137).

İğne ve Bız

Çeşitli malzemelerden üretilen, ancak çoğunlukla kemik ve metalin tercih edildiği, yaklaşık 0-2 cm kalınlıklarındaki gereçlere iğne, daha kaba ve kalın biçimlendirilen gereçlere de bız denilir. Bunların boyutuna, ağırlığına ve biçimine göre işlevi belirlenebilir (Tüzemen-İrfan 2000: 135; Tekin 2018: 119-123). Başlıksız, delikli veya deliksiz üretilmiş yaklaşık bir cm kalınlığında veya daha ince iğnelerin dikiş işlerinde kullanıldığı düşünülmektedir. Başlığı 1 cm'den kalın olan iğnelerin kıyafetler üzerinde süs amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir (Alkım ve Alkım 1966: 17). İğnelere kalın biçimlendirilen bızlar ise bazen sap takılarak deri gibi malzemelerin delinmesinde kullanılmıştır.

Bıçak (Hançer)

Genellikle metalden üretilen bıçaklar saplı veya sapsız şekilde kullanılabilen alettir. Kemik, ahşap gibi malzemeleri keserek, delerek veya biçimlendirerek, ya da

besin hazırlanmasında alet olarak kullanılmışlardır (Tekin 2018: 190-194; Mangaloğlu-Votruba 2012: 141).

Balta

İlk başlarda taştan üretilip sapsız kullanılan yassı baltalar sonraları metalden çeşitli biçimlerde üretilip sap takılarak kullanılmıştır. Baltalar ağaç kesme dışında savaşlarda silah olarak da kullanılmıştır (Tekin 2018: 80-87).

Orak

Obsidyen veya çakmak taşının yontulmasıyla kesici hale getirilip boynuzdan veya ahşaptan sapa sabitlenerek kullanılan orak, bitkilerin kesilmesinde, ürünün hasat edilmesinde kullanılan en eski tarım aletlerindedir (Bordaz 1969: 53-55). Yakın zamana kadar metalden yapılmış yassı, yarım ay şeklinde ve iç kısmı keskin oraklar sap takılarak kullanılmıştır (T. Özgüç 1955: 56; Tekin 2018: 204-206).

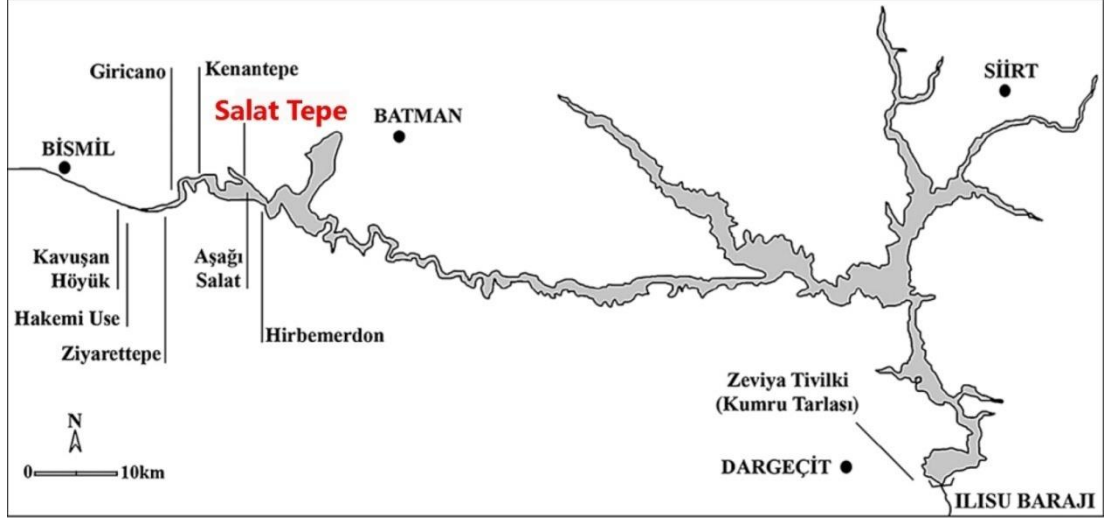
Mızrak Ucu

Çeşitli malzemelerden biçimlendirilmiş mızrak uçlarına sap takılarak kullanılmıştır (Göçmen 2019: 182-183). Mızraklar yakın mesafe silahı olarak kullanıldığı gibi üzerine işlenen bezemelerle birlikte ritüel nesne ya da saygınlık göstergesi olarak da kullanılmıştır (Tekin 2018: 68-70).

1.3. SALAT TEPE’NİN COĞRAFİ KONUMU

Salat Tepe Yukarı Dicle havzasında, Dicle Nehrine kuzeyden kavuşan, kuzeybatı-güneydoğu yönünde akan Salat Çayı kıyısına kurulmuştur. Diyarbakır’ın Bismil ilçesinin yaklaşık 14 km doğusunda, Yukarı Salat beldesi sınırları içerisindeki Salat Köyü’nün güneyinde, Salat çayının doğuya kıvrım yaptığı yerin solunda, Dicle nehrinin 4-5 km kuzeyinde yer almaktadır (Harita 1; Ökse ve Görmüş: 2014a: Res. 1).

Harita 1: Salat Tepe' nin Konumu (Ökse ve Görmüş: 2014a: Res. 1)

Tepe, Salat Çayının Miyosen dönemde oluşturduğu, yaklaşık 6 m kalınlıktaki dere taşlarıyla kaplı seki üzerinde yer almaktadır (Ökse ve Alp 2002: 645-647). Salat Tepe bulunduğu konum itibariyle çevresine hâkim konumdadır (Resim 1 ve 2; Ökse 1999a: 333).

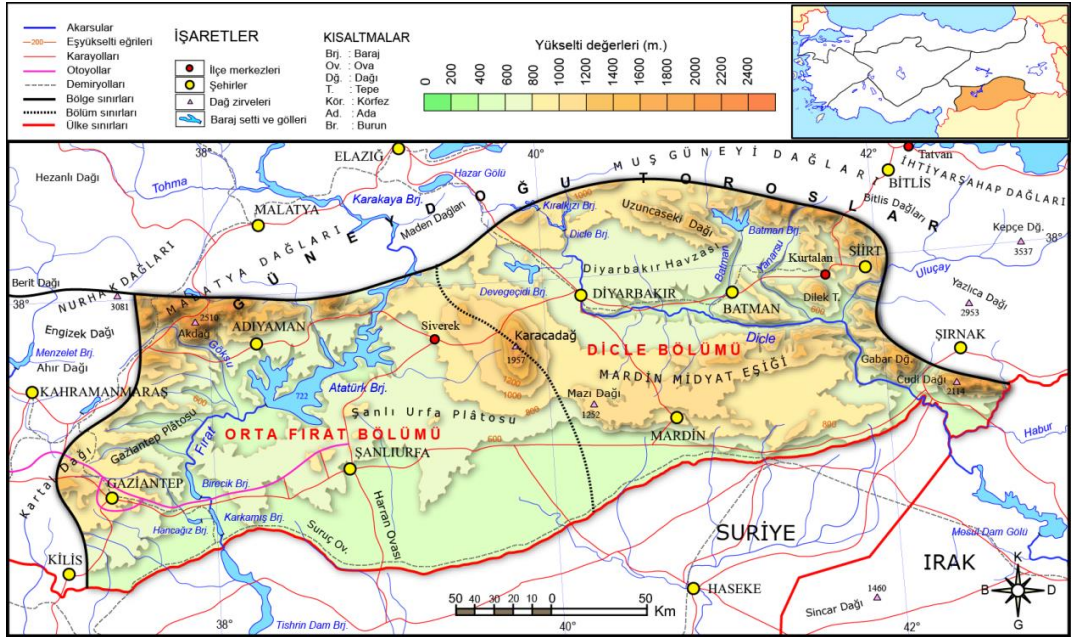

Resim 1: Salat Tepe'nin Güneyden Görünümü (Kazı Arşivi 2013).

Resim 2: Salat Tepe'nin Kuzeyden Görünümü (Kazı Arşivi 2011).

Güneydoğu Anadolu Bölgesinin doğu yarısında yer alan Yukarı Dicle havzası kuzeyden Güneydoğu Toroslar, doğudan Gabar ve Cudi dağları, batıdan Karacadağ volkanik kütlesi, güneyden de Mardin - Midyat Eşiği olarak adlandırılan kireçtaşı kütlesi ile sınırlanır (Harita 2; Erinç 1980: 73-74; Köroğlu 1998: 2; Ökse 2017b: 19).

Harita 2: Güney Doğu Anadolu Bölgesi (Ezer, 2008: Harita 1)

Dicle vadisi bu kesimde batıdan doğuya doğru akarken çevresindeki dağlardan akan çok sayıda dere ile beslenir. Vadiye Güneydoğu Toros Dağlarından doğan Ambar Çayı, Kuru Çay Pamuk Çay, Hazro Çayı, Hezil Çayı, Salat Çayı, Batman Çayı, Garzan Çayı ve Botan Çayı kuzeyden kavuşurken, Mardin-Midyat Eşiğinden kuzeye akan Göksu, Seyhan Çayı, Savur Çayı ve Buğur Çayı güneyden kavuşmaktadır (Köroğlu 1998: 2; Parker 2001: 160).

Yukarı Dicle havzasını etkileyecek olan Ilısu Barajı ve HES projesi kapsamında kazılan Salat Tepe, yaklaşık 20-25 m yükseklikte ve 130x200 m genişlikteki kültür katmanlarından oluşmaktadır. 1989 yılında G. Algaze ve ekibi tarafından tespit edildikten sonra (Algaze vd. 1991: 213), Ilısu Baraj ve HES Proje kapsamında Prof. Dr. Ayşe Tuba ÖKSE tarafından 1989-1999 yıllarında yüzey araştırması yapılmış ve 2000-2013 yılları arasında Diyarbakır Müze Müdürlüğü başkanlığında ve Prof. Dr. Ayşe Tuba ÖKSE'nin bilimsel danışmanlığında kurtarma kazıları yürütülmüştür (Ökse vd. 2004: 331).

1.4. SALAT TEPE'NİN TARİHİ COĞRAFYASI

Yukarı Dicle Bölgesi, coğrafi konum açısından Doğu ve Güneydoğu Toros Dağlarının hammadde kaynaklarına yakındır ve yaklaşık 700 000 hektarlık verimli tarım alanına sahiptir (Ökse 2019a: 111). Bölge bu nedenle çeşitli devletlerin savaşlarına ve yok oluşlarına şahit olmuştur (Dercksen 2008: 155; Küçükbezi 2010: 10-11). Bölge güneyindeki Kuzey Mezopotamya kültürleri ile yakın ilişkiler içerisinde olmuştur. Kuzey Mezopotamya'nın Habur Nehri (Cezire Bölgesi) ve Orta Dicle havzalarında gelişen kültürlerin etki alanında yer almaktadır.

Mezopotamya'da MÖ. 2200 civarında Akkad devletinin yıkılması sonrasında bir kargaşa ortamı oluşmuştur (Klengel 1992: 31; Raof 1996: 103). Bunu izleyen iki yüz yıllık dönemde Yukarı Habur havzasında kent krallıkları tekrar kurulmuş, Yukarı Dicle havzası ile birlikte bölgenin tamamı yerel krallıklar tarafından yönetilmiştir. Orta Tunç Çağında (MÖ. 2000-1550) Eski Hitit krallığının bölge ile siyasi ilişkileri olmuştur. I. Hattuşili'nin vasalı *Tikuanni* kralı Tunip Teşup'a Hahhum seferinde (Hurrili Hapiru birlikleriyle) yanında olmasını istediği mektuba göre, bu dönemde Yukarı Dicle Havzasında Hurri krallıkları bulunmaktadır (Ökse 2009: 55; Collins

2007: 39). Mari kralı Zimri - Lim'in yazdırdığı tabletlerde adı geçen *Tuṣhum*, *Simanum / Simamu*, *Dirra / Dirru* kentlerinin isimlerinin Hurrice olduğu anlaşılmıştır (Wilhelm 1982: 21-22). Orta ve Yeni Assur kral yazıtlarında geçen *Tuṣhan* adlı eyalet merkezinin Bismil yakınlarındaki Ziyarettepe olduğunun belirlenmesi, bu kentlerin Yukarı Dicle Havzasında yer aldığına işaret etmektedir (Karg 1999: 240, 275; Ökse 2012a: 11). Buna göre, Orta Tunç Çağında Yukarı Dicle havzasında Hurri devletlerinin varlığından söz etmek mümkündür.

Güney Mezopotamya'ya MÖ. 2004-1595 yıllarında hükmeden Eski Babil krallığına (Oates 2004: 63-65) Eski Hitit kralı I. Muṣili'nin son vermesinin ardından Kuzey Mezopotamya'da Eski Assur krallığı hüküm sürmüştür (Nigro 1997: 291; Veenhof ve Eidem 2008: 19-27). Kuzey Mezopotamya, Geç Tunç Çağında Hurri-Mitanni Krallığının (1550-1270) egemenlik alanına dönüşmüştür (Van de Mieroop 2006: 150). Yukarı Dicle havzası MÖ 1270-1050 yıllarında Orta Assur krallığının egemenliğine girmiş (Anastasio vd. 2004: 18; Pfalzner 2007: 231-232), Dicle kıyısında yer alan Ziyarettepe (*Tuṣhan*) ve Üçtepe (*Tidu*) gibi stratejik noktalarda kentsel yerleşimler kurmuştur.

1.5. SALAT TEPE'NİN KRONOLOJİSİ

Yukarı ve Orta Dicle havzası için Orta Tunç Çağına ilişkin özel bir kronoloji geliştirilmemiştir. Bu bölgeler için genellikle Kuzey Mezopotamya ve Kuzey Suriye kronolojileri kullanılmaktadır. Yukarı Dicle havzasında MÖ. 2000-1550 yılları arasına tarihlenen Orta Tunç Çağı, Orta Fırat havzasında bulunan Lidar Höyük tabakalanmasına göre Üçe (I-III) (Kaschau 1999: 152; Anastasio vd. 2004: 17), Habur Havzasındaki boyalı Habur ve Nuzi kaplarına göre dörde (1-4) (Nigro 1997: 287-289) ve Eski Cezire kronolojisinde üçe (I-III) ayrılmıştır (Ökse 2012b: 2).

Ilısu Baraj projeleri kapsamında Salat Tepe, Ziyarettepe, Kenantepe, Hirbemerdon, Gricano, Kavuşan Höyük ve Üçtepe kazılarında yola çıkarak Yukarı Dicle Havzası Orta Tunç Çağı karşılaştırmalı kronolojisi oluşturulmuştur (Tablo 3).

	Lidar Höyük	Salat Tepe	Kavuşan Höyük	Hirbemerdon	Ziyarettepe	Gricano	Kenantepe	Üçtepe
ETÇ IVB-OTÇ I		IIA:5	IX	IIIA	IIIA	X		12
OTÇ I	I	IIB: 4					C1-C2	11
OTÇ II		II	IIB: 3	VIII	IIIB	E/5 (BBB)	06:A-C	
OTÇ III	III	IIC: 2						
OTÇ III-GTÇ I		IIC: 1	IIIC					

Tablo 3: Lidar Höyük ve Yukarı Dicle OTÇ Kronolojisi (Ökse 2012b: Tablo 3; Baştürk 2014: Tablo 7'den düzenlenmiştir).

Salat Tepe kronolojisinde Dönem II olarak adlandırılan tabakalar Tunç çağlarından oluşmaktadır. Bu kronolojiye göre Orta Tunç Çağı I-II (MÖ 2000-1750) Salat Tepe Dönem IIB: 4-3 tabakaları, Orta Tunç III (MÖ. 1800/1750-1600/1550) Salat Tepe Dönem IIC: 2-1 tabakaları ile temsil edilmektedir (Ökse 2012b: 7-8).

Kavuşan Höyük üç yapı katına ayrılan VIII tabakasından üçüncü yapı katı Orta Tunç Çağı I, ikinci yapı katı Orta Tunç Çağı II, birinci yapı katı da Orta Tunç Çağı III evrelerine tarihlenmektedir (Kozbe 2003: 342-344). Kenan Tepe'de Orta Tunç Çağı iki evrede ele alınmıştır. Birinci evrede C1 ve C2 yapıları ve ikinci evrede C1 ve C2 yapılarıyla birlikte D4 açmasındaki mimari kalıntılar yer almaktadır (Parker ve Dodd 2003: 38; Dodd 2012: 216-217). Orta Tunç Çağı Hirbemerdon Tepe'de IIIB (Guarducci ve Laneri 2010: 18), Üçtepe'de 11. yapı katıyla (Özfirat 2005: 19-20), Gricano'da birbirini takip eden farklı iki evreye ait A-C yapılarıyla (Bartl 2012: 177-181), Ziyaret Tepe'de E alanının beşinci basamağında açığa çıkarılan tek evreli bir yapı ile temsil edilmiştir (Bartl 2012: 184).

İKİNCİ BÖLÜM

2. STRATİGRAFİ VE KONTEKSTLER

Salat Tepe’de, 2000-2013 yıllarında yürütülen kazılarda dokuz açmada ve tepenin güney yamacında 2000-2013 yıllarında yürütülen kazılarda kazılan basamaklı açmalarda altı açmada başlanmıştır (Resim 3; Ökse vd. 2004: 331; Ökse 2012a: 1-2).

Resim 3: Salat Tepe Yamaç ve Tepe Açmaları

Güney yamacın en alt basamağında E-F12 açmasında alüvyon dolgu üzerine kurulan ilk yerleşim Geç Halaf / Erken Ubeyd geçiş evresinde kurulmuştur. Kalkolitik Çağ tabakaları alüvyon dolgu üzerinden yaklaşık 19,5 m yükseklikte bir tepe oluşturmuştur. Kalkolitik Çağ tabakaları, mimari öğeler ve küçük buluntularla Erken Ubeyd, Geç Ubeyd ve Geç Kalkolitik dönemlere ayrılmaktadır (Ökse vd. 2004: 331).

Erken Ubeyd Döneminde etrafı sıvanmış dörtgen çukurlar, kerpiçle yapılan ızgara ve hücre planlı mimarilerden oluşmaktadır. Bu mimarilerden saman katkılı tek renkli, yüzeyi sıyrılmış Coba tipi, tarak bezemeli, Ubeyd ve az sayıda Halaf boyalı

kaplarına ait parçalar ele geçmiştir. Buluntulara göre Geç Halaf / Erken Ubeyd geçiş evresi MÖ. 5300-5200 (Salat Tepe IA) yıllarına tarihlenmiştir (Akkermans ve Schwartz 2003: 157; Ökse ve Görmüş 2014b: 98). Kuzey Ubeyd kültürünün Erken evresi (Ubaid 3) MÖ 4300-4100, geç evresi (Ubaid 4) MÖ 4100-3800 tarihlerine yerleştirilmiştir (Ökse 2011a: 279). Geç Ubeyd Döneminde, Erken Ubeyd Dönemindeki mimari ve seramik kültürü aynı şekilde devam etmektedir. Bunların yanı sıra Geç Ubeyd Döneminde ocaklar tespit edilmiş ve mekânların tavan örtülerinde sazlık kullanılmıştır. Mimarilere ait buluntular saman ve taşçık katkılı kaba, Coba tipi, Geç Ubeyd boyalı ve az sayıda tarak bezemeli seramik parçaları ele geçmiştir. Buna göre Salat Tepe IB dönemi olarak tanımlanan Ubeyd dönemi MÖ 5200-4200/4100 yıllarına tarihlenmiştir (Baghdo vd. 2009: 121; Ökse 2012b: 1-3).

Geç Kalkolitik Dönem (Salat Tepe IC) Erken / Orta Uruk ve Geç Uruk evreleri olarak ikiye ayrılır (Ökse ve Görmüş 2014b: 99). Erken evrede kerpiç dörtgen mekânlar, kil tabanlar ve dairesel biçimli ocaklar yapılmıştır. Evreleri ayıran küllü katmanlar içerisinde saman katkılı perdahlı, tek renkli, Ubeyd boyalı, Coba tipi ve az sayıda yatay bezemeli saklı astar bezemeli kaplara ait parçalar ele geçmiştir. Geç evrede dörtgen sıvalı çukurlar tespit edilmiş ve saman ve taşçık katkılı, astarlı (kırmızı ve kahverengi) ve perdahlı kaplara ait parçalar ele geçmiştir. Bunlarla birlikte devrik ağızlı Uruk kâselerine ait ağız parçaları ve tarak-kazıma bezemeli birkaç parça tespit edilmiştir. Bu buluntulara göre Salat tepe IC dönemi MÖ. 4200/4100-3300 yıllarına tarihlenmiştir (Rothman ve Blackman 2003: 5; Ökse 2011a: 274-278).

Geç Kalkolitik'ten Erken Tunç Çağı'na geçiş ve Erken Tunç Çağı I-II evrelerinde (Salat Tepe ID) sert tabanlar üzerine dörtgen planlı kerpiç yapılar inşa edilmiştir. Bu yapılarda ağız kenarları, boyun ve gövde biçimleri farklı astarlı ve perdahlı saman ve taşçık katkılı el yapımı kap parçaları ele geçmiştir (Ökse 2012b: 3-4). Salat Tepe'de boya bezemeli ve kazıma bezemeli Ninive-V kaplarına ait parçalar bulunmuş, standart kapların oranları artmış ve standart seramik (Plain Simple Ware: PSW) grubunun ön tipleri bu dönemde üreilmeye başlanmıştır (Braidwood ve Braidwood 1960: 406; Ökse vd. 2001: 199). Seramik karşılaştırmalarına göre Geç Kalkolitik'ten Erken Tunç Çağı'na geçiş dönemi MÖ 3300-2800, Erken Tunç Çağı I-II evreleri MÖ. 2800-2500 yıllarına tarihlenmiştir (Ökse 2017c: 40-46).

Salat Tepe ETÇ II sonlarına kadar kesintisiz süren yerleşim, Erken Tunç Çağı III evresinde (MÖ. 2600/2500-2350/2275) terk edilmiştir. Bu dönemde Yukarı Dicle havzasındaki tüm yerleşimlerde bir kesinti ortaya çıkmıştır. Tepe üzerinde açığa çıkan karışık küllü katmanlarla birlikte parça parça beyaz saz izlerine ve karışık malzeme içeren çukurlar, burada geçici bir yerleşimin söz konusu olabileceğine işaret etmektedir (Ökse 2017d: 165). Çukurlarda ele geçen el yapımı üçgen tutamaklı pişirme kapları bu evrede ortaya çıkmıştır.

Yukarı Dicle Havzasında yaklaşık yüzyıl hüküm süren Akkad imparatorluğu ve sonrasında bölgede küçük kırsal yerleşimler çoğalmıştır. Bu yerleşimlerde kullanılan seramik geleneği Orta Tunç Çağı'na kadar devam etmiştir (Weiss ve Courty 1993: 144; Ökse 2019b: 12).

Erken Tunç Çağı III evresinde biriken karışık küllü katman üzerine Salat Tepe'nin tekrar sürekli yerleşim alanı olarak Salat Tepe IIA:6. tabakası inşa edilmiş ve MÖ. 2400-2200 yıllarında (ETÇ IVA) kullanılmıştır (Ökse 2017b: 19-20). Bu tabaka yapılar genellikle taş temelsiz büyük boyutlu kerpiçlerle inşa edilirken, bazı duvarlarda taş temele rastlanmıştır. Bu tabakada en yoğun gruplar kırmızı-kahverengi astarlı ve basit standart kaplardır. Portakal yüzlü ve az sayıda metalik kap parçaları ele geçmiştir (Emanet 2017: 154-155). Salat Tepe IIA:6 tabaka yapıları depremle yıkılmış (Ökse 2019c: 213-216), mekanları doldurularak bir üst tabakaya (Salat Tepe IIA:5) zemin oluşturulmuştur.

Salat Tepe IIA:5 (ETÇ IVB: MÖ. 2200-2000) tabaka duvarları taş temelli ve kerpiç üst yapılı olup yapıların aralarındaki sokaklar çakıl döşenmiştir. Mutfak olarak nitelendirilen bir mekândan alınan radyo karbon örneğine göre MÖ. 2150-2050 yılları arasında kullanılmıştır (Ökse ve Görmüş 2006: 186-187; Yoneda 2012: 28-29). Bu tabakada el yapımı siyah-kırmızı astarlı, parlak perdahlı kap parçaları ile üçgen tutamaklı pişirme kapları en yoğun kap gruplarıdır. Kırmızı-kahverengi astarlı, portakal rengi hamurlu ve metalik seramik kullanımı bu tabakada da devam etmiştir (Emanet 2017: 154-155). Salat Tepe'de Orta Tunç Çağının başlarına tarihlenen 4. tabaka yapıları (IIB-C) inşa edilirken 5. tabaka duvarlarının bazıları onarılmış ve tekrar kullanılmıştır.

Salat Tepe IIB:4 mimarisi taşla veya kerpiçle inşa edilmiş dikdörtgen planlı tek veya iki katlı yapıların aralarında ince çakıldan oluşan dar sokaklar bırakılmıştır. Bu yapılarla birlikte bazı alanlarda düzensiz taşlar ve çok sayıda direk çukuru bulunması, yarı açık yaşam alanlarının izleri olarak nitelendirilmiştir (Ökse 2016a: 368). Bu tabakada kırmızı-kahverengi boya astarlı yuvarlak biçimli çanak ve çömlerle birlikte üçgen tutamaklı pişirme kapları ile metalik ve standart kapların kullanımı devam etmiştir. Stratigrafik konumuna ve buluntulara göre 4. tabaka MÖ. 2000-1750 yıllarında kullanılmıştır (Ökse 2012a: 3-5; 2012b: 7-8).

Tepede IIB:3 mimarisi genellikle çukurların tahrip ettiği çakıl döşeli tabanlar, direk çukurları ve birbirine bağlantısı olmayan özensiz ve küçük tek mekânlı yapıları ile bilinmektedir. Bu yapıların çevresinde depolama çukurları, kuyu mezar ve çömlek mezarlar tespit edilmiştir. Bu tabakada el yapımı pişirme kaplarının yanı sıra astarlı ve perdahlı kap parçaları yoğundur. Az sayıda yerel boyalı kaplara rastlanmıştır, Erken Tunç Çağı'nda üretilmeye başlanan portakal rengi kaplar devam etmiştir. Bu tabaka, üstündeki 2. tabakadan alınan radyo karbon tarihlerine göre MÖ. 2000-1750 yıllarında kullanılmıştır (Ökse 2012a: 5-6; 2012b: 8).

Salat Tepe IIC:2 (MÖ. 1800/1750-1600/1550) mimarisi taşlarla ve balçıkla oluşturulan düz zemin üzerine merkezi bir avlu etrafına birkaç mekanlı yapılar inşa edilmiştir. Yapı duvarlarının ayakta kalan bölümleri ile devrilen bölümlerinin uzunluğu hesaplanarak, avlunun güneyinde iki katlı, kuzeyinde tek katlı yapıların bulunduğu anlaşılmıştır. Bu tabakaya ait bir mekândan alınan karbon örneklerine göre yapı kompleksi, MÖ. 17. yüzyıl ile MÖ. 16. yüzyılın başlarında kullanılmış ve depremle yıkılmıştır (Ökse 2019c: 213-215). Bu tabakada kırmızı-kahverengi boya astarlı çömlek ve küpler ile üçgen tutamaklı pişirme kapları ele geçmiştir (Yaşin-Meier 2014: 124-127).

Salat Tepe IIC:1 mimarisi depremden geriye kalan yapıları onarıırken aynı nitelikteki kerpiçler kullanılmış ve kerpiç duvarlı yapılara L13-14 ve K13-14 açmalarında rastlanmıştır. Bu tabakayı daha çok karışık malzeme içeren geç dönemlere ait çukurlar tahrip etmiştir. Keskin gövdeli çanaklar, çan ayaklı ve düğme dipli bardaklardan oluşan bej astarlı Mitanni kapları ile Nuzi boyalıları ortaya çıkmış, kırmızı-kahverengi astarlı standart kaplar ile Habur boyalı kaplarının kullanımı

sürmüştür (Ökse 2012a: 9). Bu tabaka, malzemeye göre MÖ. 1550-1400 yıllarına (Geç Tunç Çağı I) tarihlendirilmiştir (Ökse 2012b: 9).

Orta Assur Dönemi'nde (MÖ. 1400-1200) Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde siyasi ve ekonomik nedenler ile iklim değişiminden dolayı içerisinde Salat Tepe'nin de bulunduğu bazı yerleşimler terk edilmiştir (Sevin 1999: 163; Yakar 2000: 51-52; Kuzucuoğlu 2003: 278-279; Parker 2003: 532-534; Riehl ve Nesbitt 2003: 306-307).

MÖ. 1050 yıllarından itibaren bölgeye yayılan Doğu Anadolu kökenli Erken Demir Çağ (Demir Çağ I) toplulukları çukur barınaklarda konaklamış ve el yapımı kaba yerel kaplar kullanmıştır (Cribb 1991: 218-222; Cohen 1992: 110-119; Bartl 1994: 479; Haiman 1995: 33; Ökse ve Görmüş 2014b: 238-240). Salat Tepe IIIA döneminde çapları 3-5 m. arasında, 2 m. derinlikte kazılan çukur barınakların sazlardan oluşan beyaz zemini üzerine at nalı biçimli ocaklar yerleştirilmiştir. Farklı derinliklerdeki çukurlar da depolamada kullanılmış ve içerisinde sadece yatay oluk bezemeli, kaba, el yapımı, taşçık ve bitkisel katkılı pişirme kapları bulunan çukurlar MÖ. 1050-882 yıllarına tarihlendirilmiştir (Ökse ve Görmüş 2014b: 238-239).

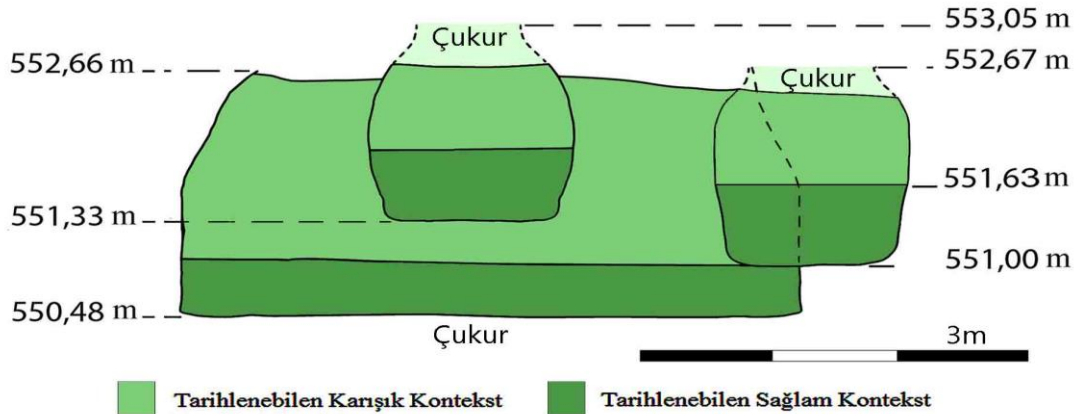
Orta Demir Çağı'nda (Demir Çağ II) Yukarı Dicle havzasında Yeni Assur krallarının kurduğu kentsel yerleşimlerde devetüyü hamurlu fabrikasyon kaplar kırsal yerleşimlerde el yapımı yerel kapların yanı sıra kullanılmıştır (Parker 2003: 535-549; Köroğlu 2008: 336, 339). Salat Tepe IIIB döneminde çukur barınaklarda el yapımı yerel ve fabrikasyon Yeni Assur kapları birlikte kullanılmıştır. Bu barınaklar MÖ. 882-612 yıllarına tarihlenmiştir (Ökse ve Görmüş 2014b: 239-240).

Geç Demir Çağı (Demir Çağı III) Yukarı Dicle havzasında yerleşimlerin boyutlarının daha da küçüldüğü belirlenmiştir (K. Köroğlu 2008: 337; 340-341). Salat Tepe IIIC döneminde kullanılan çukurlarda Üçgen Boyalı kaplarla (Triangle Ware) birlikte el ve çark yapımı kaplarda ele geçmiş ve bu çukurlar MÖ. 612-330 yılları arasına tarihlendirilmiştir.

Salat Tepe IV dönemi Hellenistik dönemden Orta Çağ sonuna kadar kullanılan mevsimlik yerleşimlerden oluşmaktadır. Köşelerinde tandır bulunan kerpiç yapılardan ve depolama çukurlarından ele geçen Doğu terra sigillataya ve kaba yalın

yüzeyle günlük kaplara göre Hellenistik Dönem MÖ. 333- MS. 300 yılları arasında tarihlenmiştir. Roma Dönemi (MS. 300-1100) depolama çukurlarından ve dolgu topraktan ele geçen kaba günlük kaplar ve birkaç küçük buluntu ile temsil edilmiştir (Ökse 2012b: 11). Ortaçağ tabakası (MS. 1100-1500) depolama çukurları, ocak ve tandır kalıntıları ile taş duvar parçalarından oluşmuştur (Ökse 2017d: 166). Bu kalıntılarda kahverengi hamurlu kaplar ile Geç Roma C (Late Roman C) tipi kap parçaları ele geçmiştir. Geç Antik Çağa ait yeşil sırlı seramik parçalarıyla birlikte kandil ve tunç buluntular MS. 5-7. yüzyıllar arasında tarihlenmiştir (Ökse 2012b: 11-12). Az sayıda depolama çukurunda ele geçen pişmiş toprak pipo parçaları ve takılar Osmanlı Dönemi'ne aittir. Salat Tepe Yakın Çağdan sonra mezarlık alanı olarak kullanılmıştır (Salat Tepe V). Höyüğün yamaçları halen Yukarı Salat'ın mezarlık alanıdır (Ökse ve Görmüş 2014a: 103).

Bu çalışmanın mimari kısmında o tabakaya ait mimari öğelerin hepsi değerlendirilirken kontekstler kısmında ise sadece Orta Tunç Çağı buluntularının çıktığı mimari öğeler değerlendirilmiştir. Kültür kalıntılarının kronolojik gelişiminin ve işlevinin anlaşılması için sağlam ve karışık kontekstler ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Mekân ve çukur tabanlarının üzerindeki dolgulardan ele geçen buluntular sağlam kontekst olarak değerlendirilmiştir. Bir mimari öğenin sağlam konteksti olarak belirlenen seviyeden sonra, başka bir mimari öğenin bozduğu üst kısım karışık kontekst olarak değerlendirilmiştir (Şekil 1). Bu değerlendirme şekli diğer mimari öğeler içinde geçerlidir.

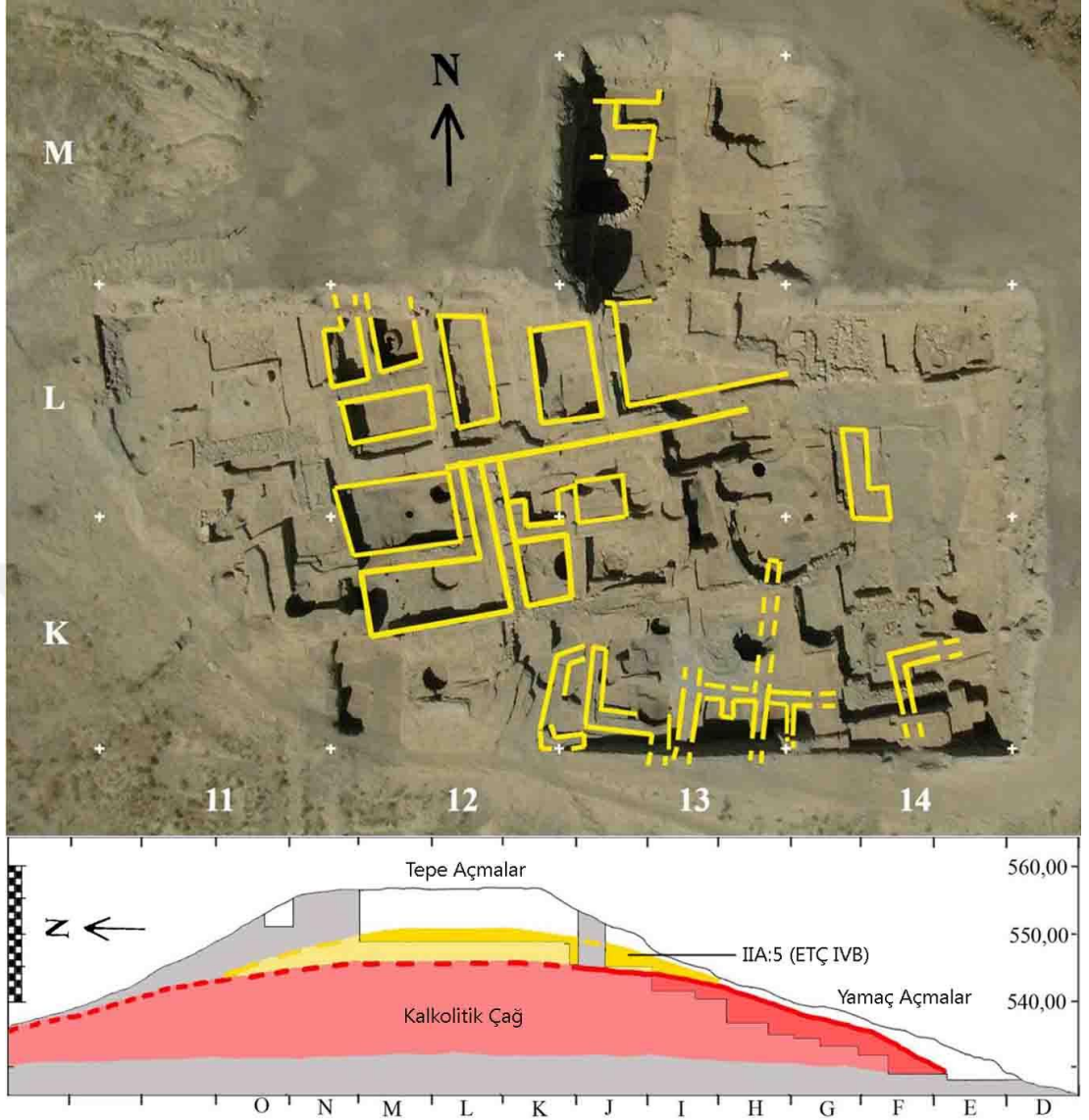
Şekil 1: Karışık ve Sağlam Kontekstlerin Ayrımı (Ökse ve Çetinkaya Baskıda Böl. 3'ten düzenlenmiştir).

2.1. DÖNEM IIA: TABAKA 5

Salat Tepe IIA:5 tabakası IVB evresine (ETÇ) tarihlenmiştir (Ökse 2012a: 2-3; 2012b: Tablo 3). Bu mimari üzerine inşa edilen IIB:4 tabaka (OTÇ) ile karışan kontekstlerinde Orta Tunç Çağı malzemesine de rastlanmıştır.

2.1.1. Mimari

Doğu batı doğrultusunda uzanan, dikdörtgen planlı küçük konutlar, genellikle iki mekândan oluşmaktadır (Resim 4). Bu yapıların her birinin kendine ait duvarı olduğundan, çift duvarlar halinde ortaya çıkmıştır. Bu duvarların örüldüğü kerpiçler farklı boyutlarda, yoğun samanlı, genellikle kırmızımsı, gri ve bej renkli olup kurutulmadan veya az kurutulmuş halde kullanılmıştır. Birbirine geçişi olan iki-üç mekândan oluşan yapıların bazılarında yoğun üçgen tutamaklı pişirme kapları ve bunlara ait parçalarla birlikte ocak ve su deposu olarak kullanıldığı düşünülen küp bulunması, burasının mutfak olarak kullanıldığını göstermektedir (Ökse 2012a: 2-3; 2012b: 6-7). Yapıların aralarındaki küçük çakıllarla döşenmiş dar sokaklar doğudan batıya doğru eğimlidir.

Resim 4: ST. IIA:5 Tabaka (ETÇ IVB) Mimari Planı

2.1.2. Kontekstler

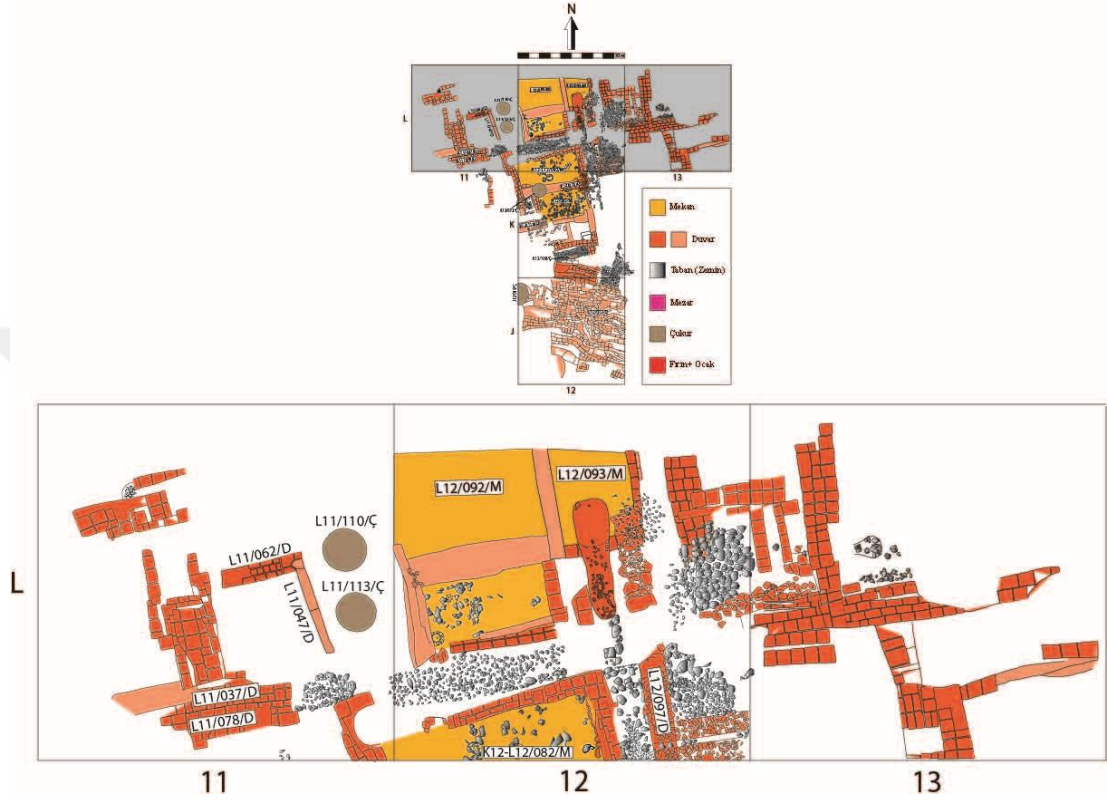
Bu çalışmanın Orta Tunç Çağı küçük buluntularını içermesinden dolayı, üst tabakanın (4. tabaka) bozduğu 5. tabakanın karışmış kontekstlerinde ele geçen küçük buluntular da ele alınmıştır. Mekân, duvar, taban, mezar, fırın ve çukur gibi numaralandırılmış mimariler sağlam kontekst olarak değerlendirilirken balçık veya külle doldurulan yapı boşlukları ise karışık kontekst olarak değerlendirmiştir. Tepe üzerindeki L11, L12, L13, K12 ve J12 açmalarında sekiz duvar, dört mekân ve beş çukur olmak üzere toplam 17 sağlam kontekst belirlenmiştir (Şekil 2). Tespit edilen kontekstler L11-13 ve K-J12 açmalarından oluşan iki kısma ayrılmış ve bu kontekstlerden ele geçen küçük buluntular listeler halinde tablolarda verilmiştir. Bu

listeler kontekst numaralarına göre sıralanmış ve tabakası belli olmayan karışık kontekstlerden ele geçen buluntular ayrı olarak değerlendirilmiş ve bu listelere dâhil edilmemiştir.

Şekil 2: ST, IIA:5. Tabaka (ETÇ IVB) Kontekstleri

L11 açmasındaki dört duvar ve iki çukur, L12 açmasındaki üç mekân ve bir duvardan oluşan sağlam kontekstler birinci kısmı oluşturmaktadır. Bu kontekstlerdeki 29 buluntunun 15'i mekânda, 12'si duvarda ve ikisi çukurda ele geçmiştir (Şekil 3).

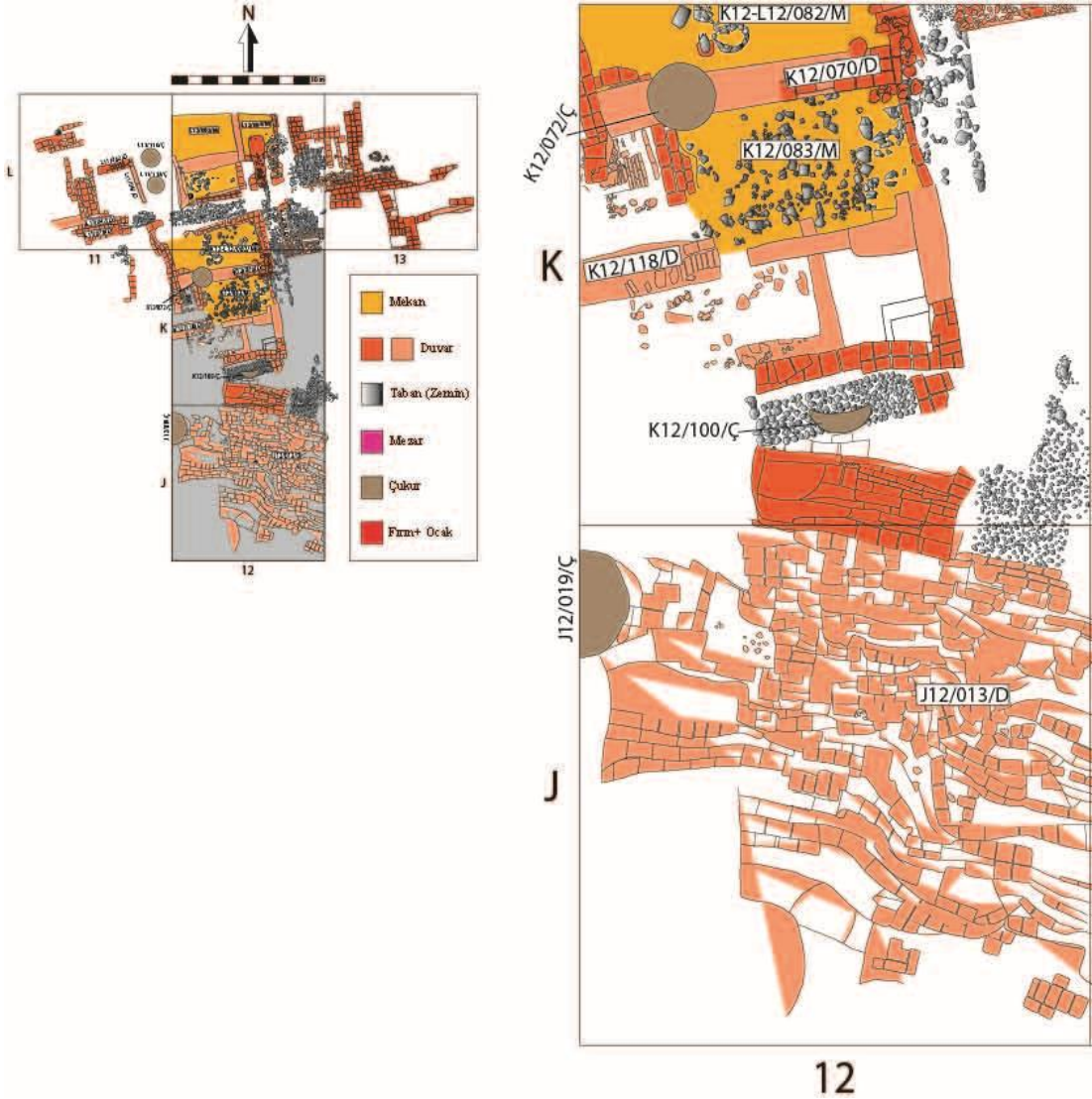

KONTEKST NO.	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
L11/037/D	120-210	482-678	549,96	549,10	L11/0191/V/01
L11/047/D	375-650	824-880	550,07	549,15	L11/0154/P/01
					L11/0157/S/01
					L11/0157/P/02
					L11/0157/P/03
					L11/0157/P/04
L11/0195/P/01					
L11/062/D	650-760	580-875	550,01	549,54	L11/0152/P/01
L11/078/D	74-149	343-566	549,93	549,14	L11/0173/P/01
L11/110/Ç	525-650	910-790	548,94	547,59	L11/0209/O/01
L11/113/Ç	300-425	855-970	548,89	548,57	L11/0216/V/01
L12/097/D	0-227	725-780	550,95	550,09	L12/0255/R/01
					L12/0260/R/01
					L12/0266/R/02
K12-L12/082/M (L12 Açmasında)	0-370	100-760	550,88	548,54	L12/0259/P/01
					L12/0279/P/01
					L12/0279/X/02
					L12/0279/P/03
L12/092/M	602-885	51-170	550,19	549,09	L12/0246/P/01
					L12/0268/N/01

KONTEKST NO.	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
L12/093/M	670-885	218-434	550,09	548,90	L12/0253/Q/01
					L12/0270/P/02
					L12/0273/R/02
					L12/0273/R/03
					L12/0273/P/04
					L12/0273/P/05
					L12/0273/P/06
L12/0274/R/04					

Şekil 3: ST, L11-13 Açmalarında IIA:5. Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi

İkinci kısmı K12 açmasında iki mekân, iki duvar ve iki çukur, J12 açmasında bir duvar ve bir çukur oluşturmaktadır. Sağlam kontekstlerdeki toplam 22 buluntunun 11'i mekânda, sekizi duvarda ve üçü çukurda bulunmuş ve listeler halinde verilmiştir (Şekil 4).

KONTEKST NO.	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
K12-L12/082/M	890-L12/185	555-70	549,80	549,39	K12/0131/V/01
					K12/0140/P/04
					K12/0140/P/05
					K12/0140/R/06
					K12/0140/R/09
					K12/0140/R/14
					K12/0140/R/15
					K12/0140/P/23
					K12/0140/P/26
K12/0140/P/28					
K12/083/M	720-555	208-690	549,90	549,54	K12/0133/P/02
K12/070/D	834-903-756-837	0-632 (K11) 855-1000	550,89	548,70	K12/0127/N/02
					K12/0127/P/03
					K12/0127/P/04
K12/118/D	500-370	345-0	549,41	549,10	K12/0201/R/01
K12/072/Ç	740-30	0-15	549,86	549,19	K12/0118/V/01
K12/100/Ç	205-240	540-490	550,36	550,00	K12/0155/P/01
J12/013/D	500-1000	0-1000	549,06	547,03	J12/0030/P/01
					J12/0030/R/02
					J12/0030/P/04
					J12/0034/P/02
J12/019/Ç	815-950	0-125	547,51	547,08	J12/0039/P/02

Şekil 4: ST, K12 ve J12 Açmalarında IIA:5. Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi

2.1.3. Tarihlendirme

Salat Tepe'nin 5. tabakasına ait mutfak olduğu düşünülen K12 açmasındaki K12-L12/082/M kodlu mekandan alınan karbon örneklerine göre bu mekan MÖ. 2150-2050 yılları arasında (MÖ. 22. yüzyılın ikinci yarısında) kullanılmıştır (Yoneda 2012: 28-29). Bu tarihler Suriye Kronolojisinde Erken Tunç Çağı IVB (MÖ. 2200-2000) içerisinde değerlendirilmektedir (Akkermans ve Schwartz 2003: 278). Son on yılda geliştirilen ARCANE kronolojisi doğrultusunda Yukarı Habur havzasında Erken Cezire 4c, Dicle Bölgesinde Erken Dicle 8 evreleri içerisinde yer almaktadır (Lebeau 2011: 375-377; Boaretto ve Rova 2019: 353).

Metalik seramik (metallic ware) ve portakal rengi kaplar (orange ware) Salat Tepe Erken Tunç Çağı IV evresinde üreilmeye başlanmış ve Orta Tunç Çağı'nda da kullanımı devam etmiştir (Ökse ve Görmüş 2006: 186-187).

Ağız kenarı yivli, gövde üzerine kazıma, kabartma ve baskı bezemeli standart kaplar, Yukarı Habur havzasında Erken Cezire 4-5 evrelerinde (Bianchi 2012: 288-291) kullanılmıştır. Spiral perdahlı, yatay saklı astarlı ve bant boyalı kaplar Orta Fırat

havzasında yaygındır (Abay 1997: 97). İçe eğik ağızlı, ağız kenarı dıştan yivli ve alçak kaideli kırmızımsı astarlı ve perdahlı kaplar Üçtepe’de (Özfırat 2005: 14, Lev.XIV-XV) tespit edilmiştir.

Buluntulara göre Salat Tepe IIA:5. tabakası Hirbemerdon IIIA (Lanerı 2008: 179), Ziyarettepe E/6 (Matney ve Rainville 2005: 22), Gricano X, Kavuşan Höyük IX, Kenantepe C1-2 ve Üçtepe 13-12 (Özfırat 2005: 15) tabakalarıyla çağdaştır (Ökse 2012b: Tablo 3; 2018: fig. 4).

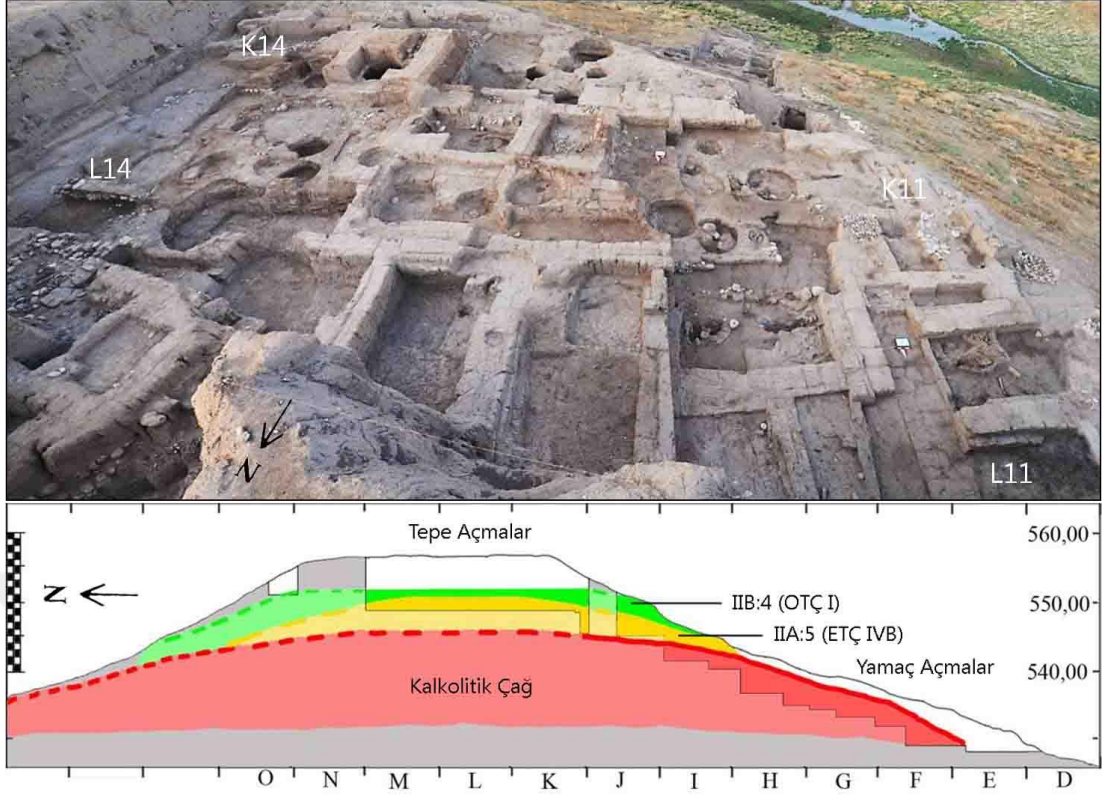

2.2. DÖNEM IIB: TABAKA 4

Salat Tepe’de Orta Tunç Çağı mimarisinin devam ettiği 4. tabaka (OTÇ I), 5. tabaka (ETÇ IVB) mimarisi onarılarak üzerine inşa edilmiştir. Tepenin üst yamaçları balçık dolguyla yükseltilip düz zemin üzerine inşa edilen yeni yapılar 4. tabakayı oluşturmaktadır (Ökse 2012a: 3-5).

2.2.1. Mimari

Salat Tepe IIB:4. tabaka mimarisi farklı boyutlardaki dere taşlarıyla döşenen dikdörtgen planlı temel üzerine bej, gri ve kırmızımsı renklerde, kurutulmamış kerpiçlerle örülmüştür. Yapılar arasında ince çakıl döşeli dar sokaklar bırakılmıştır (Resim 5). Bunlar arasında en geniş olanı L14-K14 açmalarında kuzey güney yönünde uzanan çakıl yoldur (Resim 6). Bazı alanlarda 5 cm ila 30 cm çaplarında çok sayıda direk yuvasına rastlanması, bu alanlarda açık yaşam alanlarının bulunduğu işaret etmektedir. Bir yapıda iki farklı malzeme içeren yoğun yangın dolgusuna rastlanmıştır. Bu yapı kazılırken açığa çıkan yoğun kap parçalarının altında ikinci bir seviye halinde tekrar kırılmış kaplardan oluşan dolgu açığa çıkmıştır. Birbirinden farklı iki malzemeyi ayıran bir tabanın belirlenemeyişi, bu yapının iki katlı olabileceğini göstermektedir. Bu evreye ait mekân duvarlarının ve tabanlarının bir kısmı 5. tabakada kullanılmıştır.

Resim 5: ST, IIB:4 Tabaka (OTÇ I) Mimari Planı

Resim 6: ST, L-K14 Açmalarındaki IIB:4. Tabaka Çakıl Yolu

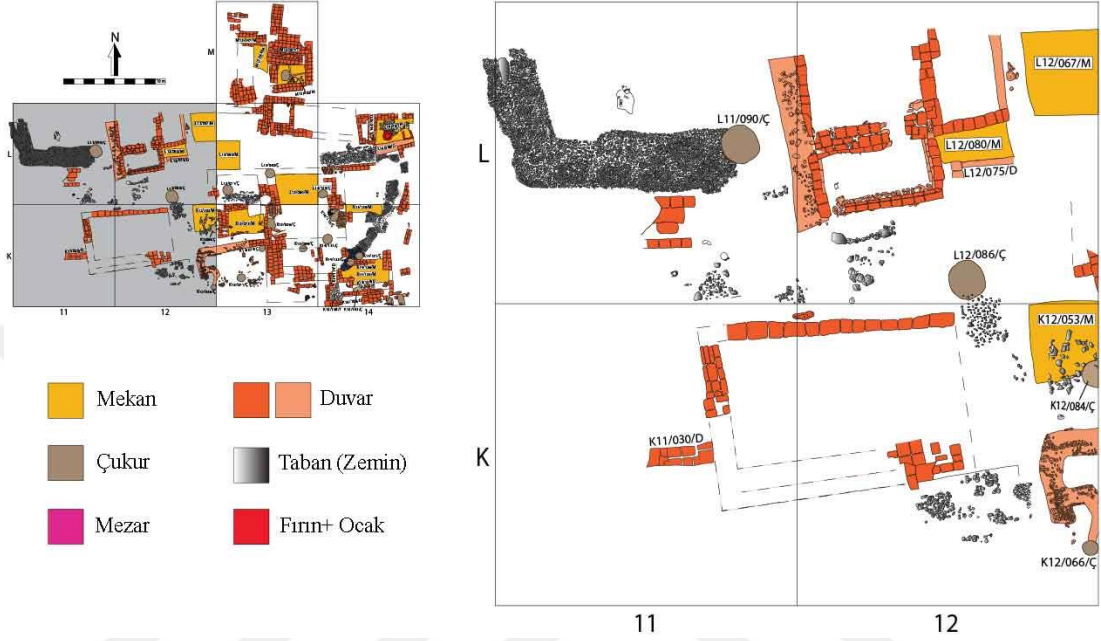
2.2.2. Kontekstler

Salat Tepe’de Orta Tunç Çağına tarihlenen mimari içindeki kontekstler tanımlanmış, buluntular kontekstlerine göre gruplanmıştır. Tepedeki K11-14, L11-14 ve M13 açmalarında 5. tabaka tadilatı üzerine yapılan 4. tabaka 12 mekân, 15 çukur, sekiz duvar ve iki taban olmak üzere toplam 40 sağlam kontekstten oluşmaktadır (Şekil 5). Bu kontekstlerden ele geçen buluntular listelenerek tablo oluşturulmuştur. Tespit edilen kontekstler açmalara göre üç kısma ayrılmıştır. Bunlardan L11-12 ve K11-12 açmaları birinci kısmı, M13 ve L13-14 açmaları ikinci kısmı ve K13-14 açmaları üçüncü kısmı temsil etmektedir. Sağlam kontekstlerde ele geçen buluntular tablolarda verilmiştir.

Şekil 5: ST, IIB:4 Tabaka (OTÇ I) Kontekstleri

Tepedeki L11-12 ve K11-12 açmalarında belirlenen 4. tabakaya ait üç mekân, iki duvar ve dört çukurdan oluşan sağlam kontekstler birinci kısmı temsil etmektedir (Şekil 6). Çoğunluğu pişmiş toprak olmak üzere tabloda listeler halinde verilen buluntulardan 22'si mekânda, yedisi duvarda ve dördü çukurda bulunmuştur.

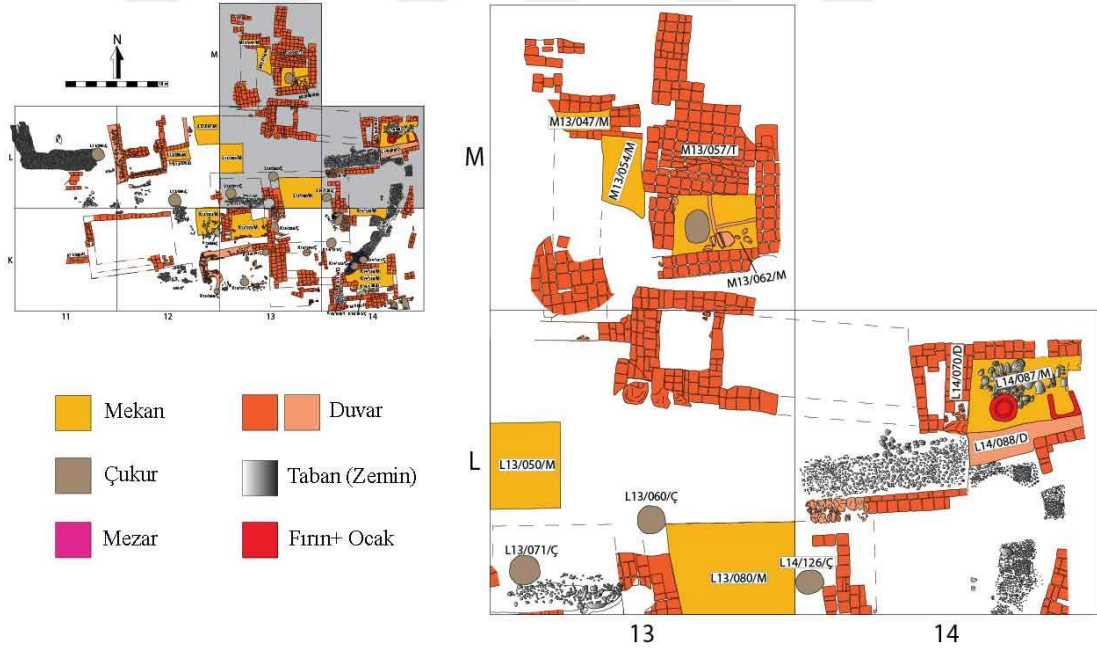

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
L11/090/Ç	420-525	740-840	549,18	548,17	L11/0180/N/01
L12/075/D	313-497	652-750	551,07	550,45	L12/0200/P/01
					L12/0203/P/01
					L12/0203/R/02
					L12/0203/P/03
					L12/0203/P/04
L12/067/M	620-950	750-100	551,14	550,24	L12/0282/Q/01
					L12/0192/R/01
					L12/0192/R/02
L12/080/M	353-820	533-760	550,61	549,27	L12/0286/P/01
					L12/0215/R/01
					L12/0215/P/02
					L12/0215/P/03
					L12/0215/P/04
					L12/0215/P/05
					L12/0215/P/06
					L12/0215/P/07
					L12/0215/P/08
					L12/0215/P/09
					L12/0215/P/10
					L12/0243/P/01
L12/0243/S/03					

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
					L12/0261/P/01
					L12/0261/R/03
					L12/0261/R/06
					L12/0261/P/08
					L12/0314/R/02
					L12/0336/R/01
L12/086/Ç	15-142	447-604	550,60	550,08	L12/0249/R/01
K11/030/D	600-660	665-840	549,75	549,08	K11/0051/V/01
K12/053/M	850-613	766-542	550,76	550,34	K12/0102/V/02
K12/066/Ç	260-350	895-970	550,81	549,59	K12/0091/V/01
K12/084/Ç	743-880	980-60(K13)	550,42	549,24	K12/0144/V/01

Şekil 6: ST, L11-12 VE K11-12 Açmalarında IIB:4 Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi

M13 ve L13-14 açmalarında belirlenen sağlam kontekstler altı mekân, iki duvar, iki çukur ve bir taban ikinci kısmı oluşturmaktadır (Şekil 7). Bu sağlam kontekstlerden sekizi mekânda, ikisi duvarda, üçü çukurda ve ikisi tabanda ele geçen buluntular tabloda verilmiştir.

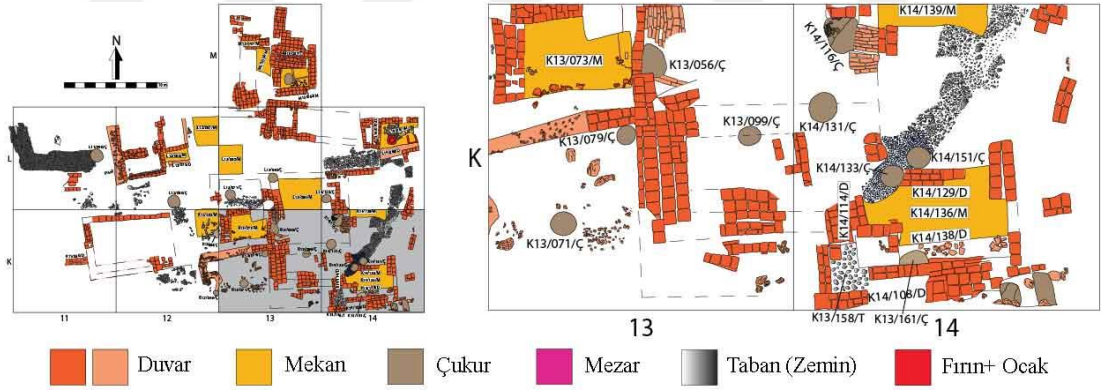

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
M13/047/M	720-810	50-620	551,46	551,36	M13/0197/R/01
M13/054/M	520-950	300-520	551,15	550,49	M13/0251/R/01
					M13/0263/V/01
M13/062/M	247-210	812-890	551,03	550,74	M13/0250/S/01
M13/057/T	400-950	500-950	551,43	550,81	M13/0249/S/01
					M13/0249/R/02

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
L13/050/M	430-650	0-150	550,85	550,10	L13/0198/P/01
L13/080/M	0-213	530-649	550,78	550,33	L13/0256/V/01
L13/060/Ç	297-420	507-630	550,90	550,20	L13/0247/P/01
L13/071/Ç	120-180	0-330	551,29	550,80	L13/0244/P/01
L14/070/D	596-884	495-621	552,46	551,29	L14/0224/R/02
L14/088/D	499-600	595-628	550,81	550,39	L14/0283/V/01
L14/087/M	605-935	422-790	551,74	551,05	L14/0208/R/03
					L14/0252/Q/01
L14/0126/Ç	100-295	0-135	550,77	550,22	L14/0276/S/01

Şekil 7: ST, M13 ve L12-13 Açmalarında IIB:4 Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi

Üçüncü kısmı temsil eden K13-14 açmalarında üç mekân, dört duvar, dokuz çukur ve bir taban olan sağlam kontekstler belirlenmiştir (Şekil 8). Mekânda altı pişmiş toprak, sekiz taş, dört metal ve bir hayvan kabuğu olmak üzere toplam 19 buluntu ele geçmiştir. Diğer kontekstlerden duvarlarda yedi (altı pişmiş toprak ve bir taş), çukurlarda sekiz (üç pişmiş toprak ve üç taş ve iki metal) ve tabanlarda iki (pişmiş toprak) buluntu ele geçmiştir. Toplam 36 buluntunun ele geçtiği K13-14 açmalarındaki kontekstler sıralı bir şekil de tabloda verilmiştir.

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
K13/073/M	900-530	460-115	550,46	550,05	K13/0182/R/01
K13/056/Ç	690-870	510-680	551,17	551,13	K13/0160/V/01
K13/071/Ç	265-385	270-430	550,89	550,62	K13/0177/P/01
K13/079/Ç	520-580	400-480	550,28	548,86	K13/0199/O/01
K13/099/Ç	460-540	920-840	549,84	549,68	K13/0221/S/01
K14/108/D	0-118	100-250	551,41	551,33	K14/0216/O/01
K14/114/D	190-310	219-370	551,42	550,34	K14/0282/P/01
K14/0129/D	405-448	330-480	551,18	550,05	K14/0270/P/01
K14/138/D	155-260	280-640	550,50	550,00	K14/0277/P/01
					K14/0277/P/02
					K14/0277/P/03
					K14/0277/P/04
K14/136/M	74-475	163-695	551,02	549,25	K14/0237/V/01

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
					K14/0237/R/02
					K14/0237/S/04
					K14/0237/R/05
					K14/0237/J/06
					K14/0237/P/07
					K14/0237/R/08
					K14/0237/R/11
					K14/0237/V/12
					K14/0237/V/13
					K14/0237/V/14
					K14/0245/N/02
					K14/0279/O/01
					K14/0280/P/01
					K14/0283/P/01
					K14/0288/P/01
K14/0139/M	640-1000	295-460	550,65	549,84	K14/0219/R/01
					K14/0272/P/01
K14/116/Ç	853-970	145-180	550,82	550,44	K14/0222/R/01
K14/131/Ç	445-580	130-206	551,34	550,58	K14/0235/V/01
K14/133/Ç	322-470	230-370	551,09	550,32	K14/0239/R/02
K14/151/Ç	510-560	545-610	550,22	549,85	K14/0278/P/01
K14/158/T	150-385	293-430	549,88	549,50	K14/0287/P/01
					K14/0287/P/02

Şekil 8: ST, K13-K14 Açmalarında IIB:4 Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi

2.2.3. Tarihlendirme

Mimarilerin tarihlendirilmesinde büyük oranda sağlam kontekstlerden ele geçen buluntulardan yararlanılmıştır. Alt tabakada yoğun olarak kullanılan metalik ve portakal kırmızısı kapların yoğunluğu 4. tabakada azalmıştır. Bu tabaka Yukarı Dicle havzasında Üçtepe’de (Özfarat 2005: 15) ve Ziyarettepe (Matney ve Rainville 2005: 22; Matney vd. 2003: 178-179) ile aynı seramik koleksiyonlarına sahiptir. Bu kaplar Yukarı Habur havzasında da aynı dönemlere tarihlenen çeşitli yerleşim birimlerinde ele geçmiştir (Bianchi 2012: 285, 288, fig. 345).

Salat Tepe (Ökse ve Görmüş 2006: 186-187) ve Hirbemerdon (Laneri 2008: 179) kazılarında bulunan kaba kırmızısı boya banyolu ve Yukarı Habur havzasında pişirmede kullanılan üçgen tutamaklı perdahlı kaplar (Bianchi 2012: 259-242) OTÇ tabakasında standartlaşmıştır. Bu seramik geleneği Orta Tunç Çağı sonlarına kadar devam etmektedir. Bu tabaka bir önceki tabakanın (tabaka 5) radyokarbon tarihlerinden ve arkeolojik malzemeden yola çıkılarak MÖ. 2000-1750 yılları arasında tarihlenmiştir (Ökse 2012b; 7-8). Bu tarihler Suriye Kronolojisinde Orta Tunç Çağı I

(MÖ. 2000-1800) içerisinde değerlendirilmektedir (Akkermans ve Schwartz 2003: 278). Son onyıda geliştirilen ARCANE kronolojisi doğrultusunda Yukarı Habur havzasında Erken Cezire 5, Dicle Bölgesinde Erken Dicle 9 evreleri içerisinde yer almaktadır (Lebeau 2011: 375-377; Boaretto ve Rova 2019: 353).

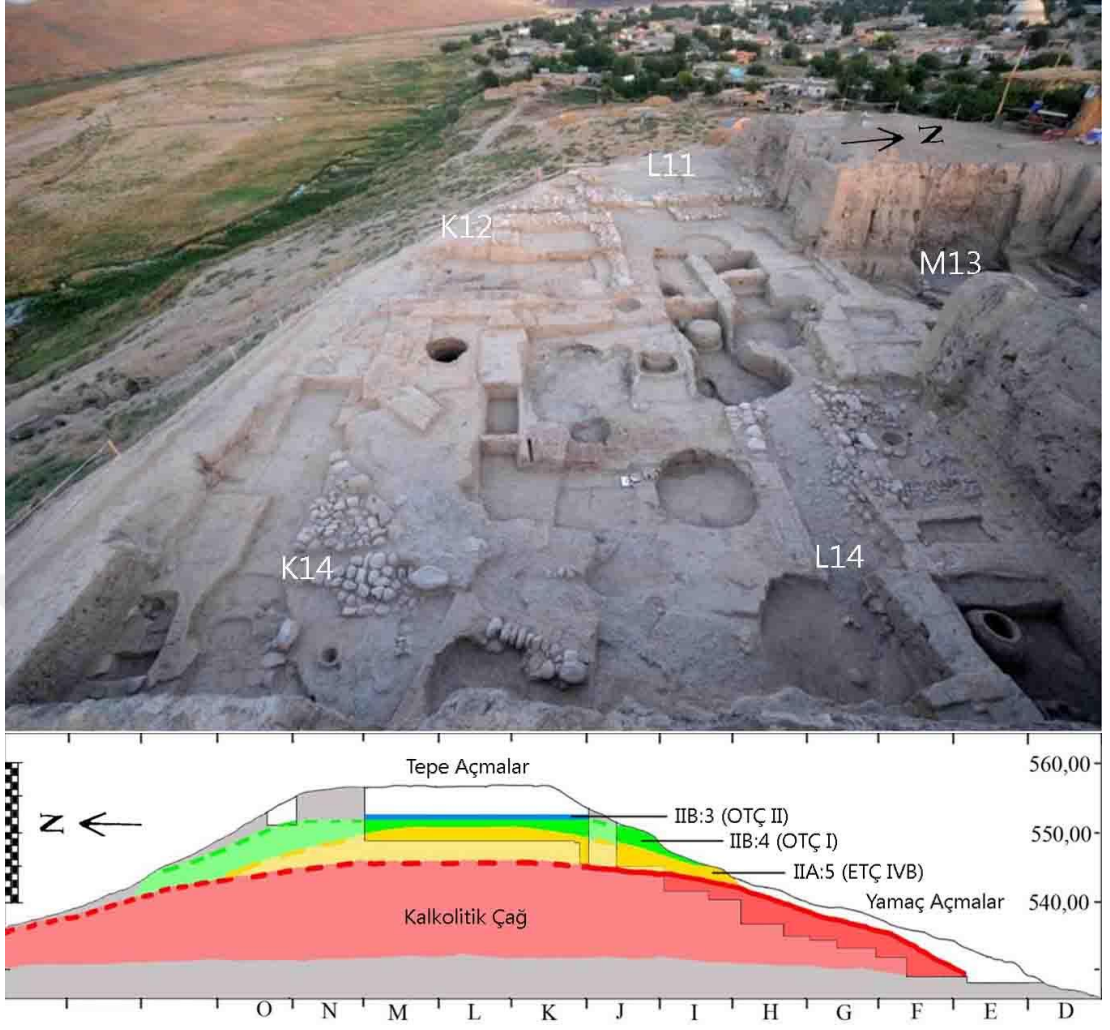

2.3. DÖNEM IIB: TABAKA 3

Salat Tepe IIB:3. tabaka (OTÇ II) mimarisinde batıya doğru eğimli üst üste birkaç evreli farklı boyutlarda çakıllarla oluşturulmuş sokaklar yoğunluktadır. Bu sokakları tabanı taş döşeli tek odalı kerpiç mekânlar sınırlamaktadır. Aynı tabakada işlenmemiş iri taşlar dizilerek ve direk sabitleme çukurları açılarak oluşturulan çardak tipindeki geçici yaşam alanlarını oluşturmaktadır (Ökse 2012a: 4-5; 2012b: 2). Bu tabakadaki taş döşeli sokaklar, tek odalı kerpiç yapılar ve etrafı taş dizili çardak tipi açık yarı açık yaşam alanları sağlam kontekstlerdir.

2.3.1. Mimari

Salat Tepe IIB:3. tabaka mimarisi genellikle üst üste çakıl taşları ile döşenmiş zemini olan kurutulmamış kerpiç duvarlı küçük yapılardan oluşmaktadır (Resim 7). Ayrıca bu küçük yapılarla birlikte çakıl döşeli zeminlerden birinin üzerine iri boyutlardaki taş tabanlı ve direk çukurları bulunan, birbirine bağlantısı olmayan tek mekânlı açık yapılar bulunmuştur (Ökse vd. 2011a; 271-275). Bu açık yaşam alanları olarak tespit edilen bölümlerde ocak tabanlarının da bulunması, bu bölümlerin mevsimlik olarak kullanıldığını kanıtlar niteliktedir (Ökse 2012d: 10). Taş tabanı bozarak altına konulan L11 açmasında üç çömlek mezar (L11/066-69-70/G) ve M13 açmasında bir kuyu mezar (M13/072/G) açığa çıkarılmıştır (Resim 8).

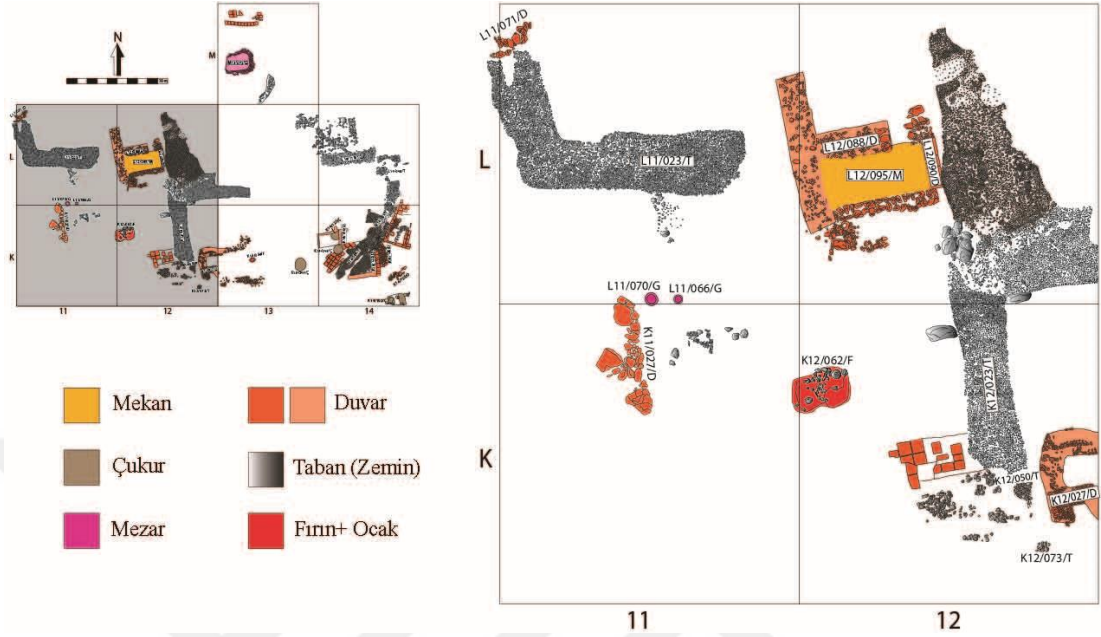
Resim 7: ST, IIB:3. Tabaka (OTÇ II) Mimari Planı

Resim 8: ST, IIB:3. Tabaka Çömlek Mezarlar (L11) ve Kuyu Mezar (M13)

2014a: Tablo 3). Yaklaşık 1,5x2 m. boyutlarındaki K12/062/F numaralı fırının zemininde ikincil kullanım olabilecek taş kalıp parçası ele geçmiştir.

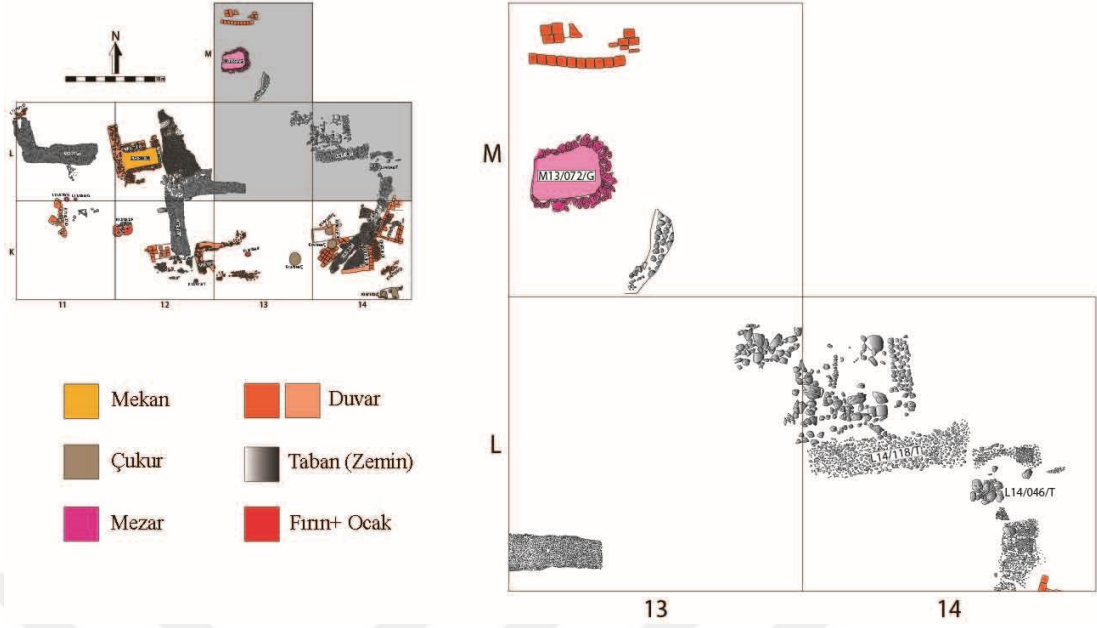

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
L11/023/T	384-585	0-820	550,81	548,90	L11/0062/P/01
					L11/0066/R/01
					L11/0072/X/01
					L11/0073/P/01
					L11/0073/R/02
					L11/0073/V/03
					L11/0109/P/01
					L11/0109/P/02
					L11/0187/P/01
L11/066/G	0-125	618-632	549,69	549,52	L11/0132/R/04
					L11/0132/V/06
					L11/0132/J/07
					L11/0132/J/08
					L11/0132/J/09
					L11/0132/J/10
L11/0070/G	4-10	540-555	549,54	549,48	L11/0140/S/03
					L11/0140/S/04
					L11/0140/V/05
					L11/0140/U/06
					L11/0140/V/07
L11/071/D	850-950	0-200	549,43	549,27	L11/0145/R/01
					L11/0145/P/02
					L11/0145/P/03
L12/088/D	600-512	47-453	550,35	548,92	L12/0307/R/01
L12/090/D	363-675	451-560	550,90	548,32	L12/0301/P/01
L12/095/M	277-552	92-464	550,01	548,92	L12/0254/P/01
					L12/0254/P/03

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
					L12/0264/P/02
K11/027/D	904-904 780-780	490-470 520-455	549,85	549,51	K11/0052/V/01
K12/023/T	300-1000	550-700	551,31	550,85	K12/0071/P/01
					K12/0071/P/03
					K12/0160/Q/04
K12/050/T	220-420	720-855	550-86	550,01	K12/0082/P/02
					K12/0082/P/03
					K12/0082/P/04
K12/073/T	180-270	821-880	550,44	550,26	K12/0125/R/01
K12/027/D	260-560	825-1000	551,35	551,07	K12/0084/P/01
K12/062/F	615-780	0-178	550,56	550,23	K12/0089/R/01

Şekil 10: ST, L11-12 ve K11-12 Açmalarındaki IIB:3 Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi

İkinci kısım M13 açmasında bir kuyu mezar ve L13-14 açmalarından sadece L14 açmasında farklı boyutlardaki çakıl taşlarıyla oluşturulan iki taban açığa çıkarılmıştır (Şekil 11). Kerpiç döşeme içerisine açılmış M13/072/G numaralı kuyu mezar 2,5x1,5 m. boyutlarında, yaklaşık 2 m. derinlikte, taş duvarla örülü oval biçimli bir mezar yapısıdır. Kuyu mezar içerisinde ikisi hocker biçiminde, birisi düzensiz bırakılmış üç iskelet bulunmuştur. Bu tür mezar geleneği Mezopotamya’da Erken Sümer dönemi sonlarına doğru ortaya çıkmıştır (Strommenger 1957-71: 581-582). Erken Tunç Çağı’ndan bilinen kuyu mezar (Woolley ve Barnett 1952: Pl. 56a; Ökse 2006: 14-15) benzerlerine Salat Tepe’de ve Oylum Höyük ‘te (mekan içi) Orta Tunç Çağı’nın başlarına tarihlendirilen tabakalarda rastlanmıştır (Özgen ve Helwing 2001: 67; Ökse 2014a: 60). Kuyu mezarda dört ve tabanlarda altı buluntu tabloda verilmiştir.

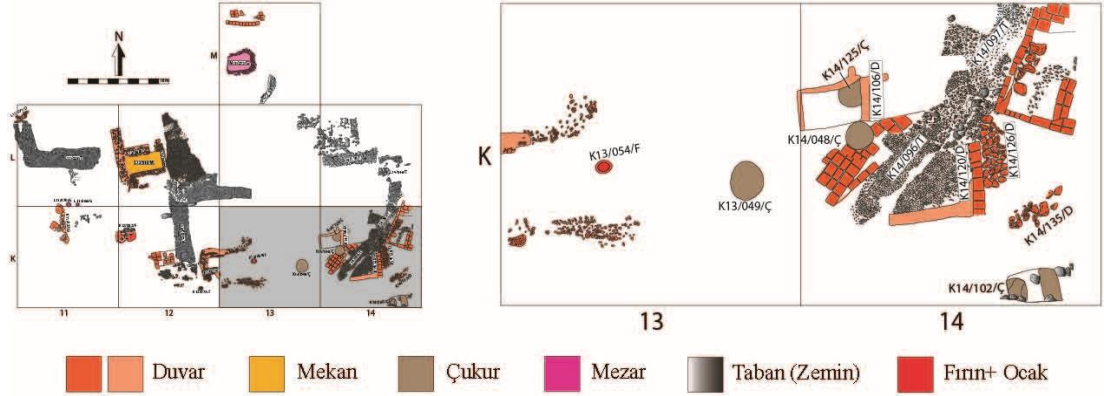

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
M13/072/G	290-560	0-350	549,30	547,10	M13/0269/V/01
					M13/0268/V/02
					M13/0268/Q/03
					M13/0268/V/04
L14/046/T	296-371	503-553	553,32	552,04	L14/0076/V/01
					L14/0076/R/02
					L14/0076/U/03
					L14/0076/U/04
L14/118/T	375-560	0-685	550,40	549,73	L14/0273/P/01
					L14/0273/V/02

Şekil 11: ST, M13 ve L13-14 Açmalarında IIB:3 Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi

K13-14 açmalarındaki dört duvar, dört çukur, iki taban ve bir fırın olan sağlam kontekstler üçüncü kısmı temsil etmektedir (Şekil 12). Bu kontekstler içerisinde bir örnekle temsil edilen K13/054/F numaralı fırın yaklaşık 30x60 cm. boyutlarındadır. Bu fırının zemininde sıcak kalmasını sağlayan çakıl taşlarıyla birlikte ikincil kullanım olabilecek bir perdah taşı parçası ele geçmiştir. Altısı duvarda, sekizi çukurda, dördü tabanda ve biri fırında toplam 19 buluntu sıralı bir şekilde tabloda verilmiştir.

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
K13/049/Ç	413-532	770-900	551,52	549,90	K13/0140/P/02
					K13/0140/R/03
					K13/0219/R/01
K13/054/F	690-830	560-680	551,17	551,13	K13/0179/R/01
K14/096/T	375-780	350-790	551,56	550,35	K14/0226/V/01
K14/097/T	1000-780	780-900	551,35	551,12	K14/0200/P/01
					K14/0200/R/02
					K14/0209/P/01
K14/048/Ç	510-660	125-235	553,02	551,38	K14/0084/V/01
					K14/0084/P/02
					K14/0217/R/01
K14/102/Ç	0-50	700-760	551,28	551,10	K14/0208/Q/01
K14/125/Ç	560-620	176-280	551,34	550,48	K14/0230/X/02
K14/106/D	606-636	722-835	551,38	550,28	K14/0220/P/01
K14/120/D	326-554	587-620	551,17	550,89	K14/0238/P/02
K14/126/D	400-645	610-790	551,34	551,23	K14/0231/R/01
K14/135/D	256-440	684-807	551,21	550,10	K14/0243/R/01
					K14/0243/R/02
					K14/0243/Q/03

Şekil 12: ST, K13-14 Açmalarında IIB:3 Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi

2.3.3. Tarihlendirme

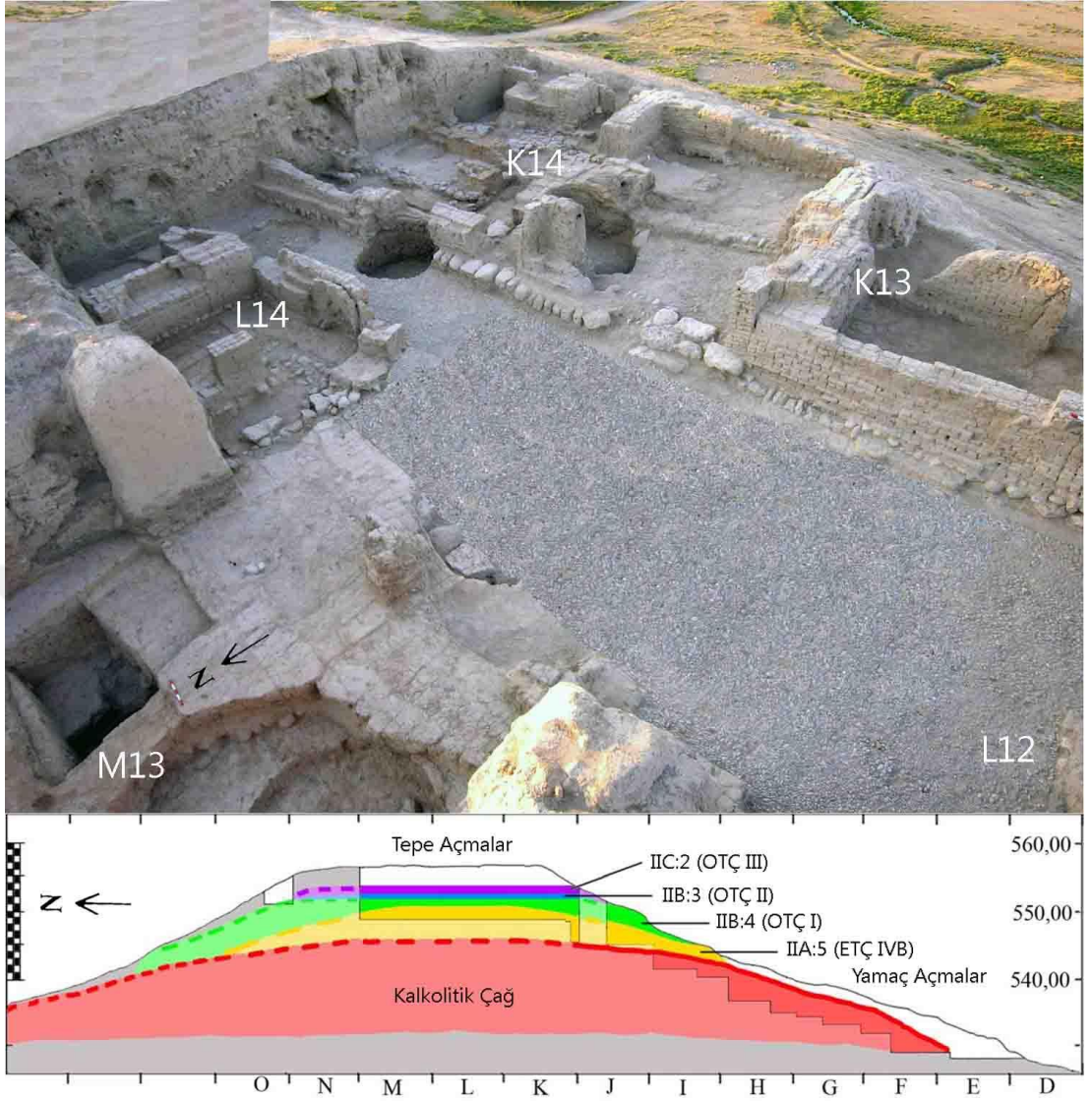
El yapımı pişirmede kullanılan, parlak perdahlı ve kırmızı astarlı kaplar bu tabakada en yoğun buluntu grubunu oluşturmuştur (Schachner 2002: 42-48; Matney vd. 2003: 183-186, fig. 5-8; Ökse ve Görmüş 2006: 139-140; Özfirat 2005: 25-29; Laneri 2006: 156-157, Fig. 5-7). Portakal renkli kaplarbu tabakada da devam etmektedir. Bu tabaka Eski Assur dönemi ile çağdaş olan Habur 1-2 / Eski Cezire I-II (MÖ. 2000/1900-1900/1800) evrelerine tarihlenmiştir (Ökse 2012b: 8).

2.4. DÖNEM IIC: TABAKA 2

Salat Tepe IIC:2. tabakayı (OTÇ III) çakıl döşemeli geniş bir avlunun etrafındaki tek ve çift katlı mekanlardan oluşan bir yapı kompleksi temsil etmektedir. Bu tabakanın sağlam yapı kontektlerini depreme yıkılmış mekânlar, duvarlar, tabanlar ve çukurlar oluşturmaktadır (Ökse 2012a: 6-9; 2012b:9).

2.4.1. Mimari

Salat Tepe IIC:2 tabakada tepe sert balçıkla genişletilmiş alan üzerine güneyden girişi olan çakıl tabanlı yaklaşık 140 metrekarelik bir avlu etrafına iki veya üç mekanlı birimler inşaa edilmiştir (Resim 9). Duvarların ayakta kalan bölümlerinin yüksekliği ile devrilen bölümlerinin uzunluğu hesaplanarak, avlunun güneyinde iki katlı yapıların, kuzeyinde tek katlı yapıların bulunduğu düşünülmektedir (Ökse ve Görmüş 2006: 140-142; Ökse 2012a: 8-9). Salat Tepe’de avlu etrafında tek veya iki katlı Mitanni dönemi öncesine tarihlenen bu kompleksler *dimtu* denilen çiftlik yapıları olarak bilinmektedir (Resim 10). Bu tabakaya ait bir mekândan alınan karbon örneklerine göre yapı kompleksi, MÖ. 17. yüzyıl ile MÖ. 16. yüzyılın başlarında kullanılmıştır (Ökse ve Görmüş, 2006: 141-142). Bu yapıların duvarları MÖ. 16. yüzyıl başlarında depremin etkisiyle farklı yönlere devrilmiştir (Ökse 2012b: 9). Enkaz içerisine kazılan çukurların bazılarının içerisine kurban edildiği düşünülen hayvanlara ait iskeletler, kırılarak bırakılan hayvan ve insan figürinleri ele geçmiştir (Ökse ve Görmüş 2006: 187-189; Ökse vd. 2009; 26). Bu depremde çağdaş olan çevre yerleşimlerden Hirbemerdon A yapısında (Laneri vd. 2006: 156), Kenantepe C1 yapısında (Parker vd. 2005: 79), Giricano A yapısında (Schachner 2002: 15, 19) ve Üçtepe 11. tabakasında (Özfirat 2005: 19) bulunan mimari öğeler de zarar görmüştür.

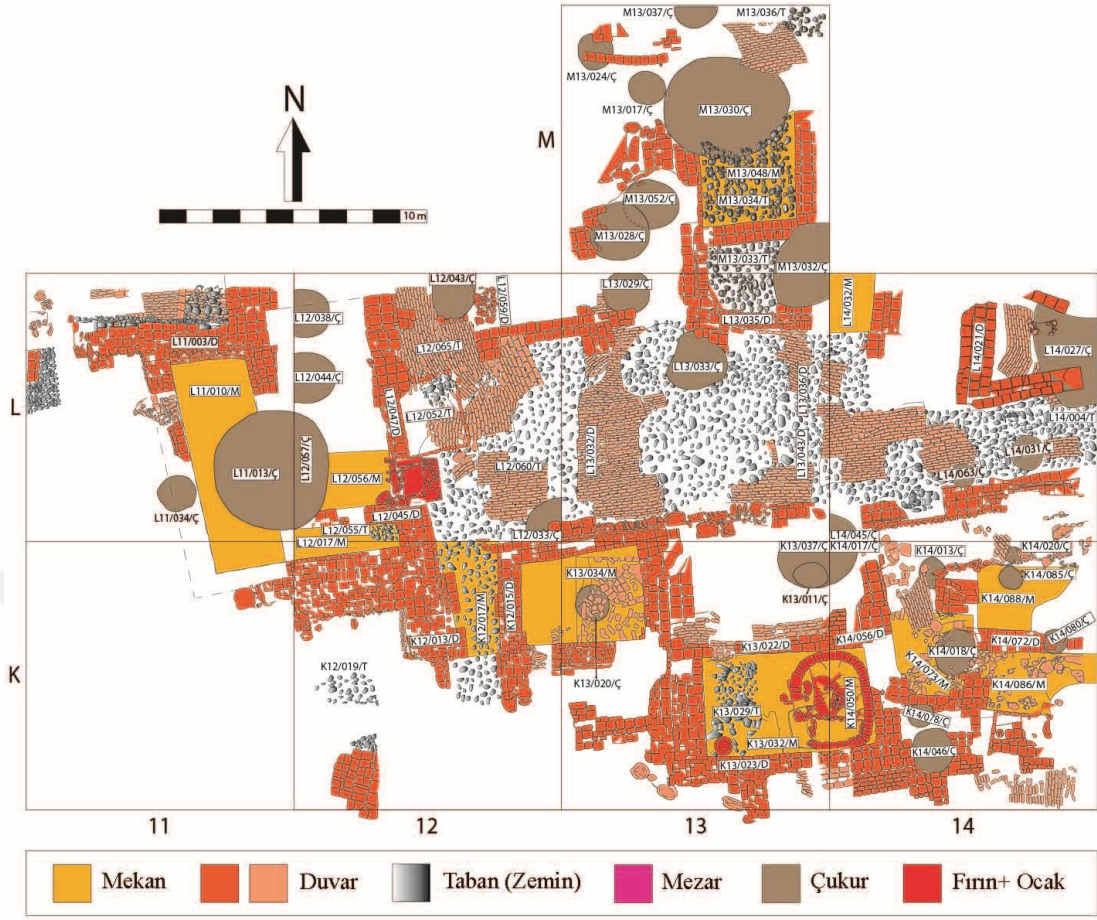
Resim 9: ST, IIC:2. Tabaka (OTÇ III) Mimari Planı

Resim 10: ST, IIC:2. Tabaka (OTÇ II) İki Kath Dimtu Çiftlik Yapıları

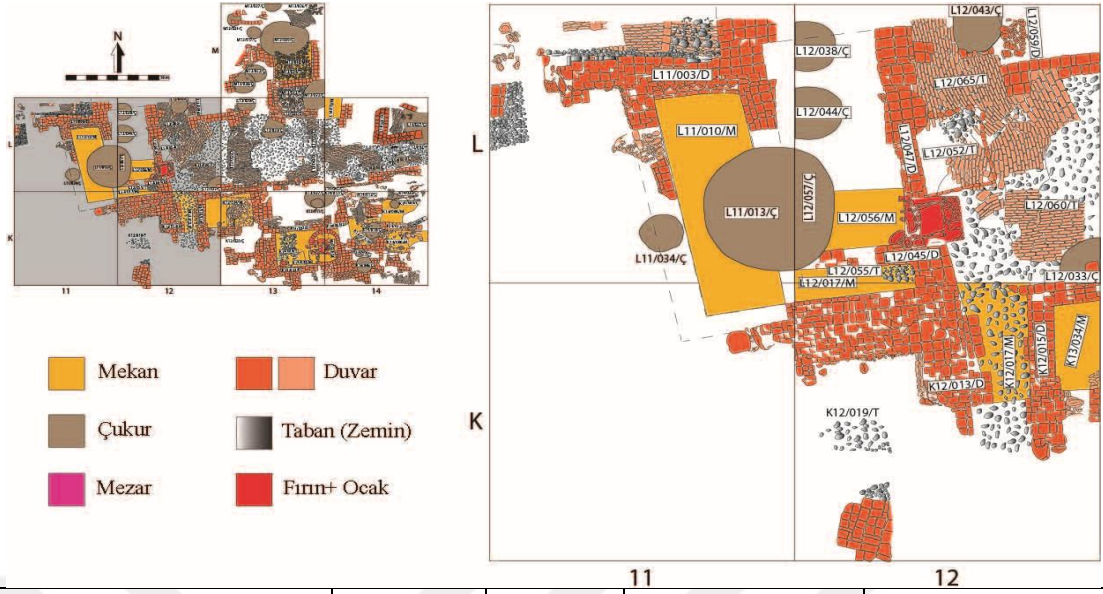
2.4.2. Kontekstler

Geç dönemlerde açılan çukurlar Orta Tunç Çağı'na ait IIC:2-1 tabakalarındaki mimariyi tahrip etmiştir. Tunç Çağı'na ait mimarilerin içerisine kazılan geç dönem çukurları içerisinden Orta Tunç Çağı buluntuları ele geçmiştir. Bu çukurların tahrip ettiği tabakalardan ele geçen Orta Tunç Çağı buluntuları IIC:1 tabakasında değerlendirilmiştir. IIC:2 mimarilerini geç dönem çukurları tahrip ettiği gibi bu tabakada kullanılan duvarlarda depremin etkisiyle kayma, ezilme ve devrilme gibi tahribatlar olmuştur. Salat Tepe'de L11-14, K13-14 ve M13 açmalarında açığa çıkarılan 12 mekan, 15 duvar, on taban ve 31 çukur olmak üzere toplam 68 sağlam kontekst belirlenmiştir (Şekil 13). Bu sağlam kontekstleri oluşturan L11-12 ve K11-12 açmaları birinci kısmı, M13 ve L13-14 açmaları ikinci kısmı ve K13-14 açmaları üçüncü kısmı temsil etmektedir. Bu sağlam kontekstlerde ele geçen toplam 83 buluntu tablolarında verilmiştir.

Şekil 13: ST, IIC:2. Tabaka (OTÇ III) Kontekstleri

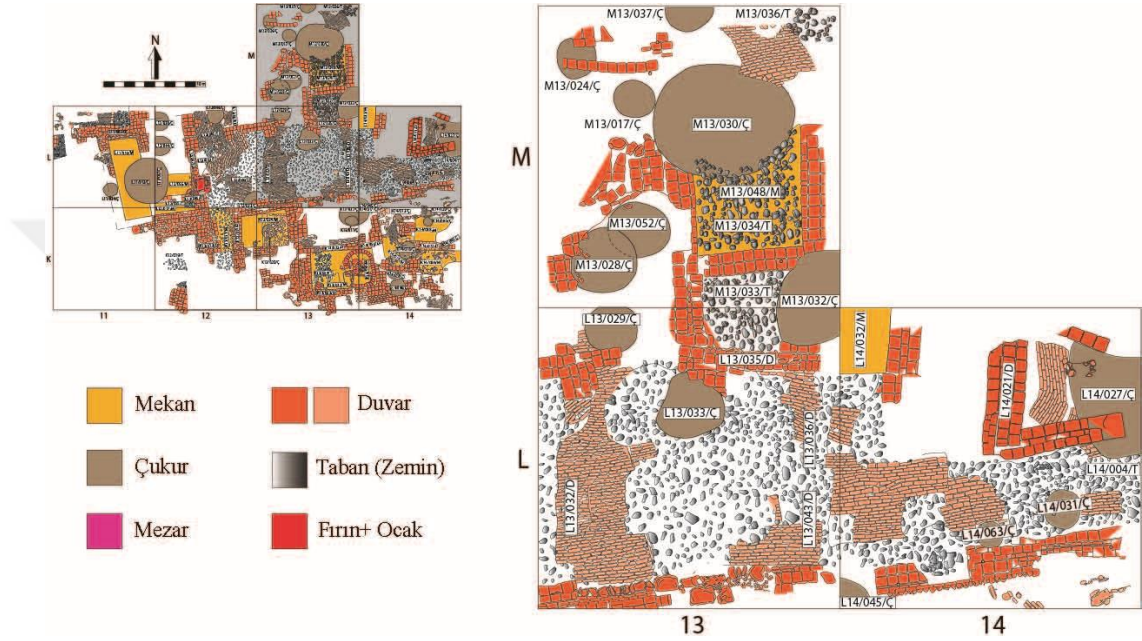
Birinci kısmı oluşturan IIC:2 tabakasındaki L11-12 ve K11-12 açmalarında Orta Tunç Çağı buluntularının ele geçtiği mimarilerden üçü mekân, dördü duvar, dördü taban ve yedisi geç dönem çukurudur (Şekil 14). Geç dönemlerde yaşam alanı (L11/013/Ç, L12/043 ve 57/Ç) ve ürün depolama (L11/034/Ç, L12/33, 38 ve 44/Ç) çukurlarında ele geçen Orta Tunç Çağı buluntuları IIC:1 tabakada (GTÇ I) değerlendirilmiştir. Bu çukurların dışında Orta Tunç Çağı'na tarihlenen IIC:2 tabaka buluntularından yedisi mekânda, 10'u duvarda ve 14'ü tabanda ele geçmiştir. Çoğunluğu pişmiş topraktan ve taştan biçimlendirilmiş sağlam kontekstlerde ele geçen toplam 31 buluntu tabloda verilmiştir.

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
L11/003/D	600-950	600-950	553,39	552,13	L11/0025/P/01 L11/0025/S/03
L11/010/M	300-860	560-950	553,14	551,41	L11/0014/V/01 L11/0036/R/02 L11/0038/R/02 L11/0041/U/01
L12/017/M	0-150	0-250	553,78	553,15	L12/0165/X/02
L12/056/M	100-370	100-370	551,46	551,12	L12/0153/P/01
L12/045/D	50-530	240-500	553,28	551,95	L12/0126/R/01
L12/047/D	50-780	370-470	553,03	552,35	L12/0092/R/01 L12/0102/S/03 L12/0102/S/04 L12/0162/S/01
L12/059/D	950-750	681-800	552,18	551,58	L12/0185/P/01
L12/052/T	550-850	550-950	552,30	552,10	L12/0125/V/02
L12/055/T	0-1000	50-950	553,27	551,08	L12/0128/R/01 L12/0128/P/03 L12/0134/V/01 L12/0134/P/02 L12/0146/S/03
L12/060/T	0-870	400-950	554,13	551,20	L12/0186/P/01
L12/065/T	450-780	370-770	551,45	551,10	L12/0188/P/01
K12/013/D	520-680	450-750	553,60	552,23	K12/0056/P/01
K12/015/D	360-1000	700-840	551,70	551,60	K12/0066/Q/01
K12/017/M	520-950	550-750	552,89	551,51	K12/0042/P/01
K12/019/T (Teras Dolgu)	050-550	050-280	549,83	549,30	K12/0040/Q/01 K12/0040/P/02 K12/0040/R/03 K12/0040/R/04 K12/0040/R/05 K12/0040/R/06

Şekil 14: ST, L11-12 ve K11-12 Açmalarında IIC:2. Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi

M13 ve L13-14 açmalarındaki ikinci kısmı oluşturan iki mekân, beş duvar, dört taban ve 13 geç dönem çukuru sağlam kontekstlerdir (Şekil 15). Birinci bölümde olduğu gibi geç dönem çukurlarında ele geçen Orta Tunç Çağı buluntuları IIC:1. tabakada değerlendirilmiştir. Bu çukurlar dışında tespit edilen IIC:2. tabakadaki sağlam kontekstlerden ikisi mekânda, dördü duvarda, 20'si tabanda olmak üzere toplam 26 Orta Tunç Çağı buluntusu tabloda verilmiştir.

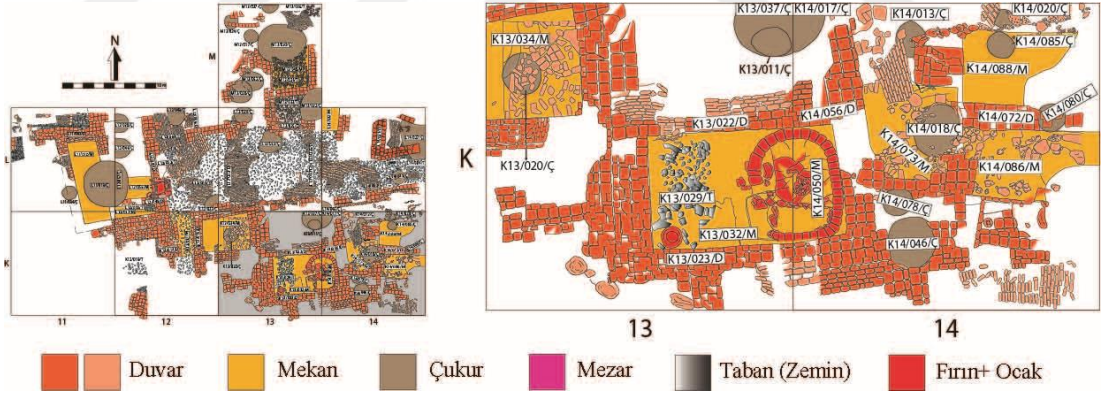

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
M13/033/T	0-130/ (L13)860- 950	570-830	552,50	551,58	M13/0103/U/01
					M13/0103/N/02
					M13/0103/R/07
					M13/0103/R/12
					M13/0103/V/22
					M13/0103/S/35
					M13/0103/R/38
					M13/0103/R/48
					M13/0103/V/54
					M13/0103/V/57
					M13/0103/R/59
M13/0234/R/01					
M13/034/T	130-440	490-860	552,77	551,42	M13/0095/V/03
					M13/0099/S/01
					M13/0129/P/01
M13/036/T	775-886	720-840	552,80	552,30	M13/0119/R/01
					M13/0119/U/02
M13/0125/U/01					
M13/048/M	200-400	600-870	551,22	549,00	M13/0217/P/01
L13/032/D	50-950	50-270	552,63	552,40	L13/0100/R/01
L13/036-43/D	100-800	600-950	551,41	551,24	L13/0135/V/02

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
					L13/0135/R/04
L14/004/T	500-840	820-950	554,44	554,24	L14/0008/V/02
L14/021/D	523-718	560-838	553,34	553,25	L14/0112/R/01
L14/032/M	780-950	0-388	553,78	552,14	L14/0126/R/01

Şekil 15: ST, M13 ve L13-14 Açmalarında IIC:2. Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi

K13-14 açmalarında altı mekân, dört duvar, bir taban ve 11 çukur olan sağlam kontekstler üçüncü kısmı oluşturmaktadır (Şekil 16). Birinci ve ikinci bölümlerde olduğu gibi IIC:2. tabakada kullanılan K13/011-20-37/Ç ve K14/013-17-18-46/Ç numaralı geç dönem çukurlarda ele geçen Orta Tunç Çağı buluntuları IIC:1. tabakada değerlendirilmiştir. Ayrıca IIC:1. tabakada inşa edilip K13/22/D ve K14/056/D numaralı duvarlar onarılarak IIC:2. tabakada kullanılmıştır. Ancak bu duvarlarda ele geçen buluntular IIC:1. tabakada değerlendirilmiştir. Bunların dışında IIC:2. tabakadaki tespit edilen sağlam kontekstlerden 15'i mekânda, üçü duvarda, ikisi tabanda ve altısı çukurda (K14/078- 80-85/Ç) ele geçen toplam 24 Orta Tunç Çağı buluntusu tabloda verilmiştir.

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
K13/023/D	150-950	180-230	551,89	551,75	K13/0108/R/01
K13/032/M	255-395	555-950	552,27	552,06	K13/0069/V/01
					K13/0069/R/02
					K13/0072/R/01
K13/034/M	950-620	50-320	551,95	551,93	K13/0070/P/02
K13/029/T	245-600	560-950	553,12	552,78	K13/0063/P/01
					K13/0063/P/02
K14/072/D	645-671	690-534	552,18	551,50	K14/0182/Q/01
					K14/0182/P/06
K14/050/M	290-580	0-170	553,02	552,60	K14/0087/Q/01
					K14/0134/R/01
K14/073/M	558-950	234-750	552,75	552,12	K14/0122/V/01
					K14/0125/R/01

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
K14/086/M	350-648	338-950	551,66	551,33	K14/0125/R/02
					K14/0191/P/01
					K14/0191/P/02
					K14/0191/P/03
K14/088/M	460-950	410-950	551,53	551,35	K14/0159/P/05
					K14/0168/O/01
					K14/0210/P/01
K14/078/Ç	510-648	320-490	552,16	551,10	K14/0151/Q/03
					K14/0151/P/04
K14/080/Ç	600-710	620-830	552,14	551,19	K14/0178/V/01
					K14/0178/N/02
K14/085/Ç	720-900	550-760	551,66	551,35	K14/0162/R/01
					K14/0177/R/01

Şekil 16: ST, K13-14 Açmalarında IIC:2. Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi

2.4.3. Tarihlendirme

Salat Tepe IIC:2 tabakasında ele geçen kırmızı- kahverengi boya astarlı ve tek renkli standart kaplar fabrikasyon üretim haline gelmiştir. Bu tipte kaplar yoğun olarak Yukarı (Schachner 2002: 42-48; Matney vd. 2003: 183-186, fig. 5-8; Parker vd. 2005: 78-79; Özfırat 2006: 19-32; Laneri vd. 2006: 156-157, fig. 5-7; 2008: 179; Kozbe 2010: 182-186) ve Orta Fırat (Kaschau 1999: Taf. 9, 12) havzalarında da kullanılmıştır.

Salat Tepe’de ele geçen iki yatay şerit arasına dalgalı boya bezemeli kaplar Giricano’da (Schachner 2002: 48, Abb. 38; Ökse ve Görmüş 2006: 174, fig. 17), urgan baskı, kabartma ve kazıma bezemeli küplere ve gri astarlı kaplarda kazıma, dolgu ve baskı bezemeleri Nuzi’deki erken Mitanni tabakasında da kullanılmıştır (Starr 1937: 368, Pl. 56, I-T, V, W; Oates vd. 1997: 65-66, 74, fig. 189).

Yukarı Habur havzasından ve Kuzey Suriye bölgesinden bilinen Habur boyalı kapları (Nigro 1997: fig. 4, 11; Oates vd. 1997: 63-77, fig. 190, 193, 195, 200; 2001: 63, 145) Yukarı Dicle havzasında da yayılım göstermiştir (Kozbe vd. 2004: fig. 20; Özfırat 2005: 25-29; Kozbe 2010: 179-182, fig. 6; Ökse ve Görmüş 2006: 174, fig. 16).

Salat Tepe’den alınan radyo karbon ölçümlerinin Hirbemerdon’dan (Laneri vd. 2006: 156, Tab. 1, fig. 4) ve Kenantepe’den (Parker vd. 2003: 36-39; 2004: 587-590, fig. 11-12) alınan radyo karbon ölçümleriyle uyuşmasına ve Ziyaret Tepe (Roaf

2005: 21-23) ile Trbehyk'te (Sağlamtimur ve Ozan 2007: 3-7) ele geçen seramik gruplarının benzerlik göstermesine göre bu tabaka M. 1800/1750-1600 yıllarına tarihlenmiştir (kse ve Görmüş, 2006: 141-142).

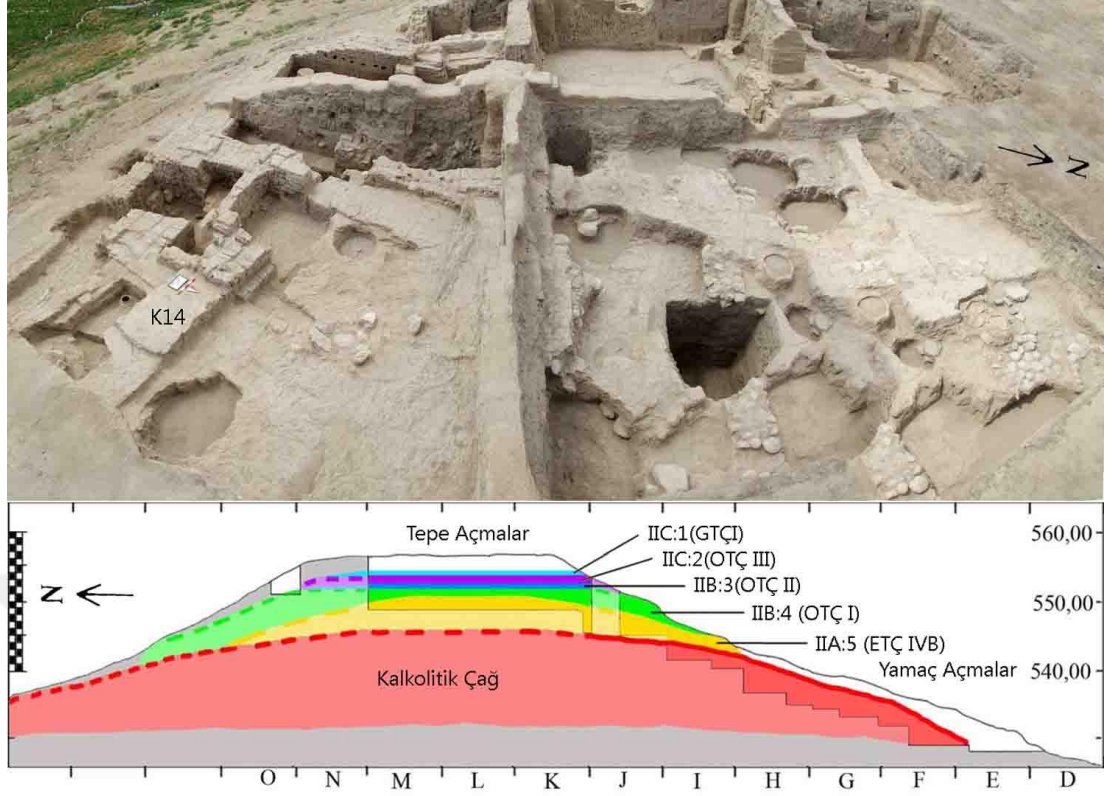

2.5. DÖNEM IIC: TABAKA 1

İkinci tabakanın deprem enkazının kapatılmasıyla tepede kalın bir dolgu tabakası oluşmuştur. Demir Çağ ve Orta Çağ'da tepeye depolamada kullanılan çok sayıda çukur açılması, mimariyi tahrip etmiştir. Geç dönemde açılan bu çukurlar IIC:1 (GTÇ I) ve IIC:2 (OTÇ III) tabakalarındaki mimarileri tahrip etmiş ve bu çukurlara Orta Tunç Çağı buluntuları karışmıştır.

2.5.1. Mimari

Genellikle IIC: 1. tabaka mimarisine (duvarlara) tepenin doğu kısmında K-L13-14 açmalarında rastlanılmıştır (Resim 11). Tepenin doğu kısmında açığa çıkarılan duvarlardan bazıları onarılmış bazı kısımlarda dere taşlarıyla oluşturulan temel üzerine kerpiçlerle devam edilmiş, bazı kısımlarda ise taş temel kullanmadan sadece kerpiçlerle inşa edilmiştir (Ökse 2012b: 2). Tepenin genelinde bazı ritüeller uygulanarak 2. tabaka enkazı balçıkla kapatılmış, IIC: 1. tabaka mimarisine zemin hazırlanmıştır. Bu tabakadaki mimariyi üst tabakalara ait konaklamada ve depolamada kullanılan çukurlar tahrip etmiştir.

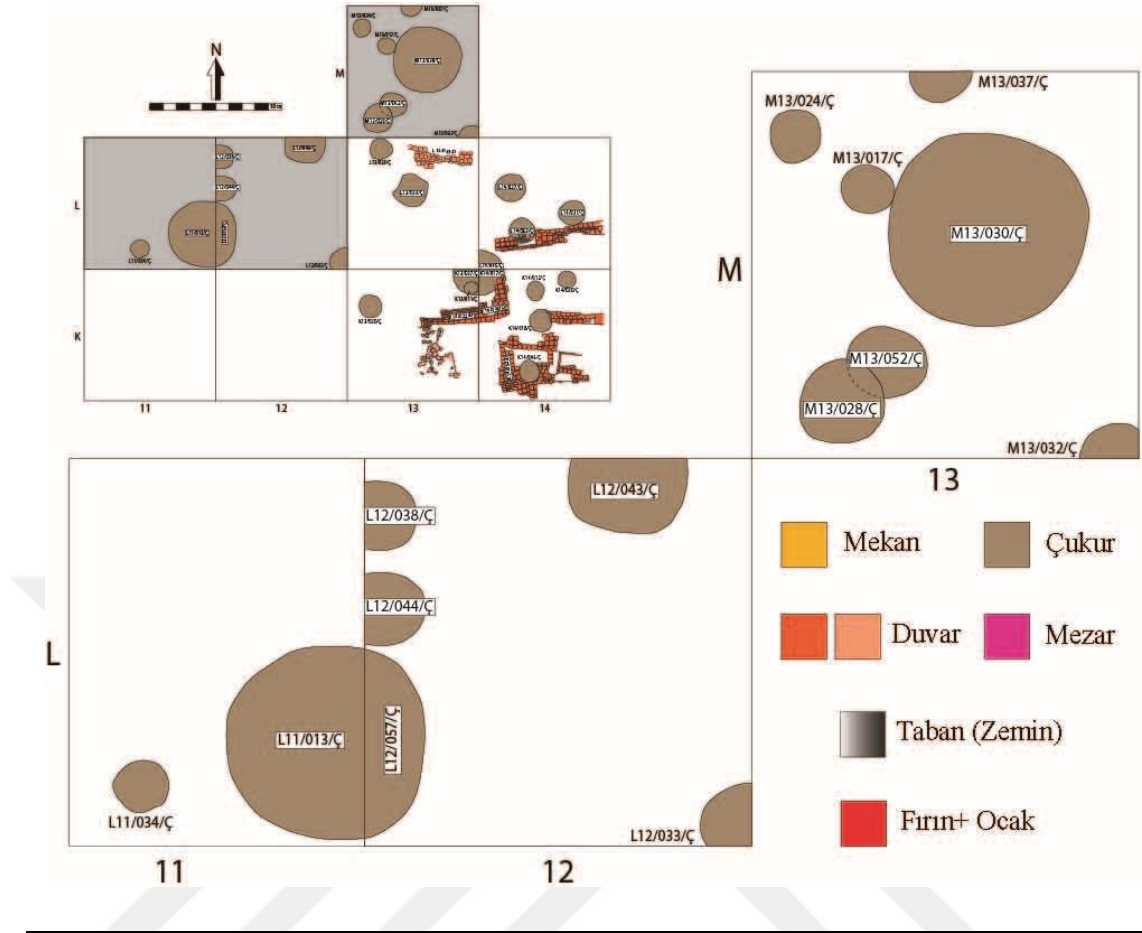

Resim 11: ST, IIC:1. Tabaka (GTÇ I) Mimari Planı

2.5.2. Kontekstler

Salat Tepe’de L11-14, K13-14 ve M13 açmalarında açığa çıkarılan çukur ve duvar kontekstleri IIC:1 tabakasını oluşturmaktadır (Şekil 17). Bu kontekstler L11-12 ve M13 açmalarında açığa çıkarılan çukurlar birinci kısmı, L13-14 ve K13-14 açmalarında açığa çıkarılan çukurlar ve duvarlar ise ikinci kısmı oluşturmaktadır. Salat Tepe IIC:1. tabaka buluntuları Demir Çağ ve Orta Çağ’da açılan çukurlardan oluşan karışık kontekstlerde ele geçmiştir. Yaklaşık 3-5 m çaplarında ve 2 m derinliklerdeki çukurlar barınak (çukur evler), farklı derinliklerde ve 3 m çapından küçük olan çukurlar ise depolamada kullanıldığı düşünülmektedir (Ökse ve Görmüş *Baskıda* Böl. 2). Demir Çağında açılıp kullanılan bu çukurlar, Orta Tunç Çağı tabakaları içerisine kazılmış olmasından dolayı, dolgularına Orta Tunç Çağı buluntuları da karışmıştır. Geç dönem çukurlarının tahrip ettiği Orta Tunç Çağı tabakalarından karışan toplam 37 buluntu ele geçerken L13-14 ve K13-14 açmalarındaki duvarlarda ise toplam dokuz buluntu ele geçmiştir. Çukurlarda ve duvarlarda ele geçen buluntular tablolarla verilmiştir. Ayrıca Çukurlarda Erken Demir Çağı (el yapımı), Orta Demir Çağı (Yeni Assur), Geç Demir Çağı ve

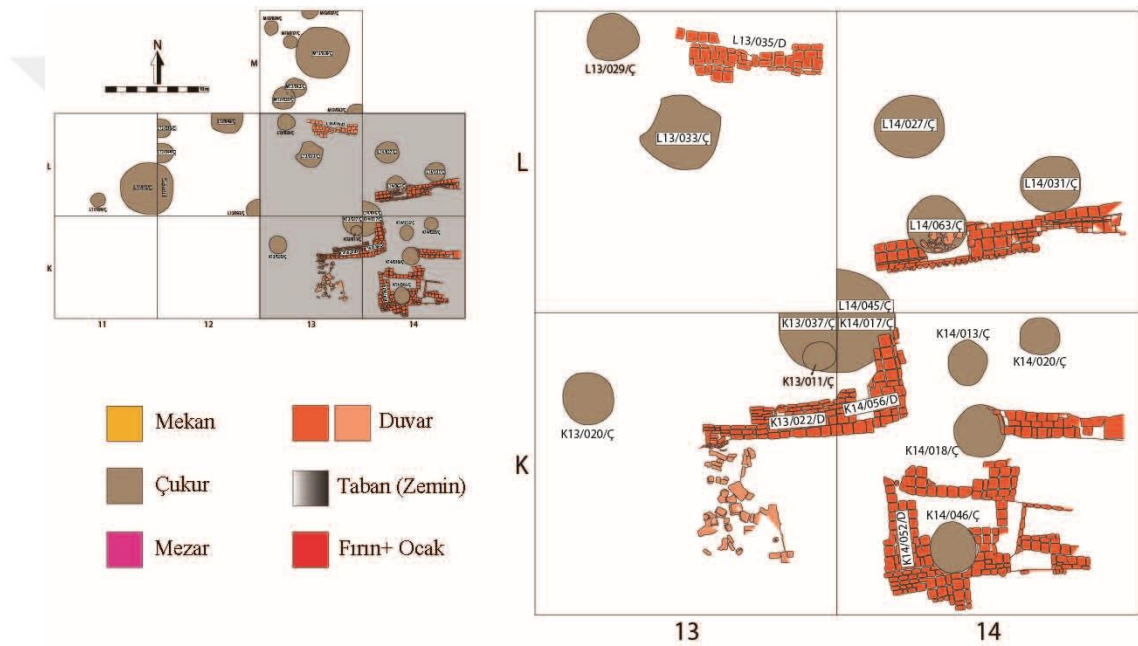

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
L11/013/Ç	10-490	580-950	551,77	549,73	L11/0046/U/01
L11/034/Ç	133-160	600-623	550,29	550,11	L11/0123/R/01
L12/033/Ç	20-250	865-950	553,47	552,85	L12/0075/S/01
L12/038/Ç	800-620	50-280	553,22	551,33	L12/0077/S/05
					L12/0145/S/02
L12/043/Ç	950-820	510-820	553,97	551,87	L12/0136/P/02
L12/044/Ç	486-700	50-200	553,18	551,66	L12/0139/R/01
L12/057/Ç	0-480	0-180	551,77	549,73	L12/0214/P/01
M13/017/Ç	590-715	230-370	553,08	551,63	M13/0144/Q/01
M13/24/Ç	740-885	850-950	552,99	551,19	M13/0128/R/01
M13/028/Ç	50-240	160-350	552,46	550,48	M13/0098/V/01
M13/030/Ç	500-760	530-720	552,66	550,48	M13/0113/Q/01
					M13/0124/R/01
					M13/0124/Q/03
					M13/0143/P/01
M13/032/Ç	0-200	850-950	552,50	552,22	M13/0093/R/02
M13/037/Ç	870-950	400-550	553,64	552,00	M13/0122/R/01
					M13/0122/Q/02
M13/052/Ç	240-380	300-410	551,16	549,55	M13/0257/Q/01

Şekil 18: ST, L11-12 ve M13 Açmalarında IIC:1. Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi

Geç dönemde açılmış çukurlarla birlikte bazıları taş temelli bazıları ise taş temelsiz kerpiçle inşa edilmiş duvarlar açığa çıkarılmıştır. Barınak (L14/045/Ç, K13/037/Ç, K14/017/Ç) ve depolama olarak kullanıldığı düşünülen toplam 14 çukur ve dört duvar olan kontekstler ikinci kısmı oluşturmaktadır (Şekil 19). Geç dönem çukurlarında ele geçen Hellenistik ve Demir Çağı'na ait kap parçalarıyla birlikte pişmiş toprak (altı), taş (dokuz), metal (iki) ve kemik (bir) buluntu ele geçmiştir. IIC:1. tabakada tespit edilen kerpiç duvarlarda ele geçen toplam dokuz buluntudan biri pişmiş toprak, yedisi taş ve biri metaldir. Bu duvarlar bu tabakada kullanıldığı gibi tamir edilerek IIC:2. tabakada da kullanılmıştır.

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
L13/029/Ç	850-950	150-350	553,15	551,47	L13/0058/S/01
L13/033/Ç	475-700	400-650	552,49	550,91	L13/0104/P/01
L13/035/D	700-870	90-350	552,51	551,45	L13/0134/P/03 L13/0134/R/04
L14/027/Ç	475-670	98-332	554,46	552,58	L14/0057/V/01
L14/031/Ç	295-468	608-774	553,22	551,46	L14/0071/P/03
L14/045/Ç	50-173	50-153	553,42	552,56	L14/0082/P/02
L14/063/Ç	145-438	214-484	552,91	552,42	L14/0147/Q/01
K13/011/Ç	800-900	810-1000	552,44	551,75	K13/0087/R/03
K13/020/Ç	620-950	50-320	552,31	552,01	K13/0065/V/01
K13/037/Ç	950-810	950-770	552,78	551,54	K13/0057/R/01 K13/0057/R/03 K13/0078/P/02
K13/022/D	705-597	950-555	553,69	552,90	K13/0071/R/01 K13/0071/R/03
K14/013/Ç	780-884	340-390	553,08	552,33	K14/0114/R/01
K14/017/Ç	790-910	180-310	554,04	553,80	K14/0033/R/02

KONTEKST NO	X	Y	Z		KASA NO
			ÜST	ALT	
K14/018/Ç	670-950	300-950	553,62	553,54	K14/0108/R/01
K14/020/Ç	880-910	500-580	554,15	553,78	K14/0039/R/03
K14/046/Ç	190-385	300-480	553,18	551,58	K14/0080/R/01
					K14/0080/R/02
					K14/0080/S/03
K14/052/D	295-425	160-275	553,17	551,62	K14/0068/R/01
					K14/0174/R/01
					K14/0174/V/02
					K14/0174/R/04
K14/056/D	585-665	170-230	552,99	552,35	K14/0130/R/01

Şekil 19: ST, L13-14 ve K13-14 Açmalarında IIC:1. Tabaka Kontekstleri ve Buluntu Listesi

2.5.3. Tarihlendirme

Salat Tepe’de IIC:2 tabakasında kullanılan kırmızı- kahverengi boya astarlı standart kapların ve Habur boyalı kapların kullanımı IIC:1 tabakasinda da devam etmiştir. Bu buluntu grupları Hirbemerdon IIIC (Laneri vd. 2008: 179; Crescioli ve Laneri 2011: 118, 120-124) ve Kavuşan Höyük VIII (Kozbe 2010, 179-182, fig. 3) tabakalarında MÖ. 16-15. yüzyıllara tarihlenmiştir (Oates vd. 1997: 35; Ökse ve Görmüş 2006, 183, fig. 40; Oguchi 2006, 55; Akkermans ve Schwartz 2003: 309).

Düz ağızlı, keskin gövdeli, düğme dipli ve çan ayaklı Mitanni kapları (Pfalzner 1995, 71, 231, 235, 237; Oates vd. 1997, fig. 188/163, 189/200; Kozbe vd. 2004: 465; Özfırat 2005, 33-38; Sağlamtimur ve Ozan 2007, 6) ve kahverengi astarlı ile Nuzi boyalıları Salat Tepe IIC:1 tabakasinda ele geçmiştir. Bu tabakada ele geçen bazı Habur kaplarına sonradan beyaz boya ile üçgen dizisi eklenerek Nuzi kültürünü yansıtan taklitler oluşturulmuştur (Oguchi 2006: 46; Ökse ve Görmüş 2006: 183, fig. 40). Buluntuların benzerlerinin ele geçtiği tabakalara ve IIC:2 tabakasının radyo karbon tarihlerine göre Salat Tepe IIC:1 (GTÇ I) tabakası MÖ. 1550-1400/1350 yılları arasına tarihlenmiştir (Ökse 2012b: Tablo 1, 3).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. PİŞMİŞ TOPRAK BULUNTULAR: KONUM, TİPOLOJİ, KARŞILAŞTIRMA, İŞLEV ANALİZİ

Ilısu Barajı kurtarma kazılarıyla birlikte açığa çıkarılan Salat Tepe’de, Orta Tunç Çağı’na tarihlenen çok sayıda buluntu ele geçmiştir. Bunlardan bazıları mekân, duvar, taban, çukur ve mezar gibi sağlam kontekstlerden ele geçerken bazıları sağlam kontekstler dışındaki dolgulardan ele geçmiştir. Orta Tunç Çağı’na tarihlenen küçük buluntuların yapımında kullanılan malzemeye göre pişmiş toprak, taş, metal, kemik/hayvan kabuğu ve cam hamuru/frit buluntular olmak üzere beş ana gruba ayrılmıştır. Bunlardan en yoğun grubu sırasıyla 193 pişmiş toprak, 149 taş, 67 metal, 40 kemik/ hayvan kabuğu ve dokuz cam hamuru/frit buluntular oluşturmaktadır.

Küçük buluntularda en yoğun grubu oluşturan pişmiş toprak eserler farklı özelliklere sahip buluntulardan oluşmaktadır. Bu buluntular kullanım amaçlarına göre boncuk, mühür, oyun gereçleri, dokuma gereçleri, maden kalıbı, fırça yuvası veya fırça sapı, ritüel kaplar, ritüel modeller, adak eşyaları (levhalar) ve figürinler olarak gruplandırılmıştır. Her buluntu grubu içerisinde alt başlıklar oluşturulmuş ve kontekstlere “Buluntu Yerleri”, biçim özelliklerine “Tipoloji”, benzerlerine “Karşılaştırma” ve kullanım amaçlarına “İşlev Analizi” başlıkları altında yer verilmiştir.

3.1. BONCUK

Pişmiş topraktan üretilmiş boncuklar süs eşyaları olarak değerlendirilmiştir. Pişmiş topraktan üretilmiş boncuklar toplam dokuz adettir.

Buluntu Yerleri

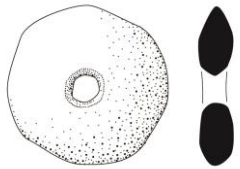
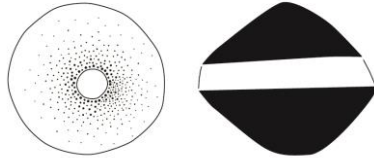
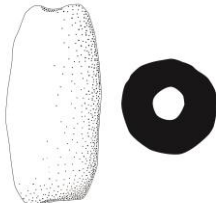
Pişmiş toprak boncukların büyük çoğunluğu konteksti belli olan yapılardan ele geçmiştir. Bunlardan ikisi mekândan, ikisi duvardan, biri tabandan, ikisi çukurdan ve ikisi dolgu topraktan ele geçmiştir (Tablo 4).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
7	5	K12-L12/082/M	K12/0140/P/26
6	5	K12/083/M	K12/0133/P/02
4	2	L11/003/D	L11/0025/P/01
2	2	L12/047/D	L12/0102/S/04
1	3	K12/050/T	K12/0082/P/02
5	4	L13/060/Ç	L13/0247/P/01
3	5	K12/100/Ç	K12/0155/P/01
8	-	Dolgu Toprak	K12/0128/P/03
9	-	Dolgu Toprak	K13/0209//S/02

Tablo 4: Pişmiş Toprak Boncukların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Toplam dokuz boncuk genel hatlarıyla benzeri biçimsel özellikler göstermekle birlikte, bazıları kil hamurdan biçimlendirilirken, bazıları seramik kap kırıklarından yontulmuştur. Boncuklar üç farklı tipte gruplandırılmıştır (Tablo 5). Kap kırıklarından yaklaşık 1,5-2 cm. çaplarında tek delikli ince karınlı yuvarlak biçimli boncuklar şekillendirilmiştir (PTb1). İkinci tip yaklaşık 1,5-2cm çaplarında tek delikli geniş karınlı küre biçimli boncuklardır (PTb2). Üçüncü tip de diğer ikisinden farklı olarak yaklaşık 3-4 cm. çaplarda ve 9-10 cm. uzunluklarda tek delikli silindir biçimli boncukları kapsamıştır (PTb3).

Pişmiş Toprak Boncuk (PTb)	Çizim	Çizim No.
PTb1: Yuvarlak biçimli boncuk		1
PTb2: Küre biçimli boncuk		2
PTb3: Silindir biçimli boncuk		3-9

Tablo 5: Pişmiş Toprak Boncukların Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de ele geçen üç farklı tipteki boncukların benzerlerine Anadolu’da farklı bölgelerde rastlanmıştır (Tablo 6). Yukarı Dicle havzasındaki Hirbemerdon’da (Laneri vd. 2016b: 30-31), Orta Dicle havzasındaki Ga.Sur’da (Starr 1939: 378-379) Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir. Antalya’daki Bademağacı’nda (Duru ve Umurtak 2011: 37: Resim 23) Erken ve Orta Tunç Çağı ve Batı Anadolu’daki Liman Tepe’de Orta ve Geç Tunç Çağ (Mangaloğlu-Votruba 2012: 125-126) tabakalarında rastlanmıştır.

Pişmiş Toprak Boncuk (PTb)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTb1	Hirbemerdon	IIB, IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CXXXI: 1-3, 5, 6; Pl. CXXXVI: 8	ETÇ II-OTÇ
	Ga.Sur		Starr 1937: Pl. 117 N	ETÇ-OTÇ
PTb2	Bademağacı	I-II	Duru ve Umurtak 2011: Res 23	ETÇ-OTÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CXXXVI: 7	OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 136b-e	OTÇ-GTÇ
PTb3	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CXXXVI: 9	OTÇ

Tablo 6: Pişmiş Toprak Boncukların Benzerleri

İşlev Analizi

Salat Tepe’de Orta Tunç Çağı’nda aynı veya farklı tip boncuklar mekân, duvar, çukur ve taban gibi mimari unsurlarda ele geçmiştir. Bunların usta çırak ilişkisiyle öğrenilmiş ve biçimlendirilmiş eserler olabileceği değerlendirilmekte birlikte, bunu kanıtlar nitelikte bir iz gözlemlenmemiştir. Boncuklar, Salat Tepe’de olduğu gibi, Hirbemerdon’da da diğer buluntularla birlikte ele geçmiştir (Laneri vd. 2016b: 30-31, 79-80). Buna göre, boncuk üretimi yapılan herhangi bir atölyenin varlığı belirlenmemiştir. Süs eşyası olabilecek diğer buluntularla birlikte ele geçen boncukların bir bütün oluşturarak süs amaçlı kullanılmış olabileceği düşünülmeyle birlikte, bu kanıyı destekleyecek bir veri ele geçmemiştir.

3.2. DAMGA MÜHÜR

Salat Tepe’de Orta Tunç Çağı tabakalarında ele geçen pişmiş topraktan üretilmiş damga mühürler üzerinde iç içe geçmiş derin halkaların bulunması,

bunların “çeç mühür” olarak nitelendirilebileceğini düşündürmektedir (Özfirat 2005: 28).

Buluntu Yerleri

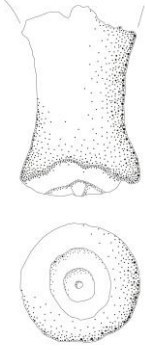
Pişmiş toprak damga mühürlerin ikisi aynı mekândan, ikisi iki farklı tabandan, biri de dolgu topraktan ele geçmiştir (Tablo 7).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
13	5	L12/093/M	L12/0273/P/05
14	5	L12/093/M	L12/0273/P/06
10	2	L12/065/T	L12/0188/P/01
12	3	L11/023/T	L11/0072/X/01
11	-	Dolgu Toprak	K14/0066/P/02

Tablo 7: Pişmiş Toprak Damga Mühürlerin Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Damga mühürler tek tip halinde üretilmiştir (Tablo 8). Yaklaşık 3-4 cm. çaplarda ve 6 cm. uzunluklarda içbükey gövdeli biçimlendirilen mühürlerin damga yüzeyi iç içe dairelerden oluşmaktadır.

Pişmiş Toprak Damga Mühür (PTdm)	Çizim	Çizim No.
PTdm1: Sivri çıkıntılı ve iç içe dairesel damga mühür		10-14

Tablo 8: Pişmiş Toprak Damga Mühürlerin Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de ele geçen pişmiş toprak damga mühürlerin benzerlerine Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde rastlanmıştır (Tablo 9).

Yukarı Dicle havzasındaki Üçtepe’de (Özfırat 2005: XCIV, 5-6) ve Yukarı Fırat havzasındaki İmikuşağı’nda (Sevin 1987: Resim 13) Erken ve Orta Tunç Çağı tabakalarında ele geçmiştir.

Değişik biçimlerdeki damga mühürlerin bezeme olarak benzerlerine Yukarı Fırat havzasındaki Sakyol-Pulur (Koşay 1976: Lev. 88/370), Han İbrahim Şah (Ertem 1982: Lev. 28/266) ve Antalya’daki Bademağacı’nda (Duru 2000: 37/3) Erken Tunç Çağına tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir. İç Anadolu’daki Koçumbeli (Tuna vd. 2012: 75) ve Ahlatlıbel’de (Koşay 1934: 71-72) Erken Tunç Çağına tarihlenen tabakalarda rastlanmıştır. Yukarı Dicle Havzasındaki Gricano’da (Bartl 2012: 180, 184) ve Yukarı Habur havzasındaki Tell Brak’ta (Oates vd. 1997: 47) bu tip mühürler Orta ve Geç Tunç Çağı’na ait olduğu düşünülen yapı dolgularında ele geçmiştir.

Pişmiş Toprak Damga Mühür (PTdm)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTdm1	Sakyol-Pulur	10	Koşay 1976: Lev. 88-370	ETÇ I
	Han İbrahim Şah	8	Ertem 1982: Lev. 28:266	ETÇ II
	Bademağacı	2-3	Duru 2000:37/3	ETÇ II
	Koçumbeli	II-III	Tuna vd. 2012: 75	ETÇ II-III
	Ahlatlıbel	I	Koşay 1934: 71-72	ETÇ II-III
	İmikuşağı	10	Sevin 1987: Res 13	ETÇ-OTÇ
	Üçtepe	11	Özfırat 2005: XCIV: 5-6; XCV: 9-12	OTÇ
	Giricano	06: A-C	Bartl 2012: Fig. 2. 01:332:1765 Fig. 3. 02: 04: 503, 504, 506	OTÇ-GTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 97-98	ETÇ-OTÇ
Tell Brak	HH (1-2)	Oates vd. 1997: Fig. 180.23	OTÇ-GTÇ	

Tablo 9: Pişmiş Toprak Damga Mühürlerin Benzerleri

İşlev Analizi

Mühürler pişmiş toprak, taş, kemik, metal gibi çeşitli malzemelerden yapılmaktadır ve üzerleri farklı desenlerle işlenmiştir. Kişisel eşya (Erkanal 1997: 1314) olan mühürler bir kurumun veya yöneticinin simgesi (Fiandra 2003: 32) olarak da nitelendirilmiş, kullanıldığı alanlarda yetki ve mülkiyetin kime ait olduğunu gösteren buluntular (Darga 1992: 68-69) olarak da değerlendirilmiştir. Salat Tepe ve Hirbemerdon’da ele geçen bazı levhalar (Lev. CLXIV: 187-188, Lev. CLXV: 189-190, Lev. CLXVI: 191-192, Lev. CLXVII: 193, Lev. CLXVIII: 194-198) üzerinde

aynı desenlere sahip damgaların bulunması (Ökse *Baskıda*: Böl. 1-3), bu mühürlerin kapların ya da ritüel eşyanın bezemesinde de kullanılmış olabileceğine (Laneri vd. 2016a: 67) işaret etmektedir. Bu damgalar, pişmiş toprak eşyaların, hatta dokumaların süslenmesinde kullanılmış olabileceği gibi, üzerine delik açılıp boyunda taşınan koruyucu gereç (amulet) olarak da kullanılmış olabilecektir (Darga 1992: 68).

3.3. OYUN GEREÇLERİ

Pişmiş topraktan biçimlendirilen oyun gereçleri oyun taşı, oyun zarı ve topaç olmak üzere toplam üç gruba ayrılmıştır.

3.3.1. Oyun Taşı

Pişmiş toprak kap parçalarının yontulmasıyla biçimlendirilmiş yuvarlak biçimli nesnelere oyun taşı olarak nitelendirilmiştir.

Buluntu Yerleri

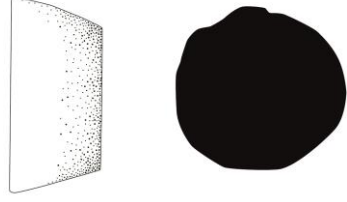
Pişmiş toprak oyun taşları Salat Tepe IIC: 2 tabakasından ikisi mekândan, biri çukurdan ve biri dolgu topraktan ele geçmiştir (Tablo 10).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
16	2	K14/086/M	K14/0191/P/02
15	2	K14/088/M	K14/0210/P/01
17	1	L12/033/Ç	L12/0075/S/01
18	-	Dolgu Toprak	K14/0001/S/02

Tablo 10: Pişmiş Toprak Oyun Taşlarının Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Farklı tip ve kalınlıklardaki kap parçalarını yontarak yaklaşık 2-3 cm. çaplarında şekillendirilmiş yuvarlak biçimli dört oyun taşı tek tip oluşturmaktadır (Tablo 11).

Pişmiş Toprak Oyun Taşı (PTot)	Çizim	Çizim No.
PTot1: Yuvarlak biçimli oyun taşı		15-18

Tablo 11: Pişmiş Toprak Oyun Taşlarının Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe'nin IIC: 2 tabakasında açığa çıkan yapılarda ele geçen oyun taşlarının benzerlerine Orta Dicle havzasındaki Nuzi'de (Starr 1939: 414) Erken ve Orta Tunç Çağlarına ve Batı Anadolu'daki Liman Tepe'de (Mangaloğlu-Votruba 2012: 123, 126) Orta ve Geç Tunç Çağlarına tarihlenen yapılarında ele geçmiştir (Tablo 12).

Pişmiş Toprak Oyun Taşı (PTot)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTot1	Nuzi		Starr 1937: Pl. 116 U	ETÇ-OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 134h, 136h	OTÇ-GTÇ

Tablo 12: Pişmiş Toprak Oyun Taşlarının Benzerleri

İşlev Analizi

Oyuncaklar basit nesnelere oluşan çeşitli anlamlar yüklenebilen gereçlerdendir. Günümüzde tavla ve dama gibi oyunlarda kullanılan taşlara benzemesinden dolayı, Salat Tepe'de bulunan yuvarlak biçimli eserin oyun taşı olabileceği, biçimi daha küresel olanlarını sapan taşı olarak da kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

3.3.2. Oyun zarı

Pişmiş topraktan yapılan nesne, biçimi ve üzerindeki çukurlar dikkate alınarak oyun zarı olarak adlandırılmıştır.

Buluntu Yerleri

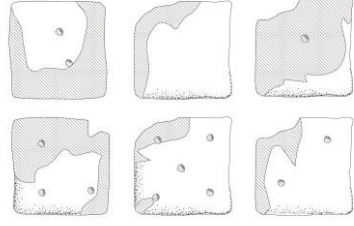
Tek örnekle temsil edilen pişmiş toprak oyun zarı Salat Tepe'de IIB:3 tabakasına ait bir yapının duvarında ele geçmiştir (Tablo 13).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
19	3	K12/027/D	K12/0084/P/01

Tablo 13: Pişmiş Toprak Oyun Zarlarının Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Pişmiş toprak oyun zarı yaklaşık 2,7 cm. ölçülerinde küp biçimli olup, her bir yüzeyinde bir sayıyı ifade eden oyuklar bulunmaktadır (Tablo 14). Oyuklar yaklaşık 0,1 cm. çaplarında olup, derin değildir.

Pişmiş Toprak Oyun Zarı (PToz)	Çizim	Çizim No.
PToz1:Küp biçimli oyun zarı		19

Tablo 14: Pişmiş Toprak Oyun Zarlarının Tipleri

Karşılaştırma

Bir örnekle temsil edilen oyun zarının benzerlerine çevredeki kazılarda rastlanmamıştır (Tablo 15). Ancak Sos Höyük'te Hellenistik Dönem tabakasında kemikten biçimlendirilmiş sayıları belirten küçük daireler şeklinde oyuklar bulunan zar bulunmuştur (Sagona vd. 1996: 29-30. Fîg. 7/3).

Pişmiş Toprak Oyun Zarı (PToz)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PToz1	-			

Tablo 15: Pişmiş Toprak Oyun Zarlarının Benzerleri

İşlev Analizi

Salat Tepe'de ele geçen eserin altı yüzeyindeki, birden altıya kadar sayılar olacak şekilde açılmış çukurluklar, günümüzde kura çekmede, tavra oyununda ve benzeri etkinliklerde kullanılan zarlara benzemektedir. Bu eserin bu tür bir oyunda kullanılıp kullanılmamış olabileceğine ilişkin herhangi bir veri elde edilmemiş olmakla birlikte, günümüzdeki oyun zarlarına olan benzerliği, benzeri bir işlevinin olabileceğini düşündürmektedir.

3.3.3. Topaç

Günümüzde çocukların oynadığı, çevresine ip sarılarak birden bırakılıp döndürülen koni biçimindeki ucu sivri oyuncağa benzerliğinden dolayı, Salat Tepe’de bulunan pişmiş toprak eser, topaç olarak adlandırılmıştır.

Buluntu Yerleri

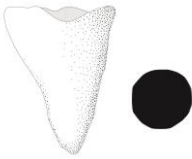
Salat Tepe’nin Orta Tunç Çağına tarihlenen IIB:3 tabakasında bir mekanın içinde ele geçen pişmiş toprak topaç, tek örnekle temsil edilmiştir (Tablo 16).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
20	3	L12/095/M	L12/0254/P/01

Tablo 16: Pişmiş Toprak Topaçların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Yaklaşık 6 cm. uzunluğunda, ucu sivriltilerek koni biçimi verilmiş pişmiş toprak eser, topaç olarak değerlendirilmiştir (Tablo 17).

Pişmiş Toprak Topaç (PTt)	Çizim	Çizim No.
PTt1:Koni biçimli topaç		20

Tablo 17: Pişmiş Toprak Topaçların Tipleri

Karşılaştırma

Bir örnek olarak ele geçen pişmiş toprak topacın benzerlerine Orta Dicle havzasındaki Nuzi’de (Starr 1939: 414) Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen yapılarda rastlanmıştır (Tablo 18).

Pişmiş Toprak Topaç (PTt)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTt1	Nuzi		Starr 1937: Pl. 117 O	ETÇ-OTÇ

Tablo 18: Pişmiş Toprak Topaçların Benzerleri

İşlev Analizi

Üst kısmı kırık olan pişmiş toprak eserin hangi amaçla veya işlevde kullanıldığı bilinmemektedir. Koni biçimli bu eserin günümüzde etrafına ip sarılarak döndürülen topaçlara benzemesi, olasılıkla bir oyun gereci olabileceğini düşündürmektedir.

3.4. DOKUMA GEREÇLERİ

Pişmiş topraktan üretilen dokuma gereçleri ağırşak, ağırlık ve makara olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Dokuma gereçlerinde en yoğun grubu ağırlıklar oluşturmaktadır.

3.4.1. Ağırşak

Pişmiş toprak ağırşaklar dokumacılıkta kullanılan iplerin iğle birlikte düzenli bükülmesini sağlayan gereçler olarak kirmenin ucuna takılmaktadır.

Buluntu Yerleri

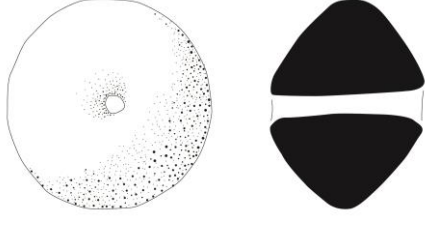
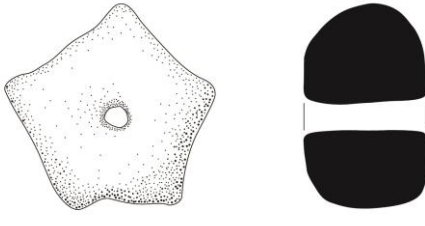
Toplam dört pişmiş toprak ağırşaktan biri duvardan diğer üçü dolgu topraktan ele geçmiştir (Tablo 19).

iz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
23	5	K12/070/D	K12/0127/P/03
22	-	Dolgu Toprak	L11/0147/P/04
24	-	Dolgu Toprak	L11/0174/P/02
21	-	Dolgu Toprak	K13/0085/P/01

Tablo 19: Pişmiş Toprak Ağırşakların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Toplam dört pişmiş toprak ağırşak iki gruba ayrılmıştır (Tablo 20). Bunlardan birincisi yaklaşık 3-4 cm. çaplarında, iki yüzeyi bombeli olup, ortasına yaklaşık 1 cm. çapında dikey delik açılmıştır. İkincisi yaklaşık 2 cm. uzunluğunda beş kollu yıldız biçimli olup, ortasında yaklaşık 1 cm. delik bulunmaktadır.

Pişmiş Toprak Ağırşak (PTaş)	Çizim	Çizim No.
PTaş1: Disk biçimli ağırşak		21-23
PTaş2: Yıldız biçimli ağırşak		24

Tablo 20: Pişmiş Toprak Ağırşakların Tipleri

Karşılaştırma

Pişmiş topraktan biçimlendirilmiş ağırşakların benzerlerine birçok yerleşimde rastlanmıştır (Tablo 21). Bu ağırşaklar Tunç Çağları boyunca kullanılmıştır. Benzerleri Yukarı Dicle havzasındaki Hirbemerdon'da (Dallai 2016: 118) Erken Tunç Çağına, Üçtepe'de (Özfiat 2005: 28) ve kuzeybatı Suriye'deki Tell Mardikh'de (Peyronel 2004: Lev. IX: 65-67) Orta Tunç Çağına tarihlenen tabakalarda görülmüştür. Erken ve Orta Tunç Çağlarında Orta Dicle havzasındaki Ga.Sur ve Nuzi'de (Starr 1939: 412-413) ve Antalya'daki Bademağacı'nda (Duru ve Umurtak 2011: 37, Resim 23) yapılarda ele geçmiştir. Yukarı Fırat havzasındaki Sakyol-Pulur'da (Koşay 1976: 193) Erken Tunç Çağında, Batı Anadolu'daki Seyitömer'de (Bilgen ve Bilgen 2015: 100-101) Orta Tunç Çağında, Liman Tepe'de (Mangaloğlu-Votruba 2012: 122) Orta ve Geç Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir.

Pişmiş Toprak Ağırşak (PTaş)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTaş1	Sakyol-Pulur	XI	Koşay 1976: Lev. 69: 414	ETÇ
	Hirbemerdon	IIB	Laneri vd. 2016b: CXXXI: 10	ETÇ II
	Ga.Sur		Starr 1937: Pl. 62 F, 116 S, T	ETÇ-OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 116 S, T	ETÇ-OTÇ
	Tell Mardikh		Peyronel 2004: Lev. IX: 65-67	OTÇ I-II
	Seyitömer	IV	Bilgen ve Bilgen 2015: 100-101: Fig. 112	OTÇ
	Üçtepe	11	Özfiat 2005: Lev. XCV: 8	OTÇ

Pişmiş Toprak Ağırşak (PTaş)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 133i-1	OTÇ-GTÇ
PTaş2	Bademağacı	I-II	Duru ve Umurtak 2011: 37, Res 23	ETÇ-OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 116 Y	ETÇ-OTÇ

Tablo 21: Pişmiş Toprak Ağırşakların Benzerleri

İşlev Analizi

Ağırşaklar, yün ve keten gibi malzemelerin ip haline getirilmesini sağlayan için üst, orta ve alt kısmına takılarak düzenli dönmesini sağlamaktadır. Pişmiş toprak ağırşakların takıldığı için malzemesi genellikle kolay yok olabilen ahşap olduğu için, bunlara dair izler bulunamamıştır. İplerin kalitesini belirlemede farklı boyutlarda ve ağırlıklarda ağırşaklar kullanılmaktadır. Ancak, Salat Tepe’de bu görüşü destekler nitelikte ve sayıda ağırşak ele geçmediğinden, dokumada kullanılan iplerin kalınlıklarına ilişkin bir değerlendirme yapılamamıştır. Benzer örneklerden yola çıkarak bu ağırşakların boyutlarına ve biçimlerine göre yün eğirmede ve ince iplerin üretilmesinde kullanılmış olabileceği düşünülebilecektir. Burada ağırşak olarak değerlendirilen yıldız biçimli eserin süs amaçlı da kullanılmış olabileceği akla gelmektedir.

3.4.2. Ağırlık

Çözümlenen iplerinin düzenli ve gergin durmasını sağlayan pişmiş toprak ağırlıklar, boyutlarıyla, ağırlıklarıyla, delik sayılarıyla ve delik tipleriyle ağırşaklardan ayrılmaktadır.

Buluntu Yerleri

Salat Tepe’de Orta Tunç Çağı’na tarihlenen tüm yapı katlarında toplam 67 ağırlık bulunmuştur (Tablo 22). Bunlardan 12’si mekânda, 14’ü duvarda, 12’si tabanda, dokuzu çukurda ve 20’si dolgu toprakta ele geçmiştir.

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
87	4	L12/080/M	L12/0243/S/03
78	5	L12/092/M	L12/0246/P/01
91	5	L12-K12/082/M	L12/0259/P/01
26	5	L12-K12/082/M	L12/0279/P/03
62	5	L12-K12/082/M	L12/0279/P/04
84	4	L13/050/M	L13/0198/P/01

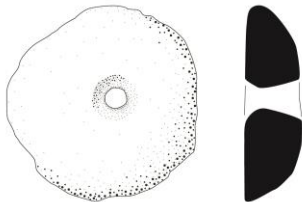
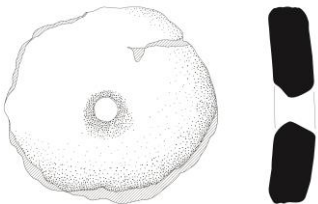
Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
89	2	K12/017/M	K12/0042/P/01
74	2	K13/034/M	K13/0070/P/02
25	4	K14/136/M	K14/0280/P/01
38	4	K14/136/M	K14/0283/P/01
31	4	K14/136/M	K14/0288/P/01
37	4	K14/139/M	K14/0272/P/01
46	2	L11/003/D	L11/0025/S/03
79	3	L11/071/D	L11/0145/P/02
41	3	L11/071/D	L11/0145/P/03
42	3	L12/090/D	L12/0301/P/01
43	1	L13/035/D	L13/0134/P/03
57	4	K14/114/D	K14/0282/P/01
51	4	K14/129/D	K14/0270/P/01
76	4	K14/138/D	K14/0277/P/01
77	4	K14/138/D	K14/0277/P/02
50	4	K14/138/D	K14/0277/P/03
32	4	K14/138/D	K14/0277/P/04
27	5	J12/013/D	J12/0030/P/01
48	5	J12/013/D	J12/0034/P/02
56	3	L11/023/T	L11/0062/P/01
75	3	L11/023/T	L11/0109/P/02
66	3	L11/023/T	L11/0187/P/01
36	2	K12/019/T	K12/0040/P/02
59	3	K12/023/T	K12/0071/P/01
70	3	K12/050/T	K12/0082/P/04
69	2	K13/029/T	K13/0063/P/01
68	2	K13/029/T	K13/0063/P/02
64	4	K14/158/T	K14/0287/P/01
34	4	K14/158/T	K14/0287/P/02
55	2	M13/034/T	M13/0099/S/01
44	2	M13/034/T	M13/0129/P/01
72	1	L12/043/Ç	L12/0136/P/02
58	1	L12/057/Ç	L12/0214/P/01
82	1	L14/031/Ç	L14/0071/P/03
53	1	L14/045/Ç	L14/0082/P/02
63	4	L14/126/Ç	L14/0276/S/01
83	1	K13/037/Ç	K13/0078/P/02
81	2	K14/072/D	K14/0182/P/06
85	1	K14/046/Ç	K14/0080/S/03
80	4	K14/151/Ç	K14/0278/P/01
60	5	J12/019/Ç	J12/0039/P/02
61	-	Dolgu Toprak	L11/0060/P/01
73	-	Dolgu Toprak	L11/0159/P/01
86	-	Dolgu Toprak	L12/0178/P/01
71	-	Dolgu Toprak	L12/0143/P/08
45	-	Dolgu Toprak	L13/0110/S/01
67	-	Dolgu Toprak	L13/0110/S/02
90	-	Dolgu Toprak	L14/0139/P/01
49	-	Dolgu Toprak	K11/0013/P/01
28	-	Dolgu Toprak	K12/0177/P/01
33	-	Dolgu Toprak	K12/0128/P/02
47	-	Dolgu Toprak	K12/0189/P/03
54	-	Dolgu Toprak	K13/0119/S/03
39	-	Dolgu Toprak	K13/0198/S/01
52	-	Dolgu Toprak	K13/0202/S/01
65	-	Dolgu Toprak	K13/0209/P/01

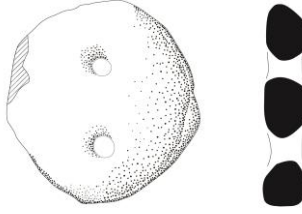

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
35	-	Dolgu Toprak	K13/0209/S/03
30	-	Dolgu Toprak	K13/0209/S/04
40	-	Dolgu Toprak	K13/0217/P/01
88	-	Dolgu Toprak	K13/0103/S/01
29	-	Dolgu Toprak	J12/0029/P/02

Tablo 22: Pişmiş Toprak Ağırıkların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Pişmiş toprak ağırıklar, genellikle kırılan kapların gövdelerinden, diplerinden, ağız parçalarından yontularak toplam dört tipe ayrılmıştır (Tablo 23). Pişmiş toprak ağırıklardan birincisi yaklaşık 3-12 cm. çaplarında yuvarlak biçimli ya da konik biçimlendirilmiş olup, ortasına yaklaşık 1-2 cm. çapında delik açılmıştır. İkinci tip de birinci tipe aynı ölçü ve özelliklere sahip olmakla birlikte, kenarlarının düz biçimlendirilmiş olmasıyla farklılaşmaktadır. Yuvarlak biçimli düz kenarlı sekiz parçada deliklerin tam açılmamış olması, bunlardan yapım aşamasında vazgeçildiğine işaret etmektedir. Bu grup biçimi bakımından ikinci tipe dâhil edilmiştir. Üçüncü tip yaklaşık 3-5 cm. çaplarında yuvarlak biçimli düz kenarlı olup, yaklaşık 0,5 cm. çapında çift delik açılmıştır. Dördüncü tip diğerlerine göre daha büyük boyutlarda yaklaşık 5-15 cm. uzunluklarda, dörtgen biçimli düz kenarlı ağırıklardır.

Pişmiş Toprak Ağırık (PTağ)	Çizim	Çizim No.
PTağ1: Yuvarlak biçimli konik formu ağırık		25-46
PTağ2: Yuvarlak biçimli düz kenarlı ağırık		47-83

Pişmiş Toprak Ağırlık (PTağ)	Çizim	Çizim No.
PTağ3:Çift delikli yuvarlak biçimli düz kenarlı ağırlık		84-86
PTağ4:Dörtgen biçimli düz kenarlı ağırlık		87-91

Tablo 23: Pişmiş Toprak Ağırlıkların Tipleri

Karşılaştırma

Toplam dört tipe ayrılan ağırlıklar Tunç Çağı boyunca kullanılmıştır (Tablo 24). Benzerleri Yukarı Dicle havzasındaki Hirbemerdon'da (Dallai 2016: 121-123) Orta Tunç Çağı'na tarihlenen yapılarda ele geçmiştir. Orta Dicle havzasındaki Ga.Sur/ Nuzi'de (Starr 1939: 413) Erken ve Orta Tunç Çağlarında kullanılan tabakalarda rastlanmıştır. Yukarı Fırat Havzasındaki Korucutepe'de (Van Loon 1980: Lev. 130: A-C) Erken Tunç Çağı'na tarihlenmiştir.

Orta Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'daki Liman Tepe'de (Tütüncüler 2000: Lev. XXXVIb, Tütüncüler 2004: Resim 3b-6; Erkanal ve Keskin 2009: 106; Mangaloğlu-Votruba 2012: 123) ve Troya'da (Blegen vd. 1953: Resim 300) rastlanan bu tip ağırlıklar, İç Batı Anadolu'daki Seyitömer (Karaoğlan 2018: Çiz. 2: a1) ve Şarhöyük'de (Darga 1995: Lev. 3a) Orta ve Geç Tunç Çağı'nda kullanılan yapıların dolgularda ele geçmiştir. Pişmiş toprak ağırlıklar Salat Tepe'de ve Hirbemerdon'da (Laneri vd. 2008: 184-185; Dallai 2016: 122-123) Tunç Çağı yapılarını tahrip eden geç dönem çukurları içerisinde, farklı dönemlere ait buluntularla birlikte ele geçmiştir. Bu nedenle, bu eserlerin hangi dönemde kullanılmış olabilecekleri belirlenememiştir.

Pişmiş Toprak Ağırlık (PTağ)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTağ1	Korucutepe	I-III, H, I	Van Loon 1980: Lev. 130: A-C	ETÇI-II
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CXLI: 27	OTÇ
	Seyitömer	IV	Karaoğlan 2018: Çiz. 2: a1	OTÇ
	Şarhöyük	2-6	Darga 1995: Lev. 3a	OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Erkanal ve Keskin 2009: Fig. 15	OTÇ
PTağ2	Ga.Sur/Nuzi		Starr 1937: Pl. 117 D	ETÇ-OTÇ
	Hirbemerdon	IIIB, IIIIB	Dallai 2016: Pl. CXXXII: 14; Pl. CXLI: 32; Pl. CXLVI: 64-65, 67-68; Pl. CXLVII: 69-70	ETÇ II-OTÇ
	Seyitömer	IV	Karaoğlan 2018: Çiz. 2: c1, c4, c6	OTÇ
	Troya	VI	Legen ve diğ. 1953: Res 300	OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Tütüncüler 2000: Lev. XXXVIb	OTÇ
PTağ3	Seyitömer	IV	Karaoğlan 2018: Çiz. 2: f6	OTÇ-GTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 134e	OTÇ-GTÇ
PTağ4	Hirbemerdon	IIIB	Dallai 2016: Pl. CXLI: 30-31, 33;Pl. CXLV: 56, 58	OTÇ
	Seyitömer	IV	Karaoğlan 2018: Çiz. 2: b2	OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Tütüncüler 2004: Res. 3b-6	OTÇ

Tablo 24: Pişmiş Toprak Ağırlıkların Benzerleri

İşlev Analizi

Salat Tepe’de kapların kırıkları yontularak pratik biçimde şekillendirilen pişmiş toprak ağırlıklar Salat Tepe’de hemen hemen her dönemde yoğun buluntu gruplarından birini oluşturmaktadır. Ağırlıkların bolca ele geçtiği, içerisinde ocak bulunan ortak kullanım alanlarında dokumacılık faaliyetlerinin de yürütülmüş olabileceği anlaşılmaktadır.

Ağırlıkların çapları, ağırlıkları, delik ölçüleri ve biçimleri kullanıldığı alanların yorumlanmasını sağlayabilecektir. Bu tip ağırlıkların ele geçtiği bölgelere göre dokumada veya balık ağında kullanıldığı öne sürülmüştür (Powell 1996: 117). Buna karşın, pişmiş toprak ağırlıkların sudan olumsuz etkilenebileceği ve dere taşlarına çarparak kırılabileceği göz önüne alındığında, balık ağı ağırlığından çok dokuma tezgâhlarında kullanılmış olabileceği değerlendirilmektedir.

3.4.3. Makara

Pişmiş topraktan üretilmiş silindir kenarlı ortasına doğru daralan farklı işlevlerde kullanılan makara, Salat Tepe’de tek örnekle temsil edilmiştir.

Buluntu Yerleri

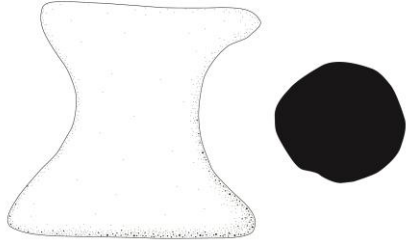
Pişmiş topraktan biçimlendirilen makara Erken Tunç Çağı sonu ile Orta Tunç Çağı başına tarihlendirilen bir yapının duvarında ele geçmiştir (Tablo 25).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
92	5	L11/047/D	L11/0157/P/04

Tablo 25: Pişmiş Toprak Makaraların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Yaklaşık 4 cm. uzunlukta ve 3,7 cm. çapdaki silindir gövdeli pişmiş toprak makara, ortasına doğru daralan bir yapıya sahiptir (Tablo 26). Orta kısmı yaklaşık 2 cm. çapındadır.

Pişmiş Toprak Makara (PTm)	Çizim	Çizim No.
PTm1: Silindir biçimli makara		92

Tablo 26: Pişmiş Toprak Makaraların Tipleri

Karşılaştırma

Figürinlerle birlikte ele geçmesinden dolayı sunak olarak değerlendirilen (Ökse 2017e: 190-191) pişmiş toprak makaranın benzerlerine Anadolu'da ve Mezopotamya'da görülmüştür (Tablo 27). Kızılırmak havzasındaki Eskiyyapar'da Erken Hitit tabakasında, içerisinde bereket tanrıçası figürü ile bir de testi modeli bulunan fincan içerisine, üzerine yarım pide yerleştirilmiş şekilde eklenen sunak modelidir (Kulaçoğlu 1992: No. 135; Sipahi 2012: Res. 7). Orta Dicle havzasındaki Nuzi'de (Starr 1939: 415) Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen bir kutsal yapıda ve Batı Anadolu'daki Liman Tepe'de (Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 135a, g) Orta ve Geç Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda rastlanmıştır.

Pişmiş Toprak Makara (PTm)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTm1	Eskiyapar	4	Özgüç 1988: 49, Lev. D:1; Sipahi 2012: Res. 7	OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 135a, g	OTÇ-GTÇ
	Nuzi		Starr 1937: 117 T	ETÇ- OTÇ

Tablo 27: Pişmiş Toprak Makaraların Benzerleri

İşlev Analizi

Pişmiş toprak makaralar, Tunç Çağı'nda dokuma, oyuncak veya ritüel amaçlı kullanılmış olabilir. Farklı amaçlarda kullanılabilen bu makaraların işlevi, bazı özelliklerine ve ele geçtiği yapılara göre yorumlanmaktadır. Makara, Salat Tepe'de IIB:4 tabakasındaki bir yapı duvarının temelinde, bir erkek ve bir kadın figürü ve bir minyatür çanak ile birlikte ele geçmiştir (Ökse 2017e: 188-189). Eskiyapar'da kutsal sayılan bir yapı içerisinde ele geçen fincanın içindeki sunak ile benzerlik göstermesi de bu eserin sunak modeli olarak nitelendirilmesini sağlamıştır. İnsanların figürinler vasıtası ile tanrılarla bağlantı kurarak şükürlerini sunduğu, bu tip sunak modellerinin de tapınma ya da büyü uygulamalarında kullanıldığı düşünülmektedir (Ökse 2017e: 191-192). Bu tip makaraların dokumacılıkta da kullanıldığı anlaşılmaktadır (Rahmstorf 2003: 406). Bunlar, boyutlarından dolayı oyuncak olarak da kullanılmış olabilecektir. Buna karşın, Salat Tepe'deki makara, bağlamından dolayı bir büyü ritüelinin kalıntısı olarak değerlendirilmektedir.

3.5. MADEN KALIBI

Salat Tepe'de metallere biçim vermeye yarayan belli ölçülerde ve şekillerde yapılan maden kalıpları kırık olarak ele geçmiştir. Büyük bölümü kırık olarak ele geçen maden kalıplarının hangi madeni aletlerin üretiminde kullanılmış olabileceği anlaşılamamıştır.

Buluntu Yerleri

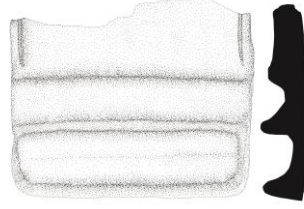
Toplam üç pişmiş toprak maden kalıbından biri IIC:2 tabakasına ait tabanda, ikisi de çukurda ele geçmiştir (Tablo 28).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
93	2	M13/034/T	M13/0129/S/02
95	1	L13/029/Ç	L13/0058/S/01
94	4	K13/099/Ç	K13/0221/S/01

Tablo 28: Pişmiş Toprak Maden Kalıplarının Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Maden kalıplarından birinin sağlam olan kısmı yaklaşık 16 cm. uzunlukta, 13 cm. genişlikte, dörtgen biçimindedir. Bu maden kalıbı yaklaşık 3-4 cm. genişliklerde, 1,5 cm. derinlikte ve aralarında 1 cm. yükseklikte setler bırakılarak üç bölüme ayrılmıştır. Dokusu kerpiçe benzeyen maden kalıbının ortasındaki bölümün kısa kenarları açıktır. Büyük oranda kırık olan diğer iki maden kalıbının biçimleri belli olmasa da birer madeni alet kalıbının köşesine ait olduğu düşünülmektedir. Kırık olarak ele geçen üç maden kalıbı, tek tip altında değerlendirilmiştir (Tablo 29).

Pişmiş Toprak Maden Kalıbı(PTmk)	Çizim	Çizim No.
PTmk1:Üç bölümlü maden kalıbı		93-95

Tablo 29: Pişmiş Toprak Maden Kalıplarının Tipleri

Karşılaştırma

Pişmiş toprak maden kalıbının benzerlerine Tunç Çağları boyunca rastlanmıştır (Tablo 30). İçerisinde yanık izleri olan benzerleri Yukarı Dicle havzasındaki Hirbemerdon'da Orta Tunç Çağı (Laneri vd. 2016a: 73-74), Giricano'da Geç Tunç Çağı (Schachner 2002: 29-31) yapılarında bulunmuştur.

Pişmiş Toprak Maden Kalıbı (PTmk)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTmk1	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CXXXIX: 17-18	OTÇ
	Giricano	A-C	Schachner 2002: Abb. 17: a-b	GTÇ

Tablo 30: Pişmiş Toprak Maden Kalıplarının Benzerleri

İşlev Analizi

Pişmiş toprak madeni kalıp parçalarının hangi araç ve gerecin kalıbı olabileceği anlaşılammıştır. Tunç Çağlarında ve sonraki dönemlerde artan ihtiyaçları hızlı bir şekilde karşılamak için basit metal aletlerin üretilmesinde kullanılmış olabilecektir (Laneri vd. 2016a: 45, 73).

3.6. FIRÇA YUVASI VEYA SAPI

Pişmiş topraktan biçimlendirilmiş dikdörtgen prizma şeklindeki fırça yuvası veya sapı tek örnekle temsil edilmiştir.

Buluntu Yerleri

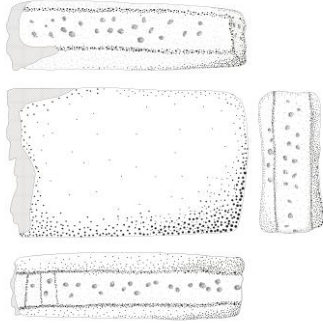
Dörtgen kerpiç biçimli nesne Erken-Orta Tunç Çağı geçişine tarihlenen IIA:5 tabakasında bir yapı duvarında inşaat malzemesi olarak kullanılmıştır (Tablo 31). Bu nedenle eserin Orta Tunç Çağ öncesine ait olabileceği değerlendirilmektedir.

Ciz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
96	5	L11/062/D	L11/0152/P/01

Tablo 31: Pişmiş Toprak Fırça Yuvası veya Saplarının Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Pişmiş topraktan biçimlendirilmiş fırça yuvası veya fırça sapı 13,2 cm. uzunluğunda 8,4 cm. genişliğinde ve 3,6 cm. kalınlığında dikdörtgen prizma biçimindedir (Tablo 32). Kısa kenarının biri kırık olup sağlam olan kenarlarında derin olmayan oluklar ve arasında kıl yuvaları olabilecek oyuklar bulunmaktadır. Kısa kenarda iki oluk arasında 15, oluğun dışında 5 oyuk bulunmaktadır. Uzun kenarlarının birinde iki oluk arasında 0,13 cm. çaplarında ve 0,10 cm. derinliklerde 23, diğerinde 21 oyuk bulunmaktadır.

Pişmiş Toprak Fırça Yuvası veya Sapı (PTfys)	Çizim	Çizim No.
PTfys1:Fırça yuvası veya sapı		96

Tablo 32: Pişmiş Toprak Fırça Yuvası veya Saplarının Tipleri

Karşılaştırma

Bu fırça yuvası veya fırça sapının üzerindeki kıl oyuklarının daha derin ve sayıca fazla olan benzerleri Samsun'daki Dündartepe'de (Kökten vd. 1945: 373-375) Erken Tunç Çağı'na ait tabakalarda ve İkiztepe'de (Tabanoğlu 1999: 567-568) Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen mezarlarda ele geçmiştir (Tablo 33). Benzeri örnekler İç Batı Anadolu'daki Seyitömer'de Erken Tunç Çağı tabakalarında ele geçmiştir (Bilgen vd. 2015: 175).

Pişmiş Toprak Fırça Yuvası veya Sapı (PTfys)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTfys1	İkiztepe	II-III	Tabanoğlu 1999: I.B.a.1.a-b	ETÇ-OTÇ
	Dünderstepe	II	Kökten ve diğ. 1945: Lev. IV:5	ETÇ
	Seyitömer	V	Bilgen ve diğ. 2015: Fig. 186	ETÇ

Tablo 33: Pişmiş Toprak Fırça Yuvası veya Saplarının Benzerleri

İşlev Analizi

Pişmiş topraktan üretilmiş dikdörtgen prizma biçimli fırça yuvası veya fırça sapı olarak nitelendirilen buluntunun hangi amaç için kullanıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Sağlam olan iki uzun ve bir kısa kenarda bulunan oyuklarda bitkisel parçalara rastlanmıştır. Benzerlerinden de yola çıkarak bu oyukların içlerine ot, kıl, kuş tüyü gibi cisimler yerleştirilerek temizlikte kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Seramik üretiminde ileri düzeyde olan Seyitömer'de Erken Tunç Çağı'na tarihlenen üçgen prizma şeklindeki fırçalarla pişmiş toprak kapların yüzeyleri astarlandığı düşünülmektedir (Bilgen vd. 2015: 175).

3.7. RİTÜEL KAPLAR

Pişmiş topraktan, ritüellerde kullanılmak üzere üretilmiş olduğu düşünülen kaplar, minyatür kaplar ve ritonlardan oluşmaktadır.

3.7.1. Minyatür Kap

Salat Tepe’de ele geçen minyatür kaplar ağız çapları 6 cm. geçmeyen 2 ila 13 cm. yüksekliklerinde olan çanak, kadeh ve çömlek olarak gruplandırılmıştır.

Buluntu Yerleri

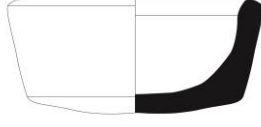

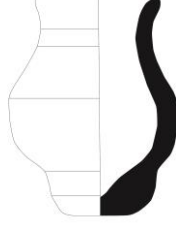
Pişmiş toprak minyatür kaplar, tümü Orta Tunç Çağına tarihlenen farklı kontektlerde ele geçmiştir (Tablo 34). Bunlardan ikisi mekân dolgusunda, ikisi duvar içinde, ikisi taban üzerinde, üçü mezar içinde, biri çukur içinde ve ikisi de dolgu toprakta ele geçmiştir.

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
97	4	L12/080/M	L12/0261/P/08
108	4	K14/136/M	K14/0237/S/04
102	5	L11/047/D	L11/0157/S/01
103	2	L12/047/D	L12/0162/S/01
98	2	L12/055/T	L12/0146/S/03
99	3	K12/050/T	K12/0082/P/03
106	3	L11/070/G	L11/0140/S/03
105	3	L11/070/G	L11/0140/S/04
104	3	L11/070/G	L11/0140/S/08
100	4	K13/071/Ç	K13/0177/P/01
107	-	Dolgu Toprak	K13/0047/S/01
101	-	Dolgu Toprak	L11/0008/S/02

Tablo 34: Pişmiş Toprak Minyatür Kapların Ele Geçtiği Kontektler

Tipoloji

Boyutları küçük olduğu için diğer buluntulara ve kaplara dâhil edilmemiş olan minyatür kaplar çanak, çömlek ve kadeh olmak üzere üç tip altında gruplanmıştır (Tablo 35). Birinci tipi oluşturan çanaklar genellikle ağızları 2-6 cm. çaplarında olan yuvarlak dipli sığ kaplardır. İkinci tipi oluşturan kadeh yaklaşık 3 cm. ağız çapı olan, kısa ayaklı sığ bir kaptır. Üçüncü tipi oluşturan minyatür çömlekler ağızları 2-5 cm. çaplarında, kısa boyunlu, S kıvrımlı ve yuvarlak dipli kaplardır.

Pişmiş Toprak Minyatür Kap (PTmkp)	Çizim	Çizim No.
PTmkp1: Minyatür çanak		97-102
PTmkp2: Minyatür kadeh		103
PTmkp3: Minyatür çömlek		104-108

Tablo 35: Pişmiş Toprak Minyatür Kapların Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de mekân, duvar, taban, mezar ve çukur gibi farklı kontekstlerde ele geçen minyatür kapların benzerleri diğer yerleşimlerde mezarlardan, konutlarda ve tapınma alanlarında ele geçmiştir (Tablo 36).

Minyatür kaplara Yukarı Dicle havzasındaki Kenantepe’de (Creekmore 2007: Fig. 8G) Erken ve Orta Tunç Çağlarına, Yukarı Fırat havzasındaki Korucutepe’de (Kelly-Buccellati 1978: 70-72) Erken Tunç Çağı’na ve kuzeybatı Suriye’deki Gedikli/Karahöyük (Duru 2006: Lev. 102, 109) ve Yukarı Habur’daki Tell Mozan’da (Lebeau 2011: 379) Orta Tunç Çağı’na tarihlenen tabakalarda rastlanmıştır. Kızılırmak havzasındaki Eskiyyapar’da (Sipahi 2012: 10-12) ritüel amaçlı kullanıldığı düşünülen yapılarda farklı buluntularla birlikte ele geçmiştir. Aynı tür minyatür kaplar Orta Fırat havzasındaki Lidar Höyük’te (Kaschau 1999: Taf. 309:2), Kuzeybatı Suriye’deki (Kilis Ovası) Oylum Höyük’te (Engin 2011: 78) ve Yukarı Habur havzasındaki Chagar Bazar’da (McMahon vd. 2009: Pl. 64, No. 9) Orta Tunç Çağı’na tarihlendirilen mezarlarda bulunmuştur.

Pişmiş Toprak Minyatür Kap (PTmkp)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTmkp1	Gedikli Karahöyük	II	Duru 2006: Lev. 102, 109	OTÇ
	Kurban Höyük	III	Algaze 1990: Pl. 99/1,j	ETÇ- OTÇ
	Kenantepe	C1-2, D4	Creekmore 2007: Fig. 8 G	ETÇ- OTÇ
PTmkp2	Korucutepe	II-III, H, I	Kelly-Buccellati 1978: 70-72	ETÇ III
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. LXIV: 462	ETÇ
PTmkp3	Lidar Höyük	I-III	Kaschau 1999: Taf. 309:2	OTÇ
	Oylum Höyük	8	Özgen vd. 2001: Abb. 17a, 17j	OTÇ
	Chagar Bazar	1E	McMahon ve diğ. 2009: Pl. 64, No. 9	OTÇ
	Tell Mozan	C7	Lebeau 2011: 379, Tab. 1	OTÇ

Tablo 36: Pişmiş Toprak Minyatür Kapların Benzerleri

İşlev Analizi

Minyatür kaplar boyutlarından dolayı günlük işlerde kullanıma uygun değildir. Benzer örneklerin de genellikle kutsal yapılarda ve mezarlarda bulunması, bunların ritüellerde kullanılmış olabileceğini düşündürmekle birlikte, boyutlarından dolayı çocukların oyuncak olarak da kullanmış olması da olasılık dâhilindedir (Moortgat 1960a: 39; Ökse 1999b: 61).

3.7.2. Riton

Salat Tepe’de Orta Tunç Çağ tabakalarında bulunan domuz biçimindeki ritonların doldurmaya ve boşaltmaya yarayan ağızları kırıktır.

Buluntu Yerleri

Büyük bölümü kırık olan ritonların parçalarından biri duvarda, biri tabanda ve biri de dolgu toprakta ele geçmiştir (Tablo 37). Ritonlar çok küçük bir grup oluşturduğundan, günlük kaplar arasında değerlendirilmemiş, küçük buluntu olarak nitelendirilmiştir.

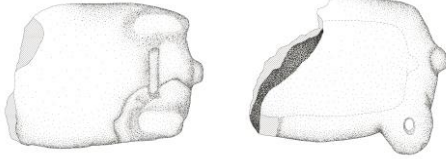

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
109	4	L12/075/D	L12/0200/P/01
110	2	L12/055/T	L12/0134/P/02
111	-	Dolgu Toprak	L11/0060/P/03

Tablo 37: Pişmiş Toprak Ritonların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Toplam üç pişmiş toprak riton parçasından birinin kısa kuyruğuyla ve geniş gövdesiyle domuz biçimli olduğu düşünülmektedir (Tablo 38). Büyük oranda kırık olan diğer parçaların nasıl bir hayvana ait olduğu belirlenememiştir.

Pişmiş Toprak Riton (PTr)	Çizim	Çizim No.
PTr1: Domuz biçimli riton		109-111

Tablo 38: Pişmiş Toprak Ritonların Tipleri

Karşılaştırma

Günlük kullanım kapları grubuna dâhil edilmeyen ritonlar Tunç Çağları boyunca görülmüştür (Tablo 39). Benzer örneklerine Yukarı Dicle havzasındaki Hirbemerdon'da (Laneri vd. 2016a: 68) ve Orta Dicle havzasındaki Nuzi'de (Starr 1939: 425) Orta Tunç Çağı'na tarihlenen tabakalarda rastlanmıştır. Yukarı Habur havzasındaki Tell Brak'ta (Oates vd. 2001: 47-50) Orta Tunç Çağı'na ve Batı anadolu'daki Seyitömer'de (Bilgen ve Bilgen 2015: 93; Bilgen vd. 2015: 130) Erken ve Orta Tun Çağlarına tarihlenen yapılarda ele geçmiştir.

Pişmiş Toprak Riton (PTr)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTr1	Seyitömer	IV-V	Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 107	ETÇ-OTÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: CLXI: 163	OTÇ
	Nuzi		Starr, 1937: 103A	OTÇ
	Tell Brak	HH (1-2)	Oates vd. 2001: 593.41	OTÇ

Tablo 39: Pişmiş Toprak Ritonların Benzerleri

İşlev Analizi

Günlük işlerde kullanılmaya uygun olmayan ritüel kaplardan bir diğeri hayvan biçimli ritonlardır. Ritonların diğer yerleşimlerde farklı biçimlerine rastlansa da,

genellikle bu tür kapların ritüel törenlerde tanrılara sunulan kutsal içecekler için kullanılmış olabileceği düşüncesi egemendir (Bilgen ve Bilgen 2015: 93).

3.8. RİTÜEL MODELLER

Pişmiş topraktan biçimlendirilmiş modeller sunak modeli, araba modeli ve tekerlek olarak üç gruba ayrılmıştır.

3.8.1. Sunak Modeli (Andiron)

Salat Tepe'nin Orta Tunç Çağ tabakalarında pişmiş toprak sunak modeline ait olduğu düşünülen üç parça bulunmuştur.

Buluntu Yerleri

Pişmiş toprak sunak modelleri ve ayak parçaları farklı kontekstlerden ele geçmiştir. Sunak modellerinden biri mekân dolgusunda, diğeri taban üzerinde, ait ayak parçalarının da biri duvar dolgusunda, diğeri dolgu toprakta ele geçmiştir (Tablo 40).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
113	4	L12/067/M	L12/0286/P/01
112	2	M13/033/T	M13/0103/S/35
114	-	Dolgu Toprak	L11/0051/P/08
115	-	Dolgu Toprak	L12/0183/P/02

Tablo 40: Pişmiş Toprak Sunak Modellerinin Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Tek Tip olan pişmiş toprak sunak modeli 11x12x12 cm. boyutlarındadır ve önü düz, arkası bombe biçimindedir (Tablo 41). Üst kısım kullanım için çukurlaştırılmış ve kenarlarına üç çıkıntı eklenmiştir. Bu çıkıntılar üzerinde ip geçecek incelikte delikler açılmış ve bu deliklerin altlarına yatay hat ve “V” biçimli kazıma hatlar çizilmiştir. Ayrıca sunağın ön tarafının orta kısmında birleştirilmiş ikiz sütün bulunmaktadır. Diğeri ise üçayak üzerine yaklaşık 17 cm. çapında düz yüzeyi olan çanak oturtmuş bezemesiz sunak modelidir.

Sunak modeli ayak parçalarından biri 20 cm. uzunlukta 4 cm. kalınlıkta dikdörtgen prizma şeklindedir. İki ucunda kırık olan ayağın dört tarafında da “V”

şeklinde oluklar bulunmakta olup, bu bezemeler sunak üzerinde daha belirgindir. Her iki ucundan kırılmış “L” biçimli diğer ayak parçası ise yaklaşık 15 cm. yükseklikte olan dikey kısma yaklaşık 0,4 cm. çapında yedi dairesel oyuk açılmıştır.

Pişmiş Toprak Sunak Modeli (PTsm)	Çizim	Çizim No.
PTsm1: Sunak modeli ve ayak parçaları		112-115

Tablo 41: Pişmiş Toprak Sunak Modellerinin Tipleri

Karşılaştırma

Kalkolitik Çağ'dan beri bilenen sunak modelleri Anadolu'da Tunç Çağı boyunca kullanılmış, Suriye ve Mezopotamya'da Orta Tunç Çağı'nda yaygınlaşmıştır (Marqueron 1982: Resim 1-6) (Tablo 42).

Benzerleri Yukarı Dicle havzasındaki Hirbemerdon'da (Laneri vd. 2006: 166-167) ritüellerde kullanıldığı düşünülen levhalar ve figürinler birlikte kutsal alan olarak nitelendirilen alanda ele geçmiştir (Laneri vd. 2006: 66-69). Üçtepe (Özfırat 2005: Lev. XCIV: 7), Müslüman-tepe (Ay vd. 2013: Şek. 7), Ziyaret Tepe (Roaf 2005: 21-23), Kenan Tepe (Parker ve Dodd 2003: 51) ve Giricano'da (Schachner 2002: 40-41; Bartl 2012: 180) Orta Tunç Çağı'na tarihlenen tabakalardaki yapılarda görülmüştür. Orta Dicle havzasındaki Ga.Sur ve Nuzi'de (Starr 1939: 373-377, 437-441) Erken ve Orta Tunç Çağlarında kullanıldığı düşünülen tapınaklarda rastlanmıştır. Yukarı Habur'daki Tell Brak'ta (McDonald 1997: Resim 155) ve Orta Fırat'taki Halawa'da (Meyer 1989: Resim 14) Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlendirilen yapılarında ele geçmiştir.

Pişmiş Toprak Sunak Modeli (PTsm)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTsm1	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2006: şek. 16.9; 2016a: Pl. CLVIII: 148, Pl. CLIX: 152, 155-156	OTÇ
	Üçtepe	11	Özfırat 2005: Lev. XCIV: 7	OTÇ
	Giricano	A-C	Schachner 2002: Abb. 29:a; Schachner ve Schachner 2003: Çiz. 9; Bart 2012: Fig. 2. 01:23:52	OTÇ
	Halawa	A2	Meyer 1989: Res. 14	
	Tell Brak	HH (1-2)	McDonald 1997: Res. 155	

Pişmiş Toprak Sunak Modeli (PTsm)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
	Kenan Tepe	C1-2, D4	Parker ve Swartz Dodd 2003: 51	
	Ga.Sur/Nuzi		Starr 1937: Pl. 61A-B, D-E	ETÇ-OTÇ
	Müslümantepe	U, V	Ay vd. 2013: Şek. 7	MÖ 15-14. yy
	Ziyaret Tepe	E/5 (BBB)	Roaf 2005: 21-23	OTÇ

Tablo 42: Pişmiş Toprak Sunak Modellerinin Benzerleri

İşlev Analizi

Birbirini tamamlayan sunak modeller ve ayak parçaları çeşitli kazı alanlarında özel evlerde ve kutsal alanlarda ele geçmiştir. Üzerinde yanık izleri bulunan sunak modellerinin üzerinde manevi temizlik için ve tanrılarla iletişim aracı olarak tütsüler yakıldığı öne sürülmüştür (Can 2020: 75-76). Bunun yanı sıra tütsünün ölü gömme törenleri sırasında mezarlıklarda kullanıldığı, tapınma aracı olarak ve kötü ruhları uzaklaştırmada da kullanıldığı, sunak modeli üzerinde yanan tütsü üzerine su serpilmesinin hastalıklardan ve kötü ruhlardan koruduğuna inanılmıştır (Ebeling 1931: 126, 137, 146-149).

3.8.2. Araba modeli

Tekerlekli araba modeli, Kalkolitik Çağ'da Uruk IVa evresinde ele geçen kil tablet üzerinde çizgisel olarak betimlenmiştir (Littauer ve Crouwel 1979: 13). Salat Tepe'de ele geçen araba modelinin iki tekerlekli olduğu düşünülmektedir (Görmüş 2009: 5).

Buluntu Yerleri

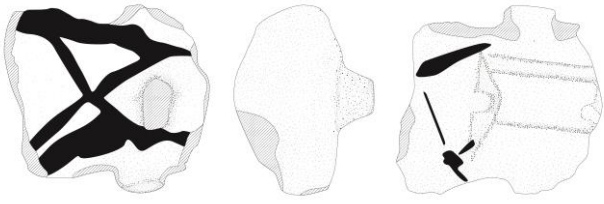
Tekerlekli olarak kullanıldığı düşünülen pişmiş toprak araba modeli IIC:2 tabakasına ait bir mekânda ele geçmiştir (Tablo 43).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
116	2	L12/056/M	L12/0153/P/01

Tablo 43: Pişmiş Toprak Araba Modellerinin Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Pişmiş topraktan biçimlendirilmiş, iki tekerlekli olduğu düşünülen araba modeli yaklaşık 7 cm. uzunluğunda ve 4 cm. genişliğindedir. Tek örnekle temsil edilen araba modelinin üzeri şerit boyalı ve sağlam olan arka kısmında tekerleklerin sabitlendiği 1-2 cm. çapında aks deliği bulunmaktadır (Tablo 44). Modelin kırık olan ön kısmının yukarı doğru kavisli şekilde yükseldiği, buradan koşum hayvanlarını temsil eden figürlerin arabaya sabitlenmesi için çekiş mili ve boyunduruk takıldığı anlaşılmıştır (G. Çetinkaya 2012: Re. 1-2).

Pişmiş Toprak Araba Modeli (PTam)	Çizim	Çizim No.
PTam1:Araba modeli		116

Tablo 44: Pişmiş Toprak Araba Modellerinin Tipleri

Karşılaştırma

Pişmiş toprak araba modelinin benzerlerine Anadolu'da (Özgen 1986: 165-171) ve Mezopotamya'da MÖ. 3. ve 2. bin yıllarda özel ev, saray ve tapınaklarda rastlanmıştır (Stone 1995: 83-107) (Tablo 45). Gaziantep, Şanlıurfa ve Diyarbakır'da ele geçen benzer araba modelleri müzelerde sergilenmektedir (Özgen 1986: 165-171; Sevin 2003: 111; 2011: 346; San 2009: 599-605). Orta Dicle havzasındaki Nuzi'de Ga.Sur (Starr 1939: 378, 415-416), Mashkan-Shapir (Stone ve Zimansky 2004: 95-96, Şekil 55-56), Tepe Gawra (Spieiser 1935: 73-75) ve Tell Abu Duwari'de (Stone 1990: 153-154) Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir. Ayrıca Yukarı Habur havzasındaki Tell Brak'ta (Nagar) (Oates vd. 2001: 591-592) ve Balih Vadisindeki Tell Chuera'da (Moogart 1960a: 44; Orthmann vd. 1995: 79, 127) tabakalarda rastlanmıştır.

Pişmiş Toprak Araba Modeli (PTam)	Benzerleri			
	Bulutlu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTam1	Ga.Sur		Starr 1937: Pl. 54 F, H, I, 57 I	ETÇ-OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 99 E-J	ETÇ-OTÇ
	Mashkan-Shapir		Stone ve Zimansky 2004: Şek. 55-56	ETÇ-OTÇ
	Tepe Gawra		Speiser 1935: Pl. XXXVa	ETÇ-OTÇ
	Tell Brak/Nagar	HH (1-2)	Ebegümececi 1947: Pl. 54:16; Oates 2001: Şek. 487-488)	ETÇ-OTÇ
	Tell Abu Duwari		Stone 1990: Fig. 9A	ETÇ-OTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 34/9-10; Abb. 71/51; Moogart 1960a: Abb. 44	

Tablo 45: Pişmiş Toprak Araba Modellerinin Benzerleri

İşlev Analizi

Araba Modellerinin bulunduğu tabakalarda örneklerine rastlanmakla birlikte, IIB:4-3 veya IIC:1 tabakalarında ele geçen pişmiş toprak tekerleklerle birlikte kullanıldığı düşünülmektedir (Ökse ve Görmüş 2006: 128). Birbirini tamamlayan pişmiş toprak araba modeli ve tekerlekler iki amaç doğrultusunda kullanılmış olabilir. Bunlardan birincisi hayvan gücüyle çekilen iki veya dört tekerlek üzerine oturtulan savaş arabalarının evlerde kullanılan veya çocuk mezarlarına bırakılan oyuncak modelleri olması, ikincisi de üzerinde tanrısal simgeler bulunan araba modellerinin ritüel anlamda kullanılmış olmasıdır (Halilov 2020: 200). Orta Tunç Çağı'nda araba ve tekerlek betimlemeleri silindir mühürler üzerinde ve bunların baskılarında görülmektedir (G. Çetinkaya 2012: 137-140).

3.8.3. Tekerlek

Yuvarlak biçimli pişmiş toprak tekerlekler araba modelleriyle birlikte Kalkolitik Çağ'da Uruk IVa evresinde ele geçen kil tablet üzerinde çizgisel olarak betimlenmiştir (Littauer ve Crouwel 1979: 13). Salat Tepe'de ele geçen tekerleklerin sayısı, araba modellerine göre fazladır.

Bulutlu yerleri

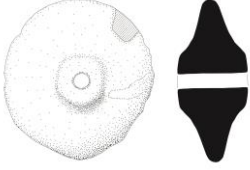
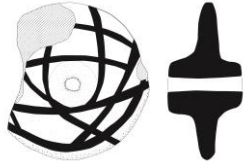
Salat Tepe'de Orta Tunç Çağı'na tarihlenen tüm tabakalarda pişmiş toprak tekerlek modelleri bulunmuştur (Tablo 46). Bunlardan dördü mekân dolgularında, üçü duvarların taşları arasında, ikisi taban üzerinde, ikisi çukur içinde ve biri dolgu toprakta ele geçmiştir.

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
128	5	K12-L12/082/M	K12/0140/P/23
125	2	K14/086/M	K14/0191/P/03
124	2	K14/088/M	K14/0159/P/05
118	4	K14/136/M	K14/0237/P/07
121	5	L11/047/D	L11/0195/P/01
127	2	L12/059/D	L12/0185/P/01
117	4	L12/075/D	L12/0203/P/01
120	3	L11/023/T	L11/0073/P/01
119	2	L12/055/T	L12/0128/P/03
122	1	L12/038/Ç	L12/0077/S/05
126	3	K14/048/Ç	K14/0084/P/02
123	-	Dolgu Toprak	L13/0055/S/01

Tablo 46: Pişmiş Toprak Tekerleklerin Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Pişmiş toprak tekerlekler yaklaşık 8-9 cm. çaplarında yuvarlak biçimli ve ortasında 3-4 cm. çaplarda mil takma deliği olup, deliğin bulunduğu bölümleri kalındır. Toplam 12 pişmiş toprak tekerlek aynı tipte biçimlendirilmiş olup, birinin yüzeyindeki düzensiz ince şerit boya bezeme bulunmaktadır. Pişmiş toprak tekerlekler mil deliğinin kalınlaştırma biçime göre iki tipe ayrılmıştır (Tablo 47).

Pişmiş Toprak Tekerlek (PTtk)	Çizim	Çizim No.
PTtk1: Mil delikli yuvarlak biçimli boyasız tekerlek		117-127
PTtk2: Mil delikli yuvarlak biçimli boyalı tekerlek		128

Tablo 47: Pişmiş Toprak Tekerleklerin Tipleri

Karşılaştırma

Pişmiş toprak tekerlek modellerinin benzerleri çeşitli yerleşimlerde sıradan yapılarda, saraylarda ve karışık buluntu içeren çukurlarda ele geçmiştir (Tablo 48). Bu tekerlek modellerinin benzerleri Yukarı Dicle havzasındaki Hirbemerdon'da (Laneri vd. 2016a: 71) ve kuzeybatı Suriye'deki Tell Mardikh'te (Marchetti 2000: 171) Orta Tunç Çağı'na tarihlenen konutlarda ele geçerken, Tell Chuera'da

(Orthmann vd. 1995: 128) Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen saraylarda bulunmuştur.

Bunlardan bazıları Salat Tepe’de olduğu gibi Hirbemerdon (Guarducci ve Laneri 2010: 34) ve Boztepe’de (Parker vd. 2008: 139) de geç dönemlere ait çukurların içerisinde, farklı dönemlere tarihlendirilen buluntularla birlikte ele geçmiştir. Yuvarlak biçimli, üzeri boya bezemeli tekerleğin benzerleri Hirbemerdon’da (Dallai vd. 2016: 124) bir yapı içerisinde ele geçmiştir. Satın alma yoluyla elde edilen çok sayıda pişmiş toprak tekerlek modeli Diyarbakır Müzesi’nde sergilenmektedir (San 2009: 599-605).

Pişmiş Toprak Tekerlek (PTtk)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTtk1	Diyarbakır Müzesi		San 2009: Res 3-4	ETÇ-OTÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CLI: 94-99; Pl. CLII: 100-105	OTÇ
	Kenan Tepe	C1-2, D4	Parker ve Creekmore 2003: Şek. 16 U; Parker vd. 2008: 26: D	ETÇ-OTÇ
	Tell Mardikh		Marchetti 2000: Fig. 97	OTÇ I
	Tell Chuera	II	Orthmann ve diğ.1995: Abb. 73/64	ETÇ-OTÇ
PTtk2	Hirbemerdon	IIIA	Dallai 2016: Pl. CXXXIV: 3	ETÇ III-IV
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 73/65	ETÇ-OTÇ

Tablo 48: Pişmiş Toprak Tekerleklerin Benzerleri

İşlev Analizi

Sıradan yapılarda, saraylarda ve çukurlarda ele geçen araba ve tekerlek modelleri oyuncak olarak da kullanılmış olabilir. Ayrıca oyuncak olarak kullanılan arabaların ve tekerleklerin çocuk mezarlarına hediye olarak konulmuş olabilir. Ritüel alanlarında ve mezarlarda bulunan modellerin ise ritüel amaçlı kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Eski Önasya çivi yazılı metinlerinde kötülükleri uzaklaştırmak için kötülüklerin, hastalıkların tinsel olarak yüklendiği bazı malzemelerin model bir kayık ya da araba modeline konularak yerleşimden uzaklaştırıldığı bilinmektedir (Ökse vd. 2015: 53-54).

3.9. ADAK LEVHASI

Salat Tepe’de ele geçen pişmiş toprak adak levhalarının tamamı kırıktır. Sağlam bölümlerden anlaşıldığı kadarıyla bu levhalar dörtgenimsi ya da kemerli biçimlendirilmiş olup, üzerleri ağırlıklı olarak geometrik desenlerle bezelidir.

Buluntu yerleri

Pişmiş toprak adak levhaları Salat Tepe’nin IIB-IIC dönemlerine giren tabakalarında çeşitli kontekstlerde ele geçmiştir (Ökse *Baskıda* Böl. 1-2). Bunlardan ikisi mekândan, ikisi duvardan, ikisi tabandan, biri çukurdan ve ikisi dolgu topraktan gelmiştir (Tablo 49).

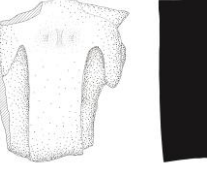
Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
132	2	M13/048/M	M13/0217/P/01
129	4	M13/062/M	M13/0250/S/01
135	2	K12/013/D	K12/0056/P/01
137	2	L12/047/D	L12/0102/S/03
130	3	L14/0118/T	L14/0273/P/01
134	4	M13/057/T	M13/0249/S/01
133	1	L12/038/Ç	L12/0145/S/02
131	-	Dolgu Toprak	L11/0085/P/01
136	-	Dolgu Toprak	M13/0139/S/01

Tablo 49: Pişmiş Toprak Adak Levhalarının Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Genellikle kavisli dörtgen biçimde üretilmiş adak levhaların yüzeyleri farklı yönlerde ve özelliklerde üçgen dizileri, iç içe geçmiş daireler ve yay dizileri ile bezenmiştir. Geometrik desenlerle bezeli dörtgen biçimli levhalar birinci tipi oluşturmaktadır.

İkinci tipi üzerinde çıplak tanrıça kabartması olan levha parçası oluşturmuştur (Tablo 50). Cepheden tasvir edilmiş, kolları iki yanda ve göğüsleri küçük kil parçasıyla betimlenmiştir. Gövdesinin üst kısmı korunmuş olup, yaklaşık 5x6 cm ölçülerindedir.

Pişmiş Toprak Adak Levhası (PTal)	Çizim	Çizim No.
PTal1:Dörtgen biçimli adak levhası		129-136
PTal2:Çıplak kadın kabartmalı adak levhası		137

Tablo 50: Pişmiş Toprak Adak Levhalarının Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de ele geçen farklı özelliklerdeki adak levhalarının benzerlerine diğer çeşitli yerleşim yerlerinde açığa çıkan konutlarda, saraylarda ve tapınma alanlarında rastlanmıştır (Moorey 1975: 96-98) (Tablo 51). Benzer örnekleri Irak ve Suriye sınırları içerisinde Kiş, Zimrilim, Hafaja, Tell Asmar ve Tell Harmal’da bulunmuştur (Müller-Karpe 1974: 757, 842; Moorey 1975: 79-80). Adak levhalarının daha zengin geometrik desenli benzerleri Yukarı Dicle havzasındaki Hirbemerdon IIIB tabakasında tespit edilen geniş tapınma alanında ve bu alanla çağdaş olan Ziyaret Tepe’deki (Roaf 2005: 151-154) yanık izleri bulunan bir yapıda ele geçmiştir. Bu tapınma alanında çok sayıda içki kabı parçalarının da ele geçmesi, burada toplu ayinler düzenlenmiş olabileceğine işaret etmektedir (Laneri vd. 2016a: 66-67). Orta ve Geç Tunç Çağlarında Orta Dicle Havzasındaki Nuzi (Starr 1937: 416) tabalarında ve Orta Fırat Havzasındaki Tall Munbaqa/Ekalte’de benzeri kabarma levhalar görülmüştür (Klengel 1998: 107, 117).

Pişmiş Toprak Adak Levhası (PTal)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTal1	Hirbemerdon	IIIB	Laneri 2014: 123-124; Laneri vd. 2016a: Pl. CLXVI: 192, Pl. CLXIX: 208-209	OTÇ
	Ziyaret Tepe	E/5 (BBB)	Roaf 2005: 21-22	OTÇ
	Ur	Kass dönemi	Woolley 1965: Pl. 29-31	OTÇ-GTÇ
	Nuzi	II	Starr 1937: Pl. 100:A-O	OTÇ-GTÇ
	Tall Munbaqa		Klengel 1998: 103-107	OTÇ-GTÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CLXIV:187, Pl. CLXVI: 191; Pl.	OTÇ

Pişmiş Toprak Adak Levhası (PTal)	Benzerleri			
	Bulut Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
				CLXVII: 193
PTal2	Nuzi	II	Starr 1937: Pl. 99: N	OTÇ-GTÇ

Tablo 51: Pişmiş Toprak Adak Levhalarının Benzerleri

İşlev Analizi

İnsanların yaşadığı çevreden ve doğaüstü güçlerden etkilenecek günlük yaşam alanı dışında tapınma amacıyla kullandığı yapılar ve alanlar bulunur. Bu kutsal alanlardan başka saraylarda ve konutlarda da çeşitli ritüeller düzenlenmiştir. Levhalar üzerindeki figür ve sembolik betimlemeler, levhaların kullanıldığı yapılardaki buluntular üzerinden, ritüellerde uygulanan davranışları canlandırmamızı sağlayabilecektir. Bu levhalar, bazılarının üzerinde bulunan kabartma çanaklar göz önüne alındığında, sunak olarak da kullanılmış olabilecektir (Laneri vd. 2016a: 65-66; Ökse *Baskıda* Böl. 3-4). Bunun yanı sıra, levhaların koruyuculuğuna inanıldığı için yapıların duvarlarına nazarlık olarak da asılmış olabileceği, Hirbemerdon'da bulunan çoğu örneğin tepe kısmındaki ip geçirilebilecek kalınlıktaki deliklerden anlaşılabilir (Moorey 1975: 96-98).

3.10. FIGÜRİNLER

Kadın idolleri ve figürinleri Neolitik ve Kalkolitik Çağlarda şişman olarak betimlenirken Tunç Çağı'nda yerini ince belli zayıf olarak betimlenmiştir (Aydınün 2013: 44, 54-60). Salat Tepe'de ele geçen pişmiş toprak insan ve hayvan figürinleri iki grupta değerlendirilmiştir.

3.10.1. İnsan Figürini

Pişmiş topraktan biçimlendirilen insan figürinleri kadın ve erkek olarak ayrılmıştır. Ayrıca insan figürinlerine ait olduğu düşünülen parçalarda bu grup içerisine yerleştirilmiştir.

Buluntu Yerleri

Pişmiş toprak kadın figürinlerinden biri mekândan, biri duvardan ve biri dolgu topraktan gelmiştir (Tablo 52). Erkek figürinlerinden dördü mekânda, ikisi duvarda, ikisi tabanda, biri çukurda ve üçü dolgu toprakta ele geçmiştir. Böylece toplam 15 insan figürinin beşi mekânda, üçü duvarda, ikisi tabanda, biri çukurda ve dördü dolgu toprakta bulunmuştur. Bu kontekstler Salat Tepe'nin Orta Tunç Çağ başlarına (IIA:5) ve erken evresine (IIB:4-3) tarihlenen tabakalarında tespit edilmiştir.

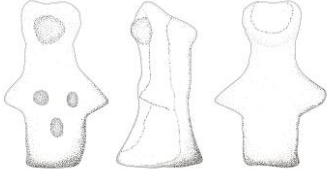
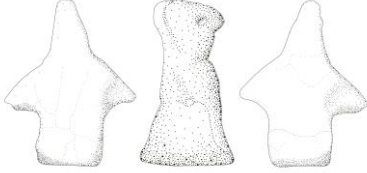
Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
148	4	L12/080/M	L12/0215/P/03
150	4	L12/080/M	L12/0243/P/01
146	5	L12/093/M	L12/0273/P/04
145	5	L12/093/M	L12/0270/P/02
140	5	L12-K12/082/M	L12/0279/P/01
139	5	L11/047/D	L11/0157/P/03
141	5	L11/047/D	L11/0157P/02
152	5	K12/070/D	K12/0127/P/04
151	3	L11/023/T	L11/0109/P/01
149	3	K12/023/T	K12/0071/P/03
142	4	L13/071/Ç	L13/0244/P/01
138	-	Dolgu Toprak	K12/0072/P/01
143	-	Dolgu Toprak	K14/0252/P/04
147	-	Dolgu Toprak	K12/0101/P/01
144	-	Dolgu Toprak	K13/0135/P/01

Tablo 52: Pişmiş Toprak İnsan Figürinlerinin Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Kadın figürinleri genel olarak silindirik gövdelidir, ayakları gösterilmemiş, ikisinin altı da düz biçimlendirilmiştir. İki örneğin alt kısmı kırıktır. Çarşaf giymiş biçimde betimlenen 3 cm. uzunluğundaki kadın figürininin parmakla bastırılarak oluşturulan göz çukurlarının etrafında hafif çizgilerle kaş, burun gibi yüz detayları verilmiş olup alt kısmı kırıktır (Çiz. 138). Bir diğeri 3 cm. uzunluğunda silindir gövdeli burun ve gözleri kabartma olup altı düzdür (Çiz. 140).

Yaklaşık 6 cm. uzunluğundaki silindir gövdeli, sivri başlıklı ve iki yana uzanmış kollu olarak biçimlendirilen tek erkek figürünün altı düzdür. Figürinin burnu çıkıntı yapacak şekilde, gözleri de kil parçalarıyla kabartma halinde belirtilmiştir. Bu buluntu topluluğu kadın ve erkek figürinleri olmak üzere iki tip altında sınıflandırılmıştır (Tablo 53).

Pişmiş Toprak İnsan Figürünü (PTif)	Çizim	Çizim No.
PTif1:Kadın figürünü		138-140
PTif2:Erkek figürünü		141-152

Tablo 53: Pişmiş Toprak İnsan Figürinlerinin Tipleri

Karşılaştırma

Pişmiş toprak insan figürinlerinin benzerleri Anadolu ve Mezopotamya’da MÖ. 3. binin başlarından itibaren Tunç Çağı boyunca çeşitli yerleşimlerde görülmüştür (Ökse 2017e: 199-200) (Tablo 54). Erken Tunç Çağı’nda Anadolu’da pişmiş toprak erkek figürinlerine göre kadın figürinleri oldukça fazladır (Aydingün 2013: 55). Kol biçimleri Samsun’daki İkiztepe (Bilgi 2001: 100), Kızılırmak havzasındaki Alışar (Osten 1932: Fig. 27) ve kuzeybatı Suriye’deki Tel Afis’de (Scandone Matthiae 1998: 393, 406, 411) Erken Tunç Çağı tabakalarında ele geçen örneklerle benzetilmektedir. Kadın figürinlerinin kaba biçimlendirilmiş benzerleri Gedikli-Karahöyük’te kurban çukurunda ele geçmiştir (Duru 1986: Lev. 104). Baş biçimlerinin benzerleri İç Anadolu’daki Eskiyapar’da (Sipahi 2012: Resim 7) pişmiş toprak ve Kültepe’de fildişi (T. Özgüç 1959: 107) çıplak kadın figürinlerinin başlıklarıdır. Sivri başlıklı erkek figürünün benzerleri Erken Tunç Çağı’nda daha yoğun görülmektedir (Meyer ve Prup 1994: Fig. 7:57, 67). Benzer figürinler Kızılırmak havzasındaki Demircihüyük (Obladen-Kauder 1996: 336-365) ve Alışar (Schmidt 1932: 53), Kuzeybatı Suriye’deki Gedikli-Karahöyük’te (Duru 2006: Lev. 104-105) ve Orta Dicle havzasındaki Ga.Sur (Starr 1939: 384) yapılarında ele geçmiştir.

Figürinlerin gövde, ayak ve kol gibi uzuvlarının benzerlerine İç ve Kuzey Anadolu’daki Turhal-Ulutepe’deki Geç Kalkolitik ve Erken Tunç (Dönmez 2007: 76), Yukarı Dicle havzasındaki Başur Höyük’te Orta Tunç Çağı tabakalarında rastlanırken (Sağlamtimur 2012: 33-34), Ziyaret Tepe’de (Matney vd. 2003: 188-

189; Bartl 2012: 186) Orta ve Geç Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda rastlanmıştır. Yukarı Habur havzasındaki Tell Brak'ta (McDonald 2001: 270) ve Balih Vadisi'ndeki Tel Chuera'da (Orthmann vd. 1995: Abb. 67: 24, 26) Orta Tunç Çağı'na ait yapılarda ele geçmiştir. Erken ve Orta Tunç Çağlarında sütun gövdeli biçimde üretilmiş figürinlerin benzerlerine birçok yerleşimde rastlanmıştır (Aydınğün 2003: 75-79).

Pişmiş Toprak İnsan Figürini (PTif)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PTif1	Turhal-Ulutepe		Dönmez 2007: Res. 6-9	GKÇ-ETÇ
	İkiztepe	II	Bilgi, 1996: 166-9; 2000: 396-13; Gündoğan-Aydınğün, 2003: No. 492	ETÇ III
	Kusura	C	Lamb, 1936: LXXXVI, fig. 11:2.	ETÇ II
	Alışar	11	Osten 1932: Fig. 27	ETÇ II-III
	Başur Höyük	2	Sağlamtimur 2012: Res. 10	OTÇ
	Gedikli/Karahöyük	II	Duru, 2006: Lev.98, 104	OTÇ
	Tel Afis	IVB	Scandone Matthiae 1998: 393, 406 Fig. 1:2, 411 Fig. 6:2,4	ETÇ
	Tell Selenkahiye	III	Van Loon, 1979: 102-103	OTÇ II
PTif2	Eskiyapar	4	Özgüç 1988: Lev. D:1	ETÇ-OTÇ
	Turhal-Ulutepe		Dönmez 2007: Res. 10-11	GKÇ-ETÇ
	Demircihüyük	H-N	Oblader- Kauder 1996: Taf 120:7, 121: 2	ETÇ I-II
	Alışar	11-7M	Schmidt 1932: Fig. 62	ETÇ II-III
	Ga.Sur		Starr 1937: Pl. 101 B-C	ETÇ-OTÇ
	Tel Chuera	II	Orthmann ve Prus 1995: Abb. 67:24, 26	OTÇ I
	Tell Brak	HH (1-2)	McDonald 2001: Fig. 289	OTÇ I
	Tell Selenkahiye	III	Van Loon, 1979: 102-103	OTÇ II
Ziyaret Tepe	E/5 (BBB)	Bartl 2012: Fig. 5: E168zt5458; Matney vd. 2003: Fig. 12	OTÇ-GTÇ	

Tablo 54: Pişmiş Toprak İnsan Figürinlerinin Benzerleri

İşlev Analizi

Figürinler ele geçtikleri yapılara ve bulunu durumlarına göre yorumlanmaktadır. İnsan figürinleri Tunç Çağı'ndan itibaren bereketi, cinsellik simgeleri, adak eşyaları, koruyucu ve büyü nesnelere olarak kullanılmış, belki de tanrıları temsil etmiş olabilir (Gimbutas 1982: 237-238).

Depremler yaşayan Salat Tepe IIA-B evrelerindeki topluluklar, yapı temellerine veya evlerin içerisine açılmış çukurlara hayvan kemikleri, kırılmış figürin ve kemik parçaları bırakmıştır. Salat Tepe'deki bu tür uygulamalarla insanlar

ile tanrılar arasında bağlantı kuran figürinler, insanları kötülüklerden uzaklaştırdığı huzurun ve bereketin olduğu bir yaşam sağlandığı inancıyla ritüellerde kullanılmış görünmektedir (Ökse 2015: 124-126). Bu şekilde yapılardan felaketleri ve kötülükleri uzaklaştırmak, yapılarda sağlıklı, huzurlu, mutlu ve bereketli yaşamlar sağlamak amaçlanmış olabilir (Ünal 1996: 9; Eliade 2000: 176).

3.10.2. Hayvan Figürini

Salat Tepe’de pişmiş toprak kuş, at, keçi, domuz ve boğa gibi hayvan figürinleri ve bunlara ait parçalar ele geçmiştir.

Buluntu Yerleri

Hayvan figürinlerinden 15’i mekânda, yedisi duvarda, üçü tabanda, dördü çukurda ve 12’si dolgu toprakta ele geçmiştir (Tablo 55). Bunların büyük çoğunluğu Salat Tepe’de Orta Tunç Çağının erken evresine tarihlenen IIB: 3-4. tabakalarına aittir. Bazıları Orta Tunç Çağı başına (IIA:5) ve Orta Tunç Çağının geç evresine (IIC:2) tarihlenen kontekstlerde ele geçmiştir.

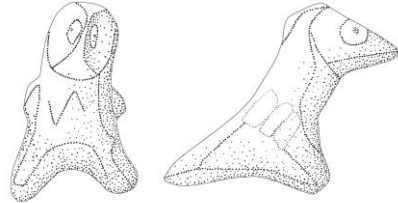
Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
185	4	L12/080/M	L12/0215/P/02
191	4	L12/080/M	L12/0215/P/04
187	4	L12/080/M	L12/0215/P/05
183	4	L12/080/M	L12/0215/P/06
189	4	L12/080/M	L12/0215/P/07
188	4	L12/080/M	L12/0215/P/08
190	4	L12/080/M	L12/0215/P/09
192	4	L12/080/M	L12/0215/P/10
182	4	L12/080/M	L12/0261/P/01
184	3	L12/095/M	L12/0254/P/03
181	3	L12/095/M	L12/0264/P/02
169	5	K12-L12/082/M	K12/0140/P/04
164	5	K12-L12/082/M	K12/0140/P/05
179	5	K12-L12/082/M	K12/0140/P/28
176	2	K14/086/M	K14/0191/P/01
156	5	L11/047/D	L11/0154/P/01
155	5	L11/078/D	L11/0173/P/01
160	4	L12/075/D	L12/0203/P/03
159	4	L12/075/D	L12/0203/P/04
172	3	K14/106/D	K14/0220/P/01
163	3	K14/120/D	K14/0238/P/02
180	5	J12/013/D	J12/0030/P/04
171	2	L12/060/T	L12/0186/P/01
167	3	K14/097/T	K14/0200/P/01
158	3	K14/097/T	K14/0209/P/01
174	1	L13/033/Ç	L13/0104/P/01
161	3	K13/049/Ç	K13/0140/P/02

162	2	K14/078/Ç	K14/0151/P/04
186	1	M13/030/Ç	M13/0143/P/01
166	-	Dolgu Toprak	L10/0002/P/01
168	-	Dolgu Toprak	L11/0051/P/01
178	-	Dolgu Toprak	L11/0060/P/02
165	-	Dolgu Toprak	L11/0174/P/01
175	-	Dolgu Toprak	L12/0104/S/02
173	-	Dolgu Toprak	L14/0010/S/01
154	-	Dolgu Toprak	L14/0132/P/02
157	-	Dolgu Toprak	K11/0009/P/01
193	-	Dolgu Toprak	K13/0191/S/01
170	-	Dolgu Toprak	K14/0088/P/02
177	-	Dolgu Toprak	K14/0224/P/01
153	-	Dolgu Toprak	M13/0145/P/03

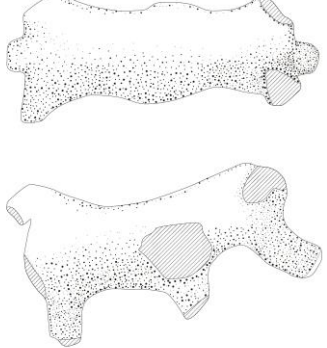
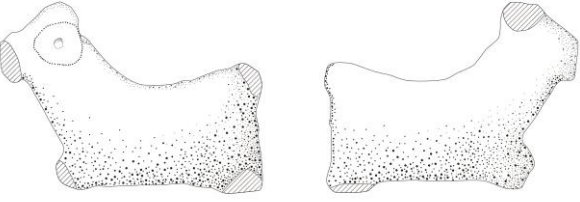
Tablo 55: Pişmiş Toprak Hayvan Figürinlerinin Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Pişmiş toprak hayvan figürinleri kuş, at, keçi, domuz ve boğa olmak üzere beş tipte gruplanmıştır (Tablo 56). Birinci tipi genel hatlarıyla sivri gagalı, kısa boyunlu, düğme biçimlik parçasıyla oluşturulmuş iri gözlü, kısa kanatlı, basit ayaklı ve kuyruklu üç pişmiş toprak kuş figürini oluşturmaktadır. Bunlar kırık ele geçmiştir. İkinci tipi tek parça sadece baş kısmı ele geçen küçük kulaklı, çizgilerle gözleri ve kontrolünün sağlandığı yuları betimlenmiş kırık pişmiş toprak at figürini, üçüncü tipi kısa boynuzlu, yelesi vücudunda çizgiler halinde şerit boyalar bulunan keçi figürini oluşturmuştur. Dördüncü tip domuz olarak değerlendirilen, ağız ve burnu uzun ve yuvarlak betimlenmiş dört ayaklı hayvan figürüdür. En yoğun hayvan figürini grubunu oluşturan pişmiş toprak boğa figürinleri ve parçaları beşinci tip olarak değerlendirilmiştir. Boğa figürinleri genellikle bacakları bitişik, kuyrukları, ağızları/burunları çıkıntı ve gövdelerinin ön kısmı arka kısmına göre daha geniş ve yüksek olarak betimlenmiştir. Çoğunun ağız, burun, kulak, boynuz, kuyruk ve ayakları kırık ele geçmiştir.

Pişmiş Toprak Hayvan Figürini (PThf)	Çizim	Çizim No.
PThf1:Kuş figürini		153-155

Pişmiş Toprak Hayvan Figürünü (PThf)	Çizim	Çizim No.
PThf2:At figürünü		156
PThf3:Keçi figürünü		157-158
PThf4:Domuz figürünü		159
PThf5:Boğa figürünü ve parçaları		160-193

Tablo 56: Pişmiş Toprak Hayvan Figürinlerinin Tipleri

Karşılaştırma

Farklı Türdeki hayvan figürinlerinin Anadolu'da ve Mezopotamya'da çeşitli yerlerde rastlanmıştır (Tablo 57). Pişmiş toprak kuş figürünün benzerleri dik duruşuyla, yuvarlak başı, sivri gagasıyla ve çıkıntı şeklinde betimlenmiş kanatlarıyla Yukarı Dicle Havzasındaki Üçtepe'de bir yapıda ele geçmiştir (Özfirat 2005: 28-29). Yukarı Dicle Havzasındaki Kenantepe'de dolgu toprakta ele geçen, ağız ve burun yapısından dolayı ata benzetilen iki figürin Salat Tepe örneklerine benzemektedir (Parker vd. 2002: 715). Kenantepe'de dolgu topraktan ele geçen kafası ve uzuvları kırılmış iki figüründen biri duruşuyla, diğeri de sırtında ve karnında şerit şeklindeki

boyayla Salat Tepe'nin keçi figürinine benzemektedir (Parker vd. 2002: 715; Parker ve Dodd 2003: 64).

Sos Höyük'te bulunan hayvan figürinin kafa yapısıyla koyun veya keçiye benzemektedir (Sagona vd. 1995: 213). Aynı tarzda biçimlendirilmiş hayvan figürünü ise gövde ve kuyruk yapısıyla boğayı andırmaktadır (Sagona vd. 1995: 213). Kenantepe'de dolgu toprakta ele geçen bir başka figürün de gövde yapısıyla ve kuyruk özelliğiyle domuza benzemektedir (Parker vd. 2008: 149-150). Kulak ve burun özelliğiyle domuz olduğu anlaşılan taştan biçimlendirilmiş figürünlerin Başur Höyük Erken Tunç Çağı mezarlarında ele geçmiştir (Sağlemtimur vd. 2018: 5-6).

Üzerinde şerit boyayla çizgiler oluşturulan pişmiş toprak keçi figürinleriyle birlikte kuş, at ve boğa figürlerinin benzerleri Orta Dicle havzasındaki Nuzi'de Ga.Sur (Starr 1939: 378, 424-426) ve Balih Vadisindeki Tell Chuera'da (Orthmann vd. 1995: 79, 127) Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlendirilen saray yapılarında ele geçmiştir.

Aynı tür hayvan figürlerinin benzerlerine Yukarı Dicle havzasındaki Hirbemerdon'da Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen bir mekândaki niş içerisinde rastlanmıştır (Laneri vd. 2016b: 28; 2016a: 67-70). Sivri ayaklı, sivri ağız ve kulaklı boğa figürünün benzerlerine Turhal-Ulutepe'deki Geç Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı tabakalarında (Dönmez 2007: 76), Erken Tunç Çağı'nda Aşağı Salat mezarlarında (Akçay 2017: 67) ve Han İbrahim Şah tabakalarında (Ertem 1971: 59-70) bulunmuştur. Oluz Höyük (Yurtsever-Beyazıt 2019: Res. 3a-c), Kavuşan Höyük (Kozbe vd. 2004: 468) ve Üçtepe'de (Özfirat 2005: Lev. XCIV: 4) Erken ve Orta Tunç Çağı yapılarında da ele geçen benzeri boğa figürlerine Yukarı Fırat'taki İmikuşağı'nda (Konyar 2006: 335-336) ve Kuzeybatı Suriye'de de rastlanmıştır (McAdam 1993: No. 402-403). Sirtında, karın bölgesinde ve ayaklarında şerit boya bezeme bulunan boğa figürleri Kenantepe'de (Parker ve Dodd 2003: 64) dolgu topraktan ve Orta Dicle havzasındaki Tell Brak'ta (Oates vd. 1997: Fig. 239: 20) Erken Tunç Çağı'na ait mekânlarda ele geçmiştir.

Pişmiş Toprak Hayvan Figürini (PThf)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
PThf1	Üçtepe	11	Özfirat 2005: Lev. XCV: 1	OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 103 C, 113 B	ETÇ-OTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 34/8; Abb. 70/49	
PThf2	Sos Höyük		Sagona vd. 1995: Fig. 13/7	ETÇ
	Kenantepe	C1-2, D4	Parker vd. 2002: Fig.18:A, D	ETÇ-OTÇ
	Hirbemerdon	IIIC	Laneri vd. 2016a: Pl. CLXXVIII: 4	OTÇ-LBA
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 102 T, U, Y	ETÇ-OTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 70/45	
PThf3	Hirbemerdon	IIA	Laneri vd. 2016b: Pl. CXXVIII: 8, 11, 15-16	ETÇ I
	Kenantepe	D4	Parker vd. 2002: Fig.18:C; Parker ve Dodd 2003: Fig. 14:C	OTÇ
	Ga.Sur		Starr 1937: Pl. 57: Y1-2	ETÇ-OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 102 O, Q, S	ETÇ-OTÇ
PThf4	Tell Chuera	II	Orthmann ve diğ.1995: Abb. 62/9	
	Kenantepe	C1-2, D4	Parker vd. 2008: Fig.27: I	ETÇ-OTÇ
PThf5	Turhal-Ulutepe		Dönmez 2007: Res. 15/1-2	GKÇ-ETÇ
	Sos Höyük		Sagona vd. 1995: Fig. 13/4-5	ETÇ
	Han İbrahim Şah	IX	Ertem 1974: Lev. 55-66	ETÇ
	İmikuşağı	S14	Konyar 2006: Res. 3	ETÇ-OTÇ
	Üçtepe	11	Özfirat 2006: Lev. XCIV: 4	OTÇ
	Oluz Höyük	7-8	Yurtsever-Beyazıt 2019: Res. 3a-c	ETÇ-OTÇ
	Hirbemerdon	IIA, IIIB	Laneri vd. 2016b: Pl. CXXVII: 6; CXXVIII: 12, 18; 2016a: Pl. CLIV: 119-121; Pl. CLV: 122-123; Pl. CLX: 160-161; Pl. CLXI: 162, 164-166; Pl. CLXII: 170; Pl. CLXII: 176	ETÇ I-OTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 34/7; Abb. 69/38-40	
	Tell Brak	HH (1-2)	Oates vd. 1997: Fig. 239:20	ETÇ
	Kenantepe	C1-2, D4	Parker ve Dodd 2003: Fig. 14:A-B	ETÇ
	Aşağı Salat	I	Akçay 2017: Fig. 15: 18-19	ETÇ
Kavuşan Höyük	VIII	Kozbe vd. 2004: Şek. 14a	ETÇ-OTÇ	

Tablo 57: Pişmiş Toprak Hayvan Figürinlerinin Benzerleri

İşlev Analizi

Tunç Çağı boyunca görülen çeşitli hayvan figürinleri bereket simgesi, oyuncak, koruyucu takı, adak eşyası, büyü nesnesi ya da süsleme ögesi olarak kullanılmış görünmektedir (Belcher ve Croucher 2017: 4). Suriye/Filistin ve Hurri ritüellerinde

insanlar günahlarından arınmak ve kötülüklerden korunmak için yer altı tanrılarına kuş kurbanları sundukları yazılı kaynaklardan bilinmektedir (Wilhem 1994: 74). Benzeri uygulamalar Eski Babil ve Ugarit metinlerinde de geçmektedir (Heimpel 1987-90: 1; Bergquist 1993: 29-30). Hitit ritüellerinde koyuna veya erkek keçiye günahlar yüklendikten sonra kesilip güneş tanrıçasına veya diğer tanrılara sunulmak üzere onlara ait olduğu düşünülen kuyuya gömüldüğü anlatılmıştır (Dinçol 1985: 3; Collins 2006; 170-176). Hititler hastalıklara neden olan cinlerden kurtulmak, cinayetten arınmak ve toplumun rahat bir yaşam sürmesini sağlamak için pis, kanlı ve yağlı olarak nitelenen domuzlar kesilip yer altı tanrılarıyla bağlantı kurmaları için çukurlara bırakmıştır (Haas 2003: 139-140). Boğa tarih boyunca gücü, kuvveti, bolluğu, bereketi ve fırtına tanrısını temsil eden kutsal bir hayvan sayılmıştır. Hitit metinlerinde erkeklerin boğa figürinleri, kadınların da inek figürinleri ile temsil ettiği yazmaktadır (Brock 1959: 12).

İnsan ve hayvan figürlerine kötülükleri yükledikten sonra kırılıp yapıların temellerine veya çukurlara bırakılması, kötülüklerin kendilerinden ve evlerinden uzaklaşması için uygulanan ritüellerde anlatılmıştır (Wilhelm 1994: 75). Salat Tepe’de ele geçen kuş, at, keçi, domuz ve boğa gibi farklı türdeki figürinlerinde deprem ve yangınların yaşandığı tabakalarda görülmesi, bunların korunma amacı doğrultusunda kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TAŞ BULUNTULAR: KONUM, TİPOLOJİ, KARŞILAŞTIRMA, İŞLEV ANALİZİ

Taş buluntular özelliklerine ve kullanım amaçlarına göre boncuk, mühür, sürtme taş aletler, taş idoller, öğütme taşları ile yontma taş alet ve silahlar olmak üzere altı ana grupta ele alınmıştır. Bunlardan en yoğun grubu 66 parçayla sürtme taş aletler olmak üzere sırasıyla 42 öğütme taşı, 22 boncuk, 17 yontma taş alet ve silah, 11 taş idol ve 3 mühür oluşturmaktadır.

4.1. BONCUK

Taştan biçimlendirilmiş farklı özelliklerdeki toplam 22 boncuk altı gruba ayrılmıştır.

Buluntu yerleri

Taş boncuklar Salat Tepe'de IIB:3 ve IIC:2 tabakalarına ait yapılardan ele geçmiştir. Bunlardan ikisi duvardan, üçü tabandan, biri mezardan, onu çukurdan ve altısı dolgu topraktan ele geçmiştir (Tablo 58).

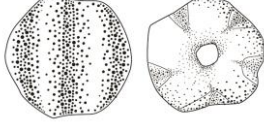
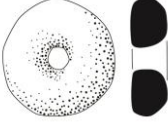

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
200	3	L11/071/D	L11/0145/R/01
214	3	K14/126/D	K14/0231/R/01
204	2	L12/055/T	L12/0128/R/01
210	3	L14/046/T	L14/0076/R/02
199	2	M13/033/T	M13/0103/R/12
202	3	L11/066/G	L11/0132/R/04
205	1	L12/044/Ç	L12/0139/R/01
215	1	K13/037/Ç	K13/0057/R/01
211	3	K13/049/Ç	K13/0140/R/03
212	1	K14/013/Ç	K14/0114/R/01
206	1	K14/017/Ç	K14/0033/R/02
197	1	K14/018/Ç	K14/0108/R/01
195	1	K14/020/Ç	K14/0039/R/03
207	3	K14/048/Ç	K14/0217/R/01
194	1	M13/032/Ç	M13/0093/R/02
196	1	M13/037/Ç	M13/0122/R/01
201	-	Dolgu Toprak	L11/0022/R/01
213	-	Dolgu Toprak	L11/0161/R/02
208	-	Dolgu Toprak	L14/0120/R/05
198	-	Dolgu Toprak	K12/0083/R/01

209	-	Dolgu Toprak	K13/0119/R/02
203	-	Dolgu Toprak	M13/0135/R/01

Tablo 58: Taş Boncukların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Toplam 22 tane taş boncuk biçimlerine göre altı farklı tipe ayrılmıştır ve hepsinin üzerinde yaklaşık 0,4 cm. çapında kullanım deliği bulunmaktadır (Tablo 59). Bu boncuklardan birinci tip yaklaşık 2 cm. çapında papatya biçimli boncuktur. İkinci tip yaklaşık 1 ila 3 cm. çaplarında konik disk biçimlidir. Üçüncü tip, ikinci tipe aynı ölçülere sahiptir ancak bu tipe boncuklara dikine delik açılmıştır. Dördüncü tip silindir biçimli 2 ila 4 cm. uzunluklarında ve 1 cm. çaplarında silindir biçimli boncuklardan oluşmaktadır. Beşinci tip yaklaşık 3 cm. uzunluğunda üçgen prizma biçiminde ve üzeri baklava dilimi yivler işlenmiştir. Son olarak altıncı tip yaklaşık 3 cm uzunluklarında damla biçimindeki boncuklardan oluşmaktadır.

Taş Boncuk (Tb)	Çizim	Çizim No.
Tb1: Papatya biçimli boncuk		194
Tb2: Disk biçimli konik boncuk		195-200
Tb3: Disk biçimli dikine delikli boncuk		201-207
Tb4: Silindir biçimli boncuk		208-209
Tb5: Üçgen prizma biçimli boncuk		210
Tb6: Damla biçimli boncuk		211-215

Tablo 59: Taş Boncukların Tipleri**Karşılaştırma**

Salat Tepe’de ele geçen taş boncukların benzer tipleri farklı yerleşimlerde rastlanmıştır (Tablo 60). Hirbemerdon (Laneri vd. 2016a: 43, 79-80) ve Üçtepe’de (Sevin 1989: 107) Orta Tunç Çağı yapılarında ele geçmiştir. Bu boncuk tipleri Yukarı Dicle havzasında Erken Tunç Çağı I evresine tarihlenen Aşağı Salat mezarlığında (Akçay 2017: 69), Erken ve Orta Tunç Çağında Giricano’da (Schachner 2002: 29), Orta Dicle havzasında Orta Tunç Çağına tarihlenen Nuzi (Starr 1939: 445-456) ve Ga.Sur tabakasında (Starr 1939: 379-380), Yukarı Habur havzasında Tell Brak Erken ve Orta Tunç Çağ tabakalarında (Oates ve Oates 1993: 164) ele geçmiştir. Bu tip boncuklar Tunç Çağlarında birçok yerleşimde de çeşitli malzemelerden üretilmiştir. Batı Anadolu’daki Seyitömer (Bilgen vd. 2015: 142, Fig. 161; Bilgen ve Bilgen 2015: 108: Fig. 123) saray yapılarında ve Liman Tepe yapılarında (Mangaloğlu-Votruba 2012: 134-136) Erken ve Orta Tunç Çağına tarihlenen tabakalarda rastlanmıştır.

Taş Boncuk (Tb)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Tb1	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 161; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 123	ETÇ-OTÇ
	Üçtepe	11	Sevin 1989: Res. 13/13	OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 120 U, 121E	ETÇ-OTÇ
Tb2	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 161; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 123	ETÇ-OTÇ
	Aşağı Salat	I	Akçay 2017: Fig. 15: 19	ETÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a.; Pl. CXXXVI: 3-6	OTÇ
	Üçtepe	11	Sevin 1989: Res. 13/15	OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 136f, 140a-c	OTÇ-GTÇ
	Tell Brak	1-2	Oates ve Oates 1993: Fig. 12-13	ETÇ-OTÇ
Tb3	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 161; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 123	ETÇ-OTÇ
	Üçtepe	11	Sevin 1989: Res. 13/14	OTÇ
Tb4	Ga.Sur		Starr 1937: Pl. 55 J	ETÇ-OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 132 G	ETÇ-OTÇ
	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 161; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 123	ETÇ-OTÇ
	Aşağı Salat	I	Akçay 2017: Fig. 15: 20-21	ETÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl.	OTÇ

Taş Boncuk (Tb)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
			CXXXVI: 2	
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 136g	OTÇ-GTÇ
	Üçtepe	11	Sevin 1989: Res. 13/13	OTÇ
Tb5	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 161; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 123	ETÇ-OTÇ
	Aşağı Salat	I	Akçay 2017: Fig. 15: 20-21	ETÇ
	Üçtepe	11	Sevin 1989: Res. 13/13	OTÇ
Tb6	Aşağı Salat	I	Akçay 2017: Fig. 15: 20-21	ETÇ
	Hirbemerdon	IIA	Laneri vd. 2016b: Pl. CXXVII: 1	ETÇ I
	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 161; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 123	ETÇ-OTÇ
	Ga.Sur		Starr 1937: Pl. 55 G	ETÇ-OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 120 MM	ETÇ-OTÇ
	Giricano	06: A-C	Schachner 2002: Abb. 19: a	GTÇ

Tablo 60: Taş Boncukların Benzerleri

İşlev Analizi

Farklı biçim ve özelliklere sahip boncuklar tek veya bir araya getirilerek kullanılmış olabilir. Tunç Çağlarında boncuklar genellikle sıradan veya saray yapılarından ve mezarlardan ele geçmiştir (Bilgen vd. 2015: 142). Benzer yerleşimlerde taş boncuklarla birlikte pişmiş toprak, metal, kemik gibi farklı malzemelerden biçimlendirilmiş boncuklar da ele geçmiştir. Boncukların süslenme amaçlı kullanılmış olabilmesi, ilk akla gelen işlevdir. Çağlar boyunca ilk işlevi süslenme amaçlı kullanılan boncukların özelliklerine göre yaşam, koruyuculuk, bereket, güzellik gibi sembolik ve ritüel anlamlar yüklenmiştir (İ. Çetinkaya 2016: 477-478). Kişi hayattayken süslenme amaçlı kullandığı boncukların koruyuculuğuna olan inançtan dolayı ölüyle birlikte mezarlara bırakılmış olabileceği de akla gelmektedir. Tell Brak'ta (Oates ve Oates 1993: 164) yanmış bir yapının alt dolgusunda ele geçen boncukların bir ritüelin kalıntıları olabileceği düşünülmektedir.

4.2. SİLİNDİR MÜHÜR

Salat Tepe'de ele geçen taştan biçimlendirilmiş mühürlerin üzerindeki bezemeler büyük oranda tahrip olmuştur. Mühürler, tabletler üzerinde yuvarlanarak

ya da basılarak imza amacıyla kullanıldığından, kişisel eşya olarak nitelendirilmektedir.

Buluntu yerleri

Taştan biçimlendirilmiş silindir mühürlerin ikisi mekân dolgusunda, biri çukurda ele geçmiştir (Tablo 61). İki ayağı üzerinde duran yedi hayvan betimlemesi bulunan silindir mühür (L12/0165/X/01) IIC: 2 tabakasına tarihlenen bir yapının giriş kısmında ele geçmiştir (Ökse 2017a: 355). Büyük oranda tahrip olmuş, üzerinde zikzak hatlar bulunan silindir mühür (L12/0279/X/02) IIA: 5 tabakasına tarihlenen yapının karışık malzemeler içeren alt seviyesinde ele geçmiştir. Üzerinde insan ve keçi figürü olan silindir mühür (K14/0230/X/02) IIB: 3 tabakasında kullanıldığı düşünülen çukur içerisinde ele geçmiştir (Ökse 2017a: 350).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
217	2	L12/017/M	L12/0165/X/01
216	5	K-L12/082/M	L12/0279/X/02
218	3	K14/125/Ç	K14/0230/X/02

Tablo 61: Taş Silindir Mühürlerin Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Taştan biçimlendirilmiş yaklaşık 1-2 cm. çaplarda ve 3-5 cm. uzunluklarda biçimlendirilen silindir mühürlerin ortasında dikine 0,3 cm. çapında delik bulunmaktadır. Tek tip altında gruplanan silindir mühürler üzerlerinde zikzak hatlar (Çiz. 216), “çizgisel stil”de üretilmiş, bir tahtta oturmuş, sağ eliyle sandalyeden tutan sol elini ileri uzatan insan (Çiz. 218) karşısına 90 derece döndürülmüş halde yerleştirilmiş, uzun boynuzlu keçi ile boşluk doldurma motifi olarak bir kuş (Çiz. 217-218) figürü betimlenmiştir (Tablo 62).

Taş Silindir Mühür (Tsm)	Çizim	Çizim No.
Tsm1: İnsan ve hayvan figürlü geometrik şekilli silindir mühür		216-218

Tablo 62: Taş Silindir Mühürlerin Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de bulunan silindir mühürler üzerindeki, insanların savaş ve libasyon sahneleri, hayvanların duruşları, yeleleri ve vücut hareketlerinin bulunduğu sahnelerin benzerleri birçok bölgede görülmüştür (Tablo 63).

Orta Dicle havzasında Erken ve Orta Tunç Çağına tarihlenen Ga.Sur (Starr 1939: 380-381) tabakasında ve Ebu Salabikh (Martin ve Matthews 1993: Fig. 2.57) yapılarında ele geçmiştir. Balih Vadisinde Tell Chuera (Orthmann vd. 1986: 55-56) Orta Tunç Çağı yapılarında ele geçmiştir. Erken Tunç Çağı’nda Yukarı Habur havzasında bulunan Tell Brak (Akkermans ve Schwartz 2003: 242), Silindir mühürlerin benzer motiflerine Batı Anadolu’daki bulunan Seyitömer’de (Bilgen ve Bilgen 2015: 72: Fig. 133) surların dışında ticaret için gelen tüccarların konaklamış olduğu düşünülen Orta Tunç Çağı’na tarihlenen yapılarda ele geçmiştir.

Salat Tepe’den ele geçen geometrik şekillerin, insan ve hayvan figürlerinin bulunduğu silindir mühürlerin benzerleri ve üzerlerinde bu mühürlerin baskıları bulunan pişmiş toprak kap parçaları Anadolu ve Mezopotamya’da MÖ. 3. binin sonlarında ve 2. binin başlarında görülmüştür (Ökse 2017a: 350-352). Salat Tepe’de çukurdan (K14/125/Ç) ele geçen silindir mühür benzerleri Erken Jezirah 2-3 tabakalarına tarihlenmiş ve Mezopotamya’da Ninive V topluluklarında görülmüştür (Ökse 2012b: Tablo 1, 3). Ancak bu dönemde (IIB-III) Salat Tepe terk edildiği için buraya dışarıdan getirildiği düşünülmektedir (Ökse 2017a: 350).

Taş Silindir Mühür (Tsm)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem/ Tarih
Tm1	Ga.Sur		Starr 1937: Pl. 55 Q, R, S, P	ETÇ-OTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1986: Abb. 34	OTÇ
	Alalakh		Collon 1982: No. 97	OTÇ
	Ebu Salabikh	IIIb	Martin ve Matthews 1993: Fig. 2.57	OTÇ
	Tell Brak	1-2	Akkermans ve Schwartz 2003: 8.7b	ETÇ
	Seyitömer	IV	Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 133	OTÇ

Tablo 63: Taş Silindir Mühürlerin Benzerleri

İşlev Analizi

Mühürlerin kullanıldığı dönemlerde idari bir yapının ve yöneticinin olduğunu düşündürmektedir (Darga 1992: 68-69: Ökse 2017a: 345). Böylece Tunç Çağı'nda farklı bezemeler içeren mühürlerin günümüzdeki karşılığı kişiye özgü kullanılan imzalarlardır. Salat Tepe'de ele geçen silindir mühürlerin bazıları yerleşmenin terk edildiği dönemlerde üretilmiştir. Buna göre bu mühür (K14/0230/X/02) Orta Tunç Çağı'nda ikincil kullanım şeklinde, olasılıkla kolye tanesi veya muska olarak kullanılmış görünmektedir (Ökse 2017a: 402-404).

4.3. SÜRTME TAŞ ALETLER

Diyarbakır bölgesinde bol miktarda bulunan sert, keskin ve işlevsel olan bazalt taşı aletler tercih edilmiştir (Erçin-Kahveci ve Kadayıf 2013: 57-59). Taştan biçimlendirilmiş ağırşak, ağırlık, kanca, kalıp, perdah veya bileyi taşı çeşitli üretimlerde kullanılan endüstri araçları olarak değerlendirilmiştir.

4.3.1. Ağırşak

Salat Tepe'de ele geçen ağırlıklara göre sayıları oldukça az olan ağırşaklar konik biçimlidir.

Buluntu yerleri

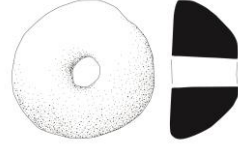
Toplam üç ağırşaktan biri IIB:4 tabakaya tarihlenen yapıda ele geçmiş, diğer ikisi konteksti belli olmayan karışık dolgu toprakta bulunmuştur (Tablo 64).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
220	4	L14/087/M	L14/0208/R/03
221	-	Dolgu toprak	L11/0057/R/02
219	-	Dolgu toprak	K13/0056/R/01

Tablo 64: Taş Ağırşakların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Taştan biçimlendirilmiş ağırşaklar yaklaşık 3-4 cm. çaplarında konik biçimli olup ortasında 0,3 cm. çapında tek delik bulunmaktadır. Bunlar tek tip olarak değerlendirilmiştir (Tablo 65).

Taş Ağırşak (Taş)	Çizim	Çizim No.
Taş1: Konik biçimli ağırşak		219-221

Tablo 65: Taş Ağırşakların Tipleri

Karşılaştırma

Taş ağırşakların benzerleri Hirbemerdon'da Erken ve Orta Tunç Çağlarında kullanılan yapıların dolgularından ele geçmiştir (Dallai 2016: 117-118) (Tablo 66).

Taş Ağırşak (Taş)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Taş1	Hirbemerdon	IIIA-B	Dallai 2016: Pl. CXXXIV: 4, Pl. CXLI: 35; : Pl. CXLII: 36	ETÇ III-IV-OTÇ

Tablo 66: Taş Ağırşakların Benzerleri

İşlev Analizi

Genellikle birlikte iplerin bükülmesini sağlayan ağırşakların dokumacılıkta kullanılan gereçlerden olduğu bilinmektedir. Taş ağırşakların hammaddesi ve biçimlendirilmesi, pişmiş toprak ağırşaklara göre zor olduğundan, pişmiş toprak ağırşaklar daha yoğun üretilmiş görülmektedir. Salat Tepe'de ele geçen üç taş ağırşakın bireysel olarak tercih edilmiş olabileceği değerlendirilmiştir.

4.3.2. Ağırlık

Hemen her dönemde yoğun ele geçen, farklı tiplerdeki ağırlıklar dokumacılıkta çözümlü iplerini germede kullanılan gereçlerdir. Salat Tepe'de ele geçen, çoğunluğu doğal dere taşlarına kabaca şekil verilip delik açılarak kullanılmış olan ağırlıkların balık ağlarında da kullanılmış olabileceği değerlendirilmektedir.

Buluntu yerleri

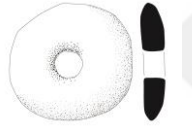

Salat Tepe'de ele geçen toplam 48 taş ağırlık Orta Tunç Çağı'na tarihlendirilen tabakalardaki yapılarda görülmüştür (Tablo 67). Taş ağırlıklardan sadece dokuzu karışık dolgu topraktan ele geçerken geri kalanı konteksti karışmamış yapılarda ele geçmiştir. Bunlardan 15'i IIA:5 ve IIB: 4 tabakalarına tarihlenen yapılarda mekân içlerinde, 13'ü IIB:3 ve IIC: 2 tabakalarına tarihlenen yapı duvarlarında ve yedisi mekân tabanlarında, dördü çukurlarda ele geçmiştir. Tabakası belli olmayan dokuz ağırlık, yapı dolgularında ele geçmiştir.

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
246	2	L11/010/M	L11/0036/R/02
225	2	L11/010/M	L11/0038/R/02
229	4	L12/080/M	L12/0314/R/02
262	4	L12/080/M	L12/0336/R/01
243	5	L12/093/M	L12/0273/R/02
256	5	L12/093/M	L12/0274/R/04
240	5	K12-L12/082/M	K12/0140/R/06
245	5	K12-L12/082/M	K12/0140/R/14
226	5	K12-L12/082/M	K12/0140/R/15
265	4	K13/073/M	K13/0182/R/01
263	4	K14/136/M	K14/0237/R/02
247	4	K14/136/M	K14/0237/R/08
257	4	K14/136/M	K14/0237/R/11
237	4	M13/047/M	M13/0197/R/01
244	4	M13/054/M	M13/0251/R/01
255	2	L12/045/D	L12/0126/R/01
268	2	L12/047/D	L12/0092/R01
242	3	L12/088/D	L12/0307/R/01
241	5	L12/097/D	L12/0260/R/01
252	5	L12/097/D	L12/0266/R/02
267	2	L14/021/D	L14/0112/R/01
228	5	K12/118/D	K12/0201/R/01
259	1	K13/022/D	K13/0071/R/01
258	1	K13/022/D	K13/0071/R/03
248	1	K14/052/D	K14/0174/R/04
260	1	K14/052/D	K14/0068/R/01
223	1	K14/056/D	K14/0130/R/01
239	3	K14/135/D	K14/0243/R/02
230	3	L11/023/T	L11/0066/R/01
249	3	L11/023/T	L11/0073/R/02
235	2	K12/019/T	K12/0040/R/06
261	3	K12/073/T	K12/0125/R/01
253	2	M13/033/T	M13/0103/R/38
238	2	M13/033/T	M13/0234/R/01
233	2	M13/036/T	M13/0119/R/01
232	1	K13/037/Ç	K13/0057/R/03
264	3	K13/049/Ç	K13/0219/R/01
234	2	K14/085/Ç	K14/0177/R/01
251	4	K14/116/Ç	K14/0222/R/01
250	-	Dolgu Toprak	L11/0147/R/02
224	-	Dolgu Toprak	L12/0147/R/01
222	-	Dolgu Toprak	L13/0147/R/01
236	-	Dolgu Toprak	L13/0209/R/01
266	-	Dolgu Toprak	L14/0242/R/01
254	-	Dolgu Toprak	L14/0249/R/01
231	-	Dolgu Toprak	K11/0010/R/01
227	-	Dolgu Toprak	K12/0200/R/01
269	-	Dolgu Toprak	M13/0208/R/01

Tablo 67: Taş Ağırlıkların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Çoğunlukla biçimlendirilmemiş dere taşlarından, birer delik açılarak üretilmiş taş ağırlıklar genel biçimlerine göre altı tipe ayrılmıştır (Tablo 68). Bunlardan birinci tip yaklaşık 3-15 cm. çaplarında, tek delikli konik biçimli, ikinci tip yaklaşık 3-12 cm. çaplarında, tek delikli, geniş karınlı yassı biçimli üçgen kesitli ağırlıklardır. Üçüncü tip 4-12 cm. çaplarında, tek delikli, geniş karınlı yassı biçimli düz kenarlı ağırlıklardan oluşur. Dördüncü tip tek delikli, kısa kenarları 3-7 cm., uzun kenarları 8-14 cm. ölçülerinde geniş karınlı dörtgen biçimlidir. Beşinci tip tek delikli, 3 cm. çapında ve 9 cm. uzunluğunda sekizgen çubuk biçimlidir. Altıncı tip 3-5 cm. uzunluklarda ve deliksiz olup ip bağlamak için üzerine yivler açılmış, dörtgen biçimli bir ağırlıktır.

Taş Ağırlık (Tağ)	Çizim	Çizim No.
Tağ1: Konik formu ağırlık		222-229
Tağ2: Geniş karınlı yassı formu üçgen kesitli ağırlık		230-248
Tağ3: Geniş karınlı yassı formu düz ağırlık		249-261
Tağ4: Geniş karınlı dörtgen formu ağırlık		262-266
Tağ5: Sekizgen çubuk formu ağırlık		267
Tağ6: Deliksiz yivli dörtgen formu ağırlık		268-269

Tablo 68: Taş Ağırlıkların Tipleri

Karşılaştırma

Çakıl taşı ağırlıkların benzerleri farklı bölgelerde görülmüştür (Tablo 69). Yukarı Dicle havzasında Hirbemerdon (Dallai 2016: 120-124) ve Boztepe’de (Parker ve Creekmore 2002: 48) bulunan Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda görülmüştür. Balih Vadisindeki Tell Chuera’da (Orthmann vd. 1995: 79, 129) Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen yapıların dolgularında ele geçmiştir. Batı Anadolu’daki Liman Tepe’de (Mangaloğlu-Votruba 2012: 137) Orta ve Geç Tunç Çağlarında kullanılan yapılarda ele geçmiştir. Dörtgen biçimli deliksizdir ancak ip bağlamak için gövdesine yivler açılan ağırlığın benzerlerine Orta Dicle havzasındaki Nuzi’de (Starr 1939: 464) Erken ve Orta Tunç Çağlarına ait tabakalarda görülmüştür.

Taş Ağırlık (Tağ)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Tağ1	Hirbemerdon	IIIB	Dallai 2016: Pl. CXL: 20-21; CXLIII: 45	OTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 75/89	ETÇ-OTÇ
Tağ2	Hirbemerdon	IIIB, IIIB	Dallai 2016: Pl. CXXXII: 15; Pl. CXL: 25; Pl. CXLII: 43; Pl. CXLIII: 44, 48 Pl. CXLVI: 61	ETÇ II-OTÇ
	Boztepe	A	Parker ve Creekmore 2002: şek. 24F	ETÇ-OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 141g	OTÇ-GTÇ
Tağ3	Hirbemerdon	IIIB	Dallai 2016: Pl. CXL: 23- 24, 26; Pl. CXLII: 40, 42,	OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 123 A	ETÇ-OTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 38/22; Abb.75/90	ETÇ-OTÇ
Tağ4	Hirbemerdon	IIIB	Dallai 2016: Pl. CXLII: 41; CXLIII: 47, 49	OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 141e	OTÇ-GTÇ
Tağ5				
Tağ6	Hirbemerdon	IIIB	Dallai 2016: CXLIV: 50	OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 124 A	ETÇ-OTÇ

Tablo 69: Taş Ağırlıkların Benzerleri

İşlev Analizi

Çoğunlukla dere taşlarından biçimlendirilen ağırlıklar farklı alanlarda kullanılmıştır. Ağırlıkların benzerlerine Hirbemerdon’da depolama alanı, ocaklı ortak kullanım alanı veya üretimin yapıldığı alan olarak değerlendirilen bir yapıda rastlanmıştır (Laneri vd. 2008: 184-186). Bunların düzenli şekillerde olanları dokuma

tezgâhlarında, düzensiz şekillerde olanların ise balık ağlarında kullanılmış olabileceği ön görülmektedir (Parker ve Creekmore 2002: 43).

Salat Tepe’de M13 açmasında Orta Tunç Çağı boyunca kullanıldığı düşünülen bir yapının tabanında ve batı duvarında ahşap izlerine rastlanmıştır (Ökse 2008: 57). Ahşap izlerinin bulunduğu bölümde farklı boyutlarda on taş ağırlık ele geçmiştir. Dokumacılıkta kullanıldığı düşünülen ağırlıkların ahşap bir rafta depolanmış olabileceği (Ökse 2008: 56), bu mekândaki izlerin dokuma tezgâhına ait olabileceği tartışılmıştır (Tütüncüler 2005: 40-41, 44).

4.3.3. Perdah veya Bileyi Taşı

Perdah veya bileyi taşları, farklı taşların yüzeylerini düzeltmede, keskinleştirme ya da sivirtmede kullanılmış olabileceği ön görülmektedir.

Buluntu yerleri

Toplam dokuz perdah veya bileyi taşı, farklı tabakalardan ele geçmiştir (Tablo 70). Bu buluntular Salat Tepe IIB: 4. tabakaya tarihlenen yapılarda, IIB: 3. tabakaya tarihlenen fırında, IIC: 2. tabakaya tarihlenen duvarda ele geçmiştir. İki perdah veya bileyi taşı Demir Çağ’ında açılmış olduğu çukurun (M13/030/Ç) dolgusuna karışmış Orta Tunç Çağı malzemesi ile birlikte ele geçmiştir (Ökse ve Çetinkaya *Baskıda* Böl.: 3). İkisi de tabakası belli olmayan dolgu topraktan ele geçmiştir.

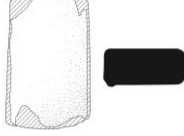
Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
276	4	L12/080/M	L12/0261/R/03
272	4	K14/136/M	K14/0237/R/05
273	1	L13/035/D	L13/0134/R/04
275	2	L13/036-43/D	L13/0135/R/04
277	1	M13/030/Ç	M13/0124/R/01
274	1	M13/024/Ç	M13/0128/R/01
270	3	K13/054/F	K13/0179/R/01
271	-	Dolgu Toprak	K14/0110/R/01
278	-	Dolgu Toprak	M13/0135/R/02

Tablo 70: Perdah veya Bileyi Taşlarının Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Perdah veya bileyi taşları yaklaşık 5-15 cm. uzunluklarında ve 2-6 cm. genişliklerde, dörtgen biçimlidir. Bunlar tek tip olarak değerlendirilmiştir (Tablo 71).

Perdah veya Bileyi Taşı (Tpb)	Çizim	Çizim No.
Tpb1: Dörtgenimsi formlu perdah veya bileyi taşı		270-278

Tablo 71: Perdah veya Bileyi Taşlarının Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de farklı yapılarda ele geçen perdah taşlarının benzerleri Orta Dicle havzasındaki Nuzi’de (Starr 1939: 463) ve Batı Anadolu’daki Seyitömer’de (Bilgen vd. 2015: 178, Fig. 190, 192; Bilgen ve Bilgen 2015: 109: Fig. 126) Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen yapılarda ele geçmiştir (Tablo 72). Liman Tepe’de (Mangaloğlu-Votruba 2012: 137-139) Orta ve Geç Tunç Çağına tarihlenen tabakalarda rastlanmıştır. Samsun’da bulunan Gökçeboğaz’da (Türker 2017: 118) yüzey malzemesi olarak bulunmuştur.

Perdah veya Bileyi Taşı (Tpb)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Tpb1	Gökçeboğaz	Yüzey	Türker 2017: Çiz. 1/6-7, 11	ETÇ
	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 190, 192; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 126-127	ETÇ-OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 122 F-G, J	ETÇ-OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 141b-d, 142e-g	OTÇ-GTÇ

Tablo 72: Perdah veya Bileyi Taşlarının Benzerleri

İşlev Analizi

Salat Tepe’de ele geçen perdah veya bileyi taşlarının çoğunluğu kırıktır. Perdah taşları benzerlerine göre pişmiş toprak, kemik ve taştan biçimlendirilmiş eserlerin yüzeylerini düzeltmede veya aletlerin uçlarını sivirtmede ve keskinleştirmede kullanılmış olmalıdır (Starr 1939: 463).

4.3.4. Maden Kalıbı

Endüstri araçlarından olan taş kalıplar ergimiş haldeki metali biçimlendirmede kullanılmıştır.

Buluntu yerleri

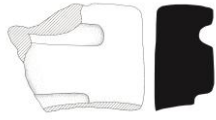
Salat Tepe IIB: 3. tabakaya tarihlenen yapı tabanında ve fırın içerisinde birer kalıp bulunmuş, üçüncüsü de dolgu toprakta ele geçmiştir (Tablo 73).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
279	3	K14/097/T	K14/0200/R/02
280	3	K12/062/F	K12/0089/R/01
281	-	Dolgu Toprak	L11/0136/R/01

Tablo 73: Taş Maden Kalıplarının Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Taş kalıpların köşelerine ait olduğu düşünülen parçalar yaklaşık 6x10 cm. ölçülerinde korunmuş olup, yüzeylerinde 1-1,5 cm. genişliğinde oluklar bulunmaktadır. Tek tip olarak değerlendirilen üç kalıp parçası üzerinde bulunan oluklardan kalıba dökülen eserin biçimi anlaşılmamaktadır (Tablo 74).

Taş Maden Kalıbı (Tmkl)	Çizim	Çizim No.
Tmkl1: Kalıp parçası		279-281

Tablo 74: Taş Maden Kalıplarının Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de de ele geçen basit taş kalıplar Tunç çağında Anadolu’da yaygın olarak kullanılmıştır (Müller-Karpe 1994: 131) (Tablo 75). Salat Tepe kalıp parçalarının benzerleri Yukarı Dicle havzasındaki Hirbemerdon’da (Laneri vd. 2016a: 73) Orta Tunç Çağı yapılarında ele geçmiştir. Erken ve Orta Tunç Çağlarında Orta Dicle havzasındaki Ga.Sur / Nuzi (Starr 1939: 384) geçiş tabakalarında ele geçmiştir.

Taş Maden Kalıbı (Tmkl)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Tmkl1	Hirbemerdon	IIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CXXXVII: 11-13	OTÇ
	Ga.Sur/Nuzi		Starr 1937: Pl. 62 F	ETÇ-OTÇ

Tablo 75: Taş Maden Kalıplarının Benzerleri

İşlev Analizi

Hirbemerdon'da yanık izleri bulunan kalıplarla silahlar, oraklar, külçeler gibi farklı aletlerin üretiminde kullanılmış görünmektedir (Laneri vd. 2016a: 73-74). Taştan oyulmuş basit kalıplarla ergimiş maden, istenen biçimde üretilmektedir. Benzerlerinden yola çıkarak taş kalıplar basit aletlerin, süs eşyalarının, kare ve çubuk biçimindeki külçelerin yapımında kullanılmış olmalıdır (Müller- Karpe 1994: 131). Salat Tepe'de ele geçen ve büyük oranda kırık olan bu kalıplarda dökme kanalı ve gaz tahliye deliği tespit edilememiştir.

4.3.5. Kanca

Yaklaşık 6 cm. uzunluğundaki iki ucu kırık taş buluntu biçiminden dolayı kanca olarak değerlendirilmiştir.

Buluntu yerleri

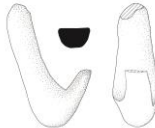
Salat Tepe'de ele geçen taştan biçimlendirilmiş kanca, dolgu toprakta ele geçmiştir (Tablo 76).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
282	-	Dolgu Toprak	K13/0169/R/02

Tablo 76: Taş Kancaların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Tek tip olarak değerlendirilen iki ucunda kırık bulunan saplı kanca parçası yaklaşık 6 cm. uzunlukta ve yarım ay biçimindedir (Tablo 77).

Taş Kanca (Tkn)	Çizim	Çizim No.
Tkn1: Kanca parçası		282

Tablo 77: Taş Kancaların Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de tep parça olarak ele geçen taş kanca parçasının benzerine rastlanmamıştır (Tablo 78).

Taş Kanca (Tkn)	Benzerleri		
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak
Tkn1			

Tablo 78: Taş Kancaların Benzerleri

İşlev Analizi

Kanca parçası olduğu düşünülen eserin hangi amaçla kullanıldığı bilinmemektedir. Kanca olarak bir şeyi asmada, takmada ve çekmede kullanılmakla beraber, bu parçanın taştan biçimlendirilmiş bir alete de ait olabileceği düşünülmektedir.

4.3.6. El Baltası

Bazalttan biçimlendirilmiş bu eserler ölçüleri ve özelliklerine göre el baltası olarak tanımlanmıştır.

Buluntu yerleri

Taştan biçimlendirilmiş toplam iki el baltasından biri Salat Tepe IIB: 4. tabakaya tarihlenen yapıda ele geçerken, diğeri dolgu toprakta ele geçmiştir (Tablo 79).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
283	4	L12/067/M	L12/0192/R01
284	-	Dolgu Toprak	K14/0128/R/01

Tablo 79: Taş Baltaların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Yaklaşık 12 cm. uzunlukta, alttan üste doğru daralan biçimde, 6-8 cm. genişlikte ve yaklaşık 4 cm. kalınlıkta, üçgen kesitli biçimlendirilen bu baltalara sap takılmamaktadır. Aynı özelliklere sahip iki el baltası tek tipte değerlendirilmiştir (Tablo 80).

Taş El Balta (Teb)	Çizim	Çizim No.
Teb1: Ters üçgen biçimli el baltası		283-284

Tablo 80: Taş Baltaların Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de ele geçen taş baltaların benzerleri Batı Anadolu’daki Seyitömer’de (Bilgen vd. 2015: 178, Fig. 189; Bilgen ve Bilgen 2015: 109: Fig. 125) Erken ve Orta Tunç Çağına tarihlenen yapılarda ele geçmiştir (Tablo 81). Liman Tepe’de (Mangaloğlu-Votruba 2012: 139) Orta ve Geç Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda rastlanmıştır.

Taş El Balta (Teb)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Teb1	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 189 Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 125	ETÇ-OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 143c-e	OTÇ-GTÇ

Tablo 81: Taş Baltaların Benzerleri

İşlev Analizi

Bazalt taşının su emme özelliği olmadığı gibi darbelere, sürtünmelere ve asitlere karşı da dayanıklıdır (Erçin-Kahveci ve Kadayıf 2013: 57-58). Sert oluşu, çatlamlar meydana gelmeyişi ve kaygan yüzeyli olmayışından dolayı, mimaride de tercih edilmiştir. Tapınaklarda veya özel evlerde ele geçen taş baltaların ritüel amaçlı da kullanılmış olabileceği önerilmiştir (Starr 1939: 468). Günlük yaşamın geçtiği yapılarda ele geçen taş baltaların üzerindeki kalıntılardan yola çıkarak kemik kırma ve ağaç kesme gibi günlük işlerde kullanıldığı belirlenebilmektedir.

4.4. ÇAKIL TAŞI İDOL

Yassı biçimli, yaklaşık 4x8 cm. boyutlarındaki çakıl taşlarının iki yanından parçalar kopartılarak biçimlendirilen idoller, üst gövde (belden yukarısı) ve alt gövde (belden aşağısı) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Buluntu yerleri

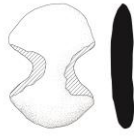
Çakıl taşı idoller genellikle Salat Tepe IIC:2. tabakasına tarihlenen yapılarda, depremin neden olduğu yıkıntılar içerisinde bulunmuştur (Ökse 2004: 632-633). Toplam 11 taş idolün dördü mekânda, biri duvarda, üçü tabanda (teras), ikisi çukurda ve biri dolgu toprakta ele geçmiştir (Tablo 82).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
285	4	L12/080/M	L12/0261/R/06
292	2	K13/032/M	K13/0069/R/02
286	2	K14/073/M	K14/0125/R/01
295	2	K14/073/M	K14/0125/R/02
288	3	K14/135/D	K14/0243/R/01
289	2	K12/019/T	K12/0040/R/03
291	2	K12/019/T	K12/0040/R/04
290	2	K12/019/T	K12/0040/R/05
293	1	K14/046/Ç	K14/0080/R/02
287	4	K14/133/Ç	K14/0239/R/02
294	-	Dolgu Toprak	K14/0102/R/01

Tablo 82: Taş İdollerin Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Taş idoller yaklaşık 4-8 cm. uzunluklarda, 3-5 cm. genişliklerde ve 1-2 cm. kalınlıklarda olup yassı ve oval biçimlidir. İki kenarından parça kopartılarak iki boğuma ayıran bu idoller, kadın vücuduna benzetilmektedir (Ökse vd. 2015: 52). Tek tip içinde değerlendirilen 11 idolün bazıları yapımının tamamlanmadığı düşünülmektedir (Tablo 83).

Taş İdol (Ti)	Çizim	Çizim No.
Ti1: Oval formlu, yassı biçimli iki bölümlü idol		285-295

Tablo 83: Taş İdollerin Tipleri

Karşılaştırma

Taş idoller, Erken ve Orta Tunç Çağlarında Anadolu'da geniş bir alanda görülmüştür (Tablo 84). Salat Tepe'de ele geçen taş idollerin benzerleri Erken Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'daki Troya'da (Blegen vd. 1950: 352, Lev. 360) yapılarda ve

Antalya'daki Karataş-Semayük'te (Mellink 1964: 277, Lev. 82; Bilgi 1977: 478-479) mezarlarda görülmüştür.

Salat Tepe'de ele geçen idollerin alt kısımlarına benzeyen çuval biçimli olanları Orta Dicle havzasındaki Ga.Sur'da (Starr 1939: 383), Orta Kızılırmak havzasındaki Kültepe'de (N. Özgüç 1957: 61, Res. 17-18), Batı Anadolu'daki Beycesultan'da (Lloyd ve Mellaart 1962: 266-267, Fig. F1-19-20) ve Kusura'da (Lamb 1937: 50, Fig.11: 5) Erken Tunç Çağına tarihlenen yapılarda ele geçmiştir.

Taş İdol (Ti)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Ti1	Troya	II-III	Blegen vd. 1950: 352, Lev. 360	ETÇ III
	Kültepe	11a-c	Özgüç 1957: Res. 17-18	ETÇ III
	Kusura	C	Lamb 1937: Fig. 11: 5	ETÇ II
	Beycesultan	14	Lloyd ve Mellaart. 1962: 266-267, Fig. F1-19-20	ETÇ III
	Karataş-Semayük	Mezar (191)	Mellink 1964: 277, Lev. 82; 1967: 254; Bilgi 1977: 478-479	ETÇ II-III
	Ga.Sur		Starr 1937: Pl. 55 X	ETÇ-OTÇ

Tablo 84: Taş İdollerin Benzerleri

İşlev Analizi

Genellikle ritüel amaçlı kullanıldığı düşünülen idoller yapıların temellerinde ve mezarlarda ele geçmiştir. Yapılarda ele geçen idollerle burada yaşayan insanların sağlıklı ve huzurlu yaşam sürebilmeleri, olumsuzluklardan etkilenmeyen dayanıklı bir yapıları olmasının sağlanmaya çalışıldığı öne sürülmüştür (Haas 1994: 250-255). Sağlam veya kırık halde mezarlarda ele geçen idollerin, ruhun varlığına ve insanın tekrar hayata döneceğine olan inanç kapsamında mezarlara bırakılmış olduğu öne sürülmüştür (T. Özgüç 1943: 65).

Taş idoller, depremle yıkılmış olan Salat Tepe IIC:2. tabakasına tarihlenen yapıların temellerinde ele geçmiştir (Ökse 2004: 632-633). Bu şekilde, olasılıkla yapıların sağlam olması ve bu yapılarda yaşayan insanların sağlıklı bir hayat sürmeleri istenmiş olabilecektir.

4.5. ÖĞÜTME GEREÇLERİ

Besin hazırlamada kullanılan bu gereçler genellikle volkanik kökenli bazalt taşından biçimlendirilmiştir. Sürtmeyle şekillendirilmiş bu eserler taş kap, havan, havaneli ve öğütme taşı olarak dört gruba ayrılmıştır.

4.5.1. Taş Kap

Taş kapların ikisi bazalttan ve biri kireçtaşından biçimlendirilmiş, ikisi kırık biri sağlam ele geçmiştir. Taş kaplara ait olduğu düşünülen, bazalttan şekillendirilmiş bir de ayak parçası ele geçmiştir.

Buluntu yerleri

Kireçtaşından (L12/0215/R/01) biçimlendirilmiş kap Salat Tepe IIB:4. tabakaya tarihlenen yapıdan ele geçmiştir (Tablo 85). Bazalttan (K14/0134/R/01) biçimlendirilmiş kap ve bu kaplara ait ayak parçası (K13/0108/R/01) Salat Tepe IIC:2. tabakaya ait bir yapıdan ve yapı duvarından ele geçmiştir. Taş kaplardan biri dolgu toprakta ele geçmiştir.

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
298	4	L12/080/M	L12/0215/R/01
297	2	K14/050/M	K14/0134/R/01
299	2	K13/023/D	K13/0108/R/01
296	-	Dolgu Toprak	K14/0116/R/01

Tablo 85: Taş Kapların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Taş kaplar iki tip olarak gruplandırılmıştır (Tablo 86). Taş kaplardan birinci tip yuvarlak biçimli basit ağızlı yaklaşık 22 cm. çapında ağız parçasıdır (K14/0116/R/01). İkinci tip yaklaşık 8-13 cm. genişlikte ve 14-20 cm. uzunlukta, dörtgenimsi gövdeli, basit ağızlı sığ kaplar oluşturmaktadır. Daha büyük boyutlardaki dörtgen kaplara ait, yaklaşık 12 cm. yüksekliğindeki ayak parçası (Çiz. 299) da ikinci tip içerisinde değerlendirilmiştir.

Taş Kap (Tkp)	Çizim	Çizim No.
Tkp1: Yuvarlak biçimli basit ağızlı kap		296
Tkp2: Dörtgenimsi gövdeli basit ağızlı kap		297-299

Tablo 86: Taş Kapların Tipleri

Karşılaştırma

Basit ağızlı yuvarlak ve dörtgen gövdeli taş kapların benzerleri Yukarı Dicle havzasında Orta Tunç Çağında Hirbemerdon'da (Laneri vd. 2016a: 43) depolama alanı olarak kullanıldığı düşünülen bir yapıda taş havanlar, öğütme taşları ve benzeri buluntularla birlikte ele geçmiştir (Tablo 87). Benzeri taş kaplara Giricano (Schachner 2002: 42) ve Üçtepe'de (Özfirat 2005: 29) Orta Tunç Çağı yapılarında rastlanmıştır. Orta Dicle havzasında bulunan Nuzi'de Erken ve Orta Tunç Çağı yapılarında ele geçen taş kapların ayak biçimleri Salat Tepe taş kaplarının ayaklarına benzemektedir (Starr 1939: 462-463).

Taş Kap (Tkp)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Tkp1	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CXXXVI: 1	OTÇ
Tkp2	Nuzi		Starr 1937: Pl. 121 E, 122 A-D	ETÇ-OTÇ
	Üçtepe	11	Özfirat 2005: Lev. XCVII: 2-6	OTÇ
	Giricano	06: A-C	Schachner 2002: Abb. 32: a	OTÇ

Tablo 87: Taş Kapların Benzerleri

İşlev Analizi

Salat Tepe'de ele geçen taş kapların içerisinde, hangi amaçla kullanıldığına dair bir kalıntı elde edilememiştir. Taş kapların öğütme taşları, havan ve havanelleriyle birlikte depolama alanları olarak değerlendirilen yapılarda ele geçmiş olması, bu kapların da besin hazırlamada kullanıldığını düşündürmektedir.

4.5.2. Havan

Taş kaplar gibi taş havanlar da genellikle bazaltdan biçimlendirilmiş yuvarlak gövdeli kaplardır. Toplam altı taş havanın üçü kırık, üçü sağlam ele geçmiştir.

Buluntu yerleri

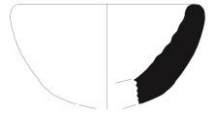
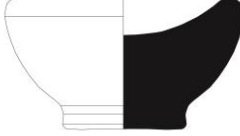

Taş havanlar farklı kontektlerden ele geçmiştir (Tablo 88). Salat Tepe IIA: 5 (Erken Tunç Çağı) tabakasına tarihlenmiş yapının içerisindeki, Orta Tunç Çağı yapıları inşa edilirken bozulan dolgularda ele geçmiştir. Salat Tepe IIC: 2 tabakasına ait yapı tabanlarında iki, Salat Tepe IIC:1-2 tabakalarında kullanılan çukurda bir havan, dolgu toprakta da iki havan ele geçmiştir.

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
304	5	L12/093/M	L12/0273/R/03
301	2	M13/033/T	M13/0103/R/07
302	2	M13/033/T	M13/0103/R/59
305	1	L11/034/Ç	L11/0123/R/01
300	-	Dolgu Toprak	L12/0252/R/04
303	-	Dolgu Toprak	K14/0160/R/03

Tablo 88: Taş Havanların Ele Geçtiği Kontektler

Tipoloji

Toplam altı taş havanın gövde, duruş ve ağız biçimleri aynı olmakla birlikte, dip biçimlerine göre üç tipe gruplandırılmıştır (Tablo 89). Bunlardan birincisi yaklaşık 12 cm. çapında, 7 cm. yükseklikte, dışa eğik duruşlu, dışbükey gövdeli, yuvarlatılmış ağızlı ve yuvarlak diplidir. İkincisi yaklaşık 10 cm. çapında, 6 cm. yükseklikte, dışa eğik duruşlu, dışbükey gövdeli, yuvarlatılmış ağızlı ve kaideli olmasıyla birinci tipten ayrılmaktadır. Üçüncü tip yaklaşık 12-24 cm. çaplarında, 10-15 cm. yüksekliklerde, dışa eğik duruşlu, dışbükey gövdeli, yuvarlatılmış ağızlı ve düz diplidir.

Taş Havan (Th)	Çizim	Çizim No.
Th1: Dışa Eğit Duruşlu Dışbükey Gövdeli Yuvarlatılmış Ağızlı ve Yuvarlak Dipli Havan		300
Th2: Dışa Eğit Duruşlu Dışbükey Gövdeli Yuvarlatılmış Ağızlı ve Kaideli Havan		301
Th3: Dışa Eğit Duruşlu Dışbükey Gövdeli Yuvarlatılmış Ağızlı ve Düz Dipli Havan		302-305

Tablo 89: Taş Havanların Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de ele geçen taş havanın benzerlerine Yukarı Dicle havzasında bulunan Hirbemerdon’da, Orta Tunç Çağına tarihlenen mutfak olabileceği düşünülen, birbirine bitişik yapılarda rastlanmıştır (Laneri vd. 2016a: 43-44). Benzeri örnekler Orta ve Geç Tunç Çağlarında kullanılan Üçtepe (Özfirat 2005: 29, 37), Giricano (Schachner 2002: 29) ve Ziyaret Tepe (Matney vd. 2009: 64-65) tabakalarda görülmüştür. İç Batı Anadolu’da Seyitömer’de (Bilgen ve Bilgen 2015: 109: Fig. 128) Orta Tunç Çağına ve Balih vadisinde bulunan Tell Chuera (Orthmann vd. 1995: 129) Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir. Böylece taş havanların benzerleri birçok yerleşimde görülmüştür (Tablo 90).

Taş Havan (Th)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Th1	Seyitömer	IV	Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 128	OTÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016b: Pl. CLXXVI: 272, 274	OTÇ
	Üçtepe	10	Özfirat 2005: Lev. CVII: 5	GTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd 1995: Abb. 76/99	ETÇ-OTÇ
Th2	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016b: Pl. CXXVI: 273	OTÇ
	Giricano	06:A-C	Schachner 2002: Abb. 19: c	GTÇ
	Ziyaret Tepe	E/5 (BBB)	Matney vd. 2009: Fig. 24: d	OTÇ-GTÇ
Th3	Seyitömer	IV	Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 128	OTÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016b: Pl. CXXVI: 271	OTÇ
	Üçtepe	11-10	Özfirat 2005: Lev.XCVI: 3-5; Lev. CVI: 2	OTÇ- GTÇ
	Giricano	06: A-C	Schachner 2002: Abb. 20: d	GTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 76/96-98	

Tablo 90: Taş Havanların Benzerleri

İşlev Analizi

Taş havanlar, içerisinde konulan malzemeyi ezerek veya kırarak ufak parçalara ayırmada kullanılır. Salat Tepe’de çukurda ele geçen taş havanın (Çiz. 305) ağız kısmında sarımsı renkte bir leke görülmektedir. Bu tür izlerden ve çoğu yerleşimde mutfak olarak nitelendirilen yapılarda ele geçmiş olmalarından yola çıkarak, bu kapların besin hazırlamada ezme veya kırma işlemlerinde kullanıldığı düşünülmektedir.

4.5.3. Havaneli

Bazalttan biçimlendirilmiş havaneleri, havan içerisinde konulan malzemeyi dövmeye ve ezmeye yarayan tokmaktır.

Buluntu yerleri

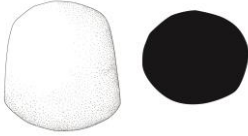
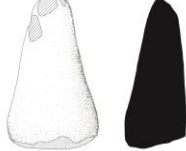
Havaneleri genellikle Salat Tepe IIB:4 ve IIC:2 tabakalarına tarihlenen yapılardan ele geçmiştir (Tablo 91). Toplam 14 havanelinin ikisi mekânda, beşi duvarda, biri tabanda, dördü çukurda ve ikisi dolgu toprakta ele geçmiştir.

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
318	4	L12/067/M	L12/0192/R/02
314	2	L14/032/M	L14/0126/R/01
317	4	L12/075/D	L12/0203/R/02
307	2	L13/032/D	L13/0100/R/01
310	4	L14/070/D	L14/0224/R/02
319	1	K14/052/D	K14/0174/R/01
311	5	J12/013/D	J12/0030/R/02
312	4	M13/057/T	M13/0249/R/02
315	4	L12/086/Ç	L12/0249/R/01
316	1	K13/011/Ç	K13/0087/R/03
313	1	K14/046/Ç	K14/0080/R/01
308	2	K14/085/Ç	K14/0162/R/01
309	-	Dolgu Toprak	K14/0160/R/04
306	-	Dolgu Toprak	M13/0138/R/03

Tablo 91: Taş Havanelerinin Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Genellikle bazalttan biçimlendirilmiş havanelleri sapsız ve saplı olmak üzere iki tipte gruplandırılmıştır (Tablo 92). Bunlardan sapsız havanelleri yaklaşık 4-7 cm. genişliklerde ve 5-9 cm. uzunluklarda elips biçimindedir. Saplı havanelleri yaklaşık 11-12 cm. uzunluklarda, 6-7 cm. genişliklerde ve 3-4 cm. kalınlıklarda, üçgen biçimindedir. İkinci tipi oluşturan saplı havanellerinin daralan ince kısmı tutamak (sap) ve genişleyen kısmı ise ezme işlemi gören bölümleridir.

Taş Havaneli (The)	Çizim	Çizim No.
The1: Sapsız elips biçimli Havaneli		306-317
The2: Saplı üçgen biçimli Havaneli		318-319

Tablo 92: Taş Havanellerinin Tipleri

Karşılaştırma

Taş havanlarla birlikte kullanılan havanellerinin benzerlerine birçok yerleşimde rastlanmıştır (Tablo 93). Hirbemerdon'da öğütme taşları, saklama kapları ve benzerleriyle birlikte mutfak olabilecek yapılarda ele geçmiştir (Laneri vd. 2016a: 43-46). Yukarı Dicle havzasında Üçtepe (Özfiat 2005: 29, 37), Ziyaret Tepe (Matney vd. 2009: 64-65) ve Giricano'da (Schachner 2002: 28-29) Orta ve Geç Tunç Çağlarına tarihlenen yapılarda ele geçmiştir.

Benzeri havaneller İç Batı Anadolu'da Seyitömer'de (Bilgen ve Bilgen 2015: 109: Fig. 128) Orta Tunç Çağına tarihlenen tabakalarda rastlanmıştır. Orta Dicle havzasında Nuzi (Starr 1939: 464) ve Balih Vadisinde Tell Chuera'da (Orthmann vd. 1995: 129) Erken ve Orta Tunç Çağlarına ait yapı dolgularında ele geçmiştir. Batı Anadolu'da bulunan Liman Tepe'de (Mangaloğlu-Votruba 2012: 137) Orta ve Geç Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda rastlanmıştır. Dedetepe, Gökçeboğaz ve Kuşçularda yürütülen yüzey araştırmalarında sapsız ve dört yüzeyli saplı havanelleri Erken Tunç Çağı'na tarihlenmiştir (Türker 2017: 117-120).

Taş Havan (The)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
The1	Nuzi		Starr 1937: Pl. 122 H	ETÇ-OTÇ
	Dedetepe	Yüzey	Türker 2017: Çiz. 1/9	ETÇ
	Gökçeboğaz	Yüzey	Türker 2017: Çiz. 1/10	ETÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CLXXV: 268-269; Pl. CLXXVII: 276-277	OTÇ
	Üçtepe	11	Özfırat 2005: Lev. XCVI: 7	OTÇ
	Ziyaret Tepe	E/5 (BBB)	Matney vd. 2009: Fig. 24: h	OTÇ-GTÇ
The2	Kuşçular (Şirlek)	Yüzey	Türker 2017: Çiz. 1/8	ETÇ
	Seyitömer	IV	Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 128	OTÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CLXXVII: 275	OTÇ
	Ziyaret Tepe	E/5 (BBB)	Matney vd. 2009: Fig. 24: f	OTÇ-GTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 141a	OTÇ-GTÇ
	Üçtepe	10	Özfırat 2005: Lev. CVI: 1	GTÇ
	Giricano	06: A-C	Schachner 2002: Abb. 20: a-b	GTÇ
Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 75/92-94		

Tablo 93: Taş Havanellerinin Benzerleri

İşlev Analizi

Havanelleri taş havan içerisine konulan malzemeyi ezerek veya kırarak ufak parçalara ayrılmasını sağlamaktadır. Taş havanelleri genellikle taş havanlarla birlikte değerlendirilmiş ve besin hazırlamada kullanılmış olabilecektir.

4.5.4. Öğütme Taşı

Tahılların öğütülerek un haline getirilmesinde kullanılan öğütme taşları iki taştan oluşmaktadır. Bunlardan biri yere yatay olarak yerleştirilip, diğeri de bunun üzerinde gezdirilerek tahıl ve çekirdekleri ezmede kullanılmıştır.

Buluntu yerleri

Bazalt öğütme taşlarından ikisi yapılarında, biri yapı duvarında, biri tabanda ve ikisi dolgu toprakta ele geçmiştir (Tablo 94).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
321	5	K12-L12/082/M	K12/0140/R/09
325	2	K13/032/M	K13/0072/R/01
323	5	L12/097/D	L12/0255/R/01
322	2	M13/033/T	M13/0103/R/48
320	-	Dolgu Toprak	L14/0113/R/02
324	-	Dolgu Toprak	L10/0003/R/01

Tablo 94: Öğütme Taşlarının Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Bazalttan biçimlendirilmiş, yaklaşık 10-22 cm. uzunluklarda ve 8-15 cm. genişliklerde, dörtgenimsi biçimde, ortası hafif çukurlaştırılmış öğütme taşları tek tipte değerlendirilmiştir (Tablo 95). Toplam altı öğütme taşından üçü kırık, üçü sağlamdır.

Öğütme Taşı (Tö)	Çizim	Çizim No.
Tö1: Dörtgenimsi öğütme taşı		320-325

Tablo 95: Öğütme Taşlarının Tipleri

Karşılaştırma

Beslenmede kullanılan Öğütme taşları bazı yerleşimlerde rastlanmıştır (Tablo 96). Orta Tunç Çağı'nda Yukarı Dicle havzasında bulunan Hirbemerdon'da öğütme taşlarıyla birlikte havan, havaneli ve saklama kapları mutfak olarak kullanılmış olabilecek bir yapı içerisinde ele geçmiştir (Laneri vd. 2016a: 46). Ziyaret Tepe'de (Matney vd. 2009: 64) Orta ve Geç Tunç Çağlarında kullanılan yapılarda ele geçmiştir. Balih Vadisinde bulunan Tell Chuera (Orthmann vd. 1995: 79, 128) Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlendirilen tabakalarda ele geçmiştir.

Öğütme Taşı (Tö)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Tö1	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CLXXIV: 264- 265; Pl. CLXXV: 266- 267, 270	OTÇ
	Ziyaret Tepe	E/5 (BBB)	Matney vd. 2009: Fig. 24: a-c	OTÇ-GTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 75/95	

Tablo 96: Öğütme Taşlarının Benzerleri

İşlev Analizi

Yerleşik yaşam tarzını tercih eden toplulukların beslenmesinde daha çok arpa, buğday gibi tahıllar kullanılmaya başlamıştır. Bu tahılların öğütülmesinde kullanılan iki taştan biri altta durmakta, daha küçük olan ikincisi, bunun üzerinde hareket ettirilmektedir (Güldoğan 2003: 419). Mutfak olarak değerlendirilen yapılarda ele geçen öğütme taşları silindir veya düz biçimli olup yatay şekilde, iki taşın birbirine sürtülmesiyle kullanılmıştır (Laneri vd. 2016a: 45-46). Öğütme taşları Salat Tepe’de besin hazırlamada kullanıldığı gibi işlevinin yitirdikten sonra yapıların duvarlarında ve taban döşemesinde de kullanılmış görülmektedir.

4.6. YONTMA TAŞ ALET VE SİLAHLAR

Yontma taştan aletler ve silahlar volkanik bir taş olan obsidyen ve jeolojik oluşumlarda sıkışan çakmaktaşıdan biçimlendirilmiştir.

Buluntu yerleri

Obsidyen ve çakmaktaşıdan biçimlendirilmiş aletler genellikle IIB:4 tabakasında ele geçmiştir. Bunlardan beşi mekânda, ikisi duvarda, biri tabanda, beşi çukurda ve dördü dolgu toprakta ele geçmiştir (Tablo 97).

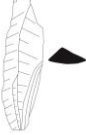
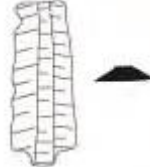
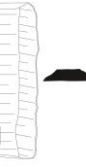

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
336	5	L12/092/M	L12/0268/N/01 kesici alet
342	2	K14/088/M	K14/0168/O/01 kazıyıcı
327	4	K14/136/M	K14/0245/N/02 Delici alet
332	4	K14/136/M	K14/0279/O/01 kesici alet
326	4	K14/139/M	K14/0219/O/01 Delici alet
328	5	K12/070/D	K12/0127/N/02 Delici alet
331	4	K14/108/D	K14/0216/O/01 kesici alet
329	2	M13/033/T	M13/0103/N/02 Delici alet
337	4	L11/090/Ç	L11/0180/N/01 kesici alet
330	5	L11/110/Ç	L11/0209/O/01 kesici alet
334	4	K13/079/Ç	K13/0199/O/01 kesici alet
341	2	K14/080/Ç	K14/0178/N/02 kazıyıcı
338	5	K14/161/Ç	K14/0292/N/01 kesici alet
339	-	Dolgu Toprak	L12/0252/N/02 kesici alet
333	-	Dolgu Toprak	K12/0128/O/04 kesici alet
335	-	Dolgu Toprak	K12/0039/O/01 kesici alet
340	-	Dolgu Toprak	K13/0172/N/01 kesici alet

Tablo 97: Obsidyen ve Çakmaktaşı Aletlerin Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Genel özellikleriyle kenarları çentiklerle keskinleştirilen obsidyen ve çakmaktaşı aletler delici, kesici ve kazıyıcı olarak üç tipte gruplandırılmıştır (Tablo 98). Delici aletler obsidyen (Çiz. no. 326) ve çakmaktaşıdan (Çiz. no. 327-329) üretilmiş olup, yaklaşık 8-10 cm uzunlukta ve 3-4 cm. genişlikte olup, iki kenarı çentikli, ucu sivridir. Obsidyenden (Çizi no. 330-335) ve çakmaktaşıdan (Çiz. no. 336-340) üretilen kesici aletlerin de iki kenarı çentikli olup, yaklaşık 3-10 cm. uzunluklarda, 2-3 cm. genişliklerdedir. Çentikli keskin ucu olan iki çakmaktaşı kazıyıcı aletten biri 3x3 cm., diğeri 4x8 cm. boyutlardadır (Çiz. no. 341-342).

Obsidyen Alet (Oa)	Obsidyen Çizim	Çizim No.	Çakmaktaşı Alet (Ça)	Çakmaktaşı Çizim	Çizim No.
Oa1: Delici alet		326	Ça1: Delici alet		327-329
Oa2: Kesici alet		330-335	Ça2: Kesici alet		336-340
Oa3: Kazıyıcı alet		342	Ça3: Kazıyıcı alet		341

Tablo 98: Obsidyen ve Çakmaktaşı Aletlerin Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de birçok buluntuyla birlikte ele geçen obsidyen ve çakmaktaşı delici, kesici ve kazıyıcı aletler Erken ve Orta Tunç Çağlarında kullanılmıştır (Tablo 99). Yukarı Dicle havzasında Hirbemerdon (Laneri vd. 2016b: 27-35), Kenantepe (Parker vd. 2008: 148) ve Kavuşan Höyük’te (Kozbe vd. 2004: 468) Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir. Balih Vadisindeki Tell Chuera’da (Orthmann vd. 1995: 39) Erken ve Orta Tunç Çağlarına, Batı Anadolu’daki Seyitömer’de (Bilgen vd. 2015: 178, Fig. 191-192; Bilgen ve Bilgen 2015: 109; Fig. 124) Erken Tunç Çağına, Liman Tepe’de (Mangaloğlu-Votruba 2012: 142-143) Orta ve Geç Tunç Çağlarına ve Samsun’daki İkiztepe’de (Alkım

1982: Resim 21-22) Erken Tunç Çağına tarihlenen yapılarda ele geçmiştir. Erzurum-Kars Bölümündeki Sos Höyük'te Erken Tunç Çağı tabakalarında Obsidyen ve Çakmaktaşı alet parçaları ele geçmiştir (Sagona vd. 1996: 49-50). Erken Tunç Çağı'nın karakterize örneklerinden sivri uçlu ve keskin kanatlı çakmaktaşı ve obsidyen aletler Anadolu'da ve Transkafkasya'da görülmektedir (Özdoğan 2008: 193-197).

Obsidyen Alet (Oa)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Oa1	Sos Höyük		Sagona vd. 1996: Fig 14/14-16	ETÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CLXXII: 243	OTÇ
	Seyitömer	V	Bilgen vd. 2015: Fig. 191	ETÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 145i	OTÇ-GTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 74/80-83	
Oa2	Sos Höyük		Sagona vd. 1996: Fig 13/3-4	ETÇ
	Seyitömer	V	Bilgen vd. 2015: Fig. 191	ETÇ
	Kenantepe	C1-2, D4	Parker vd. 2008: 26: D	ETÇ
	Hirbemerdon	IIA-B, IIIB	Laneri vd. 2016b: Pl. CXXVII: 4; CXXXII: 19-20; CXXXIII: 21-23; 2016a: Pl. CLXXII: 241	ETÇ I-II, OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 145j	OTÇ-GTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 20/53-56	
Oa3	Sos Höyük		Sagona vd. 1996: Fig 13/2	ETÇ
	Seyitömer	V	Bilgen vd. 2015: Fig. 191	ETÇ
Çakmaktaşı Alet (Ça)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Ça1	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 192; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 124	ETÇ-OTÇ
	İkiztepe	III	Alkım 1982: Res. 22	ETÇ II-III
	Kavuşan Höyük	VIII	Kozbe vd. 2004: Şek. 14b	ETÇ-OTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 74/85	
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 145b	OTÇ-GTÇ
Ça2	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 192; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 124	ETÇ-OTÇ
	İkiztepe	III	Alkım 1982: Res. 13	ETÇ II-III
	Hirbemerdon	IIIA-B	Laneri vd. 2016b: Pl. CXXXIV: 5-6; Pl. CXXXV:7-9; 2016a: Pl. CLXXI: 240	ETÇ III-IV, OTÇ
	Kavuşan Höyük	VIII	Kozbe vd. 2004: Şek. 14b	ETÇ-OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 145c	OTÇ-GTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 74/86-88	
Ça3	İkiztepe	III	Alkım 1982: Res. 21	ETÇ II-III
	Kavuşan Höyük	VIII	Kozbe vd. 2004: Şek. 14b, Şek	ETÇ-OTÇ

Obsidyen Alet (Oa)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
			18:1	
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 145d	OTÇ-GTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1986: Abb. 33/4	

Tablo 99: Obsidyen ve Çakmaktaşı Aletlerin Benzerleri

İşlev Analizi

Birçok alette olduğu gibi taş alet yapımında da önemli olan, kullanılan maddenin çevreden kolay temin edilebilmesidir. Düzenli kırılmaya uygun olan bazı renkteki aletlerin yapımında Dicle Nehri ve Salat Çayı yataklarında bulunan çakmaktaşı yataklarından yararlanılmıştır (Maeda 2011: 317-318). Bölgede bulunmayan obsidyen kuzeyden Bingöl veya Nemrut dağından, batıdan da Kapadokya'dan getirilmiş olabilir (Balkan-Atlı vd. 1998: 1-4; Erim Özdoğan ve Sarıaltın 2018: 58-59).

Kesici aletler etleri kesmede ve bitkileri kıymada, delici aletler farklı malzemelerden alet üretmede, ahşap, deri gibi malzemelerin üzerine delikler açmada, kazıyıcı aletler işlenen yüzeylerin düzeltilmesinde, dericilikte kullanılmış olmalıdır. Ok ucu olarak kullanılabilen sivri uçlu aletlerin avcılıkta da kullanılmış olabileceği değerlendirilmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. METAL BULUNTULAR: KONUM, TİPOLOJİ, KARŞILAŞTIRMA, İŞLEV ANALİZİ

Metal buluntular kullanım amaçlarına göre süs eşyaları, aletler ve silahlar olmak üzere üç grupta değerlendirilmiştir. En yoğun grubu 57 parçayla süs eşyaları oluştururken, yedi parçayla aletler ve üç parçayla silahlar oluşturmaktadır.

5.1. SÜS EŞYALARI

Salat Tepe’de ele geçen boncuk,küpe, halka,çan, iğneve diğer parçalarınsüs eşyaları olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

5.1.1. Boncuk

Süslenmede kullanıldığı düşünülen yaklaşık 2x1,3 cm. ölçülerinde silindir biçimli metal boncuk, tek örnekle temsil edilmektedir.

Buluntu Yerleri

Boncuk Salat Tepe IIB:3 tabakasına tarihlenen çömlek mezar içerisinde yaklaşık 4 ve 6-7 yaşlarında iki çocuk iskeletinin üzerinden ele geçmiştir (Ökse 2014a: 49-50) (Tablo 100).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
343	3	L11/070/G	L11/0140/V/07

Tablo 100: Metal Boncukların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Tep tip oluşturan boncuk yaklaşık 1,3 cm. çapında, 2 cm. uzunluğunda silindir biçimli, ortasında boğum ve uzun kenarında V şeklinde yarık bulunmaktadır (Tablo 101).

Metal Boncuk (Mb)	Çizim	Çizim No.
Mb1: Silindir biçimli boncuk		343

Tablo 101: Metal Boncukların Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de iki çocuk iskeletiyle birlikte çömlek mezar içerisinden ele geçen metal boncuğun benzerine Orta Fırat Havzasında Orta Tunç Çağına tarihlenen Lidar Höyük (Kaschau 1999: Taf. 23: 38, Taf. 24: 102, 117, 169; 132:2, 326:3) mezarlarında rastlanmıştır (Tablo 102). Kuzeybatı Suriye’de (Kilis Ovası) bulunan Oylum Höyük (Özgen vd. 2001: Abb. 17a) mezarları içerisinde metal boncukla birlikte Orta Tunç Çağına tarihlenen pişmiş toprak kaplar da ele geçmiştir.

Metal Boncuk (Mb)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Mb1	Lidar Höyük	I-III	Kaschau 1999: Taf. XXIII: 38; XXIV: 102, 117, 169	OTÇII

Tablo 102: Metal Boncukların Benzerleri

İşlev Analizi

Salat Tepe’de çömlek mezara bırakılan küçük buluntulardan biri, tunçtan üretilmiş bir boncuktur. Salat Tepe’de ele geçen metal boncuğun, mezarda iskeleti olan çocuk tarafından süs eşyası olarak kullanılmış olabileceği düşünülebilir. Boncuk büyük olasılıkla çocuğun üzerinde mezara bırakılmış görünmektedir.

5.1.2. Küpe

Yaklaşık bir cm çapında bir halkaya dönüştürülen metal küpe süs eşyası olarak değerlendirilmiştir.

Buluntu Yerleri

Metal küpe IIB:4 tabakasına tarihlenen bir yapının çakıl tabanından ele geçmiştir (Tablo 103).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
344	4	L14/0118/T	L14/0273/V/02

Tablo 103: Metal Küpelerin Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Tek tip oluşturan, yaklaşık 0,1 cm. kalınlıktaki tunç tel yuvarlanarak 1,2 cm. apında bir halka haline getirilmiştir. Korozyondan dolayı tam anlaşılmasa da halkanın uçlarının birleştiği kısma klips olduğu düşünülen bir parça eklenmiştir (Tablo 104).

Metal Küpe (Mk)	Çizim	Çizim No.
Mk1: Halka biçimli küpe		344

Tablo 104: Metal Küpelerin Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de ele geçen metal k penin benzerlerine Erken ve Orta Tunç ağında Yukarı Habur havzasında Tell Brak (Mathews vd. 1994: 185-186) ve Balih Vadisinde bulunan Tell Chuera’da (Orthmann vd. 1995: 79) rastlanmıştır (Tablo 105).

Metal Küpe (Mk)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Mk1	Tell Brak	1-2	Mathews vd. 1994: Fİg. 8	ET-OT
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 36/14	ET-OT

Tablo 105: Metal Küpelerin Benzerleri

İşlev Analizi

Çeşitli malzemelerden üretilmiş, kulakta açılan deliğe takılan küpe, insanlık tarihi boyunca saygınlık göstergesi ve estetik amaçla kullanılmıştır (G. Köroğlu 2004: 1-5). Süslenmede kullanılan boncuk, bilezik, küpe, halhal ve benzeri takılar (amulet) ağlara göre kemik, tunç, demir gibi malzemelerden üretilmiştir. Bu tür buluntular insanlar hayattayken veya öldükten sonra kötü ruhlardan korumak, yaşarken de uğur getirmek ve süslenmek amacıyla kullanılan kişisel eşyalar olduğu

düşünülmektedir (G. Köroğlu 2004: 20; Ökse 2006: 26-28). Ayrıca metal buluntular üzerinde ve duvar resimlerinde de takı olarak betimlenmiştir (Yiğitpaşa 2016: 999).

5.1.3. Halka

Farklı kalınlıklardaki tunç çubukların bükülerek yuvarlak hale getirilip uçları açık halkalar oluşturulmuştur.

Buluntu Yerleri

Toplam beş tunç halkadan ikisi IIC:2. tabakaya ait yapı duvarında ve tabanında, ikisi de Salat Tepe IIB:3. tabakaya tarihlenen çömlek ve kuyu mezarda (M13/072/G) ele geçmiştir (Tablo 106). Bu halkalardan biri ise konteksti belli olmayan dolgu toprakta bulunmuştur.

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
346	2	L13/036-43/D	L13/0135/V/02
347	2	M13/033/T	M13/0103/V/54
345	3	M13/072/G	M13/0268/V/02
348	3	L11/070/G	L11/0140/V/05
349	-	Dolgu Toprak	M13/0270/V/01

Tablo 106: Metal Halkaların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Yaklaşık 0,2 cm. kalınlıkta ve 2-13 cm. uzunluklarındaki tel çubukların bükülerek 1-5 cm. çaplarında halkalar oluşturulmuştur. Bu halkalar iki tipe gruplandırılmıştır (Tablo 107). Bunlardan birincisi düz çubuklar bükülerek uçları açık halde bırakılan halkalar, ikicisi de düz çubukların hem kıvrılarak burguya dönüştürülmesinden sonra bükülerek ve uçları açık halde bırakılarak oluşturulan burğu biçimli halkadır.

Metal Halka (Mh)	Çizim	Çizim No.
Mh1: Yuvarlak düz halka		345-348
Mh2: Yuvarlak burğu biçimli halka		349

Tablo 107: Metal Halkaların Tipleri

Karşılaştırma

Toplam iki tipten oluşan halkaların benzerleri Erken ve Orta Tunç Çağına tarihlenen yapılarda ve mezarlarda görülmüştür (Tablo 108). Orta Tunç Çağında Orta Fırat Havzasında bulunan Lidar Höyük (Kaschau 1999: Taf. 280: 2, 326: 3) ve Kuzeybatı Suriye’de (Kilis Ovası) bulunan Oylum Höyük (Özgen vd. 2001: Abb. 17a) mezarlarında metal halkalarla birlikte pişmiş toprak kaplarda görülmüştür. Yaklaşık 0,2 cm. kalınlıklarındaki halka olarak kabul edilen eğilmiş esnek metal çubuklar Erken ve Orta Tunç Çağlarında Yukarı Dicle havzasında Hirbemerdon (Laneri vd. 2016a: 76), Kavuşan Höyük (Kozbe vd. 2003: 142) ve Üçtepe’de (Sevin 1989: 107) görülmüştür. Benzerleri Balih vadisinde Tell Chuera (Orthmann vd. 1995: 39, 128), Yukarı Habur havzasında Chagar Bazar (McMahon 2009: 211-212) ve Tell Brak’ta (Mathews vd. 1994: 185-186) Erken ve Orta Tunç Çağlarında kullanılan yapılarda ele geçmiştir.

Metal Halka (Mh)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Mh1	Lidar Höyük	I-II	Kaschau 1999: Taf. XXIII: 38; XXIV: 117	ETÇ-OTÇ
	Üçtepe	11	Sevin 1989: Res. 13/16-17	OTÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CLXXII: 252	OTÇ
	Kavuşan Höyük	VIII	Kozbe vd. 2003: Res. 4	ETÇ-OTÇ
	Chagar Bazar	1E	McMahon 2009: Pl. 83: 9-10	ETÇ-OTÇ
	Tell Brak	1-2	Mathews vd 1994: Fİg. 8	ETÇ-OTÇ
	TellChuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 19/43-44; Abb. 73/72	ETÇ-OTÇ
Mh2				

Tablo 108: Metal Halkaların Benzerleri

İşlev Analizi

Salat Tepe’de çömlek mezar (L11/070/G) içerisine cinsiyetleri belli olmayan yedi ve dört yaşlarında iki çocuk iskeletinin yanına üç minyatür kap, bir tunç halka ve bir de tunç boncuk bırakılmıştır. Tunç Çağlarında Salat Tepe ve farklı yerleşimlerde yapılardan ve mezarlardan bir ucu yuvarlatılmış diğer ucu sivriltilmiş esnek metal halkalar ele geçmiştir. Bu halkalar çeşitli süs veya alet parçası olarak değerlendirilmiştir (Ökse 2014a: 59).

5.1.4. Çan (Zil)

Metalden biçimlendirilen koni biçimli çanın içerisindeki dil, çanın kenarına çarptığında ses çıkarmaktadır.

Buluntu Yerleri

Koni biçimindeki çan Salat Tepe IIC:2. tabakaya tarihlenen çukurda ele geçmiştir (Tablo 109).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
350	1	L14/027/Ç	L14/0057/V/01

Tablo 109: Metal Çanların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Yaklaşık 2,5 cm. yükseklikte ve 3 cm. çapında koni biçimli çan üzerinde bir yere tutturmak amacıyla açıldığı düşünülen, 0,2 cm. çapında delik bulunmaktadır (Tablo 110). Bu çanın ses çıkarmasını sağlayan içerisindeki metal tokmak korozyondan dolayı erimiştir.

Metal Çan (Mç)	Çizim	Çizim No.
Mç1: Koni biçimli tutamaklı çan		350

Tablo 110: Metal Çanların Tipleri

Karşılaştırma

Bu çanın benzerine Orta Tunç Çağı'nda rastlanmamıştır (Tablo 111). Ancak günümüzde kırsal kesimlerde sürüden uzaklaşan hayvanların yerlerini belirlemede, hayvanların boyunlarına takarak kullanılır.

MetalÇan (Mç)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Mç1				

Tablo 111: Metal Çanların Benzerleri

İşlev Analizi

Bu çanın çeşitli süs eşyalarıyla birlikte bulunması ve boyutunun küçük olması akla kıyafetler üzerine tutturulan süs eşyası olarak kullanılmış olabileceğini getirmektedir. Haber vermede kullanılan çanların birçok dinde ibatede çağırma, kötü ruhları kovmada ve hastaları iyileştirmede de kullanıldığı düşünülmektedir (Büyük Larousse 1986: 2561). Metal çanların Demir Çağı'nda at koşum takımlarında kullanılmış olmasına karşın (Meydan Larousse 1986: 216), Salat Tepe'de gem, dizgin, yular, kayış gibi buluntuların olmayışı, bu tip bir işlevi olmadığını göstermektedir.

5.1.5. İğne

Salat Tepe'nin Orta Tunç Çağ tabakalarında toplam 39 metal iğne ve bu iğnelere ait başlık ve gövde parçaları bulunmuştur.

Buluntu yerleri

Metal iğne ve bu iğnelere ait parçalardan beşi yapılarda (Çiz.353, 354, 365, 375, 376), beşi yapı duvarlarında (Çiz. 368, 382-384, 386), altısı yapı tabanlarında (Çiz. 352, 366, 367, 373, 374, 389), altısı karışık buluntular içeren çukurlarda (Çiz. 351, 355, 357, 372, 380, 388) ve 17'si dolgu toprakta ele geçmiştir (Tablo 112).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
376	2	L11/010/M	L11/0014/V/01
353	4	L13/080/M	L13/0256/V/01
354	5	K12-L12/082/M	K12/0131/V/01
365	2	K13/032/M	K13/0069/V/01
375	2	K14/073/M	K14/0122/V/01
382	5	L11/037/D	L11/0191/V/01
383	3	K11/027/D	K11/0052/V/01
384	4	K11/030/D	K11/0051/V/01
368	4	L14/088/D	L14/0283/V/01
386	1	K14/052/D	K14/0174/V/02
389	3	L11/023/T	L11/0073/V/03
352	2	L12/052/T	L12/0125/V/02
373	2	L14/004/T	L14/0008/V/02
366	3	L14/046/T	L14/0076/V/01
367	3	K14/096/T	K14/0226/V/01
374	2	M13/033/T	M13/0103/V/22
380	5	L11/113/Ç	L11/0216/V/01
388	5	K12/072/Ç	K12/0118/V/01
351	4	K12/084/Ç	K12/0144/V/01
355	1	K13/020/Ç	K13/0065/V/01
357	3	K14/048/Ç	K14/0084/V/01
372	2	K14/080/Ç	K14/0178/V/01

370	-	Dolgu toprak	L11/0161/V/01
379	-	Dolgu toprak	L11/0222/V/01
364	-	Dolgu toprak	L12/0100/V/02
363	-	Dolgu toprak	L12/0229/V/02
378	-	Dolgu toprak	L12/0210/V/01
358	-	Dolgu toprak	L12/0251/V/01
381	-	Dolgu toprak	L13/0077/V/02
385	-	Dolgu toprak	K11/0048/V/01
387	-	Dolgu toprak	K12/0041/V/01
362	-	Dolgu toprak	K12/0092/V/01
377	-	Dolgu toprak	K12/0096/V/01
360	-	Dolgu toprak	K13/0127/V/01
371	-	Dolgu toprak	K13/0141/V/01
369	-	Dolgu toprak	K13/0141/V/02
361	-	Dolgu toprak	K13/0144/V/01
359	-	Dolgu toprak	K14/0076/V/01
356	-	Dolgu toprak	K14/0052/V/01

Tablo 112: Metal iğnelerin Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

İğneler baş ve gövde özelliklerine göre sivri başlı delikli iğneler, yuvarlak başlı delikli iğneler, bir yana bükülmüşbaşlı ve delikli iğneler, topuz başlı gövdeden delikli iğneler ve topuz başlı deliksiz iğneler olmak üzere beş farklı tipe gruplandırılmıştır (Tablo 113).

Bunlardan birinci tip yaklaşık 0,1 cm. kalınlığında ve 10-12 cm. uzunluğundaki sivri başlıklı delikli iğnelere oluşmaktadır. İkinci tip birinci tipe aynı ölçülerde olup yuvarlatılmış başlığıyla birinci tipten ayrılan delikli iğnelere. Üçüncü tip yaklaşık 0,2 cm. kalınlıkta ve 8 ila 10 cm. uzunluklarında bir yana bükülerek oluşturulmuş başlıklı delikli iğnelere. Dördüncü tip yaklaşık 0,2-0,3 cm. kalınlıklarında ve 7-17 cm. uzunluklarında topuz başlı gövdeden delikli iğnelere oluşmaktadır. Beşinci tip ise dördüncü tipe aynı ölçülerde olup topuz başlıklı deliksiz iğnelere oluşmaktadır.

Metal İğne (Mi)	Çizim	Çizim No.
Mi1: Sivri başlıklı delikli iğne		351-353
Mi2: Yuvarlak başlıklı delikli iğne		354-368
Mi3: Bir yana bükülerek oluşturulan delikli iğne		369-374
Mi4: Topuz başlıklı gövdeden delikli iğne		375-376
Mi5: Topuz başlı deliksiz iğne		377-389

Tablo 113: Metal iğnelerin Tipleri

Karşılaştırma

Filistin’de MÖ. 3. binde ele geçen topuz başlı iğneler İngilizce “Toggle Pin” olarak isimlendirilmiştir (Petrie 1906: 12). Salat Tepe’de ele geçen beş farklı tipteki metal iğnelerin benzerleri Tunç Çağlarında sıradan yapılarda, özel evlerde, saraylarda, tapınaklarda ve mezarlarda görülmüştür (Tablo 114). Bu iğne tipleri Yukarı Dicle Havzasında Erken Tunç Çağı I evresine tarihlenen Aşağı Salat (Akçay 2017: 68) mezarlıklarında, Üçtepe (Özfirat 2005: 28, 37), Giricano (Schachner 2002: 29, 42), Kenan Tepe (Parker ve Creekmore 2003: 21; Parker vd. 2008: 149), Hirbemerdon’da (Laneri vd. 2016b: 31; 2016a: 46, 76) Erken ve Orta Tunç Çağı tabakalarında ve Başur Höyük (Batıhan 2014: Lev. 23-24) mezarlarında ele geçmiştir.

Erken ve Orta Tunç Çağlarında Orta Dicle havzasında Nuzi (Starr 1939: 472-473) ve Ga.Sur (Starr 1939: 384) tabakalarındaki özel ev, tapınak ve saray yapılarında ele geçmiştir. Aynı şekilde Yukarı Habur havzasındaki Tell Brak (Oates ve Oates 1993: 185; Philip 1998: 116) yapılarında da ele geçmiştir. Erken ve Orta Tunç Çağlarında Balih Vadisinde Tell Chuera yapılarında (Moortgat 1965: 43; Moortgat ve Moortgat-Correns 1976: 63; Orthmann vd. 1995: 79, 128) ve Kuzeybatı Suriye'deki Tell Afis yapılarında (Giannessi 1998: 104; Venturi 1998: Fig. 14: 7), Gedikli/ Karahüyük mezarlarında (Alkım ve Alkım 1966: 17) ve Erzurum-Kars Bölümündeki Güzelova Erken ve Orta Tunç tabakalarında (Güneri 2008: 283) bulunmuştur.

Bu tip iğnelerin yayılım alanı geniştir. Batı Anadolu'daki Liman Tepe (Mangaloğlu-Votruba 2012: 141) yapılarında ve Seyitömer (Bilgen vd. 2015: 103, 142) yerleşiminde sur içinde halka ait ve sur dışında ticaret amaçlı gelenlere ait yapılarında Erken ve Orta Tunç Çağına tarihlenen tabakalarda, Batı Anadolu'daki Kaklık Mevkii'nde (Topbaş vd. 1998: Fig. 51) Erken Tunç Çağ mezarlarında ele geçmiştir. Erken Tunç Çağında Samsun İkiztepe'de (Alkım 1982: Resim 8, 23), Erken ve Orta Tunç Çağında Güney Anadolu'daki (Antalya) Bademağacı (Duru ve Umurtak 2011: 36-37, Resim 21) ve Orta Tunç Çağında Alaca Höyük (Koşay 1951: Lev. 86) kazılarında da çok sayıda örnek bulunmuştur.

Metal İğne (Mi)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Mi1	Hirbemerdon	IIB, IIIB	Laneri vd. 2016b: Pl. CXXXII: 18; 2016b: Pl. CLXXI: 237; Pl. CLXXIII: 255, 257	EBA II-MBA
	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 188; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 133	ETÇ-OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 125 R	ETÇ-OTÇ
	TellChuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 73/79	ETÇ-OTÇ
Mi2	Seyitömer	V	Bilgen vd. 2015: Fig. 188	ETÇ
	Kenantepe	D4	Parker ve Dood 2003: Şek 14D; Parker vd. 2008: 26 H	OTÇ
	Üçtepe	11	Özfirak 2005: Lev. XCIV: 1	OTÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016b: Pl. CLXXI: 238	OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 144d-e	OTÇ-GTÇ
	Giricano	A-C	Schachner 2002: Abb. 18: c	GTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 125 S	ETÇ-OTÇ
	TellChuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 36/19	ETÇ-OTÇ
Mi3	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016b: Pl. CLXXI: 239; Pl. CLXXIII: 256	MBA

Metal İğne (Mi)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
	İkiztepe	III	Alkım 1982: Res. 23	ETÇ II-III
	Gedikli (Karahüyük)	II-III	Alkım ve Alkım 1966: Res/Fig. 37: Gk/ 214-215	ETÇ-OTÇ
	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 188; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 133	ETÇ-OTÇ
	Tell Afis	15-16	Venturi 1998: Fig. 14:6-8	OTÇ
	Tell Brak	1-2	Philip 1998: Fig. 144	ETÇ-OTÇ
	Başur Höyük	Mezar	Batıhan 2014: Lev. 23-24	ETÇ
	Aşağı Salat	I	Akçay 2017: Fig. 15:13-15	ETÇ
	Seyitömer	V	Bilgen vd. 2015: Fig. 188	ETÇ
Mi4	Kaklık Mevkii	8 (mezar)	Topbaş vd. 1998: Fig. 51: 121	ETÇ II
	Gedikli (Karahüyük)	II-III	Alkım ve Alkım 1966: Res/Fig. 36: Gk/ 202-204; : Res/Fig. 37: Gk/ 222-223	ETÇ-OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 125 T	ETÇ-OTÇ
	Gricano	A-C	Schachner 2002: Abb. 31: a	OTÇ
	TellChuera	Mitanni	Moortgat ve Moortgat- Correns 1976: Abb. 26; Orthmann vd. 1995: Abb. 36/16-18	OTÇ
	Güzelova	BI	Güneri 2008: Resim 15	ETÇ-OTÇ
	Gözlükule		Goldman 1956: 431/222	OTÇ
	İkiztepe	I	Alkım 1982: Res. 8	ETÇ
Mi5	Seyitömer	V	Bilgen vd. 2015: Fig. 188	ETÇ
	Bademağacı	I-II	Duru ve Umurtak 2011: Res 21	ETÇ-OTÇ
	Gedikli (Karahüyük)	II-III	Alkım ve Alkım 1966: Res/Fig. 35: Gk/ 213, 217-219	ETÇ-OTÇ
	Alacahöyük		Koşay 1951: Lev. 86	OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 144f	OTÇ-GTÇ
	Üçtepe	10	Özfirak 2006: Lev. CVII: 1	GTÇ
	Ga.Sur/Nuzi		Starr 1937: Pl. 63 E	ETÇ-OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 122 U	ETÇ-OTÇ
	TellChuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 73/75; Moortgat 1965: Abb. 30	ETÇ-OTÇ

Tablo 114: Metal iğnelerin Benzerleri

İşlev Analizi

İğnelerin uzunluğu, kalınlığı ve delik yapısı, kullanım amaçlarının tahmin edilmesinde dayanak oluşturur. Birinci ve ikinci tipteki iğneler boyu ve kalınlığı itibariyle dikiş işlemine uygun olduğu için, dikiş iğnesi olarak kullanılmış olmalıdır.

Salat Tepe’de çeşitli yapılarda boynundan bükülmüş, topuz başlı deliksiz ve gövdeden delikli iğneler, benzerlerinin bulunduğu kazı alanlarında yerleşimlerde ve yoğunlukla mezarlarda ele geçmiştir. Bu tip iğnelerin başlı oluşu ve kalınlığı, bunların dikiş işlemlerine uygun olmadığını, kıyafetleri süslenmede kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir (Sevin 1989: 392). MÖ. 3. binde Mari’deki mobilya

kakmaları üzerindeki betimlemelere göre topuz başlı deliksiz veya gövdeden delikli iğneler, parçalı kıyafetleri tutturmada kullanılmıştır (Charvat 1976: Pl. 1:1). Gedikli-Karahöyük mezarlarında iskeletlerin göğüs kısımlarında ele geçen bu iğnelerin iskeletlerin sarıldığı bezleri tutturmada kullanılmış olabileceği de öne sürülmüştür (Alkım ve Alkım 1966: 17). Kanımızca bu iğneler, cesedin kıyafetiyle gömülmesi nedeniyle iskeletlerin üzerinde bulunmaktadır.

5.1.6. Diğer Süsleme Parçaları

Süslemede kullanılan metal buluntular tam olarak tanımlanamadığı için toplam on parça bu başlık altında değerlendirilmektedir.

Buluntu yerleri

Toplam on süslenme parçasından ikisi Salat Tepe IIB:4. tabakaya tarihlenen bir yapıda ve karışık malzeme içeren bir çukurda ele geçmiştir (Tablo 115). Salat Tepe IIB:3. tabakaya ait çömlek mezarda bebek iskeletiyle birlikte spiral biçimli (Ökse 2014a: 54, Resim 3-6), kuyu mezarda 18-30 yaşlarında yetişkinlerin yanına ucu bükülmüş yaprak biçimli süs eşyası bırakılmıştır (Ökse 2014a: 50-52, Resim 3-6). Üçü Salat Tepe IIC: 2. tabakaya ait yapı tabanından ve üçü de tabakası belli olmayan dolgu topraktan ele geçmiştir.

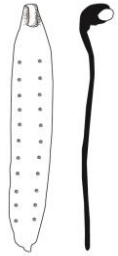
Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
397	4	K12/053/M	K12/0102/V/02
395	2	L12/055/T	L12/0134/V/01
394	2	M13/033/T	M13/0103/V/57
398	2	M13/034/T	M13/0095/V/03
390	3	L11/066/G	L11/0132/V/06
393	3	M13/072/G	M13/0268/V/01
399	4	K14/131/Ç	K14/0235/V/01
392	-	Dolgu toprak	L11/0174/V/03
396	-	Dolgu toprak	L11/0221/V/01
391	-	Dolgu toprak	K11/0007/V/01

Tablo 115: Metal Diğer Süsleme Parçalarının Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Metalden 0,3 cm. kalınlıktaki telin her iki ucunun kıvrılarak spiral şekli verilmesi ve telin ortadan bükülüp yan yan spiraller (çift sarmal) getirilmesiyle biçimlendirilen süs eşyası 1,8x1,7 cm. ölçüleriyle son halini almıştır. Bir ucu bükülmüş üzerinde çok sayıda delik bulunan yaprak biçimli süsleme parçalarının

yanı sıra farklı boyutlarda ve biçimlerde korozyonlaşmış süsleme parçaları da bulunmaktadır. Böylece toplamda on parçadan oluşan diğer süs eşyaları, iki tipte gruplandırılmıştır (Tablo 116).

Metal Süs Parçaları (Msp)	Çizim	Çizim No.
Msp1: İki ucunu bükerek oluşturulmuş spiral biçimli parça		390
Msp2: Düz veya uçları bükülmüş yaprak biçimli parça		391-399

Tablo 116: Metal Diğer Süsleme Parçalarının Tipleri

Karşılaştırma

Farklı biçimlerdeki süs parçaları bir çok yerleşimde görülmüştür (Tablo 117). Uçları bükülmüş yaprak biçimli süslenme parçalarının benzerleri Yukarı Dicle havzasında Hirbemedon'un (Laneri vd. 2016a: 76-77) Orta Tunç Çağına tarihlenen çukurlarında ve Orta Fırat havzasında Lidar Höyük (Kaschau 1999: 107-108) Orta ve Geç Tunç Çağı mezarlarında ele geçmiştir. Ziyaret Tepe'de savaşçıların kullandığı zırhları süslemede kullanılmış olabilecek benzer parçalara Orta ve Geç Tunç Çağı mezarlarda rastlanmıştır (Matney vd. 2007: 47). Yukarı Habur havzasında bulunan Tell Brak'ta (Oates ve Oates 1993: 185) Erken ve Orta Tunç Çağı yapılarında, kuzeybatı Suriye'deki Tall Munbaqat Erken Tunç Çağı yapılarında (Czichon ve Werner 1998: 128) rastlanmıştır.

Metal Süs Parçası (Msp)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem/Tarih
Msp1	Tall Munbaqa		Czichon ve Werner 1998: 128	ETÇ
	Tell Brak	HH (1-2)	Oates ve Oates 1993: Fig. 13	ETÇ-OTÇ
	Ziyaret Tepe	E/5 (BBB)	Matney ve diğ. 2007: Fig. 21	OTÇ-GTÇ
Msp2	Hirbemedon	IIIB	Laneri vd. 2016a:CLXXII: 245-247	OTÇ

Tablo 117: Metal Diğer Süsleme Parçalarının Benzerleri

İşlev Analizi

Salat Tepe’de çömlek mezardan (L11/066/G) spiral biçimindeki süs parçasıyla birlikte kolye taneleri olabilecek kireçtaşı ve hayvan kabuğu boncuklar da ele geçmiştir. Bunlar büyük olasılıkla kişinin hayattayken süs eşyası olarak kullandığı ve mezarına yatırılırken de üzerinde taşıdığı süs eşyalarıdır. Bu boncuklarla birlikte ele geçen spiral biçimli metal tel dekolye tanelerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Tell Brak’ta (Oates ve Oates 1993: 185) metal parçalar altın, gümüş, taş gibi malzemelerden biçimlendirilmiş buluntularla birlikte ele geçtiği için süslenmede kullanılmış olabileceği daha mantıklı gelmektedir. Yapılarda ele geçen çeşitli boyutlarda ve kalınlıkta metal parçalar bazı aletlere veya takı malzemelerine ait olabilir. Salat Tepe’de ele geçen bazı metal parçaları, Ziyaret Tepe’de zırh parçası olarak değerlendirilen parçalara benzemektedir (Matney vd. 2007: 47). Ayrıca kenarlarında delikler bulunan metal parçaların giysilere tutturularak süs amaçlı ya da koruyucu nitelikte kullanılmış olabilir (Ekici 2011: 94; Yiğitpaşa ve Yılmaz 2019: 281-282).

5.2. ALETLER

Metalden yapılmış aletler bıçak, orak, sap ve sap dili parçası olmak üzere üç gruba ayrılmıştır.

5.2.1. Bıçak (Hançer)

Çeşitli biçimlerde genellikle metalden biçimlendirilmiş kesme işlerinde kullanılan aletlerdendir.

Buluntu Yeri

Korozyona uğramış bıçak parçaları Salat Tepe IIB:4. tabakasına tarihlenen bir yapıdan ve geç dönemde açılıp Tunç Çağı’nda kullanılan çukurdan ele geçmiştir (Tablo 118).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
400	4	K14/136/M	K14/0237/V/12
401	4	K12/066/Ç	K12/0091/V/01

Tablo 118: Metal Bıçakların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Kesici aletlerden olan bıçak parçaları yaklaşık 13,7 cm. uzunlukta, 1-2 cm. genişlikte ve 0,3 cm. kalınlığında, keskin omuzlu, çift perçin delikli yassı kısa saplıdır. Tek tip altında değerlendirilen iki bıçak parçasından birinin biçimi belirlenirken, diğeri yoğun korozyona uğramış kırık bir parçadır (Tablo 119).

Metal Bıçak (Haçer)(Mbç)	Çizim	Çizim No.
Mbç1: Yaprak biçimli, keskin omuzlu perçinli bıçak (Haçer)		400-401

Tablo 119: Metal Bıçakların Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe'den ele geçen bıçak parçalarının benzerleri farklı bölgelerde ele geçmiştir (Tablo 120). Yukarı Dicle havzasında Orta Tunç Çağı'nda Hirbemerdon'da (Laneri vd. 2016a: 77-78) ve Kenantepe'de (Parker vd. 2009: 134) mezarlarda rastlanmıştır. Ziyaret Tepe'de (Matney vd. 2007: 47) Geç Tunç Çağına tarihlenen örnekler, Nuzi (Starr 1939: 470) yapılarında ve Ga.Sur (Starr 1939: 384-385) mezarlarında Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen örnekler ele geçmiştir.

Erken Tunç Çağı örnekleri Yukarı Fırat havzasında Şemsiyetepe'de (Darga 1986: 158) dolgu toprakta, Antalya Bademağacı'nda (Duru ve Umurtak 2011: 36-37, Resim 21) bulunmuştur. Erken ve Orta Tunç Çağlarında Batı Anadolu'daki Seyitömer (Bilgen ve Bilgen 2015: 103: Fig. 118) yapılarında ve Samsun İkiztepe'de (Bilgi 1986: 149-150) mezarlarda da görülmüştür. Erzurum-Kars Bölümündeki Pulur'da Orta Tunç Çağı mezarından ele geçmiştir (Koşay ve Vary 1964: Lev. XCVI/1-3).

Bıçak (Haçer) (Mbç)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Mbç1	İkiztepe	A, D	Bilgi 1986: Res. 10	ETÇ
	Şemsiyetepe	IIIB	Darga 1986: Res 5c	ETÇ

Bıçak (Haçer) (Mbç)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
	Bademağacı	I-II	Duru ve Umartak, 2011: Res. 21	ETÇ
	Seyitömer	IV	Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 118	ETÇ-OTÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CLXXII: 250	OTÇ
	Kenantepe	D4	Parker vd. 2009: Fig. 18 B	OTÇ
	Ziyaret Tepe	E/5 (BBB)	Matney vd. 2003: Fig. 12	GTÇ
	Ga.Sur		Starr 1937: Pl. 55 V, X, 62 E	ETÇ-OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 125 KK	ETÇ-OTÇ

Tablo 120: Metal Bıçakların Benzerleri

İşlev Analizi

Metal bıçak sapı sivri şekilde devam edip bu kısma ahşap takarak kullanılmış olabilir. Yapılarda ve mezarlarda ele geçen bıçak gibi kesici aletleri insanlar savaşta, avlanmada, korunmada ve bir şeyleri parçalamada kullanmış olmalıdır.

5.2.2. Orak

Metalden biçimlendirilmiş tarım aletlerinden olan kavisli üç orak parçası, yapılarda ele geçmiştir.

Buluntu yerleri

Metal orak parçaları Salat Tepe IIB:4. tabakaya tarihlenen yapılarında ve çukurlarda ele geçmiştir (Tablo 121).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
403	4	K14/136/M	K14/0237/V/01
404	4	M13/054/M	M13/0263/V/01
402	4	K13/056/Ç	K13/0160/V/01

Tablo 121: Metal Orakların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Metal orak parçaları yaklaşık 7-14 cm. uzunluklarda 2-3 cm. genişliklerde ve 0,3-4 cm. kalınlıklardadır. Hafif içe kavisli, iç kısımları ince ve keskin biçimlendirilmiş orağın sap, uç ve gövde kısımlarına ait parçalar tek tip altında değerlendirilmiştir (Tablo 122).

Metal Orak (Mo)	Çizim	Çizim No.
Mo1: İçe kavisli, iç kısmı ince ve keskin biçimli orak		402-404

Tablo 122: Metal Orakların Tipleri

Karşılaştırma

Bitkilerin biçilmesinde tarım aleti olarak kullanılan orakların benzerlerine Anadolu ve Mezopotamya’da rastlanmıştır (Tablo 123). Batı Anadolu’daki Seyitömer’de (Bilgen ve Bilgen 2015: 103: Fig. 117) Orta Tunç Çağı, Liman Tepe’de (Mangaloğlu-Votruba 2012: 141) Geç Tunç Çağı yapılarında rastlanmıştır. Orta Dicle havzasında Nuzi’de (Starr 1939: 471-472) Erken ve Orta Tunç Çağları boyunca kullanılan tapınak, saray ve özel evlerde ele geçmiştir. Erzurum-Kars Bölümündeki Güzelova Orta Tunç (Güneri 2008: 283) ve Karaz’da Orta ve Geç Tunç Çağı tabakalarında (Koşay 1973: 35) bulunmuştur.

Metal Orak (Mo)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Mo1	Seyitömer	IV	Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 117	OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 124 C-E	ETÇ-OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 144g	OTÇ-GTÇ
	Güzelova	BIII	Güneri 2008: Resim 16-19	OTÇ
	Karaz		Koşay 1973: Lev. 184/AL	OTÇ-GTÇ

Tablo 123: Metal Orakların Benzerleri

İşlev Analizi

Farklı boyutlardaki ay şeklinde biçimlendirilen oraklar benzerlerine bakılarak bu aletlerin daha keskin olan iç kısımlarıyla bitkisel ürünleri biçmede veya kesmede kullanılmış olabilen tarım aletlerindedir. Oraklara bitkilerin biçilmesini kolaylaştıran ahşap saplar takılarak yakın zamana kadar bazı bölgelerde kullanıldığı düşünülse de günümüzde artık çok seyrek kullanılmaktadır.

Salat Tepe’de ele geçen orak benzerleri Nuzi (Starr 1939: 471-472) tapınaklarında, saraylarında ve özel evlerinde yoğun bir şekilde ele geçmiştir. Metal

orakların bu tip yapılarda ele geçmiş olması bu tür tarım aletlerinin ritüel amaçlıda kullanılmış olabileceğini göstermektedir.

5.2.3. Sap ve Sap Dili Parçası

Tunçtan biçimlendirilmiş bir sap parçası ile sap dili parçası, alet parçaları olarak değerlendirilmiştir.

Buluntu yerleri

Sap parçası (K14/0237/V/14) Salat Tepe IIB:4. tabakaya tarihlenen yapıda ele geçmiştir. Sap dili parçası (M13/0268/V/04) Salat Tepe IIB:3. tabakaya ait kuyu mezarda ele geçmiştir (Tablo 124).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
405	4	K14/136/M	K14/0237/V/14
406	3	M13/072/G	M13/0268/V/04

Tablo 124: Metal Sap ve Sap Dili Parçalarının Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Tek tip altında değerlendirilen alet parçalarından birincisi 5 cm. uzunlukta 4 cm. çapında ve 0,4 cm. kalınlıkta boru biçiminde bir sapa ait olmalıdır (Tablo 125). Sap dili olduğu düşünülen ikincisi parça 1,5 cm. uzunlukta, 0,6 cm. genişlikte ve 0,3 cm. kalınlıkta olup, bir yüzeyi düz diğer yüzeyi bombeli biçimlendirilmiştir.

Metal Sap ve Sap Dili Parçası (Mssdp)	Çizim	Çizim No.
Mssdp1: Sap ve Sap dili parçası		405-406

Tablo 125: Metal Sap ve Sap Dili Parçalarının Tipleri

Karşılaştırma

Metal sap dili parçası kuyu mezardaki (M13/072/G) iskeletlerin üzerinde ele geçmiştir. Bu sap dili parçası kuyu mezar içerisinde bulunan tunç yaprak ya da halkanın parçası da olabilecektir (Ökse 2014a: 50). Benzerleri Orta Fırat havzasında

Lidar Höyük (Kaschau 1999: Taf. XXIV: 117, 169) Orta Tunç Çağı mezarlarında ele geçmiştir (Tablo 126).

Metal Sap ve Sap Dili Parçası (Mssdp)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Mssdp1	Lidar Höyük	I-II	Kaschau 1999: Taf. XXIV: 117, 169	OTÇ

Tablo 126: Metal Sap ve Sap Dili Parçalarının Benzerleri

İşlev Analizi

Metalden biçimlendirilmiş iki parçadan biri sap, diğeri sap dili parçası olarak değerlendirilmiştir. Bu iki buluntunun biçim ve özelliğine göre Salat Tepe’de ele geçen örnek, tarım aleti veya silah parçası olabilir. Sap dili parçasının boyutunun küçük olması ve bir yüzeyinin düz diğeri yüzeyinin bombeli olması, sapın alete veya silaha sabitlenmesini sağlamış görünmektedir.

5.3. SİLAHLAR

Metal silahlar; balta ve mızrak ucu olarak gruplandırılmıştır. Az sayıdaki silahlardan baltalar alet olarak da kullanılmış olabilir.

5.3.1. Balta

Salat Tepe’de Orta Tunç Çağı’na tarihlenen bir metal balta ele geçmiştir.

Buluntu yerleri

Metal balta Salat Tepe IIB:4. tabakaya tarihlenen bir yapıda ele geçmiştir (Tablo 127).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
407	4	K14/136/M	K14/0237/V/13

Tablo 127: Metal Baltaların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Metal balta yaklaşık 9,6 cm. uzunlukta, 3-4 cm. genişlikte ve 0,1-2 cm. kalınlıkta olup, sapından ucuna doğru genişleyen yassı biçimdedir (Tablo 128).

Metal Balta (Mbt)	Çizim	Çizim No.
Mbt1: Sapından ucuna doğru genişleyen ve incelen balta		407

Tablo 128: Metal Baltaların Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de ele geçen tunç baltanın benzerlerine Orta Dicle havzasında Erken ve Orta Tunç Çağı’na tarihlenen Ga.Sur (Starr 1939: 385) mezarlarında, Antalya Bademağacı’nda (Duru ve Umurtak 2011: 36-37, Resim 21) yapılarında rastlanmıştır (Tablo 129). Batı Anadolu’daki Seyitömer’de (Bilgen ve Bilgen 2015: 102: Fig. 114) Orta Tunç Çağı’na tarihlenen yapılarında ele geçmiştir.

Metal Balta (Mbt)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Mbt1	Ga.Sur/Nuzi		Starr 1937: Pl. 55 W, 56 C	ETÇ-OTÇ
	Bademağacı	I-II	Duru ve Umurtak, 2011: Res. 21	ETÇ-OTÇ
	Seyitömer	IV	Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 114	OTÇ

Tablo 129: Metal Baltaların Benzerleri

İşlev Analizi

Bir tarafı korunmuş ve ortadan ikiye kırılmış, çift taraflı balta olduğu düşünülmektedir. Çift taraflı olduğu düşünülen 10 cm. uzunluğundaki baltanın kırık olan kısmının da korunmuş kısmı gibi keskin bir ağza sahip olduğu düşünülmektedir. Ayrıca baltanın ölçülerine göre sap deliğinin küçük çapta olması, baltanın sapının da metal olduğu düşündürmektedir. Kabaca odun, tahta, ot gibi malzemelerin kesiminde kullanılmış olabilir. Ayrıca Orta Dicle havzasındaki Ga.Sur’da mezarda (Starr 1939: 385) ve Kuzeybatı Suriye’deki (Kilis Ovası) Oylum Höyük’te sıkıştırılmış taban altında ele geçen, daha yumuşak malzeme olan bakırdan yapılan baltaların ritüel amaçlı kullanılmış olabileceği öne sürülmüştür (Engin 2011: 19-20).

5.3.2. Mızrak Ucu

Salat Tepe’de Orta Tunç Çağı’na tarihlenen metal mızrak uçlarından biri çukurdan diğeri dolgu topraktan ele geçmiştir.

Buluntu yerleri

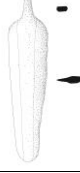
Metal mızrak uçlarından küçük boyutlu (minyatür) olan (M13/0098/V/01) geç dönemlerde açılan ve Tunç Çağlarında da kullanıldığı düşünülen karışık malzemeler içeren çukurda ve diğeri dolgu toprakta ele geçmiştir (Tablo 130).

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
408	1	M13/028/Ç	M13/0098/V/01
409	-	Dolgu toprak	K14/0136/V/01

Tablo 130: Metal Mızrak Uçlarının Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Mızrak uçlarından biri minyatür bir mızrak modeli, diğeri söğüt yaprağı biçimli mızrak ucu olmak üzere iki farklı tip olarak değerlendirilmiştir (Tablo 131). Küçük mızrak modeliyaprak biçimli, 5 cm. uzunlukta ve 2 cm. genişlikte, yuvarlatılmış omuzlu ve yuvarlak namluludur. Söğüt yaprağı biçimli mızrak ucu ise 9,3 cm. uzunlukta ve 1,8 cm. genişlikte, yuvarlatılmış omuzlu ve yuvarlak namluludur.

Metal Mızrak Ucu (Mmu)	Çizim	Çizim No.
Mmu1: Küçük yaprak biçimli yuvarlak omuzlu ve namlulu prototip mızrak modeli		408
Mmu2: Söğüt yaprağı biçimli yuvarlak omuzlu ve namlulu mızrak ucu		409

Tablo 131: Metal Mızrak Uçlarının Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe'de çukurda ele geçen, savaşçı olarak betimlenen heykelciğin elinde tuttuğu tunçtan yapılmış namlulu bir mızrak modelidir (Ökse 2020: 159-160). Benzer mızrak modelleri Anadolu'da Tunç Çağlarında geniş bir alana yayılan Hurri-Hitit kültürlerine ait figürlerin parçalarıdır (Tablo 132). Salat Tepe'de ele geçen mızrak modelinin takıldığı düşünülen figürün Batı Anadolu'daki Troya (Mellink ve Strahan 1998: 142-147) ve İstanbul Küçük Çekmece Gölü kenarında bulunan Bathonia

(Aydingün 2013: 2-8) kazılarında ele geçen, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde (Darga 1992: 36-37) korunan, Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlendirilen figürinlere benzediği öne sürülmüştür (Ökse 2020: 160, fig. 5).

Yukarı Dicle havzasında Giricano'da (Schachner 2002: 29) Geç Tunç Çağı'na tarihlenen yapılara ait dolgu toprakta, Orta Dicle havzasında Nuzi'de (Starr 1939: 474) Erken ve Orta Tunç Çağlarında kullanılan yapılarda benzer şekilde biçimlendirilmiş söğüt yaprağı biçimli mızrak uçları bulunmuştur. Diğer benzerleri Samsun İkiztepe'de Erken Tunç Çağı (Bilgi 1986: 149-151) mezarlarında, Antalya'da Bademağacı (Duru ve Umurtak 2011: 36-37, Resim 21) Erken ve Orta Tunç Çağ yapılarında görülmüştür.

Metal Mızrak Ucu (Mmu)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
Mmu1	Giricano	06: A-C	Schachner 2002: Abb. 18: b	GTÇ
Mmu2	İkiztepe	Tepe I (A, D)	Bilgi 1986: Res 6	ETÇ
	Bademağacı	I-II	Duru ve Umurtak, 2011: Res. 21	ETÇ-OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 125 M	ETÇ-OTÇ

Tablo 132: Metal Mızrak Uçlarının Benzerleri

İşlev Analizi

Salat Tepe'de ele geçen küçük boyutta yaprak biçimli mızrak modelinin bulunduğu mekânda tunçtan yapılmış kalkan modeli, bir insan bacağı ve toynak ele geçmesi ve bunların boyutlarının birbirine yakın olmasından dolayı, benzer örneklerden yola çıkılarak mızrak modelinin bir figürin tarafından taşındığı öne sürülmüştür (Ökse 2020: 160). Bu heykelcik tamamlanmış halde düşünüldüğünde bir elinde kalkan diğer elinde ileri doğru hamle yapmış mızrak tutan savaşçı veya tanrı tasviri olabilir. Nuzi yapılarında muhtemelen sapları olan benzer mızrak uçları savunma amaçlı kullanılmış olabilir (Starr 1939: 473-474).

ALTINCI BÖLÜM

6. KEMİK VE DENİZ KABUĞU BULUNTULAR: KONUM, TİPOLOJİ, KARŞILAŞTIRMA, İŞLEV ANALİZİ

Hayvan kabuğu ve kemik buluntular kullanım amaçlarına göre boncuk (süs eşyası), dokuma gereçleri, çetele ve işlenmiş kemik parçaları olmak üzere üç ana gruba ayrılmıştır. Süs amacıyla kullanıldığı düşünülen kemik boncukların yanı sıra hayvan kabuğundan biçimlendirilmiş boncuklar da bulunmaktadır.

6.1. SÜS EŞYALARI (BONCUK)

Süs eşyalarını oluşturan boncukların yedisi hayvan kabuğundan, biri kemikten biçimlendirilmiştir. Hayvan kabuğundan üretilmiş buluntular sadece boncuklardan ibarettir.

Buluntu Yerleri

Hayvan kabuğundan biçimlendirilmiş boncuklardan biri Salat Tepe IIB:4. tabakasına ait bir yapıda, beşi IIB:3. tabakasına tarihlenen mezarda ve biri de tabakası belli olamayan dolgu toprakta ele geçmiştir (Tablo 133). Hayvan kemiğinden biçimlendirilen bir boncuk (M13/0042/Q/01) tabakası belli olmayan dolgu toprakta bulunmuştur.

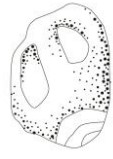
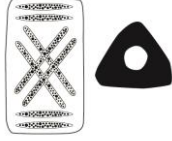
Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
416	4	K14/136/M	K14/0237/J/06
413	3	L11/066/G	L11/0132/J/07
412	3	L11/066/G	L11/0132/J/08
410	3	L11/066/G	L11/0132/J/10
411	3	L11/066/G	L11/0132/J/11
415	3	L11/066/G	L11/0132/J/09
414	-	Dolgu Toprak	K13/0127/J/02
417	-	Dolgu Toprak	M13/0042/Q/01

Tablo 133: Kemik Boncukların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Çeşitli şekil ve büyüklüklerde hayvan kabuğu boncuklar yaklaşık 1-1,5 cm. ölçülerindedir. Sarmal salyangoz kabuğu üzerine ip takılması için bir veya iki delik açılmıştır.

Hayvan kemiğinden yaklaşık 1,5 cm. uzunlukta 0,9 cm. genişlikte üçgen prizma şeklinde biçimlendirilmiştir. Bu boncuk iki paralel yiv arasında iç içe iki çapı işareti ile bezenmiştir. Hayvan kabuğu boncuklar birinci tipi, hayvan kemiği boncuk ikinci tipi oluşturmaktadır (Tablo 134).

Hayvan Kabuğu Boncuk (Hkbc) Hayvan Kemiği Boncuk (Hkb)	Çizim	Çizim No.
HKbc1: Sarmal salyangoz kabuğu boncuk		410-416
HKb1: X biçimli ve paralel yivler bulunan üçgen prizma boncuk		417

Tablo 134: Kemik Boncukların Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe IIB:3. tabakasından ele geçen boncukların benzerleri bazı yerleşimlerde görülmüştür (Tablo 135). Orta Tunç Çağı'na tarihlenen Orta Fırat havzasında bulunan Samsat Höyük (N. Özgüç 2009: Resim 307) yapılarında ve Lidar Höyük (Kaschau 1999: Taf. XXIV: 124,158) mezarlarında görülmüştür.

Diğer benzerleri İç Batı Anadolu'daki Seyitömer (Bilgen vd. 2015: 142, Fig. 161; Bilgen ve Bilgen 2015: 108: Fig. 123) Orta Tunç Çağı yapılarında ele geçmiştir. Erken Tunç Çağı'nda Balih Vadisinde bulunan Tell Bi'a (Strommenger ve Kohlmeyer 1998: Taf. 120: 6, 146: 8) mezarlarında, Erken ve Orta Tunç Çağlarında Tell Chuera (Orthmann vd. 1995: 40) yapılarında ele geçmiştir. Orta Fırat'taki Tall Munbaqa (Czichon ve Werner 1998: Taf. 126) mezarlarında ele geçmiştir.

Hayvan Kabuğu Boncuk (Hkbc) Hayvan Kemiği Boncuk (HKb)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
HKbc1	TellBi'a		Strommenger ve Kohlmeyer 1998: Taf. 120: 6, 146: 8	ETÇ
	Seyitömer	IV	Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 123	OTÇ
	Lidar Höyük	I-II	Kaschau 1999: Taf. XXIV: 124, 158	OTÇ
	Samsat Höyük	XIV	Özgüç 2009: Res. 307	OTÇ
	Tall Munbaqa		Czichon ve Werner 1998: Taf. 119, 158	OTÇ
	Tell Chuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 22/62-63; Moogart 1960b: Abb. 34	ETÇ-OTÇ
HKb1	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 161; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 123	ETÇ-OTÇ

Tablo 135: Kemik Boncukların Benzerleri

İşlev Analizi

Hayvan kabuğu boncuklar bebek iskeleti bulunan çömlek mezar içerisinde kireç taşı ve metal boncuklarla birlikte bulunmuştur. Çeşitli malzemelerden biçimlendirilmiş boncukların koruyuculuğuna inanıldığı için Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen mezarlara bırakılmıştır (Ökse 2006: 26-28). Mezarlarda ele geçen boncukların kişinin hayattayken kullandığı bir kolyenin tanesi olabileceği veya kıyafete tutturularak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

6.2. DOKUMA GEREÇLERİ

Dokuma ve dikiş işlemlerinde kullanılan gereçler hayvan kemiğinden biçimlendirilmiş ağırşak, iğne ve bızlardan oluşmaktadır. Bunların kullanım alanları ve kullanım yöntemleri, günümüzdeki benzer malzemeyle karşılaştırılarak tahmin edilmektedir.

6.2.1. Ağırşak

Hayvan kemiğinden biçimlendirilmiş ağırşaklar, iplerin bükülmesini sağlamak için iğlere takılarak kullanılmaktadır (Bahn 2001: 271-272).

Buluntu yerleri

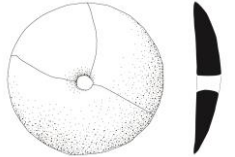
Hayvan kemiğinden biçimlendirilmiş ağırşak Salat Tepe IIC:2. tabakasına tarihlenen yapı duvarında ele geçmiştir (Tablo 136)

Çiz. No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
418	2	K14/072/D	K14/0182/Q/01

Tablo 136: Kemik Ağırşakların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Kemik ağırşak yaklaşık 3,2 cm. çapında, 0,5 cm. kalınlıktadır ve ortasında 0,2 cm. çapında delik bulunmaktadır. Bir yüzeyi düz diğer yüzeyi bombeli biçimlendirilen ağırşak bezemesizdir (Tablo 137).

Hayvan KemiğiAğırşak (HKaş)	Çizim	Çizim No.
HKaş1: Tek delikli konik formlu ağırşak		418

Tablo 137: Kemik Ağırşakların Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe'de ele geçen bir yüzeyi düz diğer yüzeyi bombeli ağırşağın benzerlerine Yukarı Dicle havzasında Hirbemerdon Erken Tunç Çağı tabakasında (Laneri 2014: 343) ve Üçtepe Geç Tunç Çağı tabakasında (Özfırat 2005: Lev. CVII: 3) rastlanmış, Orta Dicle havzasında yer alan Nuzi'de (Starr 1939: 388) Erken ve Orta Tunç Çağlarında kullanılan yapılarda ele geçmiştir (Tablo 138)

Hayvan KemiğiAğırşak (HKaş)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem/Tarih
HKaş1	Hirbemerdon	IIB	Dallai 2016: Pl. CXXXII: 11	ETÇ II
	Üçtepe	10	Özfırat 2005: Lev. CVII: 3	GTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 127 FF	ETÇ-OTÇ

Tablo 138: Kemik Ağırşakların Benzerleri

İşlev Analizi

Salat Tepe'de ele geçen pişmiş toprak ve taş ağırşaklar gibi, hayvan kemiğinden biçimlendirilmiş ağırşaklar da için alt kısmına takılarak düzenli

dönmesini sağlayarak iplerin bükülmesinde kullanılmıştır. Tarih boyunca kirmen ve iğle birlikte kullanılan ağırşaklar yerleşik ve göçebe topluluklar tarafından kullanılmıştır (Eren 1999: 245-246, Gülensoy: 2007: 527; Ökse 2017e: 175-176).

6.2.2. İğne

Salat Tepe’de dokumada ve dikişte kullanıldığı düşünülen toplam on bir iğnenin üçü sağlam, sekizi kırık halde ele geçmiştir.

Buluntu yerleri

Hayvan kemiğinden biçimlendirilmiş iğneler Salat Tepe IIA:5, IIB:4-3 ve IIC:2 tabakalarında ele geçmiştir. Bunlardan biri yapıda, ikisi yapı duvarında, ikisi çukurda ve beşi karışık dolgu toprakta bulunmuştur (Tablo 139). İğnelere biri (Çiz. 423) Demir Çağ’a tarihlenen çukur evin (M13/030/Ç) dolgusuna karışmış Orta Tunç Çağı malzemesi ile birlikte ele geçmiştir (Ökse ve Çetinkaya *Baskıda* Böl. 3).

Çizim No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
428	5	L12/092/M	L12/0253/Q/01
427	4	L12/075/D	L12/0282/Q/01
421	2	K12/015/D	K12/0066/Q/01
424	2	K14/078/Ç	K14/0151/Q/03
429	3	K14/102/Ç	K14/0208/Q/01
423	1	M13/030/Ç	M13/0113/Q/01
420	-	Dolgu Toprak	L11/0052/Q/01
425	-	Dolgu Toprak	L11/0210/Q/01
419	-	Dolgu Toprak	L13/0169/Q/01
422	-	Dolgu Toprak	K12/0115/Q/02
426	-	Dolgu Toprak	K12/0119/Q/01

Tablo 139: Kemik İğnelerin Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Hayvan kemiğinden biçimlendirilmiş iğneler dört tipe ayrılmıştır. Birinci tip yaklaşık 7-10 cm. uzunluklarda, silindir biçimli ve bezemesiz, ikinci tip yaklaşık 6-7 cm. uzunlukta, başlığına iç içe iki çarpıkazınmış silindir gövdeli iğnelerdir. Kırık oldukları için tam ölçüleri bilinmeyen üçüncü tip iğneler yuvarlak başlıklı ve silindir gövdeli, dördüncü tip de diğerlerine göre daha kaba işlenmiş olup, düz ya da köşeli başlıdır (Tablo 140).

Hayvan Kemigi İğne (HKi)	Çizim	Çizim No.
HKi1: Silindirik biçimli iğne		419-423
HKi2: Silindirik biçimli, Başında paralel ve X şeklinde yivler bulunan iğne		424
HKi3: Yuvarlak başlıklı iğne		425-427
HKi4: Düz köşeli başlıklı iğne		428-429

Tablo 140: Kemik İğnelerin Tipleri

Karşılaştırma

Kemik iğnelerin yayılım alanı geniştir (Tablo 141). Salat Tepe’de çeşitli yapılarda ele geçen kemik iğnelerin benzerlerine Yukarı Dicle havzasında Üçtepe (Özfirat 2005: 28) ve Kenantepe’nin (Parker vd. 2009: 130-131) Orta Tunç Çağı, Hirbemerdon’un (Laneri vd. 2016b: 28; Dallai 2016: 124-125) Erken ve Orta Tunç Çağı tabakalarında, Orta Dicle havzasında yer alan Nuzi’de (Starr 1939: 486-487) özel ev, tapınak ve saray olarak Erken ve Orta Tunç Çağlarında kullanılan yapılarda rastlanmıştır. Benzeri tipler Yukarı Fırat havzasında Korucutepe’nin (Van Loon 1980: Lev. 131: E) Erken Tunç Çağı tabakalarında bulunmuştur.

Güney Anadolu’daki Çukurova’da Tarsus-Gözlükule’nin Orta ve Geç Tunç Çağlarına tarihlenen yapılarında (Goldman 1956: 314) ve Balih vadisindeki Tell Chuera’nın Erken ve Orta Tunç Çağ yapılarında (Orthmann vd. 1995: 39) da benzeri

iğnelere rastlanmıştır. Diğer benzerleri Erzurum-Kars Bölümündeki Sos Höyük'te (Sagona vd. 1995: 213) ve Batı Anadolu'daki Seyitömer'in Erken Tunç Çağı tabakalarında (Bilgen vd. 2015: 178, Fig. 194; Bilgen ve Bilgen 2015: 109: Fig. 135), Liman Tepe (Mangaloğlu-Votruba 2012: 128-129) ile Troya'da (Blegen vd. 1950: 291) Orta ve Geç Tunç Çağ yapılarında ele geçmiştir.

Hayvan Kemiği İğne (DHKİ)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
DHKİ1	Seyitömer	V	Bilgen vd. 2015: Fig. 194	ETÇ
	Korucutepe	IIIA	Van Loon 1980: Lev. 131: F	ETÇ III-IV
	Hirbemerdon	IIA, IIIB	Laneri vd. 2016b: Pl. CXXVII: 2; Dallai 2016: Pl. CLXXI: 230, 233	ETÇ I-OTÇ
	Kenantepe	D4	Parker vd. 2009: Fig. 18 A	OTÇ
	Üçtepe	11	Özfirat 2005: Lev. XCIV: 2	OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 127 AA	ETÇ-OTÇ
	TellChuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 19/48-49	ETÇ-OTÇ
DHKİ2	Nuzi		Starr 1937: Pl. 127 X-Y	ETÇ-OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 138c	OTÇ-GTÇ
	TellChuera	II	Orthmann vd. 1995: Abb. 19/47	ETÇ-OTÇ
	Troya	VII	Blegen vd 1950: Lev. 364: 37.368	OTÇ-GTÇ
	Tarsus-Gözlükule		Goldman 1956: Fig. 438	OTÇ-GTÇ
DHKİ3	Seyitömer	V	Bilgen vd. 2015: Fig. 194	ETÇ
	Korucutepe	IIB	Van Loon 1980: Lev. 36: H	ETÇ II
	Hirbemerdon	IIIB	Dallai 2016: Pl. CLXXI: 231	OTÇ
DHKİ4	Sos Höyük		Sagona vd. 1995: Fig. 14/3	ETÇ
	Hirbemerdon	IIB, IIIB	Laneri vd. 2016b: Pl. CXXXII: 17; Dallai 2016: Pl. CLXXI: 232, 234, 236	ETÇ II-OTÇ
	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 194; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 135	ETÇ-OTÇ
	Üçtepe	11	Özfirat 2005: Lev. XCIV: 3	OTÇ
	Korucutepe	IIIC	Van Loon 1980: Lev. 131: E	LBA
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 127 S	ETÇ-OTÇ

Tablo 141: Kemik İğnelerin Benzerleri

İşlev Analizi

Dört tipte gruplandırılan hayvan kemiğinden biçimlendirilmiş birinci ve ikinci tip iğneler dokuma ve dikişte kullanılabilecek biçimlerde. Buna karşın, üçüncü ve dördüncü tip iğneler, gövdelerinin kalın oluşundan dolayı dikiş için uygun görünmemektedir. Bu tür kaba iğneler deri gibi kalın malzemelerin delinmesinde kullanılmış olabilir. Eski çağlarda iğneler delik açmak amacıyla üretilmiş aletler olarak tanımlansa da genel olarak dikiş için üretilmiştir (Göçmen 2019: 193).

6.2.3. Bız

Hayvanın kemiğinden biçimlendirilmiş delici özelliği olan bızların bir ucu sivridir.

Buluntu yerleri

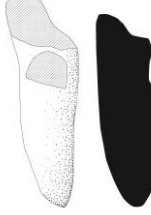
Kemik bızlardan biri Salat Tepe IIB:4. tabakasına ait yapıda, IIB:3. tabaka duvarında bir, tabanında bir, IIC:2. tabakasına ait yapı tabanında, ikisi IIB:4. ve üçü IIC:2. tabakalarına ait çukurlarda ele geçmiştir (Tablo 142). Bir bız Demir Çağa tarihlenen karışık malzeme içeren çukurda, dokuzu dolgu toprakta ele geçmiştir.

Çizim No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
441	4	L14/087/M	L14/0252/Q/01
440	3	K12/023/T	K12/0160/Q/04
444	2	K12/019/T	K12/0040/Q/01
435	1	L14/063/Ç	L14/0147/Q/01
432	3	K14/135/D	K14/0243/Q/03
431	4	K14/161/Ç	K14/0292/Q/02
437	1	M13/017/Ç	M13/0144/Q/01
439	1	M13/030/Ç	M13/0124/Q/03
443	-	Dolgu toprak	L11/0147/Q/03
433	-	Dolgu toprak	L12/0095/Q/01
445	-	Dolgu toprak	L12/0074/Q/01
438	-	Dolgu toprak	L13/0210/Q/01
436	-	Dolgu toprak	L14/0205/Q/01
434	-	Dolgu toprak	K12/0128/Q/01
442	-	Dolgu toprak	K13/0155/Q/01
430	-	Dolgu toprak	K13/0217/Q/02

Tablo 142: Kemik Bızların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Hayvan kemiğinden biçimlendirilmiş bızların ucu sert bir taşta sürülerek sivriltilmiş olmalıdır. Kabaca koni biçimindeki bızlar iki tipte gruplandırılmıştır (Tablo 143). Birinci tip yaklaşık 10 cm. uzunluklarda, elle tutulan kısmı hilal (C) şeklinde olup, tutamak kısmında aşık kemiğine bağlanan eklem izlerinin görülmesi, bunların hayvanın kaval kemiğinden yapıldığını göstermektedir. İkinci tip koni biçimli, içerisi dolgun yuvarlak veya yassıdır.

Hayvan Kemigi Bız (HKbz)	Çizim	Çizim No.
HKbz1: Yarım ay şeklinde yuvarlak veya yatsı biçimli bız		430-441
HKbz2: Dolgun yuvarlak veya yatsı biçimli bız		442-445

Tablo 143: Kemik Bızların Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de çeşitli yapılarda ele geçen kemik bızların benzerleri Anadolu’da da yaygındır (Tablo 144). Erzurum-Kars Bölümündeki Sos Höyük’te Erken Tunç Çağı tabakalarında (Sagona vd. 1995: 213), Hirbemerdon’da Orta Tunç Çağı tabakasında ortak kullanım alanlarında ele geçmiştir (Laneri vd. 2016a: 79-80). Batı Anadolu’daki Seyitömer’in Erken ve Orta Tunç Çağ (Bilgen vd. 2015: 178, Fig. 194; Bilgen ve Bilgen 2015: 109: Fig. 135), Liman Tepe’nin Orta ve Geç Tunç Çağ (Mangaloğlu-Votruba 2012: 129) yapılarında benzeri kemik bızlar bulunmuştur.

Hayvan Kemigi Bız (HKbz)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
HKbz1	Sos Höyük		Sagona vd. 1995: Fig. 15/1, 7	ETÇ
	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 194; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 135	ETÇ-OTÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Laneri vd. 2016a: Pl. CLXXI: 227, 229	OTÇ
	Liman Tepe	3-4	Mangaloğlu-Votruba 2012: Lev. 138d	OTÇ-GTÇ
HKbz2	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 194; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 135	ETÇ-OTÇ
	Hirbemerdon	IIIB	Dallai 2016: Pl. CLXXI: 235	OTÇ

Tablo 144: Kemik Bızların Benzerleri

İşlev Analizi

Salat Tepe’de kemiklerin işlenmesinde farklı türde aletler kullanıldığı gibi kemikten aletlerde kullanılmış olabilir. Hayvan kemiğinden, yüzeyleri sade veya bezemesiz biçimlendirilmiş bir ucu sivri diğer ucu geniş bızlar dikiş işlemleri için uygun olmadığından, deri ve benzeri malzemenin delinmesinde ya da kıyafetleri tutturmada kullanılmış olabilecektir. Bunun yanı sıra, birinci tip bızlara benzeyen içi boş kemikler, müzik aletine veya bir aletin sapına ait parçalar olarak da değerlendirilmiştir (Bilgen vd. 2015: 178, fig. 194).

6.3. ÇETELE VE İŞLENMİŞ KEMİK PARÇALARI

Çetele, bir şey alırken veya satarken çizik (çentik/yiv) çekilerek hesap tutmak için kullanılan malzemedir. Salat Tepe’de ele geçen bazı kemik parçaları üzerinde bulunan kertikler bunların çetele olarak kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Bunların yanı sıra, işlenmiş kemik parçaları da ele geçmiştir.

Buluntu yeri

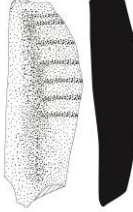
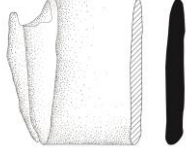
Kemik çetele olarak değerlendirilen buluntu (Çiz. 466) Salat Tepe IIC:2. tabakaya ait bir yapıda bulunmuştur (Tablo 145). İşlenmiş kemik parçalarından biri IIB:3. tabakaya tarihlenen kuyu mezar içerisinde, ikisi geç dönemlere tarihlenen karışık malzeme içeren çukurda ele geçmiştir.

Çizim No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
446	2	K14/050/M	K14/0087/Q/01
447	1	M13/052/Ç	M13/0257/Q/01
449	3	M13/072/G	M13/0268/Q/03
448	1	M13/037/Ç	M13/0122/Q/02

Tablo 145: Kemik Çetele ve İşlenmiş Parçaların Ele Geçtiği Kontekstler

Tipoloji

Hayvan kemiğinden biçimlendirilen çetele 5 cm. uzunlukta 1,5 cm. genişlikte olup, iki ucu kırıktır. Çetelenin üzerinde görülen yedi çentik, bunun hesap tutmaya yarayan çetele olduğunu düşündürmüş olup, birinci tip altında değerlendirilmiştir (Tablo 146). İkinci tip ise işlenmiş üç kemik parçasından oluşmaktadır. Bunlardan biri tırnak ya da yay biçimli, diğer ikisi de dörtgen biçimlidir.

Hayvan Kemigi Çetele (HKç) İşlenmiş Kemik Parçaları (HKİşp)	Çizim	Çizim No.
HKç1: Hesap tutma aracı		446
HKİşp2: İşlenmiş kemik parçaları		447-449

Tablo 146: Kemik Çetele ve İşlenmiş Parçaların Tipleri

Karşılaştırma

Salat Tepe’de ele geçen, üzerinde paralel yivler olan çetelelerin benzerine Yukarı Dicle havzasında Hirbemedon’un Orta Tunç Çağı’na tarihlenen IIIB tabakasında (Laneri vd. 2016a: CLXX: 224), Orta Dicle havzasında Nuzi’nin (Starr 1939: 488) Erken ve Orta Tunç Çağ özel evlerinde rastlanmıştır (Tablo 147).

Dörtgen biçimli parçanın yapım aşamasındaki alet parçası olduğu düşünülmektedir. Bu tip parçalara Kuzeybatı Suriye’de Tell Munbaqa’nın Erken Tunç Çağı yapılarında rastlanmıştır (Czichon ve Werner 1998: 204: 943-944). Spatula şeklindeki işlenmiş kemik parçasının benzerleri İç Batı Anadolu’daki Seyitömer’in Erken ve Orta Tunç Çağlarına ait yapılarında (Bilgen vd. 2015: 178, Fig. 196; Bilgen ve Bilgen 2015: 109: Fig. 137) görülmüştür.

Hayvan Kemigi Çetele (HKç) İşlenmiş Kemik Parçaları (HKp)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
HKç1	Hirbemedon	IIIB	Laneri vd. 2016a:CLXX: 224	OTÇ
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 127 DD	ETÇ-OTÇ
HKp1	TellMunbaqa		Czichon ve Werner 1998: 204: 943-944	ETÇ
	Seyitömer	IV-V	Bilgen vd. 2015: Fig. 196; Bilgen ve Bilgen 2015: Fig. 124	ETÇ-OTÇ

Tablo 147: Kemik Çetele ve İşlenmiş Parçaların Benzerleri

İşlev Analizi

Salat Tepe’de bir yapıda ele geçen çetele üzerindeki çiziklerin, bir sayım sırasında kemik üzerinde tutulan hesap işleminden kalmış olabileceği düşünülmektedir. Buluntunun ele geçtiği Salat Tepe IIC:2. tabakasının burada yaşayan çiftçilerin ve Salat Çayı vadisindeki küçük çiftliklerin yönetim merkezi olabileceği (Ökse vd. 2012a: 70-72; Ökse 2019b: 1-3) göz önüne alındığında, depolara getirilen tarım ya da hayvancılık ürünlerinin bu tip çetelelerle kayıt altına alınmış olabileceği akla gelmektedir. Benzeri çeteleler Hirbemerdon’da bir yapı dolgusunda dokuma ve dikiş işlemlerinde kullanılan kemik iğne, bız gibi sivri uçlu buluntularla birlikte ele geçmiştir (Laneri vd. 2016a: 79). Bu buluntuların birlikte ele geçtiği iğne, bız gibi sivri uçlu aletlerin yapımında, uçlarının sivriltilmesinde ya da ip gibi malzemelerin üretiminde kullanılmış bir nesnenin parçası olabileceği de düşünülmektedir. Nuzi’de bir özel evde ele geçen benzeri nesnenin işlevi bu şekilde açıklanmıştır (Starr 1939: 488).

Üç işlenmiş kemik parçasının hangi amaçla kullanıldığı anlaşılamamış olup, bunların bazı aletlerin parçaları olabileceği değerlendirilmektedir. İnce kenarları keskin geniş oval biçimde işlenmiş kemik parçasının spatulaya ait olabileceği düşünülmektedir (Bilgen vd. 2015: 178, Fig. 196; Bilgen ve Bilgen 2015: 109: Fig. 137).

YEDİNCİ BÖLÜM

7. CAM HAMURU VE FRİT BONCUKLAR: KONUM, TİPOLOJİ, KARŞILAŞTIRMA, İŞLEV ANALİZİ

Salat Tepe’de Orta Tunç Çağı’na tarihlenen cam hamurundan ve fritten üretilen buluntular, boncuktan oluşmaktadır. Soda veya potasyum katılmış silikalı kumun (kuvarz) ateşte eritilmesiyle cam (Erten 2005: 3), cam hamurunun hızlı donmasıyla da frit elde edilmektedir (Özdemir vd. 2009: 2). Cam hamurundan veya fritten biçimlendirilmiş toplam dokuz boncuğun yedisi sağlam ele geçmiştir.

Buluntu Yerleri

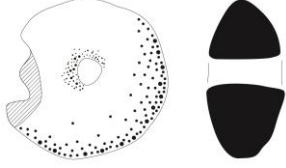
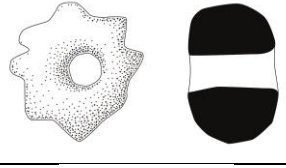
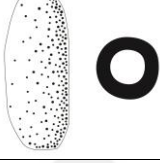
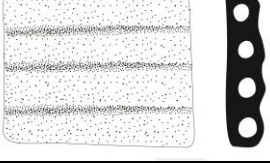
Cam hamurundan/fritten yapılan boncukların çoğunluğu Salat Tepe IIB:3 ve IIC:2 tabakalarına ait yapı tabanlarında ele geçmiştir. Toplam dokuz boncuğun biri Salat Tepe IIC:2. tabakasına ait yapıda (Çiz. 454), beşi IIB:3. ve IIC:2. tabakalarına ait yapı tabanlarında (Çiz. 451, 452, 455, 457, 458), biri IIB:3. tabakasına ait çömlek mezarda (Çiz. 453) ele geçmiştir. Boncuklardan biri (L11/0046/U/01) Demir Çağ’a tarihlenen çukur evin (L11/013/Ç) içerisinde, Orta Tunç Çağı’na tarihlenen karışık malzeme ile birlikte ele geçmiştir (Ökse ve Çetinkaya *Baskıda* Böl. 3). Ayrıca bir boncuk da dolgu toprakta bulunmuştur (Çiz. 450).

Çizim No	Tabakası	Buluntu Yeri	Buluntu No.
454	2	L11/010/M	L11/0041/U/01
452	3	L14/046/T	L14/0076/U/03
457	3	L14/046/T	L14/0076/U/04
455	2	M13/033/T	M13/0103/U/01
458	2	M13/036/T	M13/0119/U/02
451	2	M13/036/T	M13/0125/U/01
453	3	L11/070/G	L11/0140/U/06
456	1	L11/013/Ç	L11/0046/U/01
450	-	Dolgu Toprak	L12/0099/U/03

Tipoloji

Cam hamuru ve fritten üretilen boncuklar dört farklı tipe ayrılmıştır. Bunlardan birincisi 0,2-2,0 cm. çaplarda yassı yuvarlak biçimli ve ortası delikli boncuklardır. İkinci tip, ortasında delik bulunan yaklaşık 1 cm. çapında yassı sekizgen yıldız biçimlidir. Üçüncü tip yaklaşık 0,5 cm. çapında ve 1,5 cm. uzunlukta, silindir

biçimli, dördüncü tip de yaklaşık 1,65x1,33 cm. ölçülerinde dört ince uzun çubuk boncuğun birleşimi görünümündedir.

Cam Hamuru veya Frit Boncuk (CHFb)	Çizim	Çizim No.
CHFb1: Yassı yuvarlak boncuk		450-452
CHFb2: Yassı yıldız biçimli boncuk		453
CHFb3: Silindirik biçimli boncuk		454-457
CHFb4: Dört çubuk biçimli yapışık boncuk		458

Karşılaştırma

Salat Tepe’de farklı yapılarda ele geçen dört boncuk tipinin benzerlerine Yukarı Dicle havzasında Hirbemerdon’un Geç Tunç Çağ tabakalarında (Crescioli 2016: 91), Orta Dicle havzasında Nuzi’nin Erken ve Orta Tunç Çağ yapılarında (Starr 1939: 445-456) rastlanmıştır. Orta Fırat havzasında Lidar Höyük Orta Tunç Çağı mezarlarında (Kaschau 1999: Taf. XXIV: 131, 41) ve Yukarı Habur havzasında Tell Brak’ın Erken ve Orta Tunç Çağ yapılarında (McDonald 1998: 101-104) ele geçmiştir. Kuzeybatı Suriye’deki Tall Munbaqa’nın Orta Tunç Çağı yapılarında (Czichon ve Werner 1998: Taf. 121: 1624, 122: 1641-1642), Balih Vadisinde Tall Bia Erken Tunç Çağ mezarlarında (Strommenger ve Kohlmeyer 1998: Taf. 54:1, 98:8) benzeri boncuklar görülmüştür.

Cam Hamuru veya Frit Boncuk (CHFb)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
CHFb1	Nuzi		Starr 1937: Pl. 120 N, 121 F	ETÇ-OTÇ
	Tell Brak	1-2	McDonald 1998: Fig. 133-134	ETÇ-OTÇ
CHFb2	Tall Bia	B	Strommenger ve Kohlmeyer 1998: Taf. 54:1, 98:8	ETÇ

Cam Hamuru veya Frit Boncuk (CHFb)	Benzerleri			
	Buluntu Yeri	Tabaka	Kaynak	Dönem
	Lidar Höyük	I-III	Kaschau 1999: Taf. XXIV: 131, 41	OTÇ II
	Tall Munbaqa		Czichon ve Werner 1998: Taf. 121: 1624, 122: 1639-1643, 127: 1887	OTÇ II
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 120 F, DD, 130 I	ETÇ-OTÇ
	Tell Brak	1-2	Mcdonald 1998: Fig. 133-134	ETÇ-OTÇ
CHFb3	Hirbemerdon	IIIB	Crescioli 2016: Pl. CLXXVIII: 1	LBA
	Nuzi		Starr 1937: Pl. 119U, 120 C, 130 H	ETÇ-OTÇ
	Tell Brak	1-2	Mcdonald 1998: Fig. 133	ETÇ-OTÇ
CHFb4	Nuzi		Starr 1937: Pl. 130 E-F	ETÇ-OTÇ
	Tell Brak	1-2	Mcdonald 1998: Fig. 133	ETÇ-OTÇ

İşlev Analizi

Farklı özelliklere sahip cam hamuru ve frit boncuklar çeşitli mimari unsurlarda ele geçmiştir. Salat Tepe ve diğer yerleşimlerde bulunan boncukların süs eşyalarında kullanıldığı düşünülmektedir. Gre Virike’de Erken Tunç Çağında bebek mezarlarına onları kötülüklerden korumak amacıyla kırmızı akik boncuklar bırakılmıştır (Ökse 2005: 18-19; 2006: 26-28).

SEKİZİNCİ BÖLÜM

8. DEĞERLENDİRME

Arkeolojik dolgularda ele geçen küçük buluntular stratigrafik konumları, bağlamlarına göre özellikleri yoğunlukları üzerinden değerlendirildiğinde, yerleşimlerin kültürel gelişiminin, toplumsal bağlamda iş gücü paylaşımının ve işlevlerin anlaşılır hale gelmesini sağlayacak veriler sunar. Bu çalışmada ele alınan küçük buluntular, Salat Tepe'nin Orta Tunç Çağına tarihlendirilen dört mimari tabakasında yaşayan toplulukların yaşam tarzları, üretim biçimleri, kültürel devamlılık ve değişimlerine ilişkin belirleyici sonuçlara ulaşılmasını sağlamıştır.

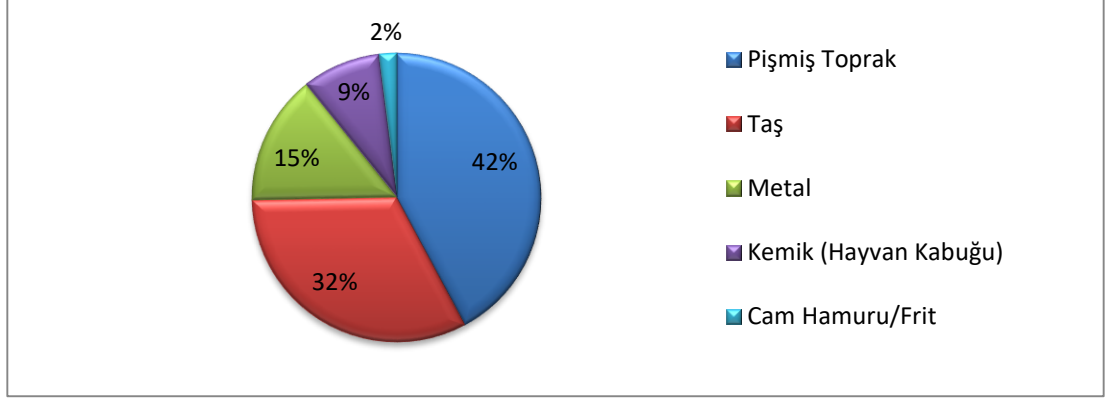
Bu çalışmanın önceki bölümlerinde Salat Tepe'de Orta Tunç Çağı'na ait 4 tabakada açığa çıkan mimari birimlerde ele geçen toplam 458 buluntunun tabakalara ve konumlarına göre dağılımı ve tipolojik gelişimleri belirlenmiş (Bkz. Böl. 2), farklı yapılarda ele geçen buluntuların dağılımına ilişkin sayısal veriler tablo biçiminde toplanmıştır (Bkz. Tablo 1). Ağırşak, ağırlık, iğne, bız, öğütme taşı, havan, havaneli gibi buluntular çağdaşı yerleşim alanlarında ele geçen arkeolojik verilerle ve Anadolu'nun kırsal kesimlerinde hala kullanılmakta olan benzeri araç, gereç ve süs eşyaları ile karşılaştırılarak işlevleri değerlendirilmiştir (Bkz. Böl. 3-7). Çalışmanın bu bölümünde buluntuların sayısal dağılımı, ele geçtikleri mekânların olası işlevleri ve kültürel devamlılığı değerlendirilmiştir.

8.1. SAYISAL DAĞILIM

Salat Tepe'de en yoğun grubu pişmiş toprak ve sırasıyla taştan, metalden, kemikten, hayvan kabuğundan ve cam hamurundan (frit) biçimlendirilmiş buluntular oluşturmaktadır (Tablo 4). Bunlardan %42'sini pişmiş toprak, %32'sini taş, %15'ini metal ve %11'ini de diğer buluntular (kemik, hayvan kabuğu ve cam/frit) oluşturmaktadır (Grafik 1).

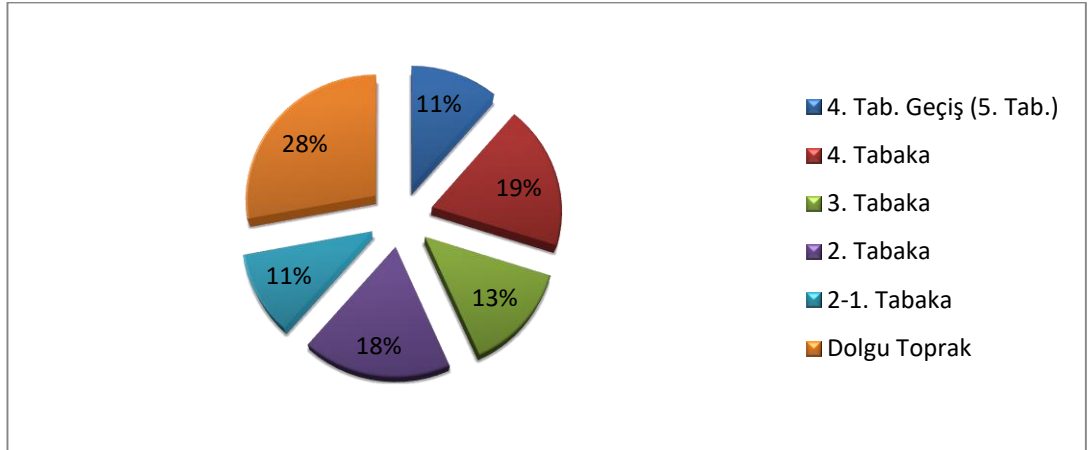
Küçük Buluntu	Pişmiş Toprak	Taş	Metal	Kemik ve Hayvan Kabuğu	Cam Ham./Fr it	TOPLAM
Boncuk	9	22	1	8	9	49
Damga Mühür	5					5
Silindir Mühür		3				3
Oyun Taşı	4					4
Oyun Zarı	1					1
Topaç	1					1
Ağırşak	4	3		1		8
Ağırlık	67	48				115
Makara	1					1
Maden Kalıbı	3	3				6
Fırça Yuvası/Sapı	1					1
Minyatür Kap	12					12
Taş kap		4				4
Riton	3					3
Sunak Modeli	4					4
Araba Modeli	1					1
Tekerlek	12					12
Adak Levhası	9					9
İnsan Figürini	15					15
Hayvan Figürini	41					41
Perdah veya Bileyi Taşı		9				9
Kanca		1				1
El Baltası		2				2
Balta			1			1
İdol		11				11
Havan		6				6
Havaneli		14				14
Öğütme Taşı		6				6
Obsidyen Alet		8				8
Çakmaktaşı Alet		9				9
Küpe			1			1
Halka			5			5
Çan (Zil)			1			1
İğne			39	11		50
Bız				16		16
SüsParçası			10			10
Bıçak			2			2
Orak			3			3
Sap ve Sap Dili Parçası			2			2
Mızrak Ucu			2			2
Çetele ve İşlenmiş Kemik				4		4
TOPLAM	193	149	67	40	9	458

Tablo 148: Buluntuların Malzemesine Göre Sayısal Dağılımı

Grafik 1: Buluntu Gruplarının Sayısal Dağılımı

Orta Tunç Çağı topluluğu süslenme amaçlı küpe, halka ve çan; oyun amaçlı topaç, oyun taşı ve zarı üretmişlerdir. Hızlı bir üretimde veya düzeltmede maden kalıbı, fırça yuvası, perdah taşı, kanca, balta, bıçak, orak ve mızrak ucu gibi aletler kullanmıştır. Salat Tepe’de IIB:4-3 ve IIC:2-1 tabakalarından ele geçen ve Orta Tunç Çağı’na tarihlenen 458 buluntunun tabakalar göre dağılımı belirlenmiştir (Grafik 2). Bu buluntudan 126 parçayla yaklaşık üçte biri tabakası belli olmayan dolgu toprak içerisinde bulunmuştur. Tabakası belli olan buluntulardan en çoğu %19 (86) oranla 4. tabakada ve %18 (83) oranla 2. tabakada ele geçmiştir. Bunların dışında 3. tabakada %13 (62), 4. tabakaya geçiş %11 (52) ve 2-1. tabakada %11 (49) oranında buluntu tespit edilmiştir.

Grafik 2: Buluntuların Tabakalara Göre Sayısal Dağılımı

8.2. İŞLEV ANALİZİ

Burada genel olarak değerlendirilen buluntuların işlevleriyle ilgili daha detaylı bilgiler mevcuttur (Bkz. Bölüm 3-7). Bir yerleşimde buluntuların ve yapıların işlev analizleri yapılırken birbirinden bağımsız olarak değerlendirilemez. Bir buluntunun işlevinde bulunduğu konum en önemli etkenlerden olduğu gibi, bir yapının işlevinde de içerisinde ele geçen buluntulardır. Doğru değerlendirmelerle büyük oranda kabul görmüş sonuçlara göre buluntular bir toplumun günlük yaşayışı ve mekânın gerçek işlevi hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlar (Özdemir ve Özdemir 2019: 41-45).

Bu çalışmada ele alınan buluntuların hangi amaçlar doğrultusunda kullanılmış olduklarının anlaşılması için etnolojik benzerlerinin (Ökse 2017d: 173-174; Polat 2011: 59-81; Saygılı 2019: 111-150; Dalkhaa 2019: 107-131) kullanımı ve bazı deneysel çalışmalardan (Ökse vd. 2014: 242) elde edilen sonuçlar da değerlendirilmiştir. Küçük buluntuların işlevleri belirlenirken malzemenin konumu, cinsi ve diğer buluntularla ilişkisi göz önüne alınmıştır. Bu değerlendirme sonucunda buluntuları ritüellerde, süslenmede, dokumada, oyunlarda, besin hazırlamada kullanılan araç gereçler ve alet olarak kullanıldığı belirlenmiştir (Tablo 5).

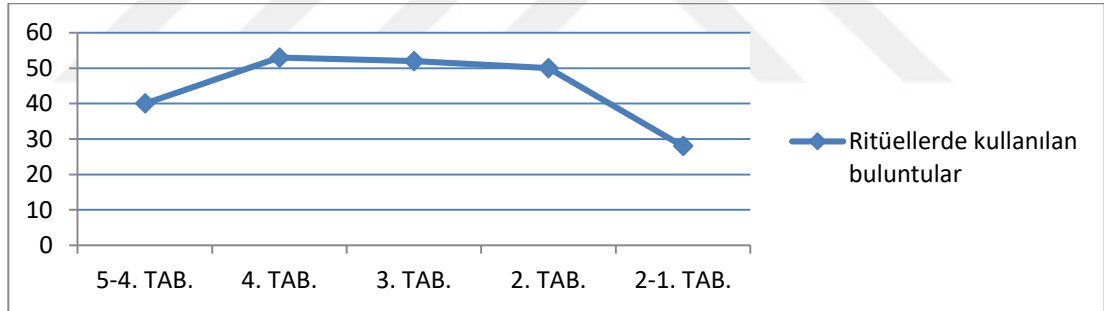
	Ritüel	Süs	Dokuma	Oyun Gereci	Besin Hazırlama	Alet	Bkz. Bölüm
Sunak Modeli (Andiron)							3
Adak Levhası							3
Figürin							3
İdol							3-4
Riton							3
Minyatür Kap							3-4
Araba Modeli							3
Tekerlek							3
Balta							4-5
Orak							5
Mızrak Ucu							5
Makara							3
Boncuk							3-7
Mühür							5
Çan (Zil)							5
Küpe							5
Halka							5
Süs Parçaları							3-7
Ağırşak							3-4, 6
İğne							5-6
Bız							6
Ağırlık							3-4
Taş kap							4

Havan ve Havaneli							4
Öğütme Taşı							4
Oyun Taşı, zarı, topaç							3
Bıçak							5
Kanca							4
Maden Kalıbı							3-4
Fırça Yuvası/ Sapı							3
Perdah/ Bileyi Taşı							4
Sap/ Sap Dili Parçası							5
Yontma Taş							4
Çetele ve İşlenmiş Kemik							6

Tablo 149: Buluntuların İşlevlerine Göre Gruplandırılması

Ritüel Gereçler

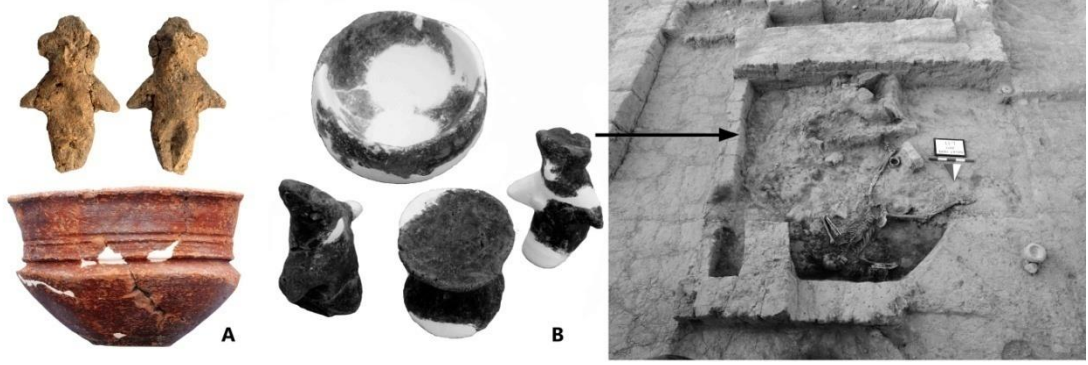
İnsanlar beslenme, giyinme ve barınma ihtiyaçlarından sonra doğüstü güçlerden korunmak, onlara kurbanlar sunmak ve onları memnun etmek amacıyla da ritüel araç gereç üretmiştir (Grafik 3). Salat Tepe Orta Tunç Çağı yerleşimlerinde depremlerin ardından yıkılan yapıların onarılması veya üzerine yenisi yapılması sırasında temel ritüelleri uygulanmıştır (Ökse vd. 2010: 318-320; 2011a: 271-274).

Grafik 3: Ritüellerde Kullanılan Buluntuların Tabakalara Göre Dağılımı

Farklı mimarilerden ele geçen *riton*, *sunak modeli (andiron)*, *adak levhası*, *idol ve figürin (insan ve hayvan)* gibi buluntuların sadece ritüellerde kullanılmış olabileceği değerlendirilmektedir. Saraylarda, özel evlerde ve tören alanlarında kutsal içecekler için ritonlar, manevi temizlik ve tapınma aracı olarak sunak modelleri ve levhalar, kötülüklerden uzak ve sağlıklı bir yaşam için idoller ve figürinler (insan ve hayvan) kullanılmıştır (Bkz. Bölüm 3-4). Orta Tunç Çağı'na tarihlendirilen IIC:2. tabakada yıkılan duvarın temeline ters çevrilmiş bir kâse içerisinde kadın figürini (Ökse 2015: Fig. 6) ve IIB:4. tabakada da yıkılan duvarın temelinde bir kadın bir erkek figürünü, bir sunak modeli (makara) ve 6 cm. çapında bir

minyatür kap (Ökse 2017e: Şekil 3) kötü ruhları kovma amacıyla bırakılmış olmalıdır (Resim 12).

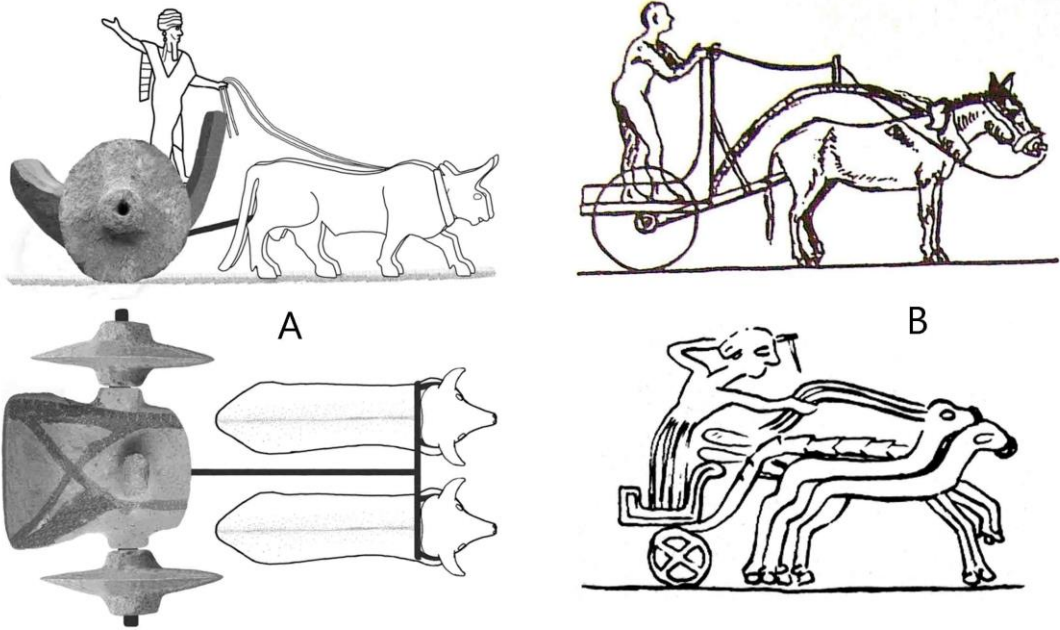
Resim 12: Salat Tepe Orta Tunç Çağı'nda uygulanan Temel Ritüelleri, A: çanak içerisinde kadın figürini (Ökse 2015: Fig. 6), B: minyatür kap, sunak modeli (makara), kadın ve erkek figürini (Ökse 2017e: Şekil 3)

İnsanların adak, kurban ve sunularını tanrıya ulaştırabileceği uygun yerleri veya mekânları seçerek buralarda çeşitli ritüeller uygulamışlardır. Tunç Çağı'nda kullanılan sunak modelleri ve adak levhaları aynı amaçlar doğrultusunda Hellenistik ve Roma dönemlerinde farklı biçimlerde uygulanmıştır. Bu dönemlerde çeşitli mitolojik varlıkların ve tanrıların simgelendiği evin bir köşesinde bulunan “Lararium” adı verilen küçük sunaklar aracılığıyla ritüeller uygulanmıştır (Resim 13A: Connoly ve Dodge 1998: 170-172). Her dönemde farklı biçimlerdeki sunaklarla uygulanan ritüeller günümüzde devam etmektedir. Günümüzde aynı amaç doğrultusunda Ortodokslarda adak levhalarını andıran Meryem Ana ve Hz. İsa betimlemesi, haç işareti, mum, su veya yağ çanakları bulunan “Eklisaki” adıyla bilinen küçük kiliseler (Resim 13B; <http://atinarehberi.com/yunanistanin-yol-turbeleri-eklisakiler/>), Budistlerde buda heykelleri (Resim 13C) kullanılmaktadır.

Resim 13A: Roma Dönemi Lararium: Küçük Tapınak
(<https://tr.pinterest.com/pin/383720830722081968/visual-search/?x=14&y=14&w=451&h=571>), **B: Günümüzde Ortodokslara ait Eklisaki: Küçük Kilise** (<http://atinarehberi.com/yunanistanin-yol-turbeleri-eklisakiler/>), **C: Günümüzde Budistlere ait evin bir köşesi**
(<https://tr.desertanglican.org/Buddha-Statues-for-the-Home-and-Garden-15518>)

Anadolu ve Mezopotamya'daki araştırmalar göre küçük *araba modeli ve tekerlekler* savaşlarda kullanılan at veya öküz arabalarının öncüleri kabul edilmektedir (Halilov 2020: 196-199). Bunların benzerleri Salat Tepe'de (Görmüş 2009: Fig. 3) modeller olarak bulunurken, Mezopotamya'da (Nagel 1966: 81, Abb 18) mühürler üzerine betimlenmiştir (Resim 14). Ayrıca minyatür kap, araba modeli, tekerlek, orak, balta, mızrak ucu, makara, boncuk, mühür ve çan (zil) kötü ruhları kovma ve tanrılarla bağlantı kurma amacıyla ritüellerde kullanıldığı gibi başka amaçlarda da kullanılmış olabilecektir (Bkz. Böl. 3-7).

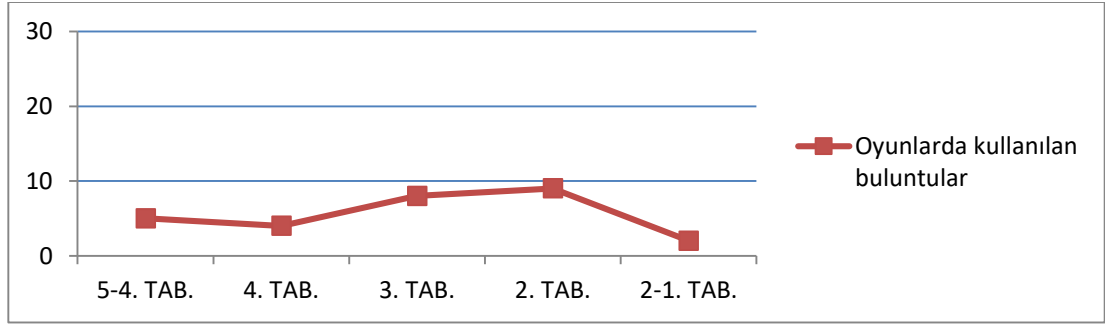
Resim 14: Tekerlek ve Araba Modelleri, A: Salat Tepe (Görmüş 2009: Fig. 3), B: Nuzi (Nagel 1966: 81, Abb 18).

Oyuncaklar ve Oyun Elemanları

Her türlü araç oyun oynamada kullanılabilir. Minyatür kap, araba modeli ve tekerlek, makara gibi buluntular, biçimsel özelliklerinden ve boyutlarından dolayı oyuncak da olabilecektir (Bkz. Böl. 3). Anadolu ve Mezopotamya'da oyuncak olarak

kullanılan araba modeli ve tekerleklerle ilgili yapılan araştırmalara göre atlı veya öküz arabalarının öncüleri olarak yapıldığı düşünülmektedir (Halilov 2020: 196-199). Çocuklar yaşamlarında oynadıkları bu tür oyun gereçlerinin öldüğünde mezarlarına hediye olarak bırakılmış olabilir. Bunların eski dönemlerde ritüel obje olarak kullanıldığı gibi günümüzdeki oyun gereçlerine de benzemektedir. Ayrıca Başur Höyük'te Erken Tunç ağı'na tarihlenen bir mezarda oyun elemanları olarak kabul edilen domuz ve köpek figürinleri, mermi çekirdeğine benzer taşlar, üçgen prizma biçimli taşlar, zar ve farklı biçimlerde ve boyutlarda taş buluntular ele geçmiştir (Sağlamtimur 2018: 56-59). Mezarda ele geçen oyun gereçlerinin (Salat Tepe'de 39 adet) sıradan olmadığı zengin kesim veya yönetici sınıf çocuklarının planlama, strateji, taktik ve savaş esaslı unsurları öğrendikleri zekâ oyunlarına ait buluntular olabileceğı düşünülmektedir.

Oyun taşı, oyun zarı ve topaç, günümüzde tavlada dama gibi oyun gereçleri olarak kullanılmış görünmektedir (Bkz. Böl. 3). Oyun amaçlı kullanılan buluntular tabakalar göre değerlendirilmiştir (Grafik 4). Salat Tepe'de kullanılan malzemeden dolayı IIB:3 ve IIC:2 tabakalarında ele geçen oyun gereçleri IIB:4 ve IIC:1 tabakalarda ele geçen oyun gereçlerinden daha fazladır.

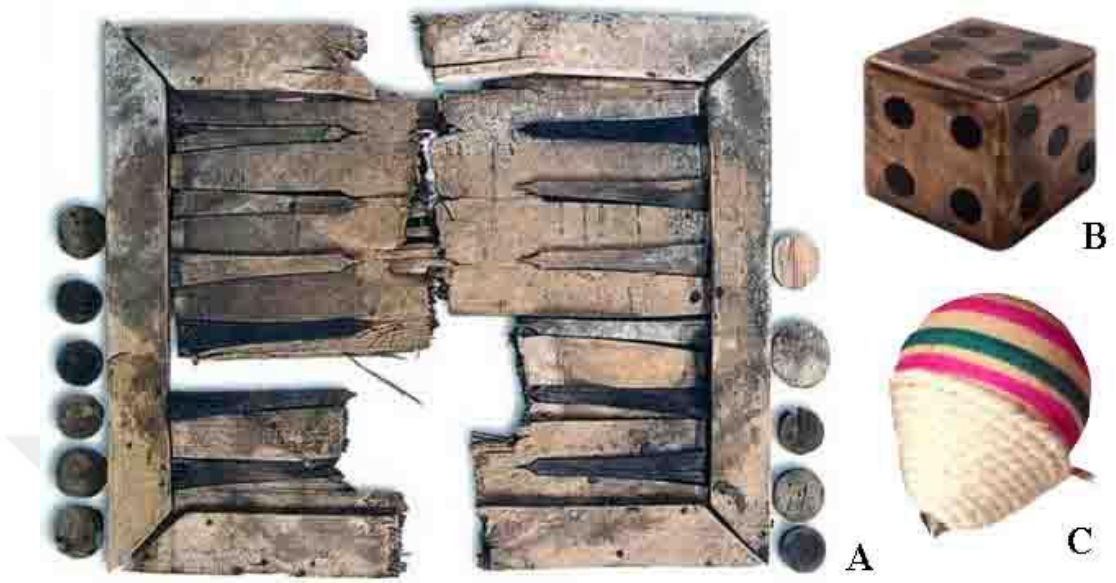

Grafik 4: Oyunnarda Kullanılan Buluntuların Tabakalara Göre Dağılımı

Günümüzdeki tavlada, özel bir platform (tahta) zerinde dört bölümden oluşan 24 dar üçgenin bulunduğu yaklaşık 5 cm. apında 15 beyaz, 15 siyah pulların olduğu iki kişiyle oynanan bir tür oyundur (Resim 15A). Bu oyunda kullanılan pullar Salat Tepe'de ele geçen oyun taşlarına benzemektedir. Bu tür oyunnarda oyun taşları altı yüzeyinde, birden altıya kadar sayılar olan zarlar atılarak hareket ettirilir (Resim 15B). Ayrıca günümüzde mekanik oyuncakların olmadığı kırsal kesimlerde buna benzer oyun gereçleriyle üç, beş ve dokuz taş gibi akıl ve zekâ oyunları

oyunmaktadır. Topaç, armut biçimindeki ahşap etrafına ip sarılarak döndürülen oyuncak ise bir beceri oyunudur (Resim 15C).

Resim 15A: Günümüzde kullanılan Tavla (<http://www.radikal.com.tr/radikalist/herkesin-cok-iyi-bildigi-tek-oyun-tavla-1495326/>), **B: Günümüzde kullanılan Zar** (<https://www.vivense.com/dekoratif-ahsap-zar-modeli.html>), **C: Günümüzde kullanılan Topaç** (<https://slideplayer.biz.tr/slide/10255889/>).

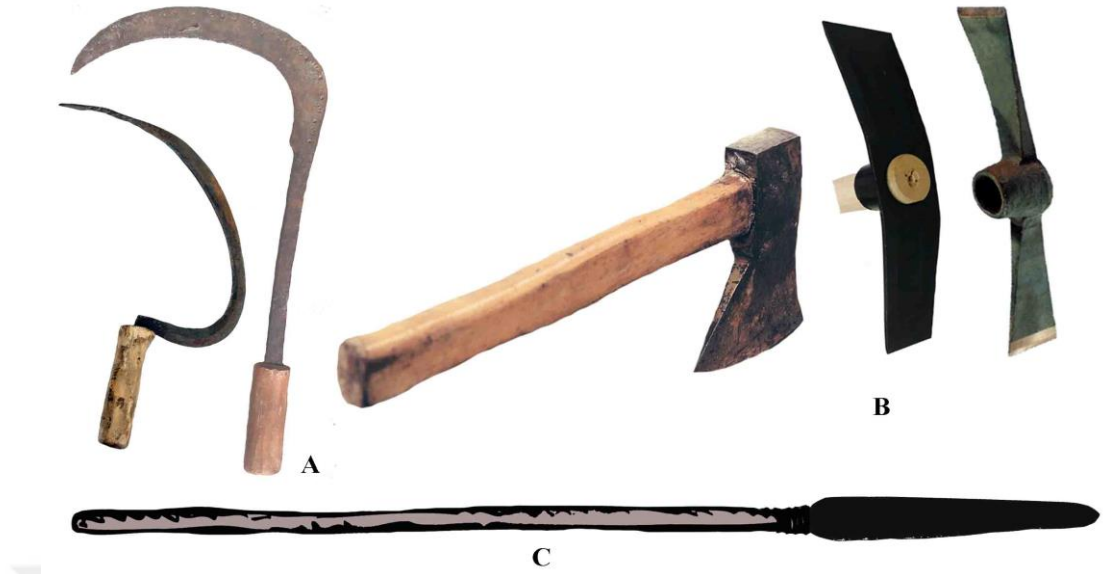
Aletler

Alet olarak tanımlanan buluntular, üretime yönelik işlerde kullanılmaktadır. Günümüzde olduğu gibi, Orta Tunç Çağında da bıçağın (hançer) kesici ve dilici özelliklerinden yararlanılmış olmalıdır. İnsanlık tarihi boyunca obsidyen ve çakmaktaşı aletlerin iki yüzeyinde çentikler olan aletlerin kesici özelliğinden yararlanılmıştır (Çiz. 330-340). Tahta, kemik ve deri gibi buluntuların üzerlerine delik açmada (Çiz. 326-329) ve organik malzemeler üzerinde sıyırma, kazıma (Çiz. 341-342) gibi temizleme işlemlerinde kullanılmıştır. Kesici, delici ve kazıyıcı özelliklerinden yararlandığı göz önüne alındığında, Orta Tunç Çağı tabakalarında ele geçen yontma taş aletlerin de bu tip işlerde kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Bazı aletler törpü gibi kullanılarak kemik gibi aletlerin düzeltilmesinde, bilenmesinde ve sivriltilmesinde kullanıldığı için Perdah veya bileyi taşı olarak nitelendirilmektedir (Çiz. 270-278; Resim 16).

Resim 16: Günümüzde kullanılan Perdah veya Bileyi Taşı
<https://www.bicaksanati.com/forum/index.php?topic=490.40>

Orak, balta ve mızrak ucu olarak nitelendirilen buluntulara genellikle ahşap sap takılarak delici ve kesici aletler olarak da kullanılmıştır (Bkz. Böl. 5). Orak olarak nitelendirilen yarım ay şeklindeki aletlerin kesici özelliklerinden yararlanılarak bitki hasadında kullanılmaktadır (Resim 17A). Baltalara ahşap sap takılarak genellikle ağaç kesmede kullanıldığı gibi silah olarak da kullanılmış olabilir (Resim 17B). Mızrak ucuna ahşap sap takılarak avlanmada ve savaşlarda silah olarak kullanılmış olabilir (Resim 17C).

Resim 17: A: Günümüzde kullanılan Orak

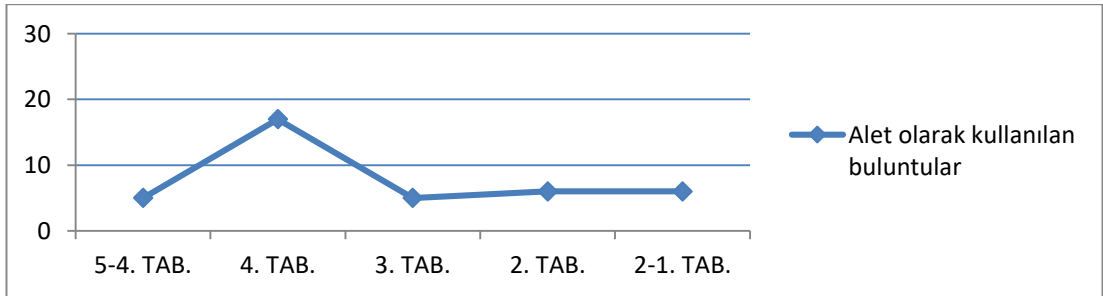
(https://www.google.com/search?q=eski++k%C3%B6v+sapl%C4%B1+oraklar&tbm=isch&hl=tr&chips=q:eski+k%C3%B6v+sapl%C4%B1+oraklar,online_chips:tar%C4%B1m+aletleri:NFPPrP5qgg%3D&sa=X&ved=2ahUKEwjvitr9qfwAhWeybsIHaw6ATYQ4IYoDXoECAEQNA&biw=1226&bih=516); B:

Günümüzde kullanılan Balta

(https://www.google.com/search?q=balta+ve+%C3%A7apa+%C3%A7e%C5%9Fitleri&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwj2ggX7h6jwAhUKhf0HHRH4BZcQ_AUoAnoECAEQBA&biw=1242&bih=516#imgrc=5dGTfip9PNZhBM), C: Günümüzde kullanılan Mızrak Ucu

(<https://tr.depositphotos.com/vector-images/m%C4%B1zrak.html>)

Perdah veya bileyi taşı, orak, balta, mızrak ucu, obsidyen ve çakmaktaşı gibi aletlerin elle veya maden kalıplarıyla biçimlendirilmiş buluntular IIB:3 ve IIC:2-1 tabakalarında aynı oranda ele geçerken IIB:4 tabakada fazlaca ele geçmiştir (Grafik 5). Böylece dördüncü tabakada diğer tabakalara göre alet çeşitliliği artmış gözükmektedir.

Grafik 5: Alet Olarak Kullanılan Buluntuların Tabakalara Göre Dağılımı

Dokuma Gereçleri

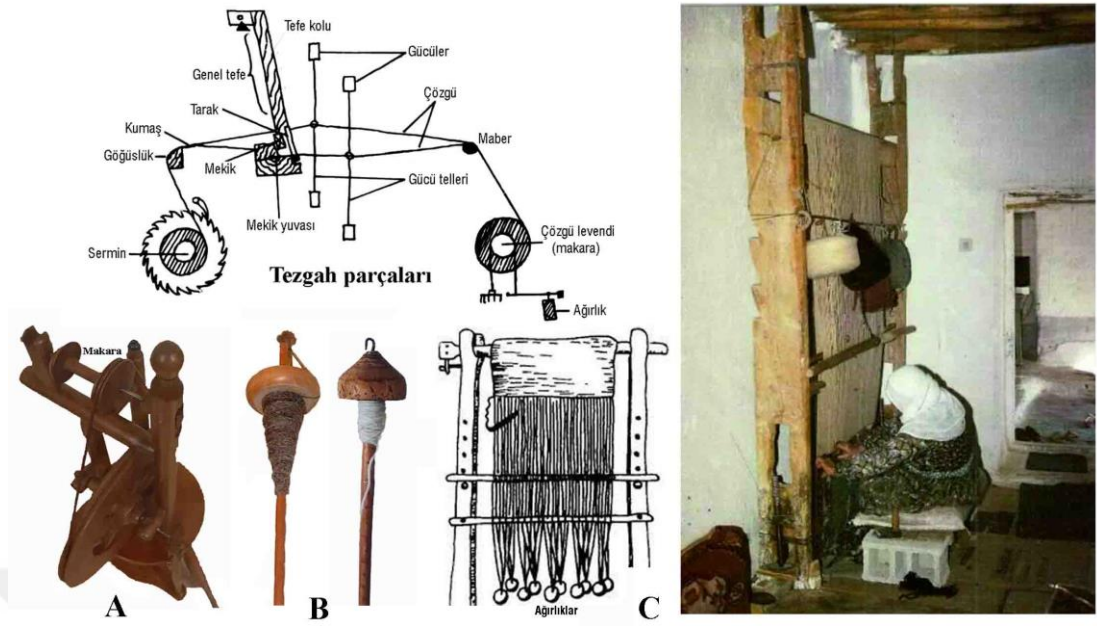
Küçük buluntular arasında yer alan makara, ağırşak, iğne ve bızların dokuma ve dikiş işlemlerinde kullanılmış olabileceği değerlendirilmektedir (Bkz. Böl. 3-6).

Makara ve ağırşak

Makaralar, ağırşaklar ve ağırlıklar dokumada kullanılan gereçlerdendir (Resim 18). Etno Arkeolojik çalışmalarda gördüğümüz örneklerde yatay dokuma tezgâhlarında çözümler ve ipler makaralara sarılmaktadır (Oyman Büken 2005: 80-81; Tütüncüler 2005: 45-46). Dokuma tezgâhının bir parçası olarak kullanılan makaralar farklı özelliklerde üretilmiş olabilir. Ağırşaklar iğlere/kirminin ucuna takılarak iplerin düzgün bir biçimde eğilmesi sağlanmaktadır (Çelik 2014: 22-23).

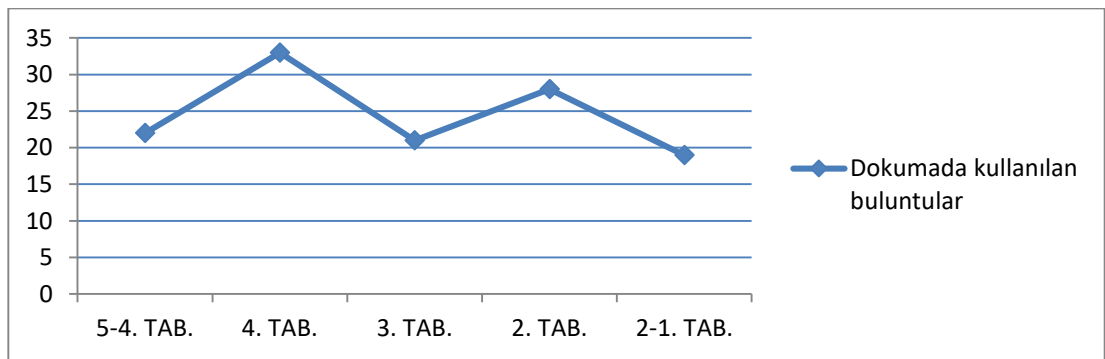
Ağırlık

Pişmiş topraktan biçimlendirilen ağırlıkların boyutları ortalama 5 ila 10 cm. çaplarında olduğundan, yuvarlak, konik gibi belirli biçimlerde üretilmiş olduklarından, bunların dokumada kullanıldığı düşünülmektedir (Bkz. Böl. 3-4). Ağırlık olarak değerlendirilen buluntular dokuma tezgâhlarında üretilen kumaşların atkı iplerinin gergin durmasını sağlamaktadır (Tütüncüler 2005: 1, 28). Günümüzde hala ağırlıkların kullanıldığı farklı tiplerde tezgâhlarda dokumalar üretilmektedir (Oyman Büken 2005: 83; Tütüncüler 2005: 6).

Resim 18: Günümüzde kullanılan Dokuma Tezgahı ve Parçaları A: Makara, B: Kirmen, C: Ağırlık Takılı Dik Dokuma Tezgahı: <http://www.avsaireleri.com/?pnum=18&pt=2+-+DOKUMANIN+TANIMI+VE+%C3%87E%C5%9E%C4%B0TLER%C4%B0>.

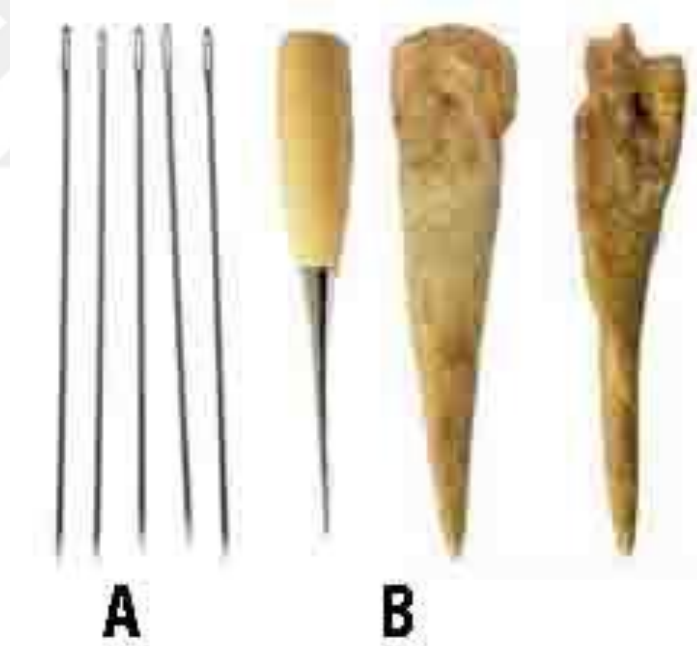
Salat Tepe’de dokumada kullanılan araç gereçler 4. ve 2. tabalarda artış gösterirken 5. (OTÇ buluntuları) ve 3. tabakalarda azalmıştır (Grafik 6). Yoğunluktaki bu farklılık Salat Tepe’de IIC:2 tabakasına zemin hazırlanırken IIB:3 tabakasının tesviye edilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Grafik 6: Beslenme ve Dokumada Kullanılan Buluntuların Tabakalara Göre Dağılımı

İğne ve Bızlar

İki çeşit olarak değerlendirilen iğnelerden biri dikiş iğneleri diğeri süs amaçlı kullanılan iğnelerdir. Dikiş iğneleri günlük hayatı kolaylaştırmak amaçlı kullanıldığı için çok özen gösterilmemiş olabilir. Genellikle insanlar tarafından elbise, ayakkabı vb eşyaların dikiminde kullanıldığı için bir sosyal statü göstermemektedir. Bu yüzden de tipolojik farklılıklar gösteren iğneler belli bir kontekst içerisinde bulunmaları beklenilemez. İğneler arasında ip geçirme deliği olanlar günümüzde olduğu gibi, dokunan kumaşların dikilmesinde kullanılmış olmalıdır (Çiz. 351-368; Resim 19A). Dikişte uygun olan başlıksız iğnelere kullanılırken süslenmede başlıklı iğneler kullanılmış olabilir (Bkz. Böl. 5). Kumaşları dikme işlemlerinde ince başlıksız iğneler kullanılırken, iğnelerin kullanılamayacağı deri gibi kalın malzemelerin dikiminde iğnelerin geçebileceği noktalara kemik veya metal bızlarla delik açılır (Resim 19B).

Resim 19: A: Günümüzde kullanılan dikiş iğnesi (<https://www.simisso.com/iri-delikli-dikis-ignesi-5/0-gumus>), B: kemik bız (<http://www.antikalar.com/kemik>) ve Günümüzde kullanılan metal bız (<https://www.ayakkabimalzemecim.com/urun/dikis-delikli-biz-igne-ahsap-sapli>)

Balık Ağı Ağırlıkları

Taştan biçimlendirilenler ağırlıklar genellikle asimetric biçimlerde ve 3x9, 3x12, 3x15, 4x12 ve 4x15 gibi büyük boyutları ile oldukça ağır gereçlerdir. Bu bakımdan, taştan biçimlendirilen ağırlıkların balık avlamada kullanılan serpme ağlarda kullanılmış olmaları akla yakın gelmektedir (Bkz. Böl. 4). Serpme ağların kenarlarına takılan taş ağırlıklarla ağların su tabanına çökmesi amaçlanmış olabilir (Resim 20).

Resim 20: Günümüzde kullanılan uçlarında ağırlık bulunan serpme balık ağları
[\(https://kayabalikaglari.com/serpme-ag-balik-avi/\)](https://kayabalikaglari.com/serpme-ag-balik-avi/)

Süs Eşyaları

Boncuk, küpe, halka ve bunlara ait parçaların süs eşyası olarak kullanıldığı, biçimlerinden dolayı, küçük çan (zil), mühür ve başlı iğnelerde günümüzde olduğu gibi, süsleme elemanları sınıfına katılabilecektir (Bkz. Böl. 3-4, 7). Çağlardan beri süs eşyaları, maddi (zenginlik, aidiyetlik), manevi (büyü, tılsım, uğur) ve süslenme (güzel görünme) araçları olarak günümüze kadar gelmiş ve hala da kullanılmaktadır (Artun 2009: 2).

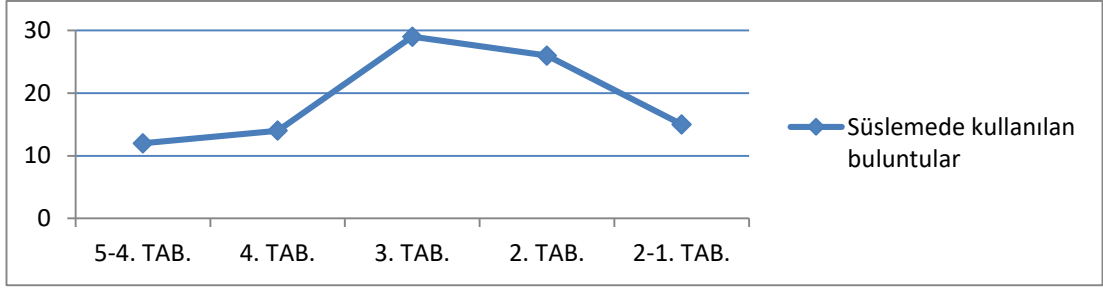
Çömlek mezar içerisinde ele geçen spiral biçimli boncuğun (metal) süslenmede kullanıldığı düşünülmektedir. Ayrıca spiral işareti Erken Tunç Çağı'nda üretilen karaz seramiklerinden de bilinmektedir (Sevin 2000: 860-861). Bu işaret güneşi, ayı, yıldızı ve suyu sembolize etmektedir (Halilov 2017: 30-31). Eski çağlarda olduğu gibi günümüzde de çeşitli malzemelerden üretilen boncuk, mühür, küçük çan, küpe ve halkalar bazen tek olarak bazen de bir araya getirilerek küpe, kolye, halhal, bileklik gibi takılar olarak kullanılmaktadır (Resim 21; G. Köroğlu 2004: 14).

Resim 21: Günümüzde kullanılan Süslenme Parçaları
(<https://www.giyimvemoda.com/moda-sozlugu/kolye-cesitleri-ve-isimleri/509>)

Salat Tepe'de süslenmede kullanılan çeşitli buluntular IIB:3 ve IIC:2 tabakalarında yoğun olarak kullanılırken IIB:4 ve IIC:1 tabakalarda kullanım oranı düşmüştür (Grafik 7). Orta Tunç Çağı'nın başları olan IIB:4. tabakada kullanımı azalmış olabileceği gibi Geç Tunç Çağı olan IIC:1 tabakasında malzemesinden dolayı geç dönem çukurlarının tahribi sonucu yok olmuş olabilir.

Grafik 7: Süslenmede Kullanılan Buluntuların Tabakalara Göre Dağılımı

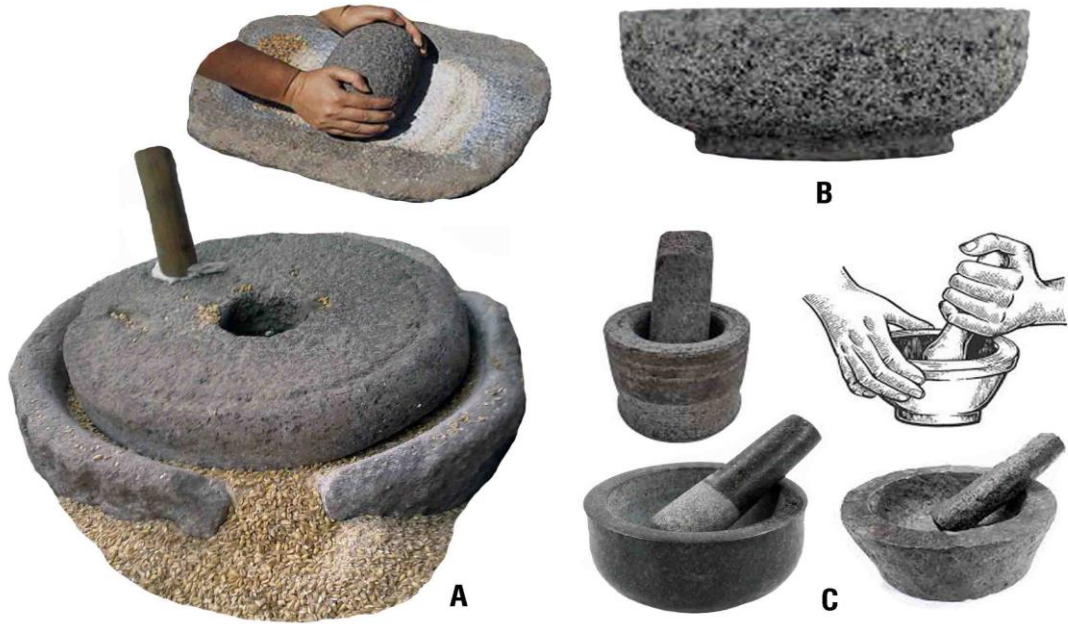
Süs amaçlı kullanılan başlı iğneler (Çiz. 375-389) genellikle mezarlarda, iskeletlerin göğüs kesimlerinde bulunur. Bu durum bireylerin mezarlara giyimli olarak yatırıldığını, düğme ve ilik kullanılmadığına işaret etmektedir (Alkım ve Alkım 1966: 17). Mari sarayında ele geçen sedef mobilya kakmalarından bazılarının üzerinde betimlenen iğneler (Klein 1983: 255-284; Çekicoğlu 2009: Res. 6), Mezopotamya’da üst giysi olarak kullanılan pelerinin başlı iğnelerle tutturularak kullanıldığını göstermektedir (Margaret Murray 1964: 88; Çekicoğlu 2009: Res. 4). Başlı iğnelerin koruyucu olarak üstte taşındığı da değerlendirilmiştir (Türe 2005: 12). Başlı iğneler giysilerin tutturulmasında ve saçların toplanmasında kullanıldığı gibi Mari’de mobilya kakmalarında betimlenmiş ve günümüzdeki dekoratif bronzlara da benzemektedir (Resim 22).

Resim 22: Metal Başlı iğnelerin kullanımı (Çekicoğlu 2009: Resim 4-6).

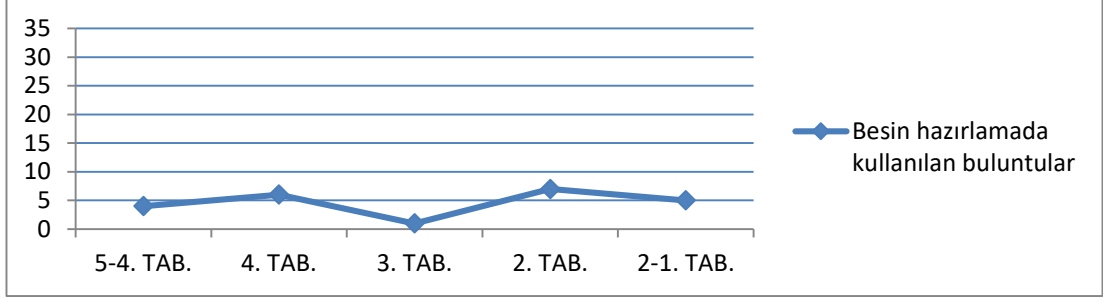
Öğütme Gereçleri

Taş kap, havan, havaneli ve öğütme taşı gibi buluntular (Bkz. Böl. 4), Anadolu'da kırsal kesimde yakın zamana kadar besin hazırlamada ezme, kırma ve öğütme işlemlerinde kullanılmıştır (Baysal 2018: 274-275, Res. 1-4). İki parçadan oluşan öğütme taşlarından alttaki taş sabit tutularak üstteki taş hareket ettirilerek öğütme işlemi gerçekleştirilmektedir (Resim 23A). Günümüzde teknolojiye bağlı olarak öğütme taşları ve ağırlıklarından dolayı taş kaplar kullanılmamakta birlikte, metalden biçimlendirilmiş havan ve havaneli hemen hemen bütün evlerde bulunmaktadır (Resim 23B-C). Salat Tepe'de Orta Tunç Çağ tabakalarında dokuma gereçlerinin besin hazırlamada öğütme ve ezme işlemlerinde kullanılan gereçlerden sayıca fazla oluşu, bir çekirdek ailenin dokuma üretiminde pişmiş topraktan birden fazla ağırşak, ağırlık ve makara kullanılırken, öğütmede daha dayanıklı olan tek öğütme taşının yeterli olduğunu göstermiştir.

Resim 23: A: Günümüzde Besin Hazırlamada Kullanılan Öğütme Taşları (<https://www.yedigozeler.com/koy-tas-degirmeni-bulguru-1000-gr.html>), B ve C: Günümüzde Besin Hazırlamada Kullanılan Taş kap, Havan ve Havaneli çizimi (<https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/mortar-and-pestle-engraving-vector-21616817>).

Salat Tepe'de besin hazırlamada kullanılan araç gereçler 4. ve 2. tabalarda artış gösterirken 5. (OTÇ buluntuları) ve 3. tabakalarda azalmıştır (Grafik 8). Yoğunluktaki bu farklılık Salat Tepe'de IIC:2 tabakasına zemin hazırlanırken IIB:3 tabakasının tesviye edilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Grafik 8: Beslenme Kullanılan Buluntuların Tabakalara Göre Dağılımı

Çetele

K14/050/M numaralı mekânda ele geçen, üzerinde kertikler bulunan bir kemik parçasının, olasılıkla yapıda depolanan malzemenin sayımında çetele olarak kullanılmış olabileceği değerlendirilmiştir (Bkz. Böl. 6). IIC:2 tabakada ele geçen yapının bir *dimtu* çiftlik yapısı olabileceği düşünülmektedir.

Çetele olarak nitelendirilen ağaç dalı, kemik gibi basit araçların üzerindeki çentiklerler *dimtu* çiftlik depolarına getirilen ürünlerin hesabı tutulmuş olabilir. Ayrıca yakın tarihlerde hapishanelerde ve askerlikte şafak belirtmek için duvarlara atılan çizikler de bu hesap araçlarının başka bir kullanım yöntemidir.

Orta Çağ'da Avrupa'da okuma yazma bilmeyen topluluklarda borçlu ve alacaklı çeteleleri tutulmuştur. Tam olarak ölçüsü belli olmayan alacaklıya (kısık parça) ve vereceклиye (uzun parça) verilmek üzere iki parçadan oluşan ahşaplar üzerine her biri farklı sayıları ifade eden çentikler açılmıştır (<https://images.app.goo.gl/7kMkdKCpafVX45SN7>). Afrika'nın çeşitli bölgelerinde ele geçen yaklaşık 5 ila 10 cm. uzunluklarındaki hayvan kemiklerinin üzerine farklı sayılarda çentikler atılmıştır (Almeida 2015: 8-10). Bir şeylerin sayılarını belirtmek için kullanıldığı düşünülen bu çentikli kemik çubuklar çetele olarak değerlendirilmiştir (Resim 24; Almeida 2015:Şek. 4).

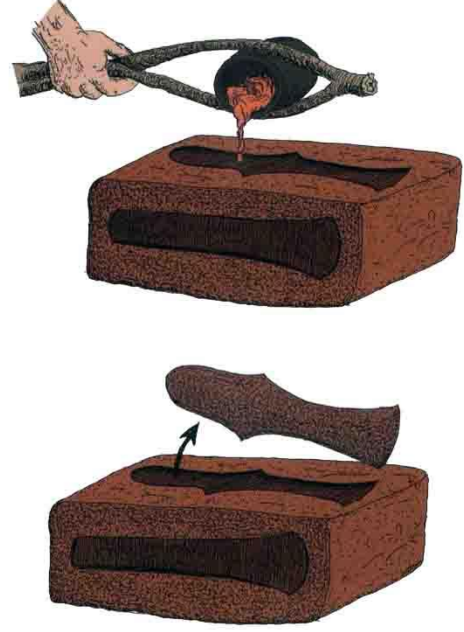
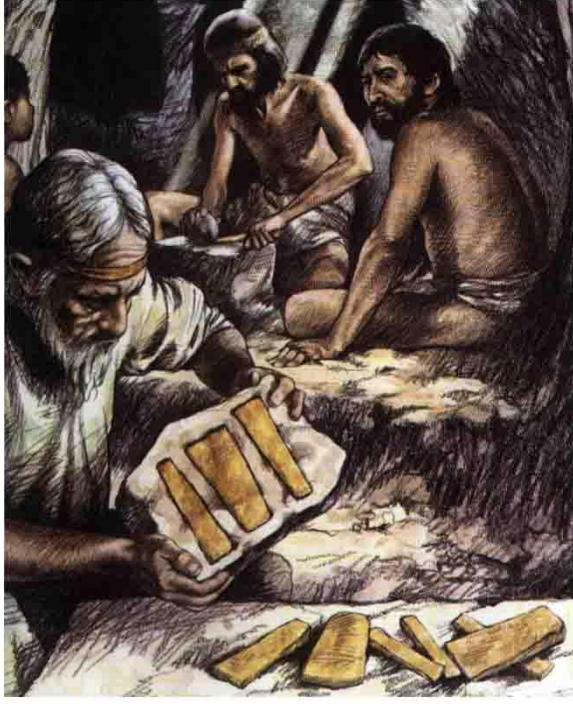
Resim 24: Günümüzde Afrika'da ele geçen Kemik Çetele Çubukları
(<https://images.app.goo.gl/7kMkdKCpafVX45SN7>)

Kanca

Orta Tunç Çağı'na ait yapı dolgusunda ele geçen taş kanca, küçük buluntular arasında tek örnektir (Çiz. 282). Günümüzde bir şeyleri asmaya veya çekmeye yarayan metal kancalara benzemektedir.

Maden Kalıbı

Orta Tunç Çağı'na tarihlenen yapılardan ele geçen pişmiş toprak ve taş maden kalıbı parçaları (Çiz. 93-95 ve Çiz. 279-281), yerleşimde basit aletlerin hızlı bir şekilde üretilmiş olabileceğini akla getirmektedir. Buna karşın, gerek bir kaç buluntu olmasından, gerekse Salat Tepe'de gelişkin bir madenciliğin varlığını gösterebilecek herhangi bir bulguya rastlanmamış olmasından dolayı, bu parçanın yerleşime nasıl, hangi amaçlar doğrultusunda gelmiş olabileceğini tahmin etmek güçtür. Orta Tunç Çağı'nda genellikle pişmiş toprak, taş ve maden kalıplar kullanılmış olup (Bilgi vd. 2004: 3-5; Başak 2008: 24), günümüzde ise aletlerin hızlı bir şekilde üretilmesi madeni kalıplarla sağlanmaktadır (Resim 25).

Resim 25: Maden Kalıbının Kullanımına İlişkin Canlandırma
<https://docplayer.biz.tr/60304651-Orta-olgun-bronz-cag-m-o.html>

Fırça Yuvası veya Sapı

Orta Tunç Çağı yapısında ele geçen pişmiş toprak bir buluntu, üzerindeki düzenli oyuklardan dolayı, fırça yuvası veya fırça sapı olarak tanımlanmıştır (çiz. 96). Oyukların genişliği (0,13 cm.), bu yuvalara kalın ve sert parçaların yerleştirilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bu bağlamda fırçanın temizlik için kullanılmış olmayabileceği, buna karşın, pişmiş toprak kapların yüzeylerini astarlama gibi işler için üretilmiş olabileceği düşünülmektedir (Bilgen vd. 2015: 175) (Bkz. Böl. 3). Ayrıca yakın zamanlarda kırsal kesimlerde kullanıldığı bilinen metal dişleri olan ahşap yün tarama işlemini yapan gerece de benzemektedir (Anonim 2012: 11). Günümüzdeki boya işleminde kullanılan kılların veya buna benzer malzemelerin bir araya getirilip bir sapa tutturularak kullanılan fırçalara benzemektedir (Resim 26).

Resim 26: Günümüzde kullanılan Fırçalar
(<https://www.elmasfirca.com/tr/urunler/firca-grubu/ceLIK-tel-fircalar>)

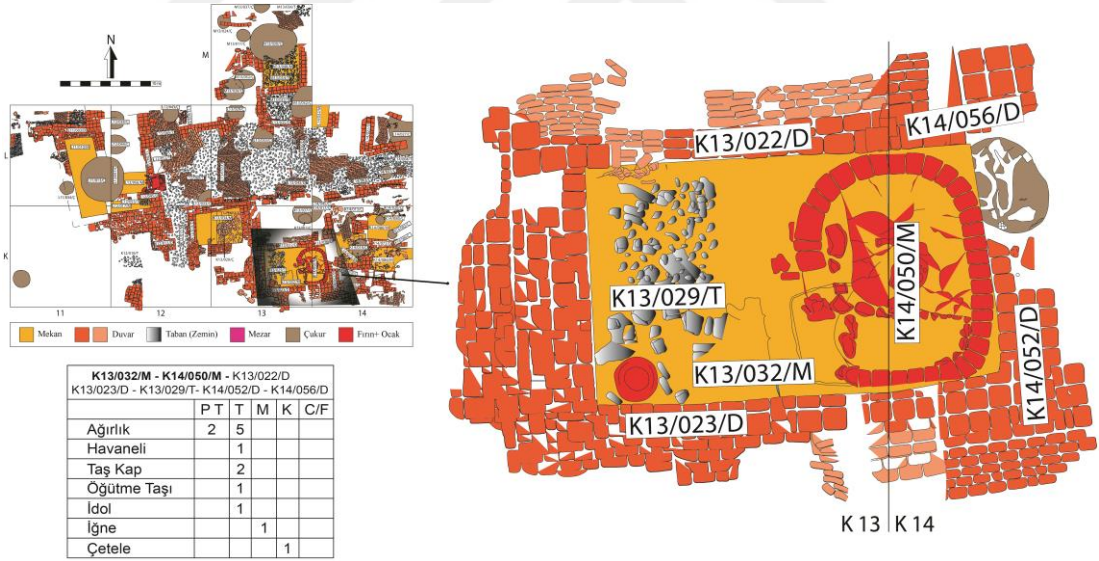
8.3. MEKÂNSAL İŞLEV ANALİZİ

İnsanların yaşamlarını sürdürdükleri yapıların kendi içerisinde ayrılan (Altan 2012: 75-80; Özdemir ve Özdemir 2019: 46) işlev analizi konumu, türü (kırsal veya kentsel), boyutu ve ele geçen bitkisel, hayvansal ve diğer buluntulara göre yapılır (Ökse 2014b: 239-241).

Bir yerleşimde yapıların kullanım amaçları belirlenirken buluntuların ve buna dair işaretlerin okunması gerekmektedir. Bir mekân içerisinde ocak tespit edilmişse bu ocağın üretim, pişirme ya da ısınma gibi amaçlarla kullanılmış olabileceği, mekânda ele geçen küçük buluntuların işlevleri ile belirlenebilir. Salat Tepe’de açığa çıkarılan yapılar üst üste inşa edilirken bazen bir önceki tabakaya ait yapılardan kalan mekân, duvar ve taban gibi mimari öğeler de kullanmıştır (Ökse 2014b: 247-248). Bundan dolayı Orta Tunç Çağı’na tarihlenen buluntulara Erken ve Geç Tunç Çağı yapılarında rastlanmaktadır (Bkz. Böl. 3-7). Orta Tunç Çağı’na tarihlenen buluntular Orta Çağ’da ve Demir Çağı’nda açılmış çukurların Tunç Çağı yapılarını tahrip etmesinden dolayı, çukur içerisine karışmıştır (Bkz. Böl. 2). Bundan dolayı Salat Tepe’de Orta Tunç Çağı’na tarihlenen tabakalarda (IIC:1-2 ve IIB:3-4)

belirlenen mekânların işlevleri, içerisindeki mezar, çukur, fırın (ocak) gibi mimari öğeler dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

K13-14 açmalarında yer alan yaklaşık 6x4 m. ölçülerindeki mekân (K13/032/M ve K14/050/M) IIC:2. tabakaya aittir (Şekil 20). Bu mekân içerisinde bir tandır ve günümüzde kırsal kesimlerde taş veya kara fırın (Peters 1972: 168-170) olarak adlandırılan tipte bir fırın açığa çıkarılmıştır. Yemek pişirmede kullanıldığı düşünülen tandır ve fırınının etrafında çok sayıda yanık izleri bulunan taşçık katkılı pişirme kabı parçalarının yanı sıra besin hazırlamada kullanıldığı düşünülen iki taş kap, öğütme taşı ve havaneli bulunmuştur. Bunların dışında balık ağlarında kullanılmış olabilecek ağırlıklar, oltalara ait iğne parçaları, alet sivirtmede kullanılmış olabilecek çetele ve bereketi simgelemiş olabilecek idol parçaları da ele geçmiştir. Bu buluntuların bir arada ele geçmesi, mekânın günlük yaşamın geçtiği, aynı zamanda mutfak olarak da kullanılan bir alan olduğuna işaret etmektedir (Resim 27; Ökse 2014b: 242-243).

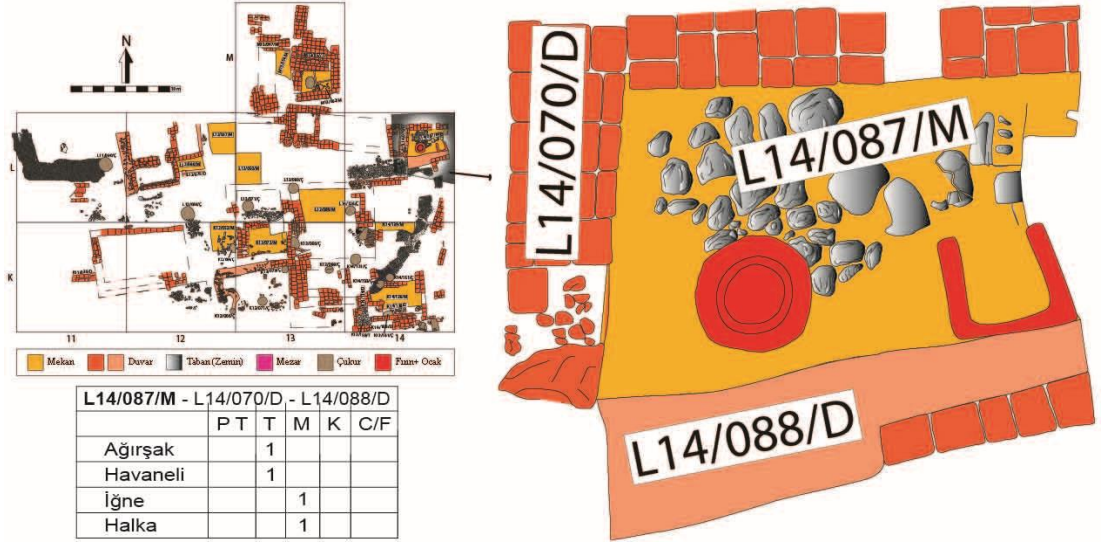
Şekil 20: ST, IIC:2. Tabakadaki mekân (mutfak) ve Buluntuları (K13-14)

Resim 27: ST, IIC:2. Tabakadaki mekân (Mutfak: K13-14; Ökse 2014b: 242-243)

L14 açmasında Salat Tepe IIB:4. tabakaya tarihlenen bir diğer mekânda da benzer mimari öğeler ve buluntular tespit edilmiştir (Ökse 2014b: 242). Yaklaşık 4x2,5 m. ölçülerindeki mekân (L14/087/M) içerisinde bir tandır ve günümüzde kırsal kesimlerde kullanılan metal kuzineli sobalara (bacalı) benzeyen bir ocak açığa çıkmıştır (Şekil 21). Pişirme işleminde kullanılmış olabilecek tandır ve ocak yıkıntısı içerisinden çok sayıda taşçık katkılı pişirme kabı parçaları ile havaneli, iğne, bız ve ağırşak ele geçmiştir. Bu bağlamda, bu mekânda da günlük yaşamın geçtiği, aynı zamanda mutfak olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Resim 28; Ökse vd. 2011b: 43-45).

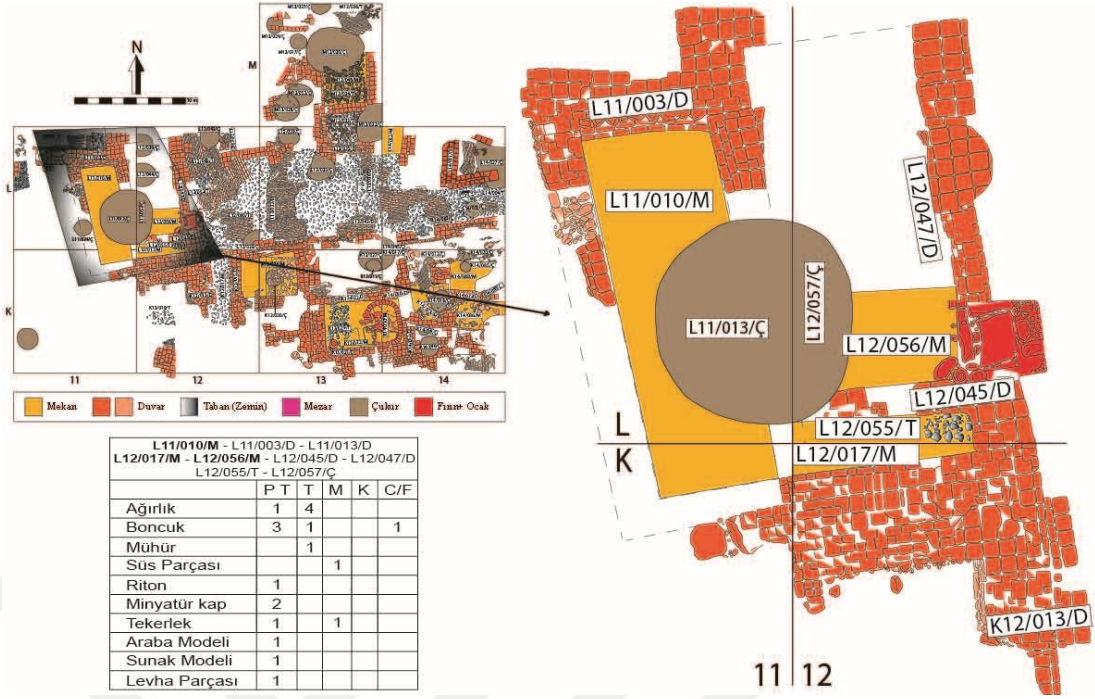

Şekil 21: ST, IIB:4. Tabakadaki Mekân (Mutfak) ve Buluntuları (L14)

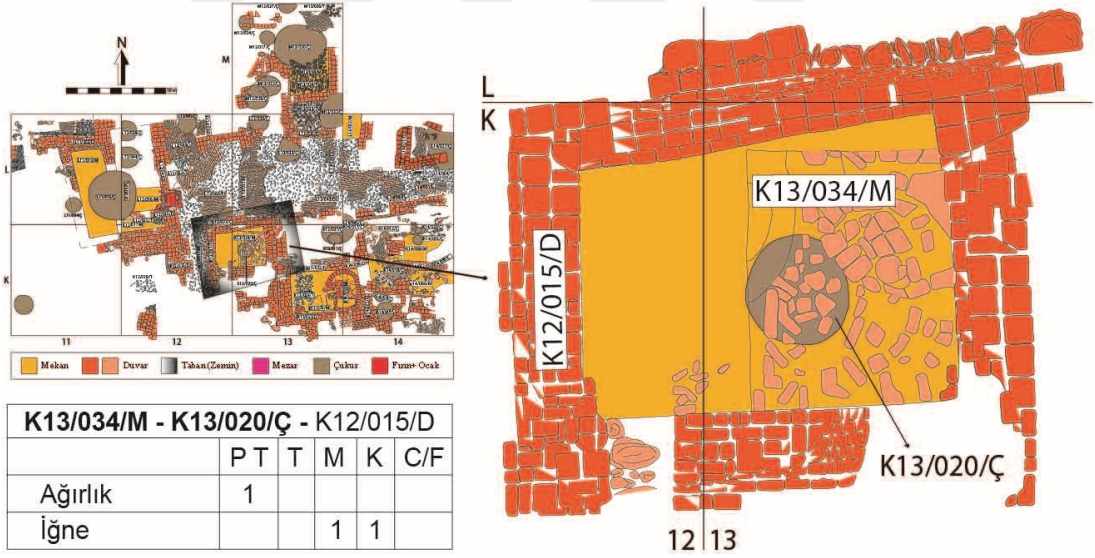

Resim 28: ST, IIB:4. Tabakadaki Mekân (Mutfak: L14; Ökse vd. 2011b: 43-45)

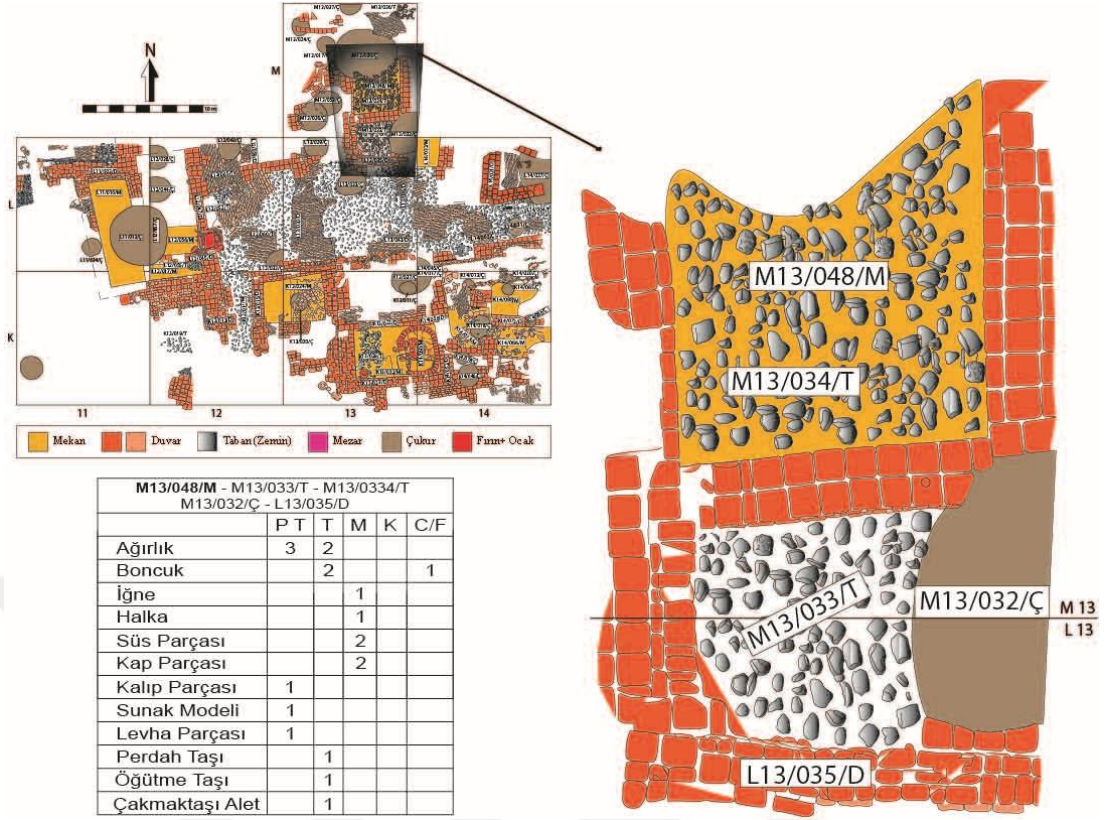
Ocak olan veya olmayan bazı mekânlarda farklı evsel malzemelerin ele geçmesi, bu mekânlar insanların birlikte zaman geçirdiği çok işlevli ortak yaşam alanları olabileceğine işaret etmektedir. Bu mekânlardan bazıları 2. tabakaya (Şekil 22-24) bazıları 3. tabakaya (Şekil 25) bazıları da 4. tabakaya (Şekil 26-28) tarihlendirilmiştir.

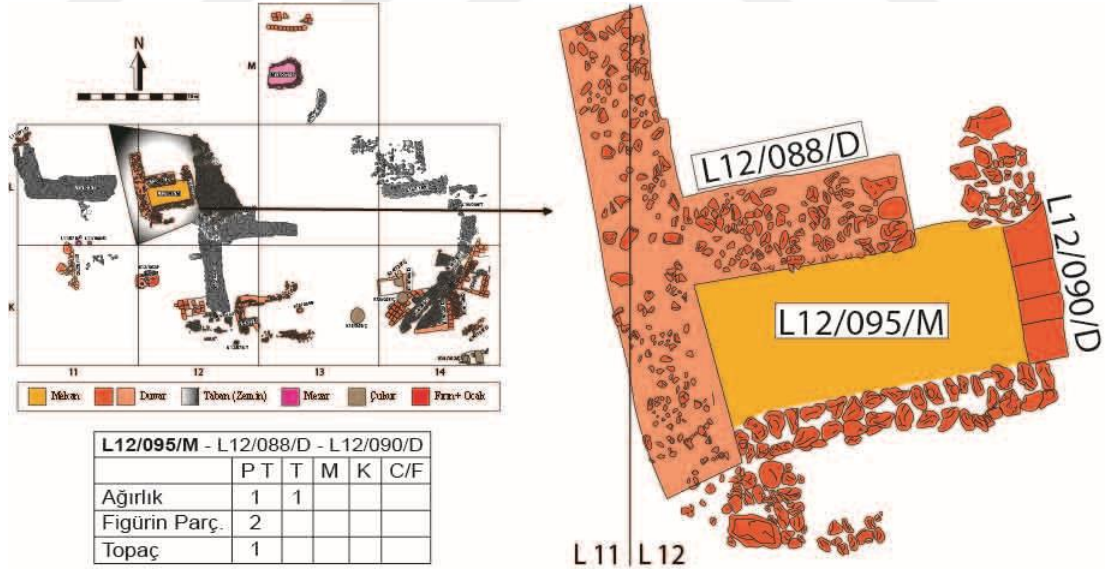
Şekil 22: ST, IIC:2. Tabakadaki Mekân ve Buluntuları (L-K11-12)

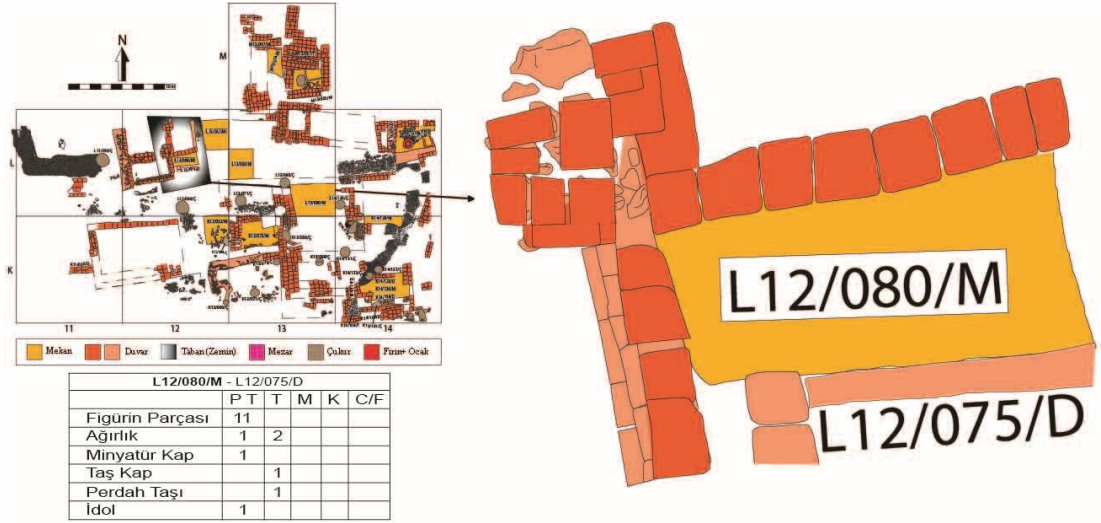
Şekil 23: ST, IIC:2. Tabakadaki Mekân ve Buluntuları (K12-13)

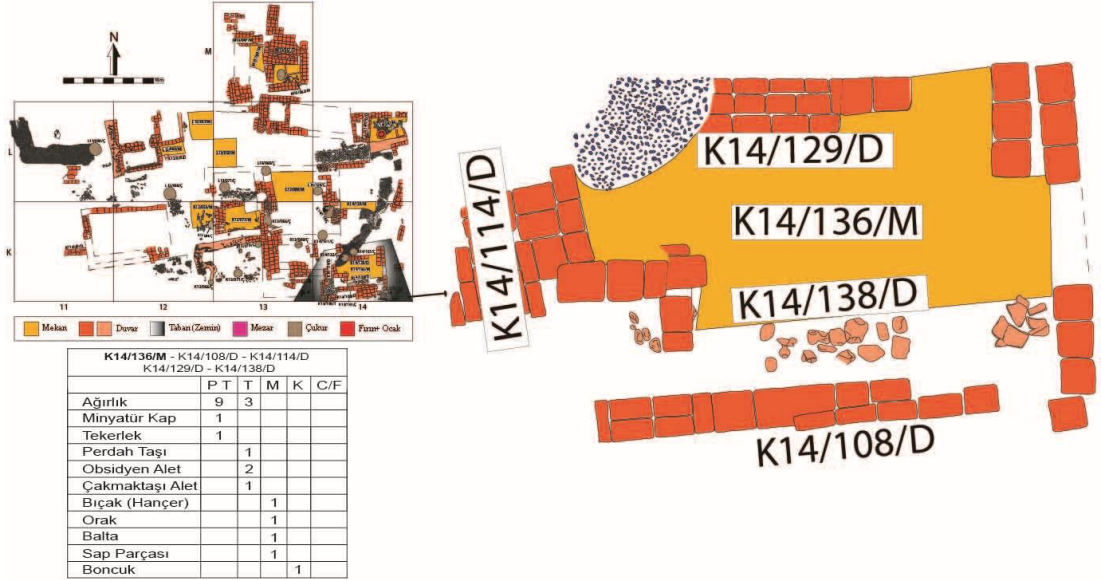
Şekil 24: ST, IIC:2. Tabakadaki Mekân ve Buluntuları (L13/M13)

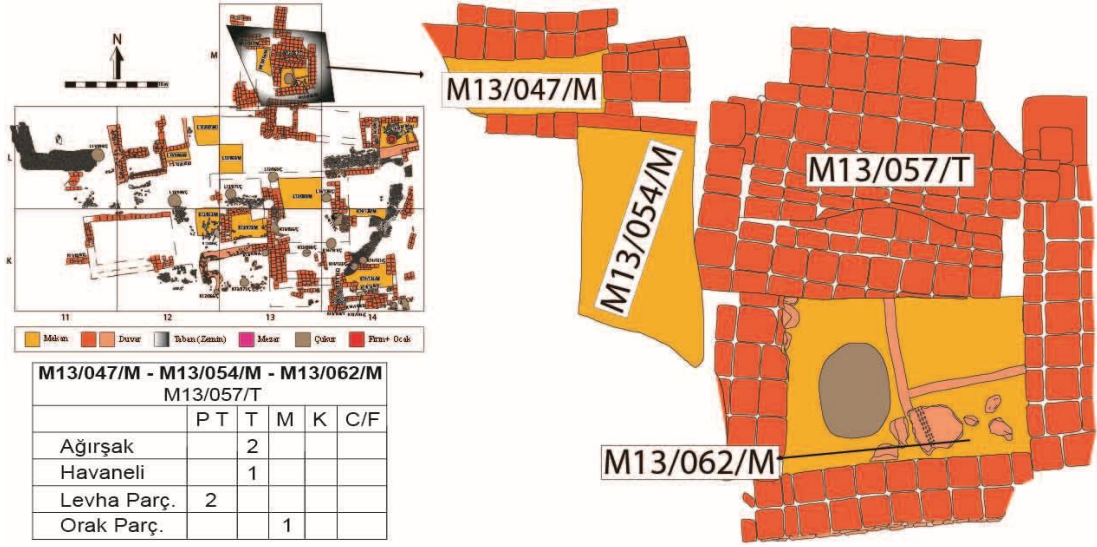
Şekil 25: ST, IIB:3. Tabakadaki Mekân ve Buluntuları (L12)

Şekil 26: ST, IIB:4. Tabakadaki Mekân ve Buluntuları (L12)

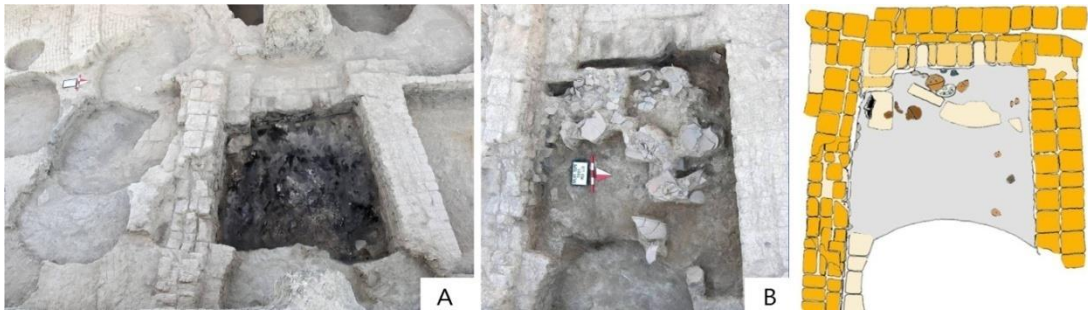

Şekil 27: ST, IIB:4. Tabakadaki Mekân ve Buluntuları (K14)

Şekil 28: ST, IIB:4. Tabakadaki Mekân ve Buluntuları (M13)

Salat Tepe'deki IIC:2. Tabakaya ait M13/033/T numaralı tabanın kaldırılmasıyla mekanda dikey dokuma tezgâhına ait olabileceği değerlendirilen yanmış ahşap kalıntıları ve depolanmış yanmış tahıl kalıntılarına rastlanmıştır (Resim 29; Ökse vd. 2007: 53, 57; 2009: 21-22). Salat Tepe'deki yapı duvarlarındaki çukurlara benzer örnekler Beycesultan'da görülmüştür. Beycesultan'daki dokuma atölyesi olabileceği düşünülen yapı göz önüne alındığında, Salat Tepe'deki yapı duvarlarında dokuma tezgahlarını sabitlemek amacıyla açılmış delikler tespit edilmiştir (Resim 30; <https://www.milliyet.com.tr/galeri/denizlide-4-bin-yillik-tekstil-atolyesi-ortaya-cikarildi-6313360/3>).

Resim 29: Yanmış Tahıl ve Yanmış Ahşap izleri (M13/033/T; Ökse vd. 2007: 53, 57; 2009: 21-22)

Resim 30: Beycesultan'daki dokuma tezgâhını sabitleme çukurları
(<https://www.denizlipost.com/denizlide-4-bin-villik-tekstil-atolgesi-bulundu.html>)

Günlük Yaşam

Salat Tepe yapılarında ele geçen baskın küçük buluntu grupları arasında önemli yer tutan pişirme kapları, öğütme taşları ve havanlar, bu mekânlarda besin hazırlama, pişirme ve servis etme işlemlerinin uygulandığına işaret etmektedir. Bazı mekânlarda depolama kaplarının yoğun olması da konutlarda belli oranda besin depolanarak yaşamın garanti altına alındığını düşündürmektedir (Bkz. Böl. 2). Günlük yaşam sürülen mekanlarda besin hazırlama ve tüketmede küçük kaplar olduğu gibi uzun vadeli bir konaklama ve sabit yaşam alanında ise büyük boyutlu kaplar yoğun olabilir. Bu çalışmada ele alınan malzemenin bulunduğu yapılarda üretim ekonomisine ilişkin bulgular arasında ağırlıklı olarak dokuma ve dikiş gereçleri yer almaktadır.

Yerleşimde ele geçen toplam 190 buluntudan, dokuma üretiminin önemli bir endüstri halinde uygulanmadığını, burada yaşayan topluluğun kendi gereksinimini bu şekilde karşıladığını düşündürmektedir (Bkz. Böl. 3-6). Burada ele geçen basit ve özensiz dokuma aletleri değerlendirildiğinde, günümüz göçer topluluklarının kendi gereksinimlerine göre üretip kullandıkları kalıntılara benzemektedir (Polat 2013: 74-77).

Orta Tunç Çağı yapılarında ele geçen oyuncak, oyun gereçleri gibi buluntular günlük yaşamda farklı yaş gruplarındaki bireylerin boş zamanlarını nasıl geçirdiklerini gösterir niteliktedir (Bkz. Böl. 3). Oyun oynamak geçmişte sadece küçük çocuklara has bir anlayış olmadığı gibi günümüzde de aynı şekilde yetişkinlerin oynadıkları okey, tavlâ, domino gibi oyunlar vardır.

Ritüel Davranışlar

Bazı yapılarda ritüel amaçlı kullanıldığı değerlendirilen buluntulara rastlanması, günlük yaşam içerisinde ritüellerin de uygulanmış olabileceğine ışık tutmaktadır (Bkz. Böl. 3-7).

Büyü Ritüellerine İlişkin Davranışlar:

Özellikle dışarı atılmış ya da çukurlara gömülmüş kırık figürinler, bu topluluğun arınma, iyileştirme, koruma, büyü gibi ritüelleri uyguladığını gösterir (Scurlock 1995: 1891; Ökse 2015: 124-126). Bu uygulama, Hititlerde hastalıklara ve ölümlere neden olan kötülükleri bir hayvana (keçi, koyun, eşek) veya insana (kölelere) yükleyerek düşman ülkesine bırakıp kurtulmak istenmektedir (Ünal 2011: 50-51). Günümüzde adaklık kurban kesilerek sahibinin ve ailesinin alınâ sürülerek kötülüklerden ve hastalıklardan korunacağına inanılmaktadır (İ. Çetinkaya 2016: 476-477).

Salat Tepe’de iki farklı davranış saptanmıştır. L12/080/M, L12/093/M, L12-K12/082/M, K14/086/M, L11/023/T, L12/060/T, K12/023/T ve K14/097/T numaralı mekânların tabanlarında bulunan kırık figürinler, uygulanan büyüün ve kötülüklerin kalıntılarının def ederek dışarı atıldığını göstermektedir. Buna karşın L13/033/Ç, L13/071/Ç, K13/049/Ç, K14/078/Ç ve M13/030/Ç çukurlar içerisine yerleştirilmiş kırık figürinler ise büyü artıklarının gömüldüğüne işaret etmektedir.

Yapı Ritüellerine İlişkin Davranışlar:

Salat Tepe’de bazı yapıların (L11/047/D, L11/078/D, L12/075/D ve K12/070/D) temellerine yerleştirilen kurbanlar ya da büyü figürinleri, yerleşimci topluluğun yapıların sağlıklı ve iyi olması için inşaat sırasında uyguladıkları davranışları yansıtmaktadır (Ökse 2017e: 190-192). Orta Tunç Çağı yapılarında deprem nedeniyle yıkılmalar oluşmuştur (Ökse 2019c: 214-216). Bu yıkımın kötü

etkisinin ortadan kalkması ve yeniden kurulacak yapılara zarar vermesini önlemek için de kırık figürinler ve kurban edilen hayvanlar ya çukurlara ya da ters çevrilen bir çanağın içinde yerleştirilmiştir (Ökse 2015: 124-125).

Geçmişten günümüze çeşitli inançlara sahip topluluklar, aynı anlamlar ve düşünceler içeren farklı uygulamalarla kurban ritüelleri uygulamış olabilirler. Geçmişte bütün kötülüklerin kendilerinden ve evlerinden uzaklaşması için evin temelini saf olduğunu düşündükleri hayvan yavrularını bırakmışlardır (Macqueen 1959: 173). Günümüzde de aynı düşüncelerle bir evin temeli atılırken kurban kanı akıtılarak iyi dileklerde bulunmaktadır (Narin 2009: 35-36).

8.4. KÜLTÜREL DEVAMLILIK

İnsanlar çağlar boyunca çevresinden bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde öğrendiklerini buluntular üzerinden gelecek kuşaklara aktarırlar. Gelecek kuşaklara aktardıkları maddi ve manevi değerlerin tümü kültür olarak değerlendirilir (Oy 2008: 12, 88-89).

Salat Tepe’de Orta Tunç Çağı’na tarihlenen küçük buluntuların benzerleri Erken ve Geç Tunç Çağlarında görülmüştür. Bu aynı özellikteki buluntulardan yola çıkarak Orta Tunç Çağı topluluğunun Erken Tunç Çağı topluluğunun devamı olduğu anlaşılmıştır. Mimari yapıların gösterdiği sürekliliğin de desteklediği bu görüş aynı kültürün Tunç Çağı boyunca devam ettiği görülmüştür. Bu durum Geç Tunç Çağı toplulukları için de geçerlidir. Depremle yıkılan IIC:2 yapı kompleksinin üzerine vakit geçirmeden inşa edilen IIC:1 tabakası Geç Tunç Çağının ilk yarısına tarihlenmiştir (Ökse 2012b: 9). Maddi kültür öğeleri de Erken Tunç Çağı IV (Salat Tepe IIA), Orta Tunç Çağı (Salat Tepe IIB-IIC:2) ve Geç Tunç Çağı I (Salat Tepe IIC:1) boyunca biçimleri ve oranlarındaki küçük değişimler dışında, süreklilik göstermiştir (Ökse 2012b: Tablo 3). Küçük buluntular üzerine yapılan incelemelerde de tüm bu tabakalar boyunca kültürel bir kesintinin yaşanmadığı, ancak, gelişim evrelerinin varlığı anlaşılmıştır. Orta Tunç Çağı’na geçişte, yoğunlukla pişmiş topraktan ve taştan biçimlendirilmiş buluntular ele geçerken, Orta Tunç Çağı boyunca, bunların yanı sıra metalden, kemikten (hayvan kabuğu) ve cam hamurundan (frit) biçimlendirilmiş malzeme de kullanılmıştır (Tablo 150).

	IIA:5 (IIB:4 Geçiş)	IIB:4	IIB:3	IIC:2	IIC:1-2
Pişmiş Toprak	Ağırlık (7), Hayvan Fig. (7), İnsan Fig. (6), Tekerlek (3), Boncuk (3), Damga Mühür (2), Minyatür kap, <i>Ağırşak,</i> <i>Makara,</i> <i>Fırça Yuvası</i>	Ağırlık (16), Hayvan Fig. (11), İnsan Fig. (4), Minyatür Kap (3), Tekerlek (2), Levha (2), Boncuk, Maden Kalıbı, Riton, Sunak Modeli	Ağırlık (8), Hayvan Fig. (7), Minyatür Kap (5), Tekerlek (2), İnsan Figürü (2), Levha, Boncuk, Damga Mühür, <i>Topaç,</i> <i>Oyun Zarı</i>	Ağırlık (8), Tekerlek (4), Hayvan Fig. (3), Minyatür Kap. (2), Adak Levhası (2), Boncuk (2), Sunak Modeli (2), Oyun Taşı (2), Maden Kalıbı, Damga Mühür, <i>Araba Modeli</i> Riton	Ağırlık (7), Hayvan Fig. (2), Tekerlek, Adak Levhası, Maden Kalıbı, Oyun Taşı
Taş	Ağırlık (8), Yontma Taş Alet (5), Havaneli, Silindir Mühür, Havan Figürü, Öğütme Taşı (3)	Ağırlık (9), Havaneli (5), Yon.Taş Alet (6), İdol (2), Perdah Taşı(2), Taş Kap, <i>El Baltası,</i> <i>Ağırşak,</i>	Ağırlık (6), Boncuk (6), İdol, Silindir Mühür, Havan, Perdah Taşı, <i>Maden Kalıbı (2)</i>	Ağırlık (10), İdol (6), Havaneli (3), Havan (2), Boncuk (2), Yontma Taş Alet (2), Taş Kap (2), Öğütme Taşı (2) Perdah Taşı, Silindir Mühür	Boncuk (8), Ağırlık (6), Perdah Taş. (3), Havaneli (3), İdol
Metal	İğne (4)	İğne (4), Süs Parçaları(2), Halka, Boncuk, <i>Bıçak (2),</i> <i>Orak (3),</i> <i>Sap Parçası,</i> <i>Balta</i>	İğne (5), Halka (2), Süs Parçaları (3), Boncuk, <i>Sap Dili</i>	İğne (7), Süs Parçaları (3), Halka (2)	İğne (2), <i>Çan,</i> <i>Mızrak ucu</i>
Kemik / H. Kabuğu	İğne	Bız (2), İğne, Boncuk	İğne, Bız, Boncuk (5), İşlenmiş Kemik	İğne (2), Bız, <i>Ağırşak,</i> <i>Çetele</i>	İğne, Bız, İşlenmiş Kemik
Cam Hamuru / Frit			Boncuk (3)	Boncuk (4)	Boncuk

Tablo 150: Salat Tepe’de Farklı Malzemelerden biçimlendirilen Buluntuların IIA:5, IIB: 4-3 ve IIC:2-1 Tabakalardaki Devamlılığı

Salat Tepe IIB:4-3 ve IIC:2-1 tabakalarında pişmiş topraktan biçimlendirilmiş ağırlık, tekerlek, boncuk, damga mühür, minyatür kap, adak levhası, maden kalıbı, boncuk, sunak modeli, riton, oyun taşı, insan ve hayvan figürinleri herhangi bir kesintiye ya da değişime uğramamıştır (Bkz. Tablo 150). Taştan biçimlendirilmiş ağırlık, havan, havaneli, silindir mühür, idol, perdah taşı, boncuk, taş kap, öğütme taşı, obsidyen ve çakmaktaşı gibi aletler de tabakalar arasında farklılık göstermemiştir. Metalden iğne, halka, boncuk ve diğer süs parçaları; kemikten (kabuk) iğne, bız, boncuk ve işlenmiş kemik parçaları ile cam hamurundan (frit) boncuk gibi buluntular da biçim bakımından tabakalar arasında farklılık göstermemiştir. Buna karşın, bazı buluntular sadece tek tabakada ele geçmiştir (Bkz. Tablo 150).

Sadece Erken Tunç Çağından Orta Tunç Çağı’na geçiş evresine tarihlenen tabakada (Salat Tepe IIA:5) yün tarama, ip eğirme ve dokuma işlemlerinde

kullanılan (Bkz. Böl. 2-3) pişmiş topraktan biçimlendirilmiş ağırşak, makara ve fırça yuvası ile geçmesi, dokuma üretimine ilişkin etkinlikler bu tabakada diğerlerinden daha yoğun olabileceğini gösterir niteliktedir.

Orta Tunç Çağın erken evresinde (Salat Tepe IIB:4) ele geçen, taştan biçimlendirilmiş el baltası ve ağırşak ile metalden üretilmiş bıçak, orak, balta ve sap parçası (Bkz. Böl. 2-3), söz konusu tabakada yaşayan topluluğun avlanma, besin hazırlama, çeşitli malzemelerden alet üretme gibi faaliyetlerde ön plana çıkmış olabileceğine işaret etmektedir.

Bu evrenin üst tabakasında (Salat Tepe IIB:3) ele geçen pişmiş toprak topaç ve oyun zarı (Bkz. Böl. 2-3), bu tabakayı kullanan topluluğun boş zamanlarını nasıl değerlendirdiğini, taş maden kalıbı ve metal sap dili de, metal aletler kullandıklarına ve bunları üretmiş olabileceklerine işaret etmektedir.

Orta Tunç Çağının geç evresine (Salat Tepe IIC:2) ve Geç Tunç Çağının erken evresine (Salat Tepe IIC:1) tarihlenen yapılarda ele geçen pişmiş toprak araba modeli ve tütsü kabı (andiron) (Bkz. Böl. 2-3), bu tabakada yaşayan topluluğun ritüel davranışlarına işaret ederken, kemikten ağırşak bulunması, yün eğirme işleminin devam ettiğini göstermiştir. IIC:2 tabakada bulunun bir kemik çetelede (Bkz. Böl. 2-3) büyük olasılıkla burada malzeme sayımı yapılmış olabileceğini düşündürmektedir. Bu tabakada yer alan yapı kompleksinin bir tarım çiftliği merkezi (*dimtu*) olabileceği yönündeki değerlendirmeler (Ökse 2012b: 9) göz önüne alındığında, çetenin besin ekonomisi kapsamında elde edilen, depolanan veya tüketim için dağıtılan malzemenin listesi olabileceği değerlendirilmektedir.

Hemen her tabakada, kesintiye uğramadan üretilen pişmiş toprak boğa figürini, tekerlek, ağırlık, adak levhası, taş idol, kemik ve metal iğnelerin varlığı, Orta Tunç Çağı boyunca kültürel değerlerin kuşaklar boyunca kesilmeden devam ettiği anlaşılmıştır (Tablo 150-151).

Orta Tunç Çağı'nın erken ve geç evrelerinde bazı biçimsel değişimler belirlenmiştir. Boğa figürinleri erken evrede (Salat Tepe IIB) aslına daha uygun, tekerlekler ve idoller (baş-gövde) daha estetik ve orantılı biçimlendirilmiştir. Buna karşın geç evrede (Salat Tepe IIC) ağırlıklar farklı renklerdeki astarlı kap parçalarından biçimlendirilmiş, adak levhaları üzerinde mevcut olanla birlikte yeni

şekiller eklenmiş, düz, silindir biçimli kemik ve metal iğnelere sivri, yuvarlak ve bir yana bükülmüş iğne biçimleri eklenmiştir.

OTÇ Geçiş	IIB:4	IIB:3	IIC:2	IIC:1-2
				
				
				
				
				
				

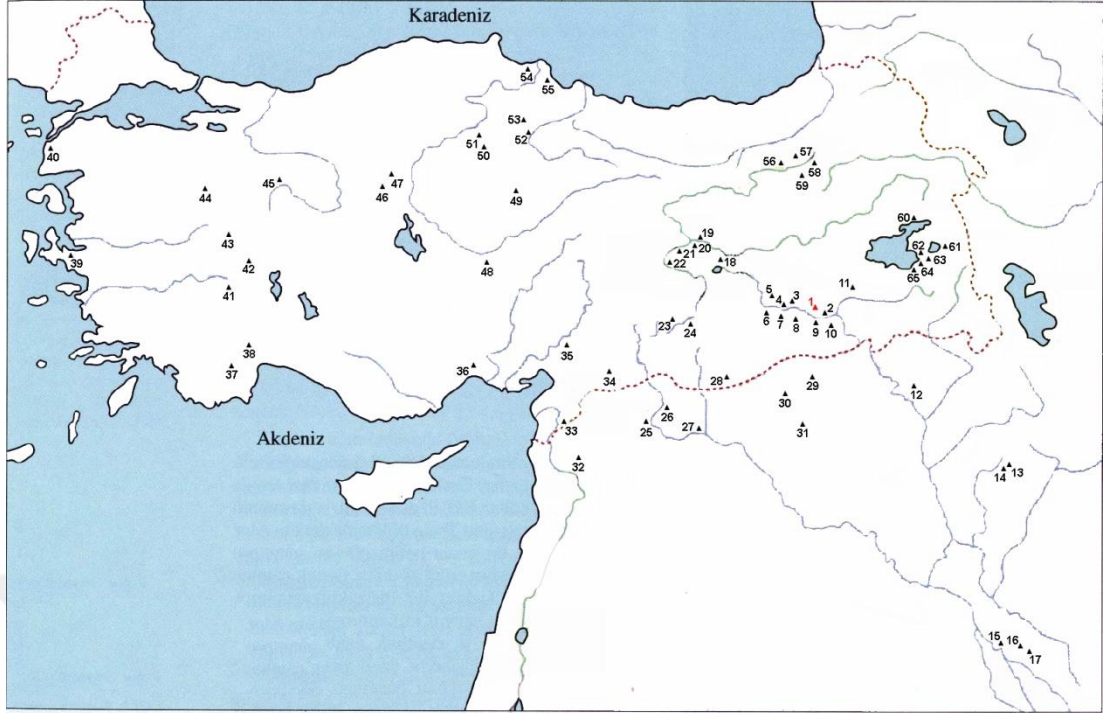
Tablo 151: ST, IIB:4-3 ve IIC:2-1 Tabakalarındaki Benzer Buluntular

Sonuç olarak, Orta Tunç Çağı boyunca üretilen buluntularda büyük farklar görülmemesi, bunların aynı topluluk tarafından üretilip kullanıldığını, zaman içerisinde estetik anlayışı bakımından küçük değişimlerin ortaya çıktığına işaret etmektedir. Benzeri durum seramik kaplarda da ortaya çıkmıştır. Bölgenin Orta Tunç

Çağı standart seramiği olarak tanımlanan “Kırmızı-kahverengi Boya Astarlı Seramik” grubu Erken Tunç Çağ IV evresinden Geç Tunç Çağı ortalarına kadar üretilmiş (Emanet 2019: 10, 42), erken tabakalarda daha yuvarlak profilli gövdeler tercih edilirken, geç evrelerde keskin profiller ön plana çıkmıştır. Mimarinin de devamlılık gösterdiği belirlenmiştir. Salat Tepe IIA-IIB evreleri boyunca birbirlerinden sokaklarla ayrılmış taş temelli, kerpiç duvarlı küçük konutlar inşa edilmiş, her çekirdek aile kendi içerisinde bağımsız yaşamış görünmektedir (Ökse 2016a: 367-368). Bu dönemlerde tabakalar arasında seramik kapların biçimleri ve boyutları bakımından yapılan analizler, toplum yapısında küçük farklılıkların oluştuğunu göstermiştir (Bozkurt 2020: 165-172). Salat Tepe IIC evresinde bu küçük konutlar çakıl taşı döşeli bir merkezi avlunun çevresine bitişik düzende yerleştirilmiştir (Ökse 2016a: 371). Bu değişim, toplumsal yapının önceki dönemlerden farklılaşmasına işaret etmiştir. MÖ. 17. yüzyılda kullanıldığı belirlenen yapının mimari düzeni ve bölgede yüksek tepelerin üzerine kurulmuş çağdaş başka yapı komplekslerinin varlığı, bu dönemde tarım yönetim çiftlikleri (*dimtu*) kurulduğuna işaret sayılmıştır (Ökse 2018: 221). Bu tabakada küçük buluntular bakımından ortaya çıkan bazı değişiklikler ve yeni tiplerin bölgede bu dönemde yaygınlaşmasına karşın, maddi kültürde devamlılık tespit edilmiştir.

8.5. BÖLGESEL YAYILIM

Salat Tepe Orta Tunç Çağı tabakalarında ele geçen buluntuların benzerleri Yukarı Dicle, Orta Dicle, Yukarı Fırat, Orta Fırat ve Balih Vadisi, Yukarı Habur, Kuzeybatı Suriye, Güney Anadolu, Batı ve İç Batı Anadolu, İç - Kuzey Anadolu, Erzurum-Kars ve Van Gölü çevresinde tespit edilmiştir (Harita 3). Birbirinden bağımsız kırsal yerleşimler bölgenin kültüründe etkili olmuşlardır. Salat Tepe’de Orta Tunç Çağına tarihlenen buluntular bu yerleşimler ışığında Erken, Erken - Orta, Orta, Orta - Geç ve Geç Tunç Çağlarına göre değerlendirilmiştir. Orta Tunç Çağı’na tarihlenen bazı buluntuların karşılaştırılan diğer yerleşimlerde Erken Tunç Çağı’ndan itibaren üretilip kullanılmıştır. Bazı buluntular ise Orta Tunç Çağı’nda, Geç Tunç Çağı’nda üretilmiştir (Bkz. Böl. 3-7).

1 Salat Tepe	14 Ga.Sur	27 Tell Bia	40 Troya	53 Oluz Höyük
2 Aşağı Salat	15 Ebu Salabikh	28 Tell Chuera	41 Beycesultan	54 İkiztepe
3 Kenantepe	16 Tell Abu Duwari	29 Tell Mozan	42 Kusura	55 Dündartepe
4 Giricano	17 Mashkan Shapir	30 Chagar Bazar	43 Kaklık Mevkii	56 Karaz
5 Boztepe	18 Korucutepe	31 Tell Brak	44 Seyitömer	57 Güzelova
6 Üçtepe	19 Han İbranim Şah	32 Tell Mardik	45 Şarhöyük	58 Sos Höyük
7 Kavuşan Höyük	20 Sakyol-Pulur	33 Tell Afis	46 Ahlatlıbel	59 Pulur
8 Ziyarettepe	21 Şemsiyetepe	34 Oylum Höyük	47 Kocumbeli	60 Ernis
9 Hirbemerdon	22 İmikuşağı	35 Gedikli	48 Kültepe	61 Karagündüz
10 Müslümantepe	23 Samsat Höyük	36 Tarsus-Gözlükule	49 Alishar	62 Van Kalesi
11 Başur Höyük	24 Lidar Höyük	37 Karataş-Samayük	50 Eskiypar	63 Yoncatepe
12 Tepe Gavra	25 Halawa	38 Bademağacı	51 Alacahöyük	64 Çavuştepe
13 Nuzi	26 Tall Munbaqa	39 Limantepe	52 Turhal-Ulutepe	65 Dilkaya

Harita 3: Yayında adı geçen yerleşimler (Sevin 2003: 117; Köroğlu 2003: Fig. 1; Köroğlu ve Konyar 2005: Res. 1; Yiğitpaşa ve Can 2012: Harita 2; Baştürk 2014: Harita 2-10'dan düzenlenmiştir).

Yukarı Dicle Havzası

Güneydoğu Anadolu Bölgesinin doğusunda yer alan Yukarı Dicle havzasını Güneydoğu Toroslar, Karacadağ, Mardin-Midyat Eşiği, Gabar ve Cudi dağları çevrelemektedir. Yukarı Dicle Havzasında bulunan Salat Tepe'de Orta Tunç Çağına tarihlenen buluntuların aynı bölgede bulunan Aşağı Salat, Kenan Tepe, Giricano, Hirbemerdon, Müslümantepe, Ziyaret Tepe, Kavuşan Höyük, Üçtepe, Boztepe ve Başur Höyük buluntuları üzerinden değerlendirilmiştir (Tablo 152).

Yukarı Dicle havzasındaki Aşağı Salat Erken Tunç Çağı mezarlarına iğnelerle birlikte hayvan figürini ve boncuk bırakılmıştır. Hirbemerdon, Kenan Tepe ve

Üçtepe’de Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda metalden ve kemikten biçimlendirilmiş iğneler ele geçerken, aynı dönemde sadece metal iğneler Giricano tabakalarında ve Başur Höyük mezarlarında (yoğun buluntulardan biri olarak) ele geçmiştir. Ayrıca Başur Höyük mezarlarında taştan biçimlendirilmiş domuz figürini ele geçerken, Orta Tunç Çağı tabakalarında kol özellikleriyle ve vücut yapılarıyla Salat Tepe pişmiş toprak kadın figürinlerine benzeyen ana tanrıça figürinleri ele geçmiştir.

Hirbemerdon’da Erken ve Orta Tunç Çağlarında depolama alanı olarak tanımlanan yapılarda dokuma amaçlı kullanılan ağırlık, dokuma ve süslenme amaçlı kullanılan ağırşak, obsidyen ve çakmaktaşı aletler bulunmuştur. Benzer ağırlıklar Boztepe’de de Erken ve Orta Tunç Çağı tabakalarında bulunmuştur. Aynı çağlarda Hirbemerdon’da bir yapının içerisindeki nişte ise ritüel amaçlı kullanılan hayvan figürini parçaları ve tapınma amaçlı kullanıldığı düşünülen alanda adak levhası parçaları bulunmuştur. Çağdaş hayvan figürini parçaları Kenan Tepe, Kavuşan Höyük ve Üçtepe’de Erken ve Orta Tunç Çağı tabakalarında ele geçerken, aynı dönemde adak levhası parçaları Ziyaret yanmış bir yapıda ele geçmiştir.

Ritüel ve süslenme amaçlı kullanılan boncuklar Hirbemerdon ve Giricano’da Erken ve Orta Tunç Çağı tabakalarında ele geçmiştir. Süslenme amaçlı kullanılan metal halkalar Hirbemerdon, Kavuşan Höyük ve Üçtepe’de Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir.

Kenan Tepe’de Erken ve Orta Tunç Çağı tabakalarında ritüel ve oyun gereci olan minyatür kaplar, sivri ve keskin kenarlı çakmaktaşı ve obsidyen aletler görülmüştür. Kavuşan Höyük’te de çağdaş tabakalarda sivri ve keskin kenarlı çakmaktaşı ve obsidyen aletler görülmüştür. İnsanların boyunlarına üzerlerinde bulundurdukları süs ve ritüel amaçlı kullanılan mühürler Üçtepe’de Erken ve Orta Tunç Çağı tabakalarında tespit edilmiştir.

Orta Tunç Çağı’na tarihlenen Hirbemerdon’daki kutsal alanda ritüel amaçlı kullanıldığı düşünülen pişmiş toprak sunak modeli parçaları bulunmuştur. Sunak modeli parçaları Üçtepe, Müslümantepe, Ziyaret Tepe, Kenan Tepe ve Giricano’da Orta Tunç Çağı’na tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir. Orta Tunç Çağı’na tarihlenen Hirbemerdon’daki yapılarda ritüel amaçlı kullanılan riton parçaları ve hem ritüel

hem oyun amaçlı kullanılan tekerlekler ele geçmiştir. Aynı dönemde Hirbemerdon'da depo olarak kullanılan bir yapıda besin hazırlamada kullanılan taş kap, havan ve havaneli; bıçak, çetele gibi aletlerle birlikte işlenmiş parçaları, maden kalıbı ve süs parçaları tespit edilmiştir.

Üçtepe'de Orta Tunç Çağı tabakalarında süslenme ve ritüel amaçlı kullanılan boncuklar; besin hazırlamada kullanılan taş kap parçaları ele geçmiştir. Giricano'da besin hazırlamada kullanılan taş kap parçasına ve Kenan Tepe'de kesici alet olarak kullanılan bıçak parçasına Orta Tunç Çağı tabakalarında rastlanmıştır.

Ziyaret Tepe'de Orta ve Geç Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda besin hazırlamada kullanılan havan, havaneli ve öğütme taşı parçaları ele geçmiştir. Ziyaret Tepe'de Aynı tabakalarda ele geçen ritüel amaçla kullanılan insan figürin ve süs parçaları Orta ve Geç Tunç Çağlarına tarihlenmiştir. Giricano ve Üçtepe'de Orta ve Geç Tunç Çağı tabakalarında besin hazırlamada kullanılan havan ve havaneli parçaları bulunmuştur. Ayrıca aynı tabakalarda Giricano'da süs ve ritüel amaçlı kullanılan damga mühürlere, Üçtepe'de ise dokuma ve ritüel amaçlı kullanılan ağırşak parçalarına rastlanmıştır.

Geç Tunç Çağı'na tarihlenen Ziyaret Tepe tabakalarında kesici alet olan bıçak parçasına, Giricano tabakalarında ise delici alet olan mızrak ucu parçasına ve bu tür aletlerin yapımında kullanıldığı düşünülen maden kalıbı bulunmuştur.

Dönemler / Buluntular		Yukarı Dicle Havzası									
		Aşağı Salat	Kenan Tepe	Giricano	Hirbemerdon	Müslümantep	Ziyaret Tepe	Kavuşan Höyük	Üçtepe	Boztepe	Başur Höyük
ETÇ											
ETÇ-OTÇ											
OTÇ											
OTÇ-GTÇ											
GTÇ											
İğne											
Boncuk											
Ağırsak											
Ağırlık											
Damga Mühür											
Maden Kalıbı											
Minyatür Kap											
Taş kap											
Riton											
Sunak Modeli											
Tekerlek											
Adak Levhası											
İnsan Fig.											
Hayvan Fig.											
Havan ve Havaneli											
Öğütme Taşı											
Yontma Taş Alet											
Halka											
Bız											
Diğer Süs Parç.											
Bıçak											
Mızrak Ucu											
Çetele ve İşlenmiş											

Tablo 152: Salat Tepe OTÇ buluntularının Yukarı Dicle'deki Dağılımı

Orta Dicle Havzası

Dicle Nehri, Küçük Zap ve Diyala Nehirlerinin arasında kalan bölüm Orta Dicle Havzası olarak değerlendirilmektedir (Hamlin 1971: 223-224; Baştürk 2014: 82-86). Nuzi, Ga.Sur, Tepe Gawra, Mashkan-Shapir, Tell Abu Duwari ve Ebu Salabikh yerleşimleri Dicle Nehri'yle birleşen Küçük Zap'ın doğusunda yer almaktadır. Salat Tepe buluntuları, Yukarı Dicle Havzasındaki yerleşmelerde Tunç Çağının farklı dönemlerine tarihlenirken, Orta Dicle Havzasındaki Nuzi, Ga.Sur, Tepe Gawra, Mashkan-Shapir ve Tell Abu Duwari Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenmiştir (Tablo 153). Nuzi, Ga.Sur, Tepe Gawra, Mashkan-Shapir ve Tell Abu Duwari'de Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalardan ele geçen sunak modeli, araba modeli, adak levhası, hayvan figürinleri, riton, boncuk, mühür, makara ve balta ritüel amaçlı kullanılmıştır. Ebu Salabikh'de ise mühürler ritüel amaçlı olarak Orta Tunç Çağı'nda kullanılmıştır. Aynı zamanda boncuk ve mühür süs

amaçlı, makara dokuma amaçlı, balta alet olarak, araba modeli oyuncak olarak kullanılmıştır. Nuzi ve Ga.Sur'da ele geçen iğneler ve ağırşaklar dokuma ve süs amaçlı, ağırlıklar dokuma, taş kaplar besin hazırlamada ve maden kalıpları alet yapımında kullanılmıştır.

Dönemler / Buluntular		Orta Dicle					
		Ga. Sur	Nuzi	Tepe Gawra	Mashkan-Shapir	Tell Abu Duwari	Ebu Salabikh
ETÇ							
ETÇ-OTÇ							
OTÇ							
OTÇ-GTÇ							
GTÇ							
İğne							
Boncuk							
Ağırşak							
Ağırlık							
Balta							
Silindir Mühür							
Topaç, Oyun Taşı,Zar							
Makara							
Maden Kalıbı							
Taş kap							
Riton							
Sunak Modeli							
Araba Modeli							
Adak Levhası							
Hayvan Fig.							
Perdah Taşı							
İdol							
Havan ve Havaneli							
Bıçak							
Orak							
Mızrak Ucu							
Çetele ve İşlenmiş							

Tablo 153: Salat Tepe OTÇ buluntularının Orta Dicle'deki Dağılımı

Yukarı Fırat Havzası

Doğu Anadolu Bölgesinin batısında yer alan Doğu ve Güney Toroslar arasındaki bölge Yukarı Fırat Havzası olarak değerlendirilmektedir (Ökse 2011b: 260-262). Fırat Nehri üzerine kurulan Keban ve Karakaya barajlarından etkilenen Korucutepe, Şemsiyetepe, İmikuşağı, Sakyol- Pulur ve Han İbrahim Şah yerleşimlerinde Salat Tepe Orta Tunç Çağı buluntuları değerlendirilmiştir (Tablo 154).

Ritüel ve süs amaçlı kullanılan damga mühür, Yukarı Fırat havzasındaki Sakyol- Pulur ve Han İbrahim Şah'ta Erken Tunç Çağı tabakalarında, İmikuşağı'nda

ise Erken ve Orta Tunç Çağı tabakalarında ele geçmiştir. Sakyol- Pulur'da Erken Tunç Çağı tabakalarında mühürle birlikte süslenmede ve dokumada kullanılan ağırşaklarda ele geçmiştir. Aynı zamanda Han İbrahim Şah'ta ve İmikuşağı'nda mühürle birlikte hayvan figürini ele geçmiştir. Şemsiyetepe'de Erken Tunç Çağı tabakasında kesici aletlerden biri olan metal bıçak parçası bulunmuştur. Ritüel amaçlı ve Oyun gereci olarak kullanıldığı düşünülen minyatür kaplar Korucutepe'nin Erken Tunç Çağı tabakasında görülürken, dokuma gereci olan ağırlık ise Erken ve Orta Tunç Çağı tabakalarında görülmüştür.

Dönemler / Buluntular		Yukarı Fırat				
ETÇ		Korucutepe	İmikuşağı	Sakyol- Pulur	Han İbrahim Şah	Şemsiyetepe
ETÇ-OTÇ						
OTÇ						
OTÇ-GTÇ						
Ağırşak						
Ağırlık						
Damga Mühür						
Minyatür Kap						
Bıçak						
Hayvan Fig.						

Tablo 154: Salat Tepe OTÇ buluntularının Yukarı Fırat'taki Dağılımı

Orta Fırat Havzası ve Balih Vadisi

Orta Fırat Havzası, Kuzeyde Güney Doğu Toroslar batıda Amanos Dağları doğuda Karacadağ ve güneyde Mari'ye kadar devam eden geniş bir alandır (Atalay ve Mortan 2006: 424-430; Baştürk 2014: 95). Balih vadisini ise kuzeyde Harran güneyde de Tell Bia sınırlamaktadır (Wilkinson 1998: 63-65; Baştürk 2014: 65-67). Orta Fırat ve Balih Vadisi olarak sınırlandırılan bölgede Lidar Höyük, Samsat Höyük, Halawa, Tall Munbaqa, Tell Bia ve Tell Chuera yerleşimleri değerlendirilmiştir (Tablo 155).

Ritüel amaçla kullanılan minyatür kaplar Lidar Höyük'teki Orta Tunç Çağı mezarlarında da bulunmuştur. Bu mezarlarda aynı zamanda alet parçaları, ritüel amaçlı boncuklar ve süs gereci olabilecek boncuklar ve halkalar ele geçmiştir. Orta Tunç Çağı süslenme amaçlı kullanılan parçalar Geç Tunç Çağı'nda da mezarlara bırakılmıştır. Samsat Höyük'te Orta Tunç Çağı mezarlarında ise ritüel ve süslenme amaçlı boncuklar bırakılmış olabilecektir.

Tell Chuera’da Erken Tunç ve Orta Tunç Çağlarında kullanılan saray yapılarında boncuk, araba modeli, tekerlek ve hayvan figürini ritüel amaçlı kullanılabilecek buluntulardır. Aynı zamanda bu tabakalarda süslenmede kullanılmış olabilecek boncuklar, iğneler, halkalar ve küpeler bulunmuştur.

Tall Munbaqa’da süs parçaları Erken Tunç Çağı, ritüel ve süs amaçlı kullanıldığı düşünülen boncuklar ve matematiksel hesap yapıldığına dair izler bulunan çetele ve alet parçaları ise Erken ve Orta Tunç yapılarında ele geçmiştir. Orta ve Geç Tunç Çağlarında adak levhaları ritüellerde kullanılmış olabilir. Erken ve Orta Tunç yapılarında Halawa’da ritüellerde sunak modelleri kullanıldığı ön görülmektedir. Tell Chuera’daki Erken ve Orta Tunç Çağı tabakalarında besin hazırlama gereçlerinden olan Öğütme taşları, havan ve havaneli parçaları, dokumda gereçlerinden olan ağırlık ve kesici aletlerden olan obsidyen ve çakmaktaşı parçaları bulunmuştur. Tell Bia’da ise ritüel ve süs amaçlı kullanılmış olabilecek boncuklar ele geçmiştir.

Dönemler / Buluntular		Orta Fırat ve Balih Vadisi					
ETÇ		Lidar Höyük	Samsat Höyük	Tall Munbaqa	TellChuera	TellBia	Halawa
ETÇ-OTÇ							
OTÇ							
OTÇ-GTÇ							
İğne							
Boncuk							
Ağırsak							
Ağırlık							
Silindir Mühür							
Sunak Modeli							
Araba Modeli							
Tekerlek							
Adak Levhası							
İnsan Fig.							
Hayvan Fig.							
Minyatür Kap							
Havan ve Havaneli							
Öğütme Taşı							
Yontma Taş Alet							
Küpe							
Halka							
Diğer Süs Parç.							
Çetele ve İşlenmiş							
Sap ve Sap Dili							

Tablo 155: Salat Tepe OTÇ buluntularının Orta Fırat ve Balih’deki Dağılımı

Yukarı Habur Havzası

Doğudan ve batıdan besleyen Habur Nehri kollarıyla birlikte Suriye'nin Cezire bölgesi olarak da bilinen bu bölüm Yukarı Habur Havzasını oluşturmaktadır (Nigro 1997: 289-290; Baştürk 2014: 69-75). Salat Tepe buluntuları bölgede büyük yerleşimlerden olan Tell Mozan, Tell Brak ve Cagar Bazar yerleşimlerine göre yorumlanmıştır (Tablo 156).

Ritüel amaçlı kullanıldığı düşünülen mühürler, boncuklar, sunak modelleri, araba modelleri ve hayvan figürinleri Tell Brak'ta Erken ve Orta Tunç Çağlarında kullanılan yapılarda ve dolgularında ele geçmiştir. Ayrıca boncuklar süslenmede ve araba modelleri de oyun gereci olarak kullanılmış olabilir. Tell Brak'ta aynı dönemde süslenme gereçleri olabilecek iğne, küpe, halka ve bunlara ait parçalar bulunmuştur. Tell Brak'ta ritüel amaçlı kullanılan riton ve figürin parçaları Geç Tunç Çağı'na kadar kullanıldığı görülmektedir. Bu bölgede yer alan önemli yerleşimlerden olan Tell Mozan'da ve Cagar Bazar'da Orta Tunç Çağı tabakalarında minyatür kaplar ritüel amaçlı veya oyuncak gereci olarak kullanılmış olabilecektir.

Dönemler / Buluntular	Yukarı Habur		
ETÇ			
ETÇ-OTÇ			
OTÇ			
OTÇ-GTÇ			
İğne			
Boncuk			
Mühür			
Minyatür Kap			
Riton			
Sunak Modeli			
Araba Modeli			
İnsan Fig.			
Hayvan Fig.			
Küpe			
Halka			
Diğer Süs Parç.			

Tablo 156: Salat Tepe OTÇ buluntularının Yukarı Habur'daki Dağılımı

Kuzeybatı Suriye

Fırat vadisi üzerindeki Karkamış ile Tell Frey'in sınırladığı veya Hama'ya kadar Orta Fırat Havzası'nın devamı niteliğindeki bölge Suriye'nin kuzeybatısı olarak değerlendirilmektedir (Ökse 2011b: 260-261; Cooper 2012: 81-83; Baştürk 2014: 43-44). Salat Tepe Orta Tunç Çağı buluntuları Gedikli (Karahüyük), Oylum Höyük, Tell Mardikh ve Tell Afis yerleşimlerine göre değerlendirilmiştir (Tablo 157).

Gedikli (Karahüyük) Erken ve Orta Tunç Çağı mezarlarına süslenme amaçlı kullanıldığı düşünülen iğneler bırakılmıştır. Orta Tunç Çağı mezarlarına ise ritüel amaçlı ve oyun gereci olabilecek minyatür kaplarla birlikte insan figürinleri bırakılmıştır. Aynı amaçlı kullanılan minyatür kaplar ve süslenme parçaları Oylum Höyük Orta Tunç Çağı mezarlarından da ele geçmiştir.

Erken ve Orta Tunç Çağlarında Tell Afis tabakalarında süs iğneleri bulunmuştur. Tell Afis'te ise Erken Tunç Çağı tabakalarında insan figürini parçaları ele geçmiştir. Orta Tunç Çağı'nda Tell Mardikh'te süs ve dokumada kullanılmış olabilecek ağırşaklar ve halkalar, ritüel ve oyun amaçlı kullanılmış olabilecek tekerlekler ele geçmiştir. Aynı zamanda minyatür kaplar oyun amaçlı ve mühürlerde süs amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir.

Dönemler / Buluntular		Kuzeybatı Suriye			
ETÇ					
ETÇ-OTÇ		Gedikli Karahüyük	Oylum Höyük	Tell Mardikh	Tell Afis
OTÇ					
OTÇ-GTÇ					
İğne					
Ağırşak					
Tekerlek					
İnsan Fig.					
Minyatür Kap					
Halka					

Tablo 157: Salat Tepe OTÇ buluntularının Kuzeybatı Suriye'deki Dağılımı

Güney Anadolu

Salat Tepe buluntuları Anadolu'nun güneyinde bulunan Tarsus (Gözlü Kule), Bademağacı ve Karataş (Semayük) yerleşimlerine göre yorumlanmıştır (Tablo 158). Anadolu'nun güneyinde, Akdeniz boyunca uzanan Isparta, Burdur, Antalya, Mersin, Adana, Kahramanmaraş, Osmaniye ve Hatay'da bulunan yerleşimler bu bölge içerisinde değerlendirilmiştir.

Karataş'ta (Semayük) ritüel amaçlı kullanılmış olabilen idoller Erken Tunç Çağı mezarlarında ele geçmiştir. Bademağacı Erken Tunç Çağı tabakalarında ritüel amaçlı olan mühürler ve kesici alet olan bıçak parçası tespit edilmiştir. Bu yerleşimde Erken ve Orta Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda süslenme gereçleri olan iğne, boncuk ve ağırşak; kesici ve delici aletlerden olan balta ve mızrak ucu parçaları ele geçmiştir. İğne parçaları Tarsus'da (Gözlü Kule) Geç Tunç Çağlarına kadar kullanılmıştır.

Dönemler / Buluntular	Güney Anadolu		
ETÇ	Tarsus Gözlü Kule	Karataş Semayük	Bademağacı
ETÇ-OTÇ			
OTÇ			
OTÇ-GTÇ			
İğne			
Boncuk			
Ağırşak			
Balta			
Mühür			
İdol			
Bıçak			
Mızrak Ucu			

Tablo 158: Salat Tepe OTÇ buluntularının Güney Anadolu'daki Dağılımı

Batı ve İç Batı Anadolu

Anadolu'nun batısında bulunan Ege Denizi boyunca uzanan bu bölgedeki İzmir'de Limantepe ve Çanakkale'deki Troya'ya Batı Anadolu olarak değerlendirilmiştir. İç batı Anadolu olarak değerlendirilen bölge Ege Bölgesinin iç kısımları ve bu yerleşimlerin doğusundaki Kütahya'da Seyitömer, Denizli'de Beycesultan, Afyon'da Kusura ve Kaklık Mevki'ni kapsamaktadır (Edis 2020: 55-57). Batı ve İç Batı Anadolu'daki Limantepe, Troya, Seyitömer, Beycesultan, Kusura

ve Kaklık Mevkii'ne göre Salat Tepe Orta Tunç Çağı buluntuları ele alınmıştır (Tablo 159).

Beycesultan, Kusura ve Troya'da Erken Tunç Çağı yapılarında ritüel amaçlı kullanıldığı düşünülen idoller ele geçmiştir. Aynı dönemde Kaklık Mevkii'nde süslenmede kullanılmış olabilecek iğne parçaları bulunmuştur. Seyitömer'de Tunç Çağlarındaki yapılarda ve dolgularında süslenme, ritüel, besin hazırlama ve dokuma amaçlı kullanılan gereçlerle birlikte birçok alete ait parçalar ele geçmiştir. Erken ve Orta Tunç Çağlarında iğneler ve boncuklar süslenmede ve ritonlar ritüellerde kullanılmış olabilir. Ayrıca Seyitömer'deki Erken ve Orta Tunç Çağlarında kullanılan yapılarda balta, perdah taşı, bız, bıçak, orak, çetele, obsidyen ve çakmaktaşı gibi alet parçaları bulunmuştur. Orta Tunç Çağı'na tarihlenen tabakalarda ele geçen ağırşaklar ve ağırlıklar dokumada, mühürler ritüellerde, havan ve havaneleri besin hazırlama kullanılmış olabilir.

Limantepe'de de süslenmede, ritüellerde, besin hazırlamada ve dokumada kullanıldığı düşünülen buluntular Orta ve Geç Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir. Seyitömer'de Erken ve Orta Tunç Çağlarında kullanılan buluntuların Limantepe'de Orta ve Geç Tunç Çağlarında kullanılmaya devam ettiğini görmekteyiz. Limantepe'de Orta ve Geç Tunç Çağlarında iğneler ve boncuklar süslenmede, ağırşak, ağırlık, makara ve bız dokuma, havan ve havaneli besin hazırlamada kullanılmış olabilir. Ayrıca bunlarla birlikte aynı tabakalardan alet olabilecek balta, orak, perdah taşı, obsidyen ve çakmaktaşıdan üretilmiş yontma taşaleter ele geçmiştir. Çanakkale'de yer alan Troya'da Erken Tunç Çağlarında kullanılan mızrak uçları Orta Tunç Çağı'nda da kullanılmaya devam etmiştir. Ayrıca Orta Tunç Çağı tabakasında dokuma gereci olabilecek ağırlıklar ve süs iğneleri ele geçerken, Geç Tunç Çağı tabakasında süs iğneleri ele geçmiştir. Orta Tunç Çağı'nda dokumada kullanılmış olabilecek ağırlıklar Şar Höyük yapılarında bulunmuştur.

Dönemler / Buluntular		Batı ve İç Batı Anadolu						
ETÇ		Troya	Limantepe	Beycesultan	Kusura	Kaklık Mevkii	Şar Höyük	Seyitömer
ETÇ-OTÇ								
OTÇ								
OTÇ-GTÇ								
İğne								
Boncuk								
Ağırşak								
Ağırlık								
Balta								
Mühür								
Topaç, Oyun Taşı ve Zarı								
Makara								
Riton								
Perdah Taşı								
İdol								
Havan ve Havaneli								
Yontma TaşAlet								
Bız								
Bıçak								
Orak								
Mızrak Ucu								
Çetele ve İşlenmiş								

Tablo 159: Salat Tepe OTÇ buluntularının Batı ve İç Batı Anadolu'daki Dağılımı

İç ve Kuzey Anadolu

İç Anadolu Bölgesi'nin doğusunu Kızılırmak, batısını Sakarya ve güneyini Konya havzaları oluşturmaktadır. Sivas'tan doğan Kızılırmak Nehri güneye ve batıya doğru geniş bir yay oluşturarak Orta Anadolu'da Sivas ve Yozgat illerini Orta Karadeniz'de Tokat, Çorum, Amasya ve Samsun illerini içerisine alarak Bafra'dan Karadeniz'e dökülür (Köse vd. 2011: 162-163; Yüce 2015: 410-411). İç Anadolu'da Kültepe, Alishar, Koçumbeli ve Ahlatlıbel, Kuzey Anadolu'da Eskiyapar, Alacahöyük, Dündartepe, Oluz Höyük ve İkiztepe yerleşimleri bulunmaktadır.

Salat Tepe Orta Tunç Çağı buluntuları Orta Anadolu'da Kültepe, Alishar, Koçumbeli ve Ahlatlıbel yerleşimlerine göre değerlendirilirken Orta Karadeniz'de Eskiyapar, Alacahöyük, Dündartepe, Oluz Höyük ve İkiztepe yerleşimlerine göre değerlendirilmiştir (Tablo 160).

Ritüel amaçlı kullanıldığı düşünülen idoller ve insan figürinleri Kültepe, Alişar, Eskişehir ve İkiztepe’de Erken Tunç Çağı tabakalarına tarihlenmektedir. Aynı dönemde Koçumbeli ve Ahlatlıbel’de ele geçen mühürler ritüel ve süs amaçlı kullanmış olabilir. Oluz Höyük’te Erken ve Orta Tunç Çağı tabakalarında hayvan figürinleri ele geçmiştir. İkiztepe’de insan figürinleriyle birlikte mızrak ucu, obsidyen ve çakmaktaşı aletler Erken Tunç Çağı’nda kullanılmıştır. Süslenme parçası olan iğneler, alet olarak veya seramik astarlamada kullanıldığı düşünülen fırça sapları ve kesici alet olan bıçak parçaları İkiztepe’de Erken ve Orta Tunç Çağlarında kullanılan tabakalarda ve mezarlarda ele geçmiştir. Aynı amaçla kullanılan fırça sapları ise Dündertepe’de Erken Tunç Çağı tabakalarında bulunmuştur. Orta Tunç Çağı’nda süs iğneleri Alacahöyük mezarlarında, dokumada kullanılmış olabilecek ağırlıklar ve makaralar Eskişehir yapılarında bulunmuştur.

Dönemler / Buluntular		İç ve Kuzey Anadolu								
		Kültepe	Alişar	Koçumbeli	Ahlatlıbel	Eskişehir	Alacahöyük	Oluz Höyük	Dündertepe	İkiztepe
ETÇ										
ETÇ-OTÇ										
OTÇ										
OTÇ-GTÇ										
İğne										
Damga Mühür										
Makara										
Fırça Yuvası										
Minyatür Kap										
İnsan Fig.										
Hayvan Fig.										
İdol										
Yontma Taş Alet										
Bıçak										
Mızrak Ucu										

Tablo 160: Salat Tepe OTÇ buluntularının İç ve Kuzey Anadolu’daki Dağılımı
Erzurum-Kars Bölümü

Doğu Anadolu Bölgesi’nin kuzeyinde yer alan Erzurum-Kars Bölümü genel hatlarıyla güneyde Karasu Aras Dağları batıda Mescit kuzeyde Yalnızçam dağları doğuda Ermenistan ve Gürcistan’la sınırlıdır (Erinç 1953: 46-49). Bölgede bulunan Dumludağ, Kısırdağ ve Allahüekber basık dağlarının arasında kalmış Erzincan, Erzurum, Pasinlar ve Iğdır (Sürmeli çukur) ovaları ön plandadır. Bu bölgede bulunan Güzelova, Karaz, Pulur ve Sos Höyük gibi yerleşimler üzerinden değerlendirilmiştir (Harita 161).

Erzurum-Kars Bölümündeki Sos Höyük'te Erken Tunç Çağı tabakalarında hayvan figürini, iğne, bız ve yontma taş alet parçaları (Obsidyen ve Çakmaktaşı) ele geçmiştir (Sagona vd. 1995: 213; 1996: 49-50). Bu bölgede bulunan Güzelova Erken ve Orta Tunç Çağı mezarlarında iğne ve orak parçası (Güneri 2008: 283), Karaz Orta ve Geç Tunç Çağı tabakalarında orak parçası (Koşay 1973: 35), Pulur Orta Tunç Çağı tabakalarında bıçak parçası (Koşay ve Vary 1964: Lev. XCVI/1-3) bulunmuştur.

Dönemler / Buluntular		Erzurum-Kars Bölümü			
ETÇ		Güzelova	Karaz	Pulur	Sos Höyük
ETÇ-OTÇ					
OTÇ					
OTÇ-GTÇ					
İğne					
Orak					
Bıçak (Hançer)					
Bız					
Hayvan figürini					
Yontma Taş Alet					

Tablo 161: Salat Tepe OTÇ buluntularının Erzurum-Kars Bölümü'ndeki Dağılımı

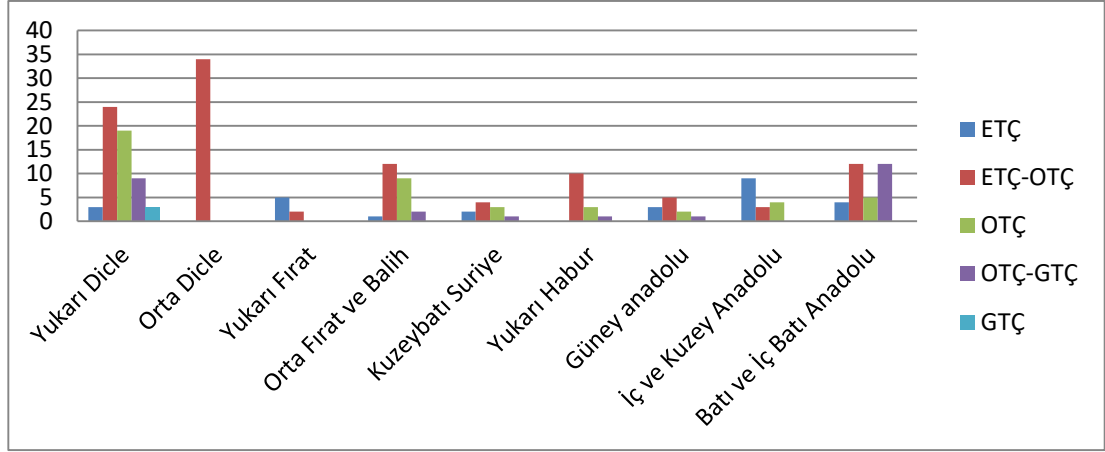
Van Gölü Çevresi

Doğu Anadolu Bölgesinde bulunan Van Gölü'nün doğusundaki yerleşimlerden Ernis (Sevin 1996: 439), Karagündüz (Belli ve Kavaklı 2000: 435-437), Van Kalesi-Tuşpa (Konyar 2012: 409-410), Yoncatepe (Belli ve Konyar 2000: 181), Çavuştepe (Çavuşoğlu vd. 2019: 275-276) ve Dilkaya (Çilingiroğlu 1984: 159-160) üzerinden Salat Tepe Orta Tunç Çağı buluntuları değerlendirilmiştir. Ancak bu yerleşimlerde Orta Tunç Çağı'nı belirleyen dikkat çekici bir kalıntıya rastlanmamıştır (Sevin vd. 2000: 847-849). Van Gölü çevresine özellikle monokrom, koyu-perdahlı yüzeyli ve spirel veya oluk bezemeli pişirme kaplarıyla Erken Tunç Çağı ve kırmızı astarlı iyi perdahlanmış, düz veya yonca ağızlı kaplarla Urartu (Demir Çağı) damga vurmuştur (Sevin 1996: 445-448; Sevin vd. 2000: 850-861; Konyar 2012: 410-419). Salat Tepe'de Orta Tunç Çağı'na tarihlenen özellikle metal buluntuların (iğne, mızrak ucu, bıçak vb) benzerlerine Van Gölü çevresindeki bu yerleşimlerde Urartu döneminde (Demir Çağı) rastlanmıştır (Sevin vd. 2000: Res. 18; Belli ve Konyar 2000: Fig. 6-10; Konyar 2012: Res 12; Çavuşoğlu vb. 2019: Res. 9).

SONUÇ

İnsanlar geçmişten günümüze kadar çeşitli malzemelerden araç ve gereçler üretmişlerdir. Maslow hiyerarşisinde de olduğu gibi, değişmeyen tek şey beslenme, giyinme, gibi en alt düzeydeki temel fiziksel ihtiyaçlardır (Maslow 1943). Bunlardan elde edilen veriler kullanıldıkları dönemin kültürü, inançları, ihtiyaçları, yaşam biçimleri, üretim süresi, üretim şekli, üretim düzeyi ve başka kültürlerle etkileşimini içeren birçok bilgi sağlar. Küçük buluntuların kullanım amaçları bağlamlarıyla, benzerleriyle ve günümüzde kullanılan örnekleriyle bağlantı kurularak yorumlanabilir. Buldukları yerleşimler mimarisiyle ve buluntularıyla birlikte değerlendirildiğinde nasıl bir topluluk tarafından kullanıldığı, bu topluluğun günlük yaşamında nasıl davranışlarda bulunduğu, içinde yer aldığı bölgenin kültürel özelliklerini tanımlamayı sağlar.

Yukarı Dicle Havzasındaki Orta Tunç Çağı kültürünün tanımlanmasına mimarisiyle ve buluntularıyla katkı sağlayan Salat Tepe'nin IIB:4-3 (OTÇ I-II) ve IIC:2 (OTÇ III) tabakaları MÖ. 2. binin ilk yarısında, IIC:1 (GTÇ I) tabakası da binyılın üçüncü çeyreğinde kullanılmıştır (Bkz. Bölüm 2). Bu tabakalarda ele geçen buluntuların benzerlerine Yukarı Dicle, Orta Dicle, Yukarı Fırat, Orta Fırat ve Balih Vadisi, Yukarı Habur, Kuzeybatı Suriye, Güney Anadolu, Batı ve İç Batı Anadolu, İç ve Kuzey Anadolu, Erzurum-Kars ve Van Gölü çevresinde genellikle Erken ve Orta Tunç Çağ tabakalarında rastlanmıştır (Grafik 9; Bkz Bölüm 3-7). Burada ele geçen buluntuların Boncuk, ağırlık, ağırşak ve figürinlerin benzerleri farklı bölgelerdeki çoğu yerleşimde Tunç Çağı boyunca kullanılmıştır. Orta Tunç Çağı'na tarihlenen diğer buluntular ise Anadolu'da ve Mezopotamya'da genellikle Erken ve Orta Tunç Çağlarında kullanılmıştır. Aynı buluntular Anadolu'nun iç kesimlerinde Erken Tunç Çağı'na tarihlenirken Batı Anadolu'da Orta ve Geç Tunç Çağlarına tarihlenmiştir.

Grafik 9: Salat Tepe OTÇ Buluntularının Bölgelerdeki Dönemleri ve Dağılımı

Salat Tepe’de ham maddesine ulaşılabilirlik ve biçimlendirmenin kolay olduğu pişmiş toprak buluntular yerleşimlerde genellikle en yoğun grubu oluşturur. Sert ve katı özellikte olan taştan üretilen araç ve gereçler kolay parçalanmadığı için uzun vadede çeşitli amaçlar için kullanılmış görünmektedir (Bkz. Tablo 4). Diğer buluntuların ham maddelerine kolay erişim sağlanamaması ve biçimlendirmelerinin kolay olmamasından dolayı metal ve cam hamuru daha az sayıda ele geçmiştir. Avlanan ya da yetiştirilen hayvanların kemiklerinden kolayca işlenebilen buluntuların sayıca az olması, bu tür araç ve gereçlerin fazla tercih edilmediğine işaret etmektedir. Muhtemelen Salat Çayı’ndan toplanan az sayıda hayvan kabuğu da süs amaçlı kullanılmıştır.

İnsanların bölümlere ayırarak kullandığı yapıları ve yapı çevresini etkileyen birçok etken vardır. Bu etkenler göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde açığa çıkan mekânların işlevleri, mekânın konumu, türü (kırsal veya kentsel), boyutu ve ele geçen bitkisel, hayvansal ve diğer buluntulara göre saptanır (Ökse 2014b: 239-241). Salat Tepe’de Orta Tunç Çağı’na ait tabakalarda tespit edilen mekânların geç dönem çukurlarının yol açtığı tahribattan dolayı net sonuçlara ulaşılsa da, mekân içerisinde tespit edilen ocak veya tandır gibi unsurlar ile küçük buluntulara göre bunların ortak yaşam alanı, mutfak, depolama ve dokuma yapılan bölümler olduğu düşünülmektedir.

Mutfak olarak değerlendirilen mekân içerisinde, tandır (fırın) ve günümüzde kırsal kesimlerde kullanılan bacalı, metal kuzineli sobalara benzeyen bir ocak tespit edilmiştir (Bkz. Böl. 8). Pişirmede kullanıldığı düşünülen tandır veya ocak etrafında

çok sayıda yanık izleri bulunan pişirme kabı parçalarının yanı sıra besin hazırlamada kullanıldığı düşünülen taş kap, öğütme taşı ve havaneli bulunmuştur. Bu özelliklerin ve besin hazırlamada kullanılan buluntuların bir arada değerlendirilmesi sonucunda, K13/032/M-K14/050/M ve L14/087/M numaralı mekânların günlük yaşamın geçtiği, aynı zamanda mutfak olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ocak olan veya olmayan bir mekânda dokumaya dair yanmış ahşap kalıntıları ve depolanmış yanmış tahıl kalıntıları tespit edilmiştir. Bu tür mekânlarda farklı evsel malzemelerin ele geçmesi, bu mekânların, insanların birlikte zaman geçirdiği çok işlevli ortak yaşam alanları olabileceğine işaret etmektedir. Ayrıca bu mekân içerisinde tespit edilen mezar ve çukurlar dikkate alınarak bu dönemde mekânların çok işlevli yaşam alanları olduğu görülmektedir.

Bir mimarinin özelliği kadar, mekânın hangi amaçla kullanıldığı da önemlidir. Mekânların kullanım amaçlarının belirlenmesi için de mekânda bulunan küçük buluntuların işlevlerinin belirlenmesi gerekir. Salat Tepe'deki küçük buluntular bağlamlarıyla, benzerleriyle ve günümüzde kullanılan örnekleriyle bağlantı kurularak kullanım amaçları yorumlanmıştır. Bu çalışmada ele alınan küçük buluntuların besin hazırlamada, dokumada, ritüellerde, süslenmede, oyunlarda veya alet olarak kullanıldıkları belirlenmiştir (Bkz. Tablo 5; Bkz. Böl. 3-7).

İnsanlar, yerleşik hayata geçtikten sonra temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için ürettikleri veya topladıkları tahılları öğütme taşlarıyla, havan ve havaneli gibi araç gereçlerle, ezerek besin hazırlamada kullanmıştır (Bkz. Böl.4). Besin hazırlamada kullanılan araç gereçler Orta Dicle'de, Orta Fırat ve Balih'de Erken ve Orta Tunç Çağlarına, Yukarı Dicle'de Orta ve Geç Tunç Çağlarına tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir (Bkz. Böl. 4, 8). İç Batı Anadolu'da Erken Tunç Çağı'nda, kıyı kesimde Geç Tunç Çağı'nda kullanılan yapı ve dolgularında bulunmuştur.

Bitki lifleri ile hayvanların yünlerini ağırlık, ağırşak, iğne ve bızgibi araç gereçlerle işleyerek insanlar giyinme ihtiyacını gidermiştir. Etno-arkeolojik çalışmalarda gördüğümüz örneklerde yatay dokuma tezgâhlarında çözgü iplerinin düzenli ve gergin durması için ağırlıklar kullanılmaktadır (Bkz. Böl. 3-4; Bkz. Resim 18).

Dokumada kullanılan araç gereçler Dicle ve Fırat havzalarında, Balih vadisinde ve Kuzeybatı Suriye’de Erken ve Orta Tunç çağlarında bulunmuştur. Bu gereçler Anadolu’nun Mezopotamya’yla arasında geçiş bölgesinde olan birçok yerleşimde Tunç çağları boyunca (Bkz. Tablo 8-13; Bkz. Böl. 3-5), Batı Anadolu yerleşimlerde de Orta ve Geç Tunç Çağlarında kullanılmıştır (Bkz. Tablo 8-13; Bkz. Böl. 3-5).

Salat Tepe L12/075/D numaralı duvarda ele geçen riton ile Dicle vadisinin karşı kıyısında Hirbemerdon’da açığa çıkan tören alanında ele geçen pişmiş toprak levhaların benzerleri (Bkz. Böl. 3-7), tapınma aracı olarak kullanılmış görülmektedir. Bir yapının temelinde ele geçen bir kadın, bir erkek figürü ile birlikte makara biçimli bir sunak ile bir minyatür çanak, o yapıyı kullanan ailenin kötülüklerden uzak ve sağlıklı bir yaşam sürmesi için yapılmış bir büyüünün kalıntıları olarak değerlendirilmiştir (Bkz. Böl. 3-4).

İdoller ile pişmiş toprak insan ve hayvan figürleri de arınma ve kurtulma büyülerinde kullanılmış olmalıdır (Bkz. Böl. 3-4). Salat Tepe’de yaşayan topluluk deprem ve yangınlardan çok etkilenmiş olmalıdır ki ritüel uygulamalarda kullanılacak araç gereçlerin sayısı fazladır. Figürin ve idol kırıp yapıların temellerine bırakılması, bundan sonraki tabakada yıkımın engellenmesini amaçlamış görülmektedir. Bu uygulamalar Yukarı Dicle havzasındaki çağdaş yerleşimlerde de yaygındır. Dicle ve Yukarı Habur havzalarında, Kuzeybatı Suriye ve Balih’de Erken ve Orta Tunç Çağlarına ait tabakalarında bu tip buluntular, Yukarı Fırat’ta Erken Tunç Çağı’nda ve Orta Fırat’ta Orta Tunç Çağında görülmüştür (Bkz. Tablo 8-13; Bkz. Böl. 3-4). Benzeri malzeme Orta Anadolu’da Erken Tunç Çağı’nda, Batı Anadolu’da Erken ve Orta Tunç Çağlarında bulunmaktadır.

Salat Tepe’de genellikle mezarlarda ve duvarda ele geçen minyatür kapların benzerleri de çeşitli kazı alanlarında açığa çıkan mezarlarda ve kutsal yapılarda bulunmuştur. Eski Önasya çivi yazılı metinlerinde kötülüklerin bir araba modeline yüklenerek yerleşimden uzaklaştırıldıklarına ilişkin anlatılar (Ökse vd. 2015: 53-54) doğrultusunda, Salat Tepe’de ele geçen araba modellerinin de ritüellerde kullanılmış olabileceği değerlendirilmektedir. Ritüellerde kullanılan araç gereçlerin sayısı Orta Tunç Çağı’nda (Salat Tepe IIB:3-4 ve IIC:2), Orta Tunç Çağı’na geçişten (Salat Tepe IIA:5) ve Geç Tunç Çağı’ndan (Salat Tepe IIC:1) fazladır. Bu fark Orta Tunç

Çağı'na geçiş tabakasının dar bir alanda açığa çıkarılmış olması ve Geç Tunç Çağı tabakasını Demir Çağ ve Orta Çağ çukurlarının tahrip etmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Biçimlerinden dolayı süs eşyaları olarak değerlendirilen boncuk, küpe, halka, çan ve mühür bazen tek olarak bazen de bir araya getirilerek küpe, künye, kolye ve halhal oluşturulmuştur. Başlı iğneler hem kıyafet tutturmada hem de süslenmede kullanılmış olabilecektir. Süs eşyalarının benzerleri Erken ve Orta Tunç Çağlarında Dicle Havzasında, Kuzeybatı Suriye ve Balih vadisinde yaygındır. Erken Tunç Çağı'nda Yukarı Fırat ve İç Anadolu'da, Orta Tunç Çağı'nda Habur'da, Erken ve Orta Tunç Çağlarında Anadolu'nun batısında ve kuzeyinde, Orta ve Geç Tunç Çağlarında Batı Anadolu'nun kıyı kesimlerinde benzeri buluntulara rastlanmıştır (Bkz. Böl. 3-7).

Biçimsel özelliklerinden ve boyutlarından dolayı topaç, oyun taşı ve oyun zarı olarak nitelenen buluntular günümüzde de oyun gereçleri olarak kullanılmaktadır (Bkz. Böl. 3-5). Ritüellerde kullanılmış olabileceği değerlendirilen minyatür kap, araba modeli, tekerlek ve makaranın oyuncak olarak da kullanılmış olabileceği düşünülmeyle birlikte, bağlamlarına göre değerlendirildiğinde, ritüel işlevleri ön plana çıkmaktadır.

Benzeri buluntular Yukarı Dicle havzasında Erken ve Orta Tunç Çağı boyunca kullanılmıştır. Yukarı Fırat'ta ve İç Anadolu'da Erken Tunç Çağı, Yukarı Habur, Balihile Kuzeybatı Suriye'de Erken ve Orta Tunç Çağı, Orta Fırat'ta Orta Tunç Çağı tabakalarında bulunmuştur. Batı Anadolu'nun kıyı kesimlerinde ise Orta ve Geç Tunç Çağlarında kullanılan tabakalarda ele geçmiştir.

Maden kalıbı basit aletlerin hızlı bir şekilde üretilmesinde, kanca bir şeyleri asmada, perdah taşı kapların yüzeylerinin düzeltilmesinde, fırça kapların yüzeylerinin astarlamasında kullanılmış olmalıdır (Bkz. Böl. 3-7). İnsanlık tarihi boyunca obsidyen ve çakmaktaşı aletlerin kesici, delici ve ezici özelliklerinden yararlanılmıştır. Bıçağın (hançer) kesici ve dilici, orağın hasatta, baltanın kesme işlemlerinde ve mızrak ucunun silah olarak kullanılmış olabileceği değerlendirilmektedir.

Bu tip aletlerden kesici parçalar Erken Tunç Çağı'nda Yukarı Fırat'a, Erken ve Orta Tunç Çağlarında Anadolu'nun genelinde ele geçmiştir. Farklı tiplerdeki aletler Orta Dicle'de Erken ve Orta Tunç Çağlarında kullanılırken, Yukarı Dicle'de Orta ve Geç Tunç çağlarında kullanılmıştır. Obsidyen ve Cakmaktaşı aletler Balih Vadisinde ve İç Anadolu'da Erken ve Orta Tunç Çağlarında, Batı Anadolu'da Orta ve Geç Tunç Çağlarında kullanılan tabakalarda ele geçmiştir (Bkz. Böl. 4, 8).

Orta Tunç Çağı başlarında ve sonlarında az sayıda ele geçen süs eşyalarının sayısal dağılımı tabakalar arasında değişkenlik göstermektedir. Bu değişkenliğin, farklı malzemeden üretilen boncukların ve iğnelerin bazı tabakalarda yoğunlaşmasından kaynaklanmaktadır. Buna karşın, oyun gereçleri tabakalar arasında değişkenlik göstermemiştir. Farklı malzemelerden üretilen aletlerin her bir tabakada ortalama 5-6 tane ele geçerken IIB:4 tabakada diğer tabakalara oranla üç katı fazla sayıda ele geçmesi, bu tabakada üretimin artmış olabileceğini düşündürmektedir. IIB:4. tabakada ortak kullanım alanı olarak değerlendirilen K14/0136/M numaralı mekânda bıçak, orak, balta, çakmaktaşı ve obsidyen gibi kesici aletlerle geçmesi, mekânı kullanan ailenin tarımda daha aktif rol oynadığını düşündürmektedir (Bkz. Böl. 4-5, 8).

Salat Tepe Orta Tunç Çağı'na tarihlenen IIB:4 tabaka dörtgen biçimli bir veya iki katlı kerpiç yapılardan ve çakıl döşeli sokaklardan oluşmaktadır. Bunu takip eden IIB:3 tabakada üst üste çakıl taşları ile döşenmiş tabanlar ve birbirine bağlantısı olmayan basit tek mekânlı yapılardan oluşmaktadır. Orta Tunç Çağının sonlarına doğru IIC:2 tabakasındaki duvarların sağlam kalan kısmıyla devrilen kısmının uzunluğu hesaplanmış böylece çakıl tabanlı avlunun güneyinde iki katlı kuzeyinde tek katlı yapılar inşa edilmiştir. Bu yapılar, Mitanni dönemi öncesine tarihlenen *dimtu* çiftlik yapılarının özelliklerini taşımaktadır. IIC:1 tabakasındaki bazı alt tabaka duvarları onarılmış, bazıları yeniden inşa edilmiş az sayıda yapı kalıntısı açığa çıkmıştır (Bkz. Böl. 2, 8).

Salat Tepe Orta Tunç Çağı'nda genellikle taş temelli veya temelsiz kerpiç yapıların oluşu ve bu yapılarda uygulanan temel ritüelleri, içerisindeki mezarlar, ocaklar ve depremlerin ardından yıkılan yapıları onararak veya üzerine yenisi yapılarak yaşamaya devam eden toplulukların oluşturduğu kırsal bir yerleşimdir

(Ökse vd. 2010a: 318-320; 2011: 271-274). Orta Tunç Çağı'nda Salat Tepe'ye otlakların ve tarım arazilerinin yakın olması bu yerleşimin ekonomisi hayvancılık ve tarıma dayandığı düşünülmektedir. Arazi ve yerleşme özellikleri dikkate alınarak yapılan hesaba göre Salat Tepe Orta Tunç Çağı'nda yaklaşık 50 haneden oluştuğu düşünülmektedir (Ökse 2016b: 49-55). Ara sıra avcılığın da yapılmış olabileceğini düşündüren bazı yabani hayvanlara ait kemikler bulunsa da Salat Tepe'de hiyerarşik yapısı arkeolojik bulgulardan okunamayan, tarım ve hayvancılıkla uğraşan bir kırsal topluluğun yaşadığı anlaşılmıştır (Ökse 2016b: 59-63; Baykara ve Satar 2013: 45-46).

Orta Tunç Çağı'na tarihlenen IIB:4-3 ve IIC:2-1 tabakalardaki mimari öğelerin bağlantıları ve buluntularına göre 12 yaşam alanı (Bkz. Şekil 22-28 ve Bkz. Bölüm 2) ve iki mutfak (Bkz. Resim 27-28) olmak üzere toplam 14 yapı (mekân) belirlenmiştir. Burada mutfak olarak değerlendirilen mekânların içerisinde pişirmede kullanılan ocak ve etrafında yanık izlerinin olduğu taşçık katkılı pişirme kapları ile besin hazırlamada kullanılan kapların, öğütme taşlarının, havan ve havaneli gibi araç gereçlerin bulunması, belirleyici ölçütleri oluşturmaktadır (Bkz. Bölüm 3-4). Yaşam alanlarında ise mekân içerisindeki ocak üretim veya ısınmada kullanılmış, ocak etrafında pişirme kapları yerine tabak, kâse veya tas gibi sıvı veya katı yemeklerin tüketildiği servis kaplarına ait parçalar bulunmuştur (Bkz. Bölüm 3-4).

Basit biçimlerde standart kaplarla (Ökse 2016b: 59) çeşitli malzemelerden biçimlendirilen ve farklı işlevlerde kullanılan araç gereçler üzerinde kişiye özel işaretler bulunmamıştır. Bu dönemde bireylerin kendi ihtiyaçları doğrultusunda basit biçimlerde, kaba, az pişirilmiş, standart ve kişiye özel işaretler buldurmeyen kaplar ürettikleri anlaşılmaktadır (Ökse 2016b: 59). Beslenmede kullanılan kap, öğütme taşı, havan ve havaneli; dokumada kullanılan ağırlık, ağırşak, makara, iğne ve bız gibi buluntular insanların ortak ihtiyacını karşılamak için üretilmiş olabilecektir. Bu dönemde profesyonel bir üretimin olmadığı günlük işlerde kullanılabilen buluntuların yanı sıra yapıların çeşitli noktalarında ele geçen sunak modeli (andiron), adak levhası, figürin, idol, riton, araba modeli, tekerlek, boncuk, mühür ve minyatür kap gibi buluntuların ritüellerde kullanıldığı düşünülmektedir. Büyük çapta üretim olmadığı, küçük çaplı kişisel üretimler yapıldığı değerlendirilmiştir. Bütün bu

değerlendirmeler ele alınarak yerleşimde artı ürün oluşturabilecek büyük çaplı tarım üretimi yapılmadığı ve profesyonel meslek gruplarının bulunmadığı anlaşılmıştır.

Salat Tepe'deki IIB:4-3 ve IIC:2-1 tabakalarında ele geçen buluntular değerlendirildiğinde bu tabakalar boyunca kültürel bir kesintinin yaşanmadığı, özellikle pişmiş toprak boğa figürini, tekerlek, ağırlık, adak levhası, taş idol, kemik ve metal içnelerden anlaşılmaktadır. Ancak buluntulardaki bazı değişikliklerle gelişim evrelerinin varlığı anlaşılmıştır (Bkz. Tablo 150-151).

Yukarı Dicle havzası, yer altı kaynakları, verimli araziler ve ticaret yolları sebebiyle yoğun yerleşim görmüş ve güneyindeki Kuzey Mezopotamya ve Kuzeybatı Suriye ile yakın ilişkiler içerisinde olmuştur. MÖ 3. binyıldan itibaren Yukarı Dicle Havzası, Habur Nehri havzasında ve Orta Dicle havzasında gelişen kültürlerin etki alanında yer almıştır. Orta Tunç Çağı'nda Mezopotamya'da Akkad devletinin yıkılması sonrasında hareketli insan grupları etkili olmuştur (Klengel 1992: 31). Orta Tunç Çağında I. Hattuşili'nin Tunip Teşup'a yazdığı mektuba göre ve Zimri-Lim tabletlerinde adları Hurrice yazılan kentlerin Yukarı Dicle Havzasında yer aldığı önerilmiştir (Wilhelm 1982: 21-22; Ökse 2009: 55; Karg 1999: 240, 275). Yukarı Dicle Havzasında yaygın olan kırmızı kahverengi boya astarlı, portakal renkli, metalik ve standart kapların benzerlerine Yukarı Habur, Orta Fırat ve Balih havzalarında da rastlanmıştır (Bozkurt 2020: 160-167; Emanet 2019: 61-72). Seramik ve küçük buluntulardaki benzerlik oranları Yukarı Dicle havzasının Akkad İmparatorluğunun yıkılışının ardından merkezi krallıklara dönüşen Assur ve Mitanni krallıklarının egemen olduğu Kuzey Mezopotamya ile yoğun kültürel etkileşimi kanıtlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abay, Eşref (1997). Die Keramik der Frühbronzezeit Anatolien mit Syrichen Affinitäten, Münster, Ugarit Verlag.
- Akçay, Atakan (2017). “A Late Uruk- Early Bronze Age Transitional Period Cemetery in the Upper Tigris Region: Aşağı Salat”, OLBA XXV, 49-90.
- Akkermans, Peter, Glenn M. Schwartz (2003). The Archaeology of Syria From Complex Hunter-Gatherers to Early Urban Societies (ca. 10,000-300 BC). Cambridge World Archaeology. Cambridge University Press, Cambridge.
- Algaze, Guillermo, Chris Lightfoot, Michael Rosenberg vd. (1991). “The Tigris-Euphrates Reconnaissance Project: A Preliminary Report of the 1987-1990 Seasons”, Anatolica17, 175-240.
- Alkım, U. Bahadır (1982). “İkiztepe Kazısı ve Samsun Bölgesi araştırmaları (1977)”, Türk Arkeoloji Dergisi XXV-2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 3-9.
- Alkım, U. Bahadır, Handan Alkım (1966). “Gedikli Kazısı”, Belleten XXX, Sayı:117, 1-19.
- Almeida, M. de Campos (2015). A Importancia dos Tecno-Complexos Still Bay e Howiesons Poort para o Estudo das Origen da Matematica (The Importance of Still Bay Techno-Complexes and Howiesons Poort at Sibudu and Blombos, Study of the Origins of Mathematics), XI Seminario Nacional de Historia da Matematica: Natal.
- Altan, İlhan (2012). “Mimarlıkta Mekan Kavramı”, Psikoloji Çalışmaları, Cilt 19, 75-88.
- Anastasio, Stefano, Marc Lebeau, M. Savuage (2004). Atlas of Preclassical Upper Mesopotamia, Subartu 13, Brepols.
- Anonim (2012). Anonim, El Sanatları Teknolojisi: Erham Dokumaya Hazırlık, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- Artun, Erman (2009). Adana ve Osmaniye Halk Kültüründe Giyim- Kuşam Geleneği, Halk Kültüründe Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslar Arası Sempozyumu (15-17/12/2006), 1-19.
- Atalay, İbrahim, Kenan Mortan (2006). Türkiye Bölgesel Coğrafyası, İzmir.
- Ay Eyüp, Ayşen Ay, Çağı M. Tarhan (2013). “Müslümantepe Kazıları 2005-2008”, Ilısu Barajı ve HES Projesi Arkeoloji Kazıları 2004-2008 Çalışmaları, Diyarbakır TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müze Genel Müdürlüğü, 277-306.
- Aydınğün, Şengül G. (2003). Eski Tunç Çağında Anadolu Pişmiş Toprak Figürin ve İdollerini, Yayınlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Aydingün, Şengül G. (2006). "A Focus on the Body Details of Early Bronze Age Figurines and Idols of Anatolia", *Boletín de la Asociación Española de Orientalistas*, Año XLII, Universidad Autónoma de Madrid, 19-40.
- Aydingün, Şengül G. (2013). "Tarih Öncesi Çağlarda Anadolu'da Kadın: Mucizenin Kaynağı, Bereketli ve Herşeyin Kaynağı", By. M. Darga (Ed.) E. Çaykara, *Anadolu'da Kadın On Bin Yıldır Eş*, Anne, Tüccar, Karlıca, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 43-67.
- Aydingün, Şengül G. (2014). "A New Interpretation for Western Anatolian Figurines of the Early Bronze Age", (Eds.) N. Çınardalı-Karaaslan, A. Aykurt, N. Kolonkaya-Bostancı, Y. H. Erbil, *Anadolu Kültürlerine Bir Bakış Armağan Erkal'a Armağan/ Some Observations on Anatolian Cultures Compiled in Honor of Armağan Erkal*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 29-36.
- Aytaç, Çetin (1982). *El dokumacılığı*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- Baghdad, Abd El-M., H., Jay Becker, Kay Deckers vd. (2009). "Zusammenfassung und Ausblick", *Ausgrabungen auf dem Tell Halaf 2006 und 2007, Vorbericht über Die 1. und 2. Syrisch-Deutsche Grabungskampagne, Vorderasiatische Forschungen der Max Freiherr von Oppenheim-Stiftung 4*, Harrasowitz, Wiesbaden, 119-121.
- Bahn, Peter (2001). "Palaeolithic Weaving a Contribution from Chauvet", *Antiquity*, Vol: 75, Gloucester/ June, 233-458.
- Bailey, Dale (1996). "The Interpretation of Figurines: The Emergence of Illusion and New Ways of Seeing", *Cambridge Archaeological Journal*, 6-2. 291-295.
- Balkan-Atlı, Nur, Didier Binder, Marie Claire Cauvin vd. (1998). "Kömürcü/ Kaletpe Obsidiyen Atölyesi 1997 Kazısı", *20. Kazı Sonuçları Toplantısı 1*, Ankara, 1-22.
- Bartl, Karin (1994). "Die frühe Eisenzeit in Ostanatolien und ihre Verbindungen zu den benachbarten Regionen", *Baghdader Mitteilungen* 25, 473-518.
- Bartl, P. Vinzenz (2012). "Gricano and Ziyaret Tepe: Two Middle Bronze Age Sites in the Upper Tigris Region" (Eds. N. Laneri, P. Pfalzner, S. Valentini), *Looking North, The Socioeconomic Dynamics of the Northern Mesopotamian and Anatolian Regions during the Late Third and Early Second Millennium BC*, Wiesbaden, 175-192.
- Başak, Oktay (2008). "Taş Çağı'ndan Tunç Çağı'na Anadolu'da Maden Sanatı Gelişimi ve Kullanımı", *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*: 21, 15-33.
- Baştürk, Elif (2014). *Arkeolojik Veriler Işığında Botan Vadisi'ndeki MÖ II. Binyıl Kültürleri*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Batıhan, Metin (2014). *Başur Höyük Eski Tunç Çağı Mezarları ve Buluntuları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Baykara, Derya, Zehra Satar (2013). “ 2011 Yılı Salat Tepe Kazısı’nda Ele Geçirilen Hayvan Kemiklerinin İncelenmesi”, 28. Arkeometri Sonuçları Toplantısı, Çorum, 45-50.
- Baysal, Adnan (2018). Anadolu Arkeolojisinde Taş aletler: Teori/ Metot/ Pratik, Ege Yayınları, İstanbul.
- Belcher, Ellen, Karina Croucher (2017). Prehistoric Figürines in Anatolia (Turkey), (Ed.) T. Insoll, The Oxford Handbook of Prehistoric Figürines, 443-469.
- Belli, Oktay, Ersin Kavaklı (2000). “1998 Yılı Van-Yoncatepe Kalesi ve Nekropolü Kazısı”, 21. Kazı Sonuçları Toplantısı 1, Ankara, 435-448.
- Belli, Oktay, Erkan Konyar (2000). “Van-Yoncatepe Kalesi ve Nekropolü Kazıları” (Ed.) Oktay Belli, Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (1932-1999), Ankara, 181-190.
- Bergquist, Brett (1993). Bronze Age Sacrificial Koine in the Eastern Mediterranean? A Study of Animal Sacrificion in the Ancient Near East. (Ed.) J. Quaegebeur, Ritual and Sacrifice in the Ancient Near East, Orientalia Lovaniensia Analecta: 55, 11-43.
- Bianchi, Alice (2012). Comparative Studies on the Pottery of Sector AK of the Royal Building in Tell Mozan/Urkes (Syria). Studien zur Urbanisierung Nordmesopotamiens D/2. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden.
- Bilgen, A. Nejat, Zeynep Bilgen (2015). “Orta Tunç Çağı Yerleşimi (IV. Tabaka)”, (Ed.) A. N. Bilge, Seyitömer Höyük I, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 61-118.
- Bilgen, A. Nejat, Zeynep Bilgen, Semra Çırakoğlu (2015). “Erken Tunç Çağı Yerleşimi (V. Tabaka)”, Seyitömer Höyük I, (Ed.) A. N. Bilgen, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 119-192.
- Bilgi, Önder (1977). “Yeni Tip Mermer İdoller”, Belleten, Cilt: XLI, Sayı: 163, 473-480.
- Bilgi, Önder (1986). “İkiztepe Kazılarının 1985 Dönemi Sonuçları” 8. Kazı Sonuçları Toplantısı 1, Ankara, 149-156.
- Bilgi, Önder (2001). Protohistorik Çağda Orta Karadeniz Bölgesi Madencileri, İstanbul.
- Bilgi, Önder, Hadi Özbal, Ünsal Yalçın (2004). Casting of Copper-Bronze / Bakır Tunç Döküm Sanatı, (Ed.) Ö. Bilgi, Anatolia, Cradle of Castings / Anadolu, Dökümün Beşiği İstanbul, Graphis Matbaa, 1-43.
- Blegen, C. William, Marion Rawson, John L. Caskey vd. (1950). Troy Vol I: The First and Second Settlement, Princeton University Press, London.
- Blegen, C. William, J. Langhon Caskey, Marion Rawson (1953). Troy Vol III: The Sitxh Settlement, Princeton University Press, London.

- Boaretto, Elisabetta, Elena Rova (2019). "Radiocarbon Dates and Periodisation for the Tigridian Region" (Ed.) E. Rova, *Associated Regional Chronologies for the Ancient Near East and the Eastern Mediterranean (ARCANE) Vol. I: Jezirah*, Turhout, 349-354.
- Bordaz, Jacques (1969). "The Suberde Excavations, Southwestern Turkey: An Interim Report", *Türk Arkeoloji Dergisi* XVII: 2, 43-71.
- Bozkurt, Elif (2020). *Salat Tepe Erken Tunç Çağı IV Yerleşimi Kaba Seramiklerinin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Braidwood, Robert J., Linda S. Braidwood (1960). *Excavations in the Plain of Antioch I, The Earlier Assemblages Phases A-J*, Chicago.
- Brock, N. van (1959). "Substitution Rituelle", *Revue Hittite et Asiatique*: 65, 117-146.
- Büyük Larousse (1986). *Sözlük ve Ansiklopedi: C5, Gelişim Yayınları*, İstanbul.
- Can, Mustafa (2020). "Osmanlı Kültüründe Tütsü" (Ed.) A. Efe, *Tarih Araştırmaları II, Son Çağ matbaacılık*. 75-95.
- Charvat, Petr (1976). "The Toggle Pins and Their Diffusion Throughout the Old World During the Early Bronze Age", *Pamatky Archeologicke* 2, Prag, 341-358.
- Cohen, Ronald (1992). "The Nomadic or Semi-Nomadic Middle Bronze age I Settlements in the Central Negev", (Eds.) O. Bar-Josef, A. Khazanov, *Pastoralism in the Levant, Archaeological Materials in Anthropological Perspectives*, Madison: Prehistoric Press, *Monographs in World Archaeology*, 105-131.
- Collins, B. Jean (2006). "Pig at the Gate: Hittite Pig Sacrifice in Its Eastern Mediterranean Context", *Journal of Ancient Near Eastern Religion*: 6, 155-188
- Collins, B. Jean (2007). *The Hittites and Their World*, Atlanta.
- Connolly, Peter, Hazel Dodge (1998). *The Ancient City-Life in Classical Athens&Roma*. UK.
- Cooper, Lisa (2012). "Continuity and Change in the Upper Euphrates Region of Syria", (Eds.) N. Laneri, P. Pfalzner, S. Valantini, *Looking North, The Socioeconomic Dynamics of the Northern Mesopotamian and Anatolian Regions during the Late Third and Early Second Millennium BC*, Weisbaden, 81-91.
- Creekmore, Andrew (2007). "UTARP: A Summary and Synthesis of the Late Chalcolithic and Early Bronze Age Remains from the First Three Seasons at Kenan Tepe", *Anatolian Studies*, Vol 33, 75-128.
- Cribb, Roger (1991). *Nomads in Archaeology*, Cambridge: Cambridge University Press.

- Crescioli, Lorenzo, Nicola Laneri (2011). “Downsizing a Ceremonial Center. A Brief Overview of the Late Bronze Age Period at Hirbemerdon Tepe”, *Anatolica*: 37, 115-146.
- Crescioli, Lorenzo (2016). “Chapter 5 Phase IIIC: The Late Bronze Age” (Ed.) N. Laneri, Hirbemerdon Tepe Archaeological Project 2003-2013 Final Report: Chronology and Material Culture, Bologna, 81-94.
- Czichon, R. Maria, Peter Werner (1998). Tall Munbaqa- Ekalte I: Die Bronzezeitlichen Kleinfunde, Saarbrücken.
- Çavuşoğlu, Rafet, Hanifi Biber, Sinan Kılıç, Hakan Yılmaz (2019). “Van Çavuştepe Kalesi ve Urartu Nekropolü 2017 Yılı Çalışmaları”, 40. Kazı Sonuçları Toplantısı 3, Çanakkale, 275-296.
- Çekicoğlu, Mustafa (2009). Seyitömer Höyüğü’nde Bulunan MÖ. II. Bine Ait Metal İğneler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Çelik, Hüsrem (2014). Eskiçağ’da Anadolu’da Dokuma (MÖ. 1974-1719), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Çetinkaya, Gökür (2012). MÖ. 3. Binyıl Başlarından MÖ. 1. Binyıl Ortalarına kadar Anadolu Arabaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Çetinkaya, İlyas (2016). “Kırmızı Rengin Tinsel Anlamının Sanata Yansıması: Boya-Nazarlık-Takı / Reflection of the Spiritual Meaning of Red Colour to Art: Paint-Amulet-Jewelry”, “Made By Artist 2016”, I. International Thessaloniki Contemporary Art Symposium, 03-06 March 2016, Thessaloniki-Greece, 472-481.
- Çilingiroğlu, Altan (1984). “Van- Dilkaya Höyüğü Ön Çalışması”, II Araştırma Sonuçları Toplantısı, İzmir, 159-161.
- Dallai, Margherita (2016). “Chapter 3 Other Small Finds” (Ed.) N. Laneri, Hirbemerdon Tepe Archaeological Project 2003-2013 Final Report: Chronology and Material Culture, Bologna, 117-126.
- Dalkhaa, Shinesaran (2019). Moğolistan Göçebe Kültürlerinin Etnoarkeolojik Açıdan İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Darga, A. Muhibbe (1986). “Şemsiyetepe Kazıları 1985 Sezonu Sonuçları” 8. Kazı Sonuçları Toplantısı 1, Ankara, 157-171.
- Darga, A. Muhibbe (1992). Hitit Sanatı, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, İstanbul.
- Darga, A. Muhibbe (1995). “1993 Yılı Şarhöyük-Dorylaion (Eskişehir) Kazıları”, 16. Kazı Sonuçları Toplantısı 1, Ankara, 351-367.

- Dercksen, J. Gerit (2008). "Observation on Land Use and Agriculture in Kanesh", (Ed) C. Michel, *Old Assyrian Studies in Memory of Paul Garelli (Old Assyrian Archives, Studies, Vol. 4)*, Pihans 112, Leiden 139-157.
- Dinçol, Ali M. (1985). "Ashella Ritüeli (CTH 394) ve Hititler'de Salgın Hastalıklara Karşı Yapılan Majik İşlemlere Tolu Bir Bakış" *Belleten Dergisi Cilt 49/193*, 1-40.
- Dodd, L. Swartz (2012). "Filling a Niche: Settlement Expansion and Innovation in the Upper Tigris River Valley during the Middle Bronze Age", (Eds.) N. Laneri, P Pfalzner, S. Valentini, *Looking North, The Socioeconomic Dynamics of the Northern Mesopotamian and Anatolian Regions during the Late Third and Early Second Millennium BC*, Wiesbaden, 213-228.
- Dönmez, Şevket (2007). "Orta Karadeniz Bölgesi'nde Önemli Bir Geç Kalkolitik-İlk Tunç Çağı Yerleşmesi: Turhal-Ulutepe", (Eds.) Gülsün Umurtak, Şevket Dörmez, Aslıhan Yurtsever, Refik Duru'ya Armağan *Studies in Honour of Refik Duru*, Ege Yayınları, İstanbul, 75-84.
- Duru, Refik (1986). "Tarihöncesi Çağlara ait Dini Bir Tören". *Anadolu araştırmaları* 10, 169-176.
- Duru, Refik (2000). "Bademağacı Kazıları 1997 ve 1998 Yılları Çalışma Raporu", *Belleten, C. LXIV, Sayı 239*, 187-212.
- Duru, Refik (2006). *Gedikli-Karahöyük I, Prof. Dr. U. Bahadır Alkım'ın Yönetiminde 1964-1967 Yıllarında Yapılan Kazıların Sonuçları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları V:5. Ankara.
- Duru, Refik, Gülsün Umurtak (2011). *Bademağacı Höyüğü'nde (Antalya) Yapılan Tarihöncesi Kazıları Sona Erdi-II*, TÜRSAB Dergi I Ocak, 30-37.
- Ebeling, Erich (1931). *Tod und Leben nach den Vorstellungen der Babylonier*, Berlin und Leipzig: Walter de Gruyter.
- Edis, Neşe (2020). *MÖ 4. ve 3. Binde Anadolu'da Yüksek Ayaklı Çanakların Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve İşlev Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Ekici, Makbule (2011). "Karaman Arkeoloji Müzesi'ndeki Bronz Giysi Aplikleri", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 26, 93-102.
- Eliade, Mircea (2000). *Anadolu Sembiyozu ve Hitit Bağdaştırmacılığı*, (Çev.) A. Bertay, *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*, İstanbul.
- Emanet, Aydın (2017). "Akkad Dönemi ve Sonrası Yukarı Dicle Seramiği", (Ed.) G. Coşkun *Anadolu, Arkeoloji, Zaman ve Mekân. Dumlupınar Üniversitesi V. Arkeoloji Sempozyumu, Kütahya, 10-12 Ekim 2016, Bilgin Kültür Sanat Yayınevi*, Ankara, 151-166.
- Emanet, Aydın (2019). *Akkad Dönemi ve Sonrası İnce Seramiğinin Salat Tepe Kazıları Işığında Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

- Engin, Atilla (2011). "Oylum Höyük Kazılarında Ele Geçen Bir Grup Orta Tunç Çağı Yapı Adak Eşyası", *Belleten LXXV*, Sayı 272, 19-50.
- Erbaşı, F. Sevinç (2014). "Hitit Döneminde Bir Kült Objesi Olarak Sunak" (Ed.) Piotr Taraca, *Proceeding of the Eighth International Congress of Hittitology: AGADE, Warsaw, 775-792*.
- Eren, Hasan (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Erçin-Kahveci, Aylın, Abdullah Kadayıf (2013). "Diyarbakır Yöresi Bazalt Taşının Yapısal Özelliklerinin İncelenmesi", *SDU International Technologic Science*, Vol. 5, No: 3, 56-69.
- Erim-Özdoğan, Aslı, Savaş Sarıaltun (2018). *Sumaki Höyük, Batman/Beşiri* (Ed.) F. Baş, İlısu Barajı Kurtarma Kazıları, Batman: Bakman Müzesi, 55-88.
- Erinç, Sırrı (1953). *Doğu Anadolu Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Erinç, Sırrı (1980). "Human Ecology in Southeastern Anatolia" (Eds.) H. Çambel, R. J. Braidwood, İstanbul ve Chicago Üniversiteleri Karma Projesi Güneydoğu Anadolu Tarihöncesi Araştırmaları 1, İstanbul, 73-90.
- Erkanal, Hayat (1997). "Mühür", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi Cilt 2*, İstanbul, 1314- 1316.
- Erkanal, Hayat, Levent Keskin (2009). "Relations between the Urla Peninsula and the Minnoan World", (Eds.) C. F. McDonald, E. Hallager, W. D. Niemeier, *The Minoans in the Central, Eastern and Northern Aegean*, Danish Institute at Athens Monograph 8, 97-110.
- Ertem, Hayri (1974). "Han İbrahim Şah Kazısı 1971", *Keban Projesi 1971 Çalışmaları 4*, ODTÜ Keban Projesi Yayınları, Seri 1, Ankara.
- Ertem, Hayri (1982). *Keban Projesi Han İbrahim Şah Kazısı 1970-1971*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Erten, A. Emel (2005). *Camcılık Tarihinde Üretim ve Kullanım Kavramları*, Seres-III. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye, Sır ve Boya Semineri: 3, 99-107.
- Evely, Doniert (2006). "The Small Finds", (Ed.) D. Evely, *Lefkandi IV: The Bronze Age, The Late Helladic IIIC Settlement at Xeropolis*, The British School at Athens Supplementary: 39, 265-302.
- Ezer, Sebahattin (2008). *Güney Doğu Anadolu Bölgesin Orta Tunç Çağı Seramiği*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fiandra, Ferioli (2003). "Mühürler, Kil Mühür Baskıları", *ArkeoAtlas 2: Tunç Bakışlar Son Kalkolitik ve İlk Tunç çağı*, 32-34.

- Giannessi, Daniela (1998). "Late Chalcolithic, Early, Middle and Late Bronze I Ages: Architecture and Stratigraphy", (Eds.) S. M. Cecchini, S. Mazzoni, Tell Afis I (Syria), Scavi sull'acropoli 1988-1992/ The 1988-1992 Excavations on the Acropolis, Ricerche di Archeologia del Vicino Oriente I, Pisa, 101-122.
- Gimbutas, Marija (1982). The Goddesses and Gods of Old Europe, Los Angeles, University of California Press.
- Golman, Hetty (1956). Excavations at Gözlükule, Tarsus, Vol. II, From the Neolithic Through the Bronze Age, Princeton University Press.
- Göçmen, Nurçin (2019). Seramik ve Küçük Buluntular Işığında Orta Tunç Çağı'nda Batı Anadolu ve Orta Anadolu İlişkileri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- Görmüş, Ahmet (2009). "Middle Bronze Age Model Chariots: Reconstruction of a Model Chariot from Salat Tepe (Diyarbakır)", (Ed.) H. Oniz, SOMA 2008: March 5-8, Proceedings of the XII. Symposium on Mediterranean Archaeology, British Archaeological Reports International Series 1909, Oxford, Archaeopress, 5-7.
- Guarducci, Guido, Nicola Laneri (2010). "Hirbemerdon Tepe during the Iron Age Period: A Case Study in the Upper Tigris River Region", Anatolica 36, 17-65.
- Gülensoy, Tuncer (2007). Türkiye Türkçesindeki Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I-II. Türk Dili, Ankara.
- Güldoğan, Emre (2003). "Aşıklı Höyük Sürmetaş Endüstrisi Buluntularından Bir Grup: Öğütücü ve Ezici Aletler", (Eds.) M. Özdoğan, H. Hauptmann, N. Başgelen, Ufuk Esin'e Armağan, Köyden Kente Yakınoğu'da İlk Yerleşimler, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 415-428.
- Güneri, A. Semih (2008). "Erzurum Karaz, Pulur ve Güzelova'da Geç Karaz Kültürü Evresi Yerleşmeleri İle İlgili Arkeolojik Keşifler" (Eds.) B. Can, M. Işıklı, Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı: Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları, Graphis Matbaa, İstanbul, 267-324.
- Haas, Volkert (1994). Geschichte der Hethitischen Religion, Leiden, Köln.
- Haas, Volkert (2003). "Betrachtungen zur Traditionsgeschichtlicher Rituale am Beispiel des "Sundenbock" Motivs" (Eds.) G. M. Beckman, Hittite Studies in Honor of Harry A. Hoffner JR. On the Occasion of his 65th Birthday, Winona Lake, 131-142.
- Haiman, Moti (1995). "Agriculture and Nomad-State Relations in the Negev Desert in the Byzantine and Early Islamic Periods", Bulletin of the American Schools of Oriental Research 297, 29-53.
- Halilov, Toğrul (2017). "Nahcivan bölgesi Erken Tunç Çağı Seramik Desenlerinin Yayılım Alanı ve Anlamı Hakkında", Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD) Cilt 2, Sayı:1, Azerbaycan, 23-33.

- Halilov, Toğrul (2020). “Nahcivan bölgesinin Erken Tunç Çağı Yerleşimlerinde Bulunan Pışmiş toprak objeler”, Art-Sanat Dergisi 13, İstanbul Üniversitesi Yayınevi, 189-203.
- Hamlin, Carol (1971). The Habur Ware Ceramic Assemblage of Northern Mesopotamia: An Analysis of Its Distribution, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Pennsylvania, ABD/ Pennsylvania.
- Heimpel, Wolfgang (1987-90). “Libation: Philologisch, Mesopotamien” (Ed.). O. D. Edzard, Reallexikon der Assyriologie 7: 1-5, De Gruyter: Berlin/ NewYork
- Karaoğlan, Hülya (2018).“Seyitömer Höyüğü’den Orta Tunç Çağı’na Tarihlendirilen bir Grup Dokuma Tezgah Ağırlığı”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 58, 15-30.
- Karg, Norbert (1999). “Gre Dimse 1998: Preliminary Report” (Eds.) N. Tuna, J. Greenhalgh, J. Velibeyoğlu, Ilısu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1998 Yılı Çalışmaları/ Salvage Project of the Archaeological Heritage of the Ilısu and Carchemish Dam Reservoirs Activities in 1998, ODTÜ/METU, Ankara, 237-296.
- Kaschau, Gundela (1999). Lidar Höyük, Die Keramik der Mittleren Bronzezeit, Archaeologica Euphratica 3, Mainz am Rhein.
- Kelly-Buccelati, Marilyn (1978). “The Early Bronze Age Pottery, Describe and Comparative Analysis”, Korucu Tepe II, Final Report on the Excavations of the Universities of Chicago, California and Amsterdam in the Keban Reservoir, Eastern Anatolia, 1968-1970: 2, North- Holland Publishing Company Amsterdam, New York, Oxford, 67-110.
- Klengel, Horst (1992). Syria 3000 to 300 B. C. A Handbook of Political History, Berlin.
- Klengel, Horst (1998). “Syrien Zur Bronzezeit”, Tall Munbaqa: Bronzezeit in Syrien, Neumünster, Wachholz Verlag, 13-120.
- Klein, Harald (1983). “Tudittum”, ZFA 73, 255-284.
- Konyar, Erkan (2006). “Old Hitite Presence in the East of the Euphrates in the Light of the Stratigraphical Data from İmikuşadı (Elazığ)”, (Eds.) D. Paul mielke, U. Dietrich Schoop, Jürgen Seeher, Structuring and Dating in Hitite Archaeology BYZAS 4, 333-348.
- Konyar, Erkan (2012). “Van- Tuşpa Aşadı Yerleşmesi Van Kalesi Höyüğü Kazıları”, 33. Kazı Sonuçları Toplantısı 3, Ankara, 409-428.
- Koşay, H. Zübeyr (1934). Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaletince Yapılan Ahlatlıbel Harfiyatı, Ahlatlıbel Prehistorik İstasyonunun Bulunuşu, Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. II, Atatürk Üniversitesi, 3-102.
- Koşay, H. Zübeyr (1951). Alaca Höyük Harfiyatı: Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan 1937-1939’daki Çalışmalara ve Keşiflere ait ilk Rapor, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

- Koşay, H. Zübeyr (1956). Etnografya Müzesindeki Nazarlık, Muska ve Hamailer, Ankara.
- Koşay, H. Zübeyr (1973). Alaca Höyük Kazısı 1963-1967 Çalışmaları ve Keşiflere ait ilk Rapor, Ankara, Türk Tarih Kurumu.
- Koşay, H. Zübeyr (1976). “Keban Project Pulur Excavations 1968-1970”, METU: Keban Project Publications Series III: 1, Middle East Technical University, Ankara.
- Kozbe, Gülriz (2003). “Excavations at Diyarbakır/Kavuşan Höyük”, Ilısu Barajı ve HES Projesi Arkeolojik Kazıları, 2004-2008 Çalışmaları, Diyarbakır, 331-376.
- Kozbe, Gülriz (2010). “Kavuşan Höyük Kazısı, 2008”, 31. Kazı Sonuçları Toplantısı 4, Denizli, 173-196.
- Kozbe, Gülriz, Kemalletin Köroğlu, Haluk Sağlamtimur (2003). “Kavuşan Höyük 2001 Yılı Kazısı”, 24. Kazı Sonuçları Toplantısı 1, Ankara, 139-150.
- Kozbe, Gülriz, Kemalletin Köroğlu, Haluk Sağlamtimur (2004). “Kavuşan Höyük 2001 Yılı Çalışmaları”, (Eds.) N. Tuna, J. Greenhalgh, J. Velibeyoğlu, Ilısu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 2001 Yılı Çalışmaları/ Salvage Project of the Archaeological Heritage of the Ilısu and Carchemish Dam Reservoirs Activities in 2001, ODTÜ/METU, Ankara, 463-503.
- Kökten, Kılıç, Nimet Özgüç, Tahsin Özgüç (1945). “1940 ve 1941 Yılında Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Samsun Bölgesi Kazıları Hakkında ilk Kısa Rapor”, Belleten C. CIX, Lev. LVIII-LXXIV, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 361-400.
- Köroğlu, Kemalettin (1998). Üçtepe 1: Yeni Kazı ve Yüzey Bulguları Işığında Diyarbakır- Üçtepe ve Çevresinin Yeni Assur Dönemi Tarihi Coğrafyası, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Köroğlu, Kemalettin (2003). “Session 5: Eastern Anatolia and Caucasus: The Transition from Bronze Age to Iron Age in Eastern Anatolia.” (Eds.) Bettina Fischer, Hermann Genz, Eric Jean, Kemalettin Köroğlu, Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions, Proceedings of the International Workshop, İstanbul, November 8-9, 231-244.
- Köroğlu, Kemalettin (2008). “Yukarı Dicle Bölgesinde Yeni Assur Krallığı Sonrasına İlişkin Kültürel Değişimin Tanımlanması: Geç Demir Çağı ve Hellenistik Dönem’in İzleri”, (Eds.) T. Tarhan, A. Tibet, E. Konyar, Muhibbe Darga Armağanı, Vehbi Koç Vakfı ve Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul, 335-343.
- Köroğlu, Kemalettin, Erkan Konyar (2005). “Van Gölü Havzasında Erken Demir Çağı Problemi”, Arkeoloji ve Sanat 119, İstanbul, 25-38.
- Köroğlu, Gülgün (2004). Anadolu Uygarlıklarında Takı (1. Basım), İstanbul: Graphis Matbaa.

- Köse, Mehmet, Özlem Terzi, Ahmet İlker vd. (2011). Uyarlamalı Ağ Tabanlı Bulanık Mantık Çıkarım Sistemi ile Kızılırmak Nehrinin Akım Tahmini, 6th International Advanced Technologies Symposium (IATS 11), Bildiriler Kitabı, Elazığ, 162-165.
- Kulaçoğlu, Belma (1992). Tanrılar ve Tanrıçalar, Kültür Bakanlığı, Ankara.
- Kuzucuğlu, Cathrin (2003). "Environmental Changes in Southern (Antalya) and South- Eastern (Euphrates Valley) Turkey, at the End of the 2nd Millennium BC and Beginning of the 1st Millennium BC", (Eds.) B. Ficher, H. Genz, E. Jean, K. Köroğlu, İstanbul Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions, İstanbul, Zero, 271-282.
- Küçükbezi, Hatice Gül (2010). M.Ö. 2. Bin Yılın İlk Çeyreğinde (Assur Ticaret Kolonileri Çağı'nda) Orta Anadolu'nun Sosyoekonomik Yapısı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü, Konya.
- Lamb, Winfried (1937). "I. Excavations at Kusura near Afyon Karahisar", *Archaeologia*, Cambridge University Press, Cilt: 86, Oxford, 1-64.
- Laneri, Nicola (2014). "Hirbemerdon Tepe 2003-2011. The Chronological Sequence", (Eds.) P. Bielinski, M. Gawlikowski, R. Kolinski, D. Lawecka, A. Soltysiak and Z. Wygnanska, In Proceedings of the VII th International Congress on the Archaeology of the Ancient Near East 30 April-4 May 2012, University of Warshaw, Berlin: Harrasowitz Verlag, 341-353.
- Laneri, Nicola, A. D'Agostina, M. Schwartz (2006). "A Preliminary Report of the Archaeological Excavations at Hirbemerdon Tepe, Southeastern Turkey: 2005", *Anatolica* 32, 153-188
- Laneri, Nicola, Mark Schwartz, Jason Ur, vd. (2008). "The Hirbemerdon Tepe Archaeological Project 2006-2007: A Preliminary Report on the Middle Bronze Age Architectural Complex and the Survey of the Catchment Area, *Anatolica* 34, 177-240.
- Laneri, Nicola, Margherita Dallai, Lorenzo Biazzo (2016a). "Chapter 3 Phases IIA, IIB and IIIA The Early Bronze Age" (Ed.) N. Laneri Hirbemerdon Tepe Archaeological Project 2003-2013 Final Report: Chronology and Material Culture, Bologna, 27-39.
- Laneri, Nicola, Stefano Valentini, Marta Aquilano vd. (2016b). "Chapter 4 Phase IIIB The Middle Bronze Age" (Ed.) N. Laneri Hirbemerdon Tepe Archaeological Project 2003-2013 Final Report: Chronology and Material Culture, Bologna, 41-80.
- Lebeau, Marc (2011). "Conclusion", (Ed.) M. Lebeau, Associated Regional Chronologies for the Ancient Near East and the Eastern Mediterranean (ARCANE) Vol I: Jezirah, Brepols, Turnhout, 343-380.
- Littauer, M. Aiken, Joost H. Crouwel (1979). *Wheeled Vehicles and Ridden Animals in the Ancient Near East*, Köln.

- Lloyd, Seton, James Mellaart (1962). *Beycesultan I, The Late Chalcolithic and Early Bronze Age Levels*, London.
- Maeda, Osamu (2011). "The Social Roles of the Use of Flint and Obsidian Artefacts at Salat Cami Yanı in the Upper Tigris Valley", (Eds.) H. Elizabeth, C. Stuart, M. Osamu, *The State of the Stone Terminologies, Continuities and Contexts in Near Eastern Lithic*, Berlin: Ex Oriente, 317-326.
- Macquene J. G. (1959). "Hattian Mythology and Hittite Monarchy", *Anatolian Studies*: 9, 171-188.
- Mangaloğlu-Votruba, Sıla (2012). *Geç Tunç Çağı'nda Liman Tepe ve Çevre Kültür Bölgeleri ile olan Bağlantısı, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Marchetti, Nicola (2000). *La Coroplastica Sirina Nelletta del Bronzo Medio: Studio Cronologico e Tipologia delle Produzioni Fittili Paleosiriane Sulla Base dei Materiali di Tell Mardikh/ Ebla, Scavi 1964-1980. Materiali e Studi Archeologici di Ebla: 5 Rome*, Rome University Press.
- Margaret Murray, Alice (1964). *The Splendour That Was Egypt*, Sidgwick and Jackson Limited, London, 88-90.
- Marqueron, J. C. (1982). *Resherches Sur les Palais Mesopotamiens de I Age du Bronze (BAH CVII)*, Paris.
- Martin, H. Peter, Roger J Mathews (1993). "Seals and Sealings" (Ed.) A. Green, *The 6G Ash-Tip and its Contens: Cultic and Administrative Discard from the Temple? Abu Salabikh Excavations 4*, British School of Archaeology in Iraq, Melksham: The Cromwel Press, 23-81.
- Maslow, Abraham H. (1943). *A Theory of Human Motivation*, *Psychological Review*: 50, 370-396.
- Mathews, Roger J., Wendy Mathews, Helen McDonald (1994). "Excavations at Tell Brak", *British Institute for the Study of Iraq*, Vol. 56, 177-194.
- Matney, Timothy, John MacGinnis, Helen McDonald vd. (2003). "Archaeological Investigations at Ziyaret Tepe 2001-2002", *Anatolica XXIX*, 175-221.
- Matney, Timothy, Lynn Rainville (2005). "Archaeological Investigations at Ziyaret Tepe 2003-2004", *XXXI*, 19-49.
- Matney, Timothy, Lynn Rainville, Kemalettin Köroğlu vd. (2007). "Report on Excavations at Ziyaret Tepe-2006 Season", *Anatolica XXXIII*, 23-73.
- Matney, Timothy, Tina Greenfield, Britt Hartenberger vd. (2009). "Excavations at Ziyaret Tepe 2007-2008", *Anatolica XXXV*, 37-84.
- Mellaart James (1967). *Çatal Hüyük: A Neolithic Town in Anatolia*, New York, McGraw- Hill.

- Mellink, Machteld J. (1964). "Excavations at Karataş- Semayük in Lycia", *American Journal of Archaeology* 68, 269-278.
- Mellink, Machteld J. Donna Strahan (1998). "The Bronze Figurine from Troia Level VIIa", *Studia Troica* 8, 141-149.
- Meydan Larousse (1986). *Büyük Lugat ve Ansiklopedi: C3*, İstanbul, Meydan Yayınevi.
- Meyer, Jan Waalke (1989). *Grabungen im Planquadrat Q*, (Ed.) W. Orthmann et al., Halawa 1980 bis 1986, Vorläufiger Bericht Über die 4. Bis 9. Grabungskampagne, *Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde* Bd. 52, 19-56.
- Meyer, Jan Waalke, Alexander prup (1994). *Ausgrabungen in Halawa 2: Die Kleinfunde von Tell Halawa A*, Saarbrücken.
- McAdam, Ellen (1993). "Clay Figurines in the 6G Ash-Tip and its Contents: Cultic and Administrative Discard from the Temple", (Ed.) A. R. Green, *Abu Salabikh Excavations 4*. London, British Schools of Archaeology in Iraq, 83-109.
- McMahon, Augusta, Carlo Colantoni, James Frane vd. (2009). *Once There Was a Palace: Settlement Archaeology at Chagar Bazar, 1999-2002*, British Institute for the Study of Iraq, London.
- McDonald, Helen (1998). "The Beads", (Eds.) D. Oates, J. Oates, H. McDonald, *Tell Brak 1: Excavations at Tell Brak, Vol. 1: The Mitanni and Old Babylonian Periods*, London: British School of Archaeology in Iraq, 101-105.
- McDonald, Helen (2001). "Third Millennium Clay Objects" *Excavations at Tell Brak 2: Nagar in the Third Millennium BC.*, (Eds.) D. Oates, H. McDonald, Cambridge, London, 269-293.
- Moritz, L.A. (1958). *Grain-Mills and Flour in Classical Antiquity*, Oxford: Oxford University Press.
- Moortgat, Anton (1960a). *Tell Chuera in Nordost-Syrien Vorläufiger Bericht Über die Zweite Grabung 1958*, Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag.
- Moortgat, Anton (1965). *Tell Chuera in Nordost-Syrien Bericht über die vierte Grabungskampagne 1963*, Köln und Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Moortgat, Anton, Ursula Moortgat-Correns (1976). *Tell Chuera in Nordost-Syrien, Vorläufiger Bericht Über die Sechste Grabungskampagne 1973*, Berlin: Gebrüder Mann Verlag 1975.
- Moorey, P. R. Stuart (1975). "The Terrecotta Plaques from Kish and Hursagkalama, c. 1850 to 1650 B. C.", *Iraq* 37: 2, 79-99.
- Müller-Karpe, Andreas (1994). *Altanatolisches Metallhandwerk*, Neumünster, Wachholtz Verlag.

- Nagel, Wolfram (1966). Die Mesopotamische Streitwagen und seine Entwicklung im Ostmediterranean Bereich, Berlin, Hessling.
- Narin, İsmail (2009). Kur'an ve Sünnet Açısından Kurban İbadeti, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Endüstrisi, İstanbul.
- Nigro, Lorenzo (1997). "Ebla and the Ceramic Provinces of Northern Syria in the Middle Bronze Age: Relationships and Interconnections with the Pottery Horizons of Upper Mesopotamia" (Ed.) M. Lebeau, Subartu 4/1, Turnhout, 271-304.
- Nordquist, Gullög. C. (1987). A middle Helladic Village Asine in the Argolid, Uppsala.
- Oates, Joan (2004). Babil, Ankara.
- Oates, David, Joan Oates (1993). "Excavations at Tell Brak 1992-1993", British Institute for the Study of Iraq, Vol. 55, 155-199.
- Oates, David, Joan Oates, Helen McDonald (1997). Excavations at Tell Brak, Vol. 1: The Mitanni and Old Babyloian Periods, London.
- Oates, David, Joan Oates, Helen McDonald (2001). Excavations at Tell Brak 2: Nagar in the Third Millennium BC. Combridge.
- Oates H. Henning von der (1932). The Alishar Hüyük Season of 1927, Part Oriental Institute Publications VII, Chicago.
- Obladen-Kauder, Julia (1996). Demircihöyük IV: Die Kleinfunde B, Mainz am Rhein.
- Orthmann, Winfried, Harald Klein, Friedrich Lüth (1986). Tell Chuera in Nordost-Syrien 1982 und 1983, Vorläufiger Bericht über die Neunte und Zehnte Grabungskampagne, Berlin: Mann Verlag.
- Orthmann, Winfried, Rolf Hempelmann, Harald Klein vd. (1995). Ausgrabungen in Tell Chuera in Nordost-Syrien, Band I, Vorbericht über die Grabungskampagnen 1986 bis 1992, Saarbrücker Druckerei und Verlag.
- Oy, Harun (2008). Afyonkarahisar ve Çevresi Orta Tunç Çağı Kültürleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Oyman Büken, N. Rengin (2005). "El Dokumacılığının ve El Dokuma Tezgâhının Tarihçesi", El Dokuma Tezgâhı Çeşitleri, Atatürk Üniversitesi Sanat Dergisi, sayı 8, Erzurum, 63-84.
- Ökse, A. Tuba (1999a). "Salat Tepe 1998 Araştırması", (Eds.) N. Tuna, J. Velibeyoğlu, İlsu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1998 Yılı Çalışmaları, Ankara, 333-351.
- Ökse, A. Tuba (1999b). Önasya Arkeolojisi Seramik Terimleri, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

- Ökse, A. Tuba (2004). “2001 Rescue Excavations at Salat Tepe” (Eds.) N. Tuna et al Salvage Project of the Archaeological Heritage of the Ilisu and Carchemish Dam Reservoirs Activities in 2001, Middle East Technical University, Ankara, 603-640.
- Ökse, A. Tuba (2005). “Gre Virike: Fırat Kıyısında 5000 Yıllık Bir Kült Merkezi”, Arkeoloji ve Sanat Dergisi 119, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 11-24.
- Ökse, A. Tuba (2006). Early Bronze Age Graves at Gre Virike (Period IIB) an Extraordinary Cemetery on The Middle Euphrates, Journal of Near Eastern Studies 65: 1, Ankara, 1-37.
- Ökse, A. Tuba (2008). “Salat Tepe Orta Tunç Çağı Yapısının İşlevi”, (Eds.) E. Genç, D. Çelik, Aykut Çınaroğlu’na Armağan / Studies in Honour of Aykut Çınaroğlu, Ankara: Ekici From Ofset, 53-71.
- Ökse, A. Tuba (2009). “Salat Tepe Orta Tunç Çağ Seramiklerinin Stratigrafik Dağılımı ve Tarihlendirilmesi”, Türkiye Arkeolojisi’nde Seramik ve Arkeometrik Çalışmaları, I. ODTÜ Arkeometri Çalıştayı, 7-9 Mayıs 2009, Ufuk Esin Anısına, Ankara, 50-60.
- Ökse, A. Tuba (2011a). “Salat Tepe Kalkolitik Dönem Yerleşimi”, (Eds.) A. Öztan ve Ş. Dönmez, Karadeniz’den Fırat’a Bilgi Üretimleri. Önder Bilgi’ye Armağan Yazıları, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 269-298.
- Ökse, A. Tuba (2011b). “Chronology and Geography: The Early Bronze Age in Southeastern Anatolia”, (Eds.) S. Steadman, G. McMahon, The Oxford Handbook of Ancient Anatolia, Oxford: Oxford University Press, 260-289.
- Ökse, A. Tuba (2012a). “İlisu Barajı Etki Alanında Kalan Salat Tepe Kazıları ışığında Yukarı Dicle Havzasının Orta Tunç Çağı” Colloquium Anatolicum/Anadolu Sohbetleri XI, 1-24.
- Ökse, A. Tuba (2012b). “Salat Tepe Stratigrafisine göre Yukarı Dicle Havzası Kroolojisi”, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Dergisi 17, 1-29.
- Ökse, A. Tuba (2012c). Önyasya Arkeolojisinde Çanak Çömlek: Teknik Özellikler, Biçimler, Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca Terimler, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Ökse, A. Tuba (2014a). “Salat Tepe Orta Tunç Çağı Mezarları”, Tuba-Ar 15, 47-68.
- Ökse, A. Tuba (2014b). “Mekân ve İşlev Analizine Bir Örnek: Salat Tepe Tunç Çağı Yerleşimi”, (Eds.) Ö. Çevik, B. Erdoğan, Yerleşim Sistemleri ve Mekân Analizi, Tematik Arkeoloji Serisi 1, İstanbul, 239-256.
- Ökse, A. Tuba (2015). “Building Rituals at Salat Tepe: a Middle Bronze Age Site on the Upper Tigris Region” (Eds) A. D’Agostino, V. Orsi, G. Torri, *Sacred Landscapes of the Hittites and Luwians, Proceedings of the International Conference in Honour of Franca Pecchioli Daddi, Firenze University Press, Firenze: 123-136.*

- Ökse, A. Tuba (2016a). “Continuity and Discontinuity in the Bronz Age Stratigraphical Sequences of the Upper Tigris Region: A Case Study on Salat Tepe”, (Ed.) Sedat Erkut, Ö. Sir-Gavaz, Ahmet Ünal Armağanı Studies in Honour of Ahmet Ünal Eski Anadolu Araştırmalarına ve Hititlere Adanmış Bir Hayat, Arkeoloji ve Sanat, İstanbul, 367-388.
- Ökse, A. Tuba (2016b). “Yukarı Dicle Havzası Tunç ve Demir Çağları Kırsal Yerleşimlerinde Nüfus Hesabı Üzerine bir Uygulama”, *TÜBA-AR* 19: 47-67.
- Ökse, A. Tuba (2017a). “Early and Middle Bronze Age Cylinder Seals and Impressions from Salat Tepe”, (Eds.) E. Kozal, M. Akar, Y. Heffron, Ç. Çilingiroğlu, T. Şerifoğlu vb., Questions, Approaches, and Dialogues in Eastern Mediterranean Archaeology, Münster: Ugarit- Verlag: Alter Orient und Altes Testament 445, 289-412.
- Ökse, A. Tuba (2017b). “Yukarı Dicle Havzası’nda Akkad Dönemi’ne Tarihlenen Bir Yapı: Salat Tepe IIA:6”, *OLBA XXV*, 17-47.
- Ökse, A. Tuba (2017c). “Salat Tepe: Overview of the Stratigraphic Sequence and the Early EBA Levels Excavated in the Last Two Seasons”, (Eds.) Sharon R. Steadman ve Gregory McMahon, *Archaeology of Anatolia Volume II: Recent Discoveries (2015-2016)*, Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Press, 40-65.
- Ökse, A. Tuba (2017d). “Salat Tepe IV Mevsimlik Barınakları: Yukarı Dicle Havzasında Orta Çağ ve Sonrasında Göçerler”, *TÜBA-AR* 21, 149-174.
- Ökse, A. Tuba (2017e). “MÖ. 3./2. Bin Geçişinde Salat Tepe’de Bir Yapının Temel Dolgusuna Yerleştirilmiş Bir Grup Figürin ve Düşündürdükleri”, (Eds.) S. Özkan, H. Hüryılmaz, A. Türker, Samsat’tan Acemhöyük’e Eski Uygarlıkların izinde Aliye Öztan’a Armağan, İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi, 187-197.
- Ökse, A. Tuba (2018). ”Geography Shaping Life-Style: Similarities and Dissimilarities of the Upper Euphrates and Upper Tigris Regions During The Bronze and Iron Ages / Coğrafyanın Biçimlendirdiği Yaşam Tarzı: Tunç ve Demir Çağlarında Yukarı Fırat ve Yukarı Dicle Havzalarında Benzerlikler ve Farklılıklar”, I. Uluslar arası Arslantepe Arkeolojisi Sempozyumu Bildirileri / Proceeding of the I. International Arslantepe Archaeology Symposium, Malatya, Turkey, 217-226.
- Ökse, A. Tuba (2019a). “Coğrafyanın Güneydoğu Anadolu MÖ 5-3. Bin Yerleşim Sistemlerine Etkisi” (Eds.) A. Erön, E. Erdan, *Doğudan Batıya: 70. Yaşında Serap Yayalalı’ya Sunulan Yazılar*, Bilgin Kültür Yayınları, Ankara, 103-122.
- Ökse, A. Tuba (2019b). “Salat Tepe ve Çevresinin Orta Tunç Çağı ve Yeni Assur Dönemi Tarım Ekonomisi”, (Eds.) Pınar Çaylı, Işıl Demirtaş, Barış Eser, *Arkeolojiyle Geçen Yarım Asır: Sevil Gülçür’a 75. Yaş Armağanı / Half a Century Dedicated to Archaeology: A Festschrift in Honor of Sevil Gülçür*, Bilgin Kültür Sanat Yayınevi, Ankara, 1-20.

- Ökse, A. Tuba (2019c). “Tarihi Depremlerin Arkeolojik Kanıtlarına Bir Örnek: Salat Tepe Tunç Çağı Kerpiç Yapıları”, (Eds.) F. Kulakoğlu, T. Yıldırım, T. Sipahi, V. Şahoğlu ve H. L. Keskin, Uğur Silistreli Anı Kitabı: Anadolu Arkeolojisi Üzerine Yazılar, Anadolu/Anatolia Ek Dizi III.3: Anı – Armağan Dizisi, Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara, 211-228.
- Ökse, A. Tuba (2020). “A Bronze Horseman from Salat Tepe Dating to the 17th Century BC”, G. Yalçın, O. Stegemeier, Metallurgica Anatolica, Ünsal Yalçın 65. Yaşgünü Armağan Kitabı, Ege Yayınları, İstanbul, 157-161.
- Ökse, A. Tuba (*Baskıda*). “Salat Tepe Orta Tunç Çağı Tabakalarında Bulunan Kült Levhaları”, (Eds.) E. Reyhan, L. Murat ve A. O. Tiro, Aygül Süel ve Mustafa Süel Armağanı.
- Ökse, A. Tuba, A. Oğuz Alp (2002). “2000 Excavations at Salat Tepe”, (Eds.) N. Tuna, J. Velibeyoğlu, Ilısu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 2000 Yılı Çalışmaları, Ankara, 645-670.
- Ökse, A. Tuba, Ahmet Görmüş (2006). “Excavations at Salat Tepe in the Upper Tigris Region: Stratigraphical Sequence and Preliminary Results of the 2005-2006 Seasons”, Akkadica, 127/2, 167-197.
- Ökse, A. Tuba, Ahmet Görmüş (2014a). “Demir Çağında Salat Tepe” (Ed.) A. Özfirat, SCRIPTA Arkeolojisiyle Geçen Bir Yaşam için Yazılar Veli Sevin’e Armağan Essays in Honour of Veli Sevin, A Life Immersed in Archaeology, Ege Yayınları, İstanbul, 233-255.
- Ökse, A. Tuba, Ahmet Görmüş (2014b). “Salat Tepe Kazısı”, (Eds.) A. Özfirat, N. Coşkun, Mustafa Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Kazı ve Araştırmaları, Hatay, Mustafa Kemal Üniversitesi Yayın No: 51, 97-109.
- Ökse, A. Tuba, Ahmet Görmüş (*Baskıda*). “Mimari” A. Tuba Ökse, Ahmet Görmüş, Işık Tuba Önen, İlyas Çetinkaya, Aydın Emanet, Elif Bozkurt, Fazıl Tağma, Emel Ozbek Dönmez, Derya Silibolatlız Baykara, *Salat Tepe Kazıları I: Demir Çağı / Excavations at Salat Tepe I: The Iron Age. Ilısu Barajı Kurtarma Kazıları / Ilısu Dam Salvage Excavations*. Diyarbakır Müze Müdürlüğü, Diyarbakır.
- Ökse, A. Tuba, Ahmet Görmüş, Atilla Engin vd. (2001). “Mezraa Höyük 1999 Araştırması/ Mezraa Höyük Researches in 1999”, (Eds.) N. Tuna, J. Öztürk, J. Velibeyoğlu, Ilısu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik ve Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 1999 Yılı çalışmaları/ Salvage Project of the Archaeological Heritage of the Ilısu and Carchemish Dam Reservoirs Activities in 1999, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 187-232.
- Ökse, A. Tuba, A. Oğuz Alp, Nejdet İnal (2004). “Ilısu Barajı-Salat Tepe 2000-2002 Yılı Kazıları”, 25. Kazı Sonuçları Toplantısı 1, Ankara, 331-338.

- Ökse, A. Tuba, Ahmet Görmüş, Nejdet İnal (2007). “İlisu Barajı-Salat Tepe 2005 Yılı Kurtarma Kazısı”, 28. Kazı Sonuçları Toplantısı 1, Ankara, 51-64.
- Ökse, A. Tuba, Ahmet Görmüş, M. Arif Bilici (2009). “İlisu Barajı-Salat Tepe 2007 Yılı Kazısı”, 30. Kazı Sonuçları Toplantısı 1, Ankara, 19-32.
- Ökse, A. Tuba, Ahmet Görmüş, M. Arif Bilici (2010). “İlisu Barajı-Salat Tepe 2008 Yılı Kazısı”, 31. Kazı Sonuçları Toplantısı 1, Ankara, 317-330.
- Ökse, A. Tuba, Ahmet Görmüş, D. Yeşin Meier vd. (2011a). “İlisu Barajı-Salat Tepe 2009 Yılı Kazısı”, 32. Kazı Sonuçları Toplantısı 1, Ankara, 270-282.
- Ökse, A. Tuba, Ahmet Görmüş, Gamze Kaynak (2011b). “Kitchen Furniture in the 2nd Millennium BC Evidence from Salat Tepe”, (Eds.) P. M. Militello, H. Öniz, SOMA 2011, Proceedings of the 15th Symposium on Mediterranean Archaeology, British Archaeological Reports International Series 2695, Vol 1, Oxford: Archaeopress, 43-49.
- Ökse, A. Tuba, E. Oybak Dönmez, Ahmet Görmüş vd. (2012a). “The Middle Bronze Age Farming Economy of the Upper Tigris Region: A Reconstruction Basing on Archaeological, Archaeobotanical and Ethnoarchaeological Analysis”, *Akkadica* 133/1, 67-106.
- Ökse, A. Tuba, Ahmet Görmüş, Erkan Atay vd. (2014). *İlisu Barajı İnşaat Sahası Kurtarma Projesi I: Demir Çağı*, Mardin.
- Ökse, A. Tuba, Ahmet Görmüş, Tatsundo Koizimi vd. (2015). “İlisu Barajı- Salat Tepe 2013 Kazısı”, 36. Kazı Sonuçları Toplantısı: 1, Gaziantep, 21-36.
- Ökse, A. Tuba, İlyas Çetinkaya (*Baskıda*). “Kontekstler”, İçinde: A. Tuba Ökse, Ahmet Görmüş, Işık Tuba Önen, İlyas Çetinkaya, Aydın Emanet, Elif Bozkurt, Fazıl Tağma, Emel Oybak Dönmez, Derya Silibolatlaz Baykara, Salat Tepe Kazıları I: Demir Çağı / Excavations at Salat Tepe I: The Iron Age. *İlisu Barajı Kurtarma Kazıları / Ilisu Dam Salvage Excavations*. Diyarbakır Müze Müdürlüğü, Diyarbakır.
- Özdemir, Abdulkadir, Ayşe Özdemir (2019). “Arkeolojide Hane, Mekan ve Mekan Analizi: Teorik ve Pratik Yaklaşımlar”, *Academic Knowledge* 2 (1), 28-49.
- Özdemir, Pınar , Emel Berber Çetin, Murat Balcı vd. (2009). *Kolomanitin Vitrikiye Sırlarında Frit Yerine Kullanılabilirliği Araştırılması*, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi* 27: 1, Eskişehir, 1-8.
- Özdoğan, Mehmet (2008). *Türk Arkeolojisinin Sorunları ve Koruma Politikaları, Arkeoloji ve Sanat Yayanları*, İstanbul.
- Özfirat, Aynur (2005). *Üçtepe II Tunç Çağları, Kazı ve Yüzey Araştırmaları Işığında*, İstanbul: Ege Yayınları.
- Özgen, Engin (1986). “A Group of Terracotta Wagon Models from Southeastern Anatolia”, *Anatolian Studies*, 36, 165-172.

- Özgen, Engin, Barbara Helwing, Engin, Atilla (2001). "Ausgrabungen auf dem Oylum Höyük 1997-2000, Zweiter vorläufiger Bericht". *Istanbuler Mitteilungen*:51, 61-135.
- Özgüç, Tahsin (1943). "Ön Tarihte anadolu İdollerinin Anlamı", *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* 5, 65-72.
- Özgüç, Tahsin (1955). "Kültepe Harfiyatı 1954 İb Katı Eserleri", *Belleten* 19/79, 55-63.
- Özgüç, Tahsin (1959). *Kültepe-Kaniş Eski Yakındoğunun Ticar Merkezinde Yeni Araştırmalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları V/41, Ankara.
- Özgüç, Nimet (1957). "Kültepe Kazılarında Bulunan Mermer İdol ve Heykelcikler" *Belleten*: 21, 61-70.
- Özgüç, Nimet (2009). *Samsat, Semeysat, Samosata, Kumaha, Hahha, Hahhum*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Parker, Bradley J. (2001). *The Mechanics of Empire: The Northern Frontier of Assyria as a Case Study in Imperial Dynamics*, Helsinki: University of Helsinki Press The Neo-Assyrian Text Corpus Project.
- Parker, Bradley J., Andrew Creekmore (2002). "UTARP: A Final Report from the 1999 Field Season", *Anatolian Studies*, Vol 52, 19-74.
- Parker, Bradley J., L. Swartz Dodd, Andrew Creekmore (2002). "UTARP: An Overview of the 2002 Excavation at Kenan Tepe", *Tarihsel Çevre Değerlerini Araştırma ve Uygulama Merkezi*, 703-755.
- Parker, Bradley J., L. Swartz Dodd (2003). "The Early Second Millennium Ceramic Assemblage from Kenan Tepe, Southeastern Turkey. A Preliminary Assessment" *Anatolian Studies* 53, 33-69.
- Parker, Bradley J., Andrew Creekmore, L. Swartz Dodd (2004). "Yukarı Dicle Arkeolojik Aratırma Projesi (UTARP): Kenan Tepe'nin Kültürel Terihinin Ön Sentezi", (Eds.) N. Tuna, J. Greenhalgh ve J. Velibeyoğlu, *İlusu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkelojik ve Kültür Varlıklarını Kurtarma Projesi 2001 Yılı Çalışmaları*, Ankara, ODTÜ, 547-602.
- Parker, Bradley J., L. Swartz Dodd, Andrew Creekmore vd. (2005). "The Upper Tigris Archaeological Research Project A Preliminary Report from the 2002 Field Season" *Anatolica* 31, 69-110.
- Parker, Bradley J., Catherina P. Foster, Jennifer Henecke vd. (2008). "UTARP and The Curtiss T. And Mary G. Brennan Foundation: A Preliminary Report from 2005 and 2006 Field Seasons at Kenan Tepe", *Anatolian Studies* 34, 103-176.
- Peters, Eckhart (1972). "Altınova'daki Kerpiç Evler-Lehmziegelhäuser in der Altınova", *Keban Project 1970 Activities*, Ankara, Middle East Technical University, 163-170.
- Petrie, Henry W. (1906). *Hyksos and Israelite Cities*, London.

- Peyronel, Luca (2004). *Gli Strumenti di tessiture dall Eta del Bronze all epoca Persiana Materiali e Studi Archeologici di Ebla IV*, Rome: Rome University Press.
- Philip, Graham (1998). "The Metal Objects", (Eds.) D. Oates, J. Oates, H. McDonald, *Tell Brak I: Excavations at Tell Brak, Vol. 1: The Mitanni and Old Babylonian periods*, London: British School of Archaeology in Iraq, 113-125.
- Pfalzner, Peter (1995). *Mittanische und Mittelassyrische Keramik: Eine Chronologische, Funktionale und Produktionsökonomische Analyse*, Berichte der Ausgrabung Tall Seh Hamad-Dur Katlimmu 3, Remier, Berlin.
- Pfalzner, Peter (2007). "The Late Bronze Age Ceramic traditions of the Syrian Jazirah", *Ceramique de l'Age du Bronze en Syrie II: L'Euphrate et la region de Jezireh*, Beyrouth, 231-291.
- Polat, Fecri (2011). *Doğu Anadolu Yayla Kültürü ve Yayla Mimarisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Polat, Fecri (2013). *Doğu Anadolu Yayla Kültürü ve Yayla Mimarisi*, arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Powell, Judith (1996). *Fishing in the Prehistoric Aegean*, Studies in Mediterranean Archaeology in Literature, Sweden: Paul Aströms Förlag.
- Rahmstorf, L (2003). "Clay Spools from Tiryns and Other Contemporary Sites: An Indication of Foreign Influence in LH IIC", (Eds.) N. Kyparissi-Apostolika, M. Papakonstantinou, *The 2nd International Interdisciplinary Colloquium: the Periphery of the Mycenaean World*, Athens, 397-415.
- Riehl, Simone, Mark Nesbit (2003). "Crops and Cultivation in the Iron Age Near East: Change or Continuity?", (Eds.) B. Fischer, H. Genz, E. Jean, K. Köroğlu, *Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions*, İstanbul: Zero, 301-312.
- Roaf, Michael (1996). *Mezopotamya ve Eski Yakındoğu*, Atlaslı Uygarlıklar Ansiklopedisi 9, İstanbul.
- Roaf, Michael (2005). "Archaeological Investigations at Ziyaret Tepe 2003-2004", *Anatolica* 31, 16-68.
- Rothman, Mitchell S., M. James Blackman (2003). "Late Fifth and Early Fourth Millennium Exchange Systems in Northern Mesopotamia: Chemical Characterization of Spring and Impressed Wares", *Al-Rafidan*, 24, 1-24.
- Sağlamtimur, Haluk (2012). "Başur Höyük" (Eds.) Altan Çilingiroğlu, Zeynep Mercangöz, Gürcan Polat, *Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları*, İzmir, 26-38.
- Sağlamtimur, Haluk, Ali Ozan (2007). "Siirt Türbe Höyük Kazısı Ön Rapor", *Arkeoloji Dergisi*:10/2, 1-33.

- Sağlamtimur, Haluk, Metin Batıhan, İnan Aydoğan (2018). “Siirt-Başur Höyük” (Eds.) Meltem Doğan-Alparslan, Aşkim Özdizbay, Tolga Pelvanoğlu, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler, Sayı: 44, Matsis Matbaa, İstanbul, 2-6.
- San, Oya (2009). “Diyarbakır Müzesinde Yer Alan iki Adet Pişmiş Toprak Araba Modeli”, Altan Çilingiroğlu’na Armağan Yukarı Denizin Kıyısında Urartu Krallığı’na Adanmış Bir Hayat, İstanbul, 599-605.
- Sagona, Antonio, Claudia Sagona, Hilmi Özkorucuklu (1995). “Excavation at Sos Höyük 1994: First Preliminary Report”, *Anatolian Studies* Vol 45, 193-218.
- Sagona, Antonia, Mustafa Erkmen, Claudia Sagona, Ian Thomas (1996). “Excavation at Sos Höyük 1995: Second Preliminary Report”, *Anatolian Studies* Vol 46, 27-52.
- Saygılı, Burcu (2019). Anadolu’da Tarihöncesi Dönemlerde Ok Uçları ve Deneysel Areoloji Yöntemiyle Ok ve Yay Yapımı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilicik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- Sevin, Veli (1984). “İmikuşığı Kazıları 1983”, 6. Kazı Araştırma Sonuçları Toplantısı, İzmir, 93-102.
- Sevin, Veli (1996). “Van/Ernis (Ünseli) Nekropolü Erken Demir Çağ Çanak Çömlekleri”, *Anadolu Araştırmaları* 14, 439-467.
- Sevin, Veli (1987). “İmikuşığı Kazıları 1986”, 9. Kazı Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara: 1, 299-333.
- Sevin, Veli (1989). “1988 Yılı Diyarbakır/ Üçtepe Kazısı”, 11. Kazı Araştırma Sonuçları Toplantısı, Antalya: 1, 103-123.
- Sevin, Veli (1999). “The Orings of the Urartian in the Light of the Van/Karagündüz Excavations”, (Eds.) A. Çilingiroğlu, R. J. Matthews, *Anatolian Iron Ages 4. Proceedings of the fourth Anatolian Iron Ages Colloquium*, *Anatolian Studies* 49, 159-164.
- Sevin, Veli (2003). Başlangıcından Pers Egemenliğine Kadar Eski Anadolu ve Trakya, İstanbul.
- Sevin, Veli (2011). “Doğu Anadolu Orta Tunç ve Son Tunç Çağı”, *Arkeoatlas* 3, İstanbul, 342-367.
- Sevin, Veli, Aynur Özfırat, Ersin Kavaklı (2000). “Van-Karagündüz Höyüğü Kazıları: 1997 Yılı Çalışmaları”, *Bellekten*, Cilt: 236, Sayı: 238, Ankara, 847-883.
- Scandone Matthiae, Gabriella (1998). “III.1. Early and Middle Bronze Age Figurines” (Eds.) S.M. Cecchini, S. Mazzoni, *Tell Afis (Syria), The 1988-1992 Excavations on the Acropolis*, Pisa, 385-414.
- Schachner, Andreas (2002). “Ausgrabungen in Giricano (2000-2001) Neue Forschungen an der Nordgrenze des Mesopotamischen Kulturraums (mit Beiträgen von P. V. Bartl, J. Heigermoser)”, *İstanbul Mitteilungen* 52, 9-57.

- Schmidt, Erich F. (1932). *The Alishar Hüyük Seasons of 1928 and 1929, Part I: Oriental Institute Publications 19, Chicago.*
- Scurlock, Joann (1995). "Death and the Afterlife in Ancient Mesopotamian Thought" (Ed.) J. M. Sasson, *Civilization of the Ancient Near East: III*, New York MacMillian Library, 1883-1893.
- Sipahi, Tunç (2012). "Hitit Çağında Eskiyaar", 3. Çorum Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu, Çorum Valililği il Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Müze Müdürlüğü yayınları, Çorum, 5-17.
- Smith, JC. (1992). "Spinning and Weaving Equipment", (Eds.) A. W. McDonald, C. N. Wilkie, *Excavations at Nichoria in Southwest Greece Vol. II The Bronze Age Occupation*, Minneapolis: The University of Minnesota Press, 647-927.
- Spieiser, Ephraim A. (1935). *Excavations at Tepe Gawra: 1 Philadelphia University of Pennsylvania Press.*
- Starr, Richard F. S. (1937). *Nuzi, Report on the Excavations at Yorgan Tepe, near Kirkuk, Iraq, Conducted by Harvard University Conjunction With the American School of Oriental Research and the University Museum of Philadelphia, 1927-1931, Plates and Plans Vol II. Cambridge, Harvard University Press.*
- Starr, Richard F. S. (1939). *Nuzi, Report on the Excavations at Yorgan Tepe, near Kirkuk, Iraq, Conducted by Harvard University Conjunction With the American School of Oriental Research and the University Museum of Philadelphia, 1927-1931, Text Vol I. Cambridge, Harvard University Press.*
- Stone, Elizabeth C. (1990). "The Tell Abu Duwari Project, Iraq, 1987", *Journal of Field Archaeology*, 17/2, 141-162.
- Stone, Elizabeth C. (1995). *Chariots of the Gods in Old Babylonian Mesopotamia. Cambridge Archaeological Journal*, 3/1, 83-107.
- Stone, Elizabeth C., Paul Zimansky (2004). *The Anatomy of a Mesopotamian City, Survey and Soundings at Mashkan-Shapir, Winona Lake.*
- Strommenger, Eva (1957-71). "Grab (I. Irak und Irak)", *Reallexicon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archaologie 3*, New York, 581-593.
- Strommenger, Eva, Kay Kohlmeyer (1998). *Tall Bi'a/Tuttul I: Die Altorientalische Bestattungen, Wissenschaftliche Veröffentlichung der Deutschen Orientgesellschaft 96, Saarbrückener Druckerei und Verlag, Saarbrücken.*
- Şahin, M. Süreyya (1993). "Çan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C:3, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.*
- Tabanoğlu, M. Güneş (1999). *İkiztepe Pişmiş Toprak Küçük Buluntuları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: I-II, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*
- Tekin, Halil (2018). *Madeni Eser Tipolojisi, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara.*

- Topbaş, Ahmet, Turan Efe, Ahmet İlaşlı (1998). "Salvage Excavations of the Afyon Archaeological Museum, Part II: The Settlement of Karaoğlan Mevkii and the Early Bronze Age Cemetery of Kaklık Mevkii", *Anatolia Antiqua* VI: 21-94.
- Tuna, Numan, Sevim Buluç, Burhan Tezcan (2012).ODTÜ Arkeoloji Müzesi, TAÇDAM, Ankara.
- Türe, Altan (2005). Takının Öyküsü Dünya Kuyumculuk Tarihi 1, İstanbul, Goldaş Kültür Yayınları.
- Türker, Atila (2017). Samsun Bölgesi 2016 Yılı Prehistorik ve Protohistorik Dönem Arkeolojik Yüzey Araştırması Sonuçları Raporu, 35. Kazı Araştırma Sonuçları Toplantısı, Bursa: 1, 117-146.
- Tütüncüler, Özlem (2000). MÖ. II. Bin İzmir Bölgesi Dokuma Aletleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tütüncüler, Özlem (2004). "MÖ. 2. Bin Liman Tepe Dokuma Aletleri", *Anadolu (Anatolia)*, Ek. Diz. No: 1, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 287-295.
- Tütüncüler, Özlem (2005). M. Ö. 2. Bin Ege Bölgesi Dokuma Aletleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Endüstitüsü, Ankara.
- Tüzemen-İrfan, Handan (2000). M. Ö. 2. Bin Yılda Orta Anadolu İğneleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tzachili, Iris (1990). "All Important yet Elusive: Looking for Evidence of Cloth-Making at Akrotiri", (Eds.) D. A. Hardy, D. G. Doumas, J.A. Sakellaraktis, P. M. Warren, *Thera & The Aegean World III Vol. I, Archaeology Proceeding of the third International Congress Santorini, Greece 3-9 September 1989*, 380-389.
- Ünal, Ahmet (1996). The Ritual of Hantitassu from the City of Humma Against Troublesome Years, *Türk Tarih Kurumu*, Ankara.
- Ünal, Ahmet (2011). "Hititler ve Çağdaş Anadolu Kavimlerinde Büyücülük", *Aktüel Arkeoloji Dergisi: Kehanet Büyü Tılsım Fal*, Cilt 22, 50-51.
- Van Loon, M. Nanning (1980). Korucutepe: Final Report on the Excavations of the Universities of Chiacago, California (Los Angeles) and Amsterdam in Keban Reservoir, Eastern Anatolia, 1968-1970, Vol. 2, Oxford: North- Holland Publishing Company.
- Van de Mieroop, Marc (2006). Antik Yakındoğu'nun Tarihi, Dost Kitabevi, Ankara.
- Veenhof, Klaas R., Jesper Eidem (2008). Mesopotamia: The Old Assyrian Perod, Saint-Paul, Academic Press.
- Venturi, Fabrizio (1998). "Late Bronze Age II and Iron Age I-II: The Late Bronze II and Early Iron Levels", (Eds.) S. M. Cecchini, S. Mazzoni, *Tell Afis I (Syria)*,

Scavi sull'acropoli 1988-1992/ The 1988-1992 Excavations on the Acropolis, Ricerche di Archeologia del Vicino Oriente I: Pisa, 123-162.

Weiss, Harvey, Marie-Agnes Courty (1993). "Genesis and Collapse of the Akkadian Empire: The Accidental Refraction of Historical Law", (Ed.) M. Liverani, In Akkad The First World Empire: Structure, Ideology, Traditions. History of the Ancient Near East Studies 5, Tipografia Poligrafica Moderna, Padova, 131-155.

Wilhelm, Gernot (1982). Grundzüge der Geschichte und Kultur der Hurriter, Darmstadt.

Wilhelm, Gernot (1994). The Hurrians, (Çev.) J. Barnes, Warminster.

Wilkinson, Tony J. (1998). "Water and Human Settlement in the Balikh Valley, Syria: Investigations from 1992-1995", Journal of Field Archaeology Cilt 25: 1, 63-87.

Woolley, C. Leonard, R. David Barnett (1952). Carcemish III. Report on the Excavations at Jerablus on Behalf of the British Museum, The Excavations in the Inner Town, London, The Trustees.

Yakar, Jak (2000). Ethnoarchaeology of Anatolia, Rural Socio- Economy in the Bronze and Iron Ages, Tel Aviv: Yass.

Yaşin Meier, Deniz (2014). Zwischen Anatolien und Mesopotamien – Kulturaustausch in der Mittelbronzezeit am oberen Tigris anhand der Keramik vom Salat Tepe, Südost-Türkei. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bern Üniversitesi, Bern.

Yiğitpaşa, Davut (2016). "Arkaolojik Veriler ve Müze Buluntuları Işığında Urartu Madeni Bilezikleri: Urartian Bracelets in the Light of Archaeological Data and Museum Finds", (Ed.) M. Kuzubaş, Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi: The Journal of International Social Research, Cilt/Vol. 9 Sayı/Issue 42, 999-1018.

Yiğitpaşa, Davut, Süleyman Can (2012). "Van Müzesi Buluntuları Işığında Van-Muş Bölgesinde Erken Tunç Çağı ve Karaz Kültürü / The Karaz Culture and Early Bronz Age in the Region Van-Muş; Under the light of the finds of Van Museum", (Ed.) M. Kuzubaş, Uluslar arası Sosyal araştırmalar Dergisi/ The Journal of International Social Research, Ordu, 274-291.

Yiğitpaşa, Davut, Sibel Yılmaz (2019). "Elazığ Müzisi'nde Korunan Urartu Adak Levhaları ve İşlevleri / Urartu Adult Sheets and Functions Protected in The Elazığ Museum" (Ed.) D. Yiğitpaşa, Uluslararası Amisos Dergisi Cilt: 4, Sayı 7, 279-297.

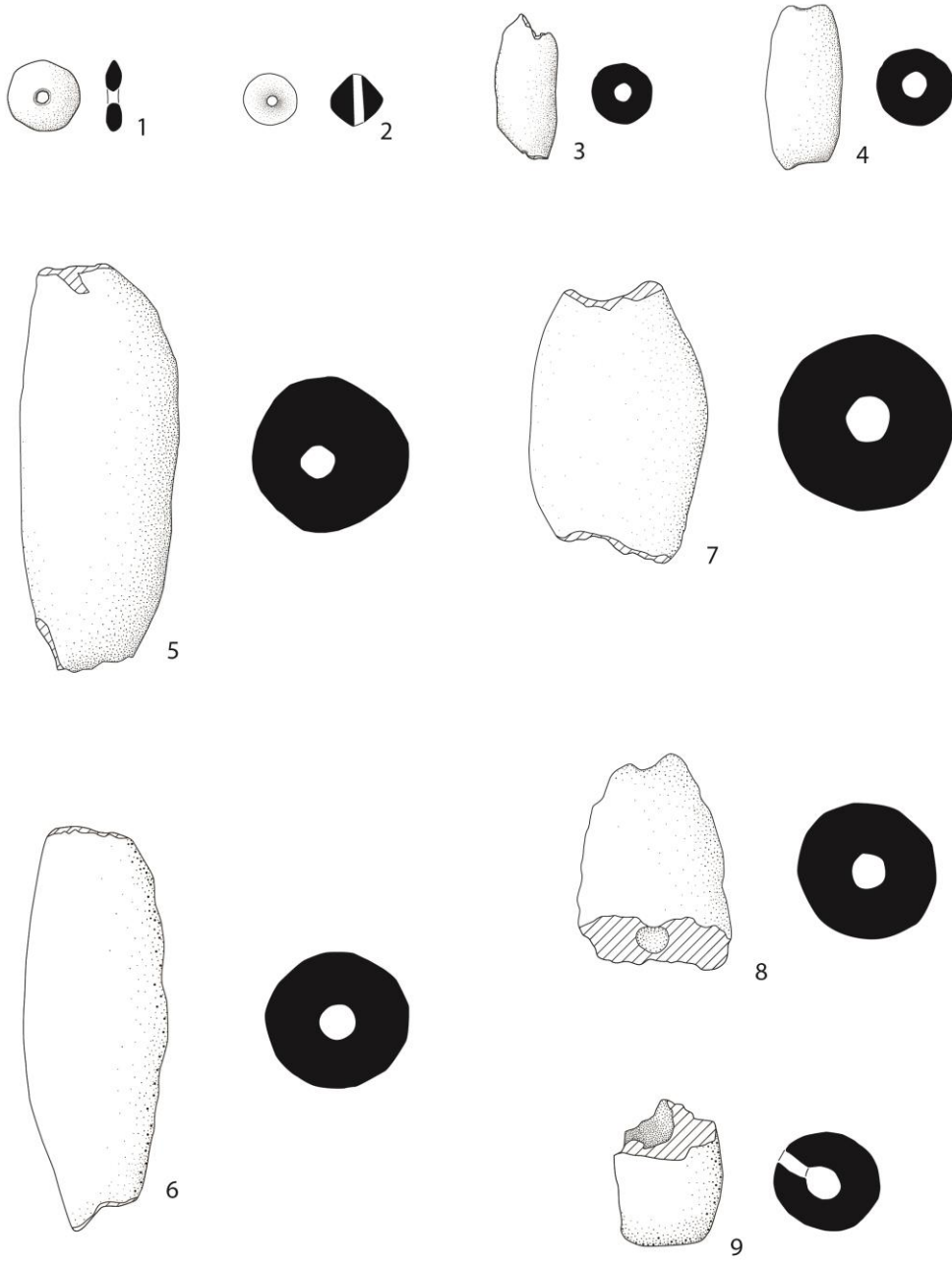
Yoneda, Minoru (2012). "Summary of C14 measurement of Charcoal Samples from the Salat Tepe Site", Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Dergisi 17, 28-29.

- Yurtsever-Beyazıt, Aslıhan (2019). “Oluz Höyükten Pişmiş Toprak Bir Boğa Figürünü”, (Eds.) F. Kulakoğlu, T. Yıldırım, T. Sipahi, V. Şahoğlu ve H. L. Keskin, Uğur Silistreli Anı Kitabı: Anadolu Arkeolojisi Üzerine Yazılar, Anadolu/Anatolia Ek Dizi III.3: Anı – Armağan Dizisi, Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara,385-394.
- Yüce, M. İshak (2015). “Kızılırmak Havzası Yağış-Akış İlişkinin Belirlenmesi”, 4. Su Yapıları Sempozyumu, Antalya, 410-418.
- Atinarehberi.com (Eklisaki: Küçük Kilise). Erişim: 20.05.2021, <http://atinarehberi.com/yunanistanin-yol-turbeleri-eklisakiler/>
- Desertanglican (Buda heykeli: 2021). Erişim: 20.05.2021, <https://tr.desertanglican.org/Buddha-Statues-for-the-Home-and-Garden-15518>
- Radikal (Ahşap Tavla: 2021). 19.05.2021), <http://www.radikal.com.tr/radikalist/herkesin-cok-iyi-bildigi-tek-oyun-tavla-1495326/>
- Vivence (Pişmiş Toprak Zar: 2021). Erişim: 19.05.2021, <https://www.vivence.com/dekoratif-ahsap-zar-modeli.html>
- Slideplayer (Ahşap Topaç: 2021). Erişim: 19.05.2021, <https://slideplayer.biz.tr/slide/10255889/>
- Bıçak Sanatı (Perdah veya Bileyi Taşı: 2021). Erişim: 19.05.2021, <https://www.bicaksanati.com/forum/index.php?topic=490.40>
- Dağtabaklı (Esik Köy Saplı Oraklar: 2021). Erişim: 19.05.2021, <http://www.dagtabakli.com/tarim-araclari.html>
- Tekbaşınadaolur (Balta ve Çapa Çeşitleri: 2021). Erişim: 19.05.2021, <https://www.tekbasinadaolur.com/balta-nasil-secilir/>
- Pinterest (Lararium: Küçük Tapınak). Erişim: 19.05.2021, <https://tr.pinterest.com/pin/383720830722081968/visual-search/?x=14&y=14&w=451&h=571>
- Pngwing (Mızrak Ucu: 2021). Erişim: 19.05.2021, <https://www.pngwing.com/tr/search?q=m%C4%B1zrak+ucu>
- Avşarelleri (Dokumanın Tanımı ve Çeşitleri: 2021). Erişim: 19.05.2021, <http://www.avşarelleri.com/?pnum=18&pt=2+-+DOKUMANIN+TANIMI+VE+%C3%87E%C5%9E%C4%B0TLER%C4%B0>
- Simisso (Dikiş İğnesi: 2021). Erişim: 19.05.2021, <https://www.simisso.com/iri-delikli-dikis-ignesi-5/0-gumus>
- Antikalar (Kemik Bızlar 2021). Erişim: 19.05.2021, <http://www.antikalar.com/kemik>

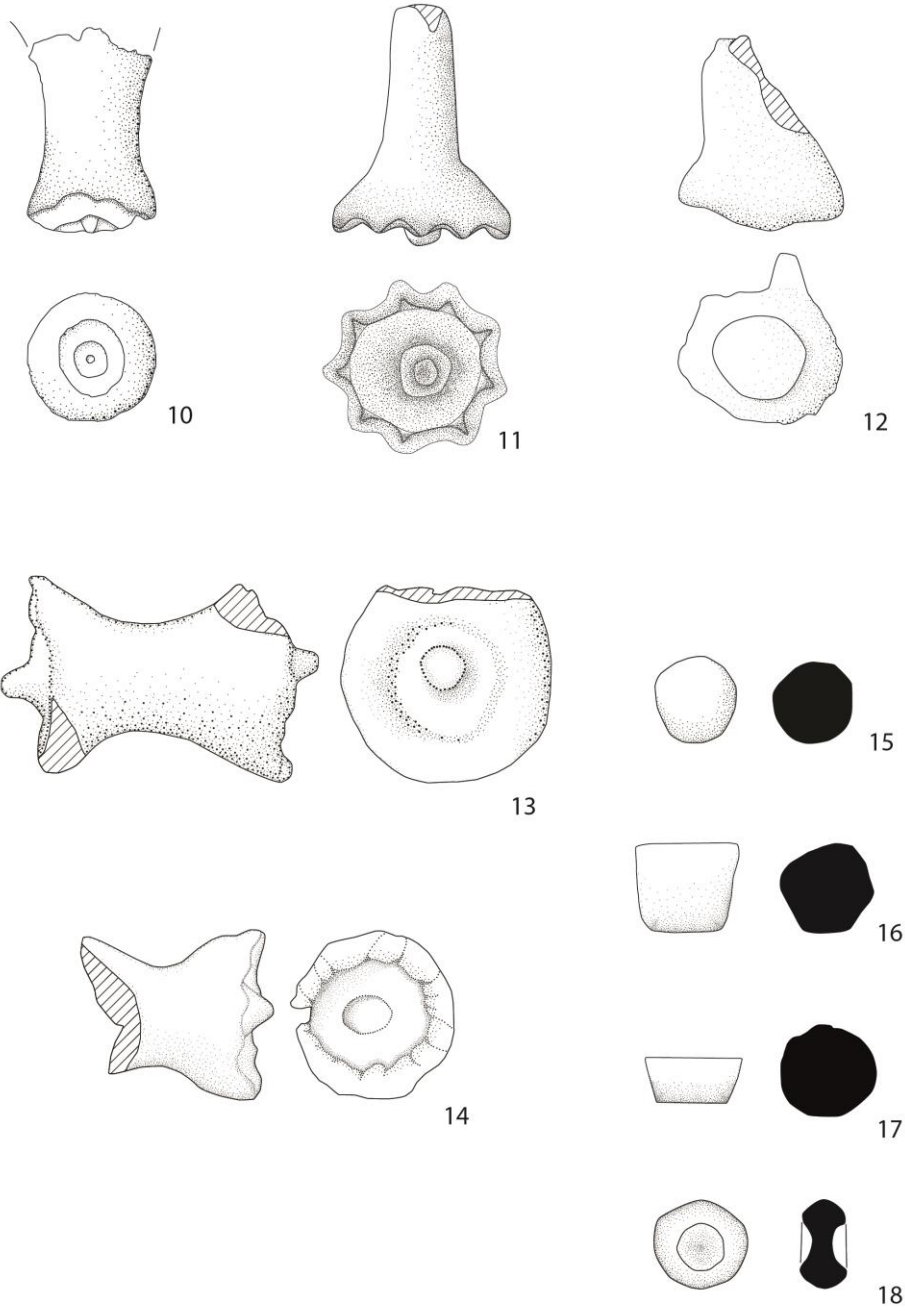
- Ayakkabımalzemecim (Metal bız: 2021). Erişim: 19.05.2021,
<https://www.ayakkabimalzemecim.com/urun/dikis-delikli-biz-igne-ahsap-sapli>
- Kayabalıkağları (Balık Ağı Ağırıkları: 2021). Erişim: 19.05.2021,
<https://kayabalikaglari.com/serpme-ag-balik-avi/>
- Giyim ve moda (Süslenme Parçaları: Boncuk, Mühür, Halka, Küpe, Çan, Kolya: 2021). Erişim: 19.05.2021,
<https://www.giyimvemoda.com/moda-sozlugu/kolye-cesitleri-ve-isimleri/509>
- Yedigözeler (Öğütme Taşları: 2021). Erişim: 19.05.2021,
<https://www.yedigozeler.com/koy-tas-degirmeni-bulguru-1000-gr.html>
- Vectorstock (Öğütme Taşları: Taş Kap, Havan-Havaneli: 2021). Erişim: 19.05.2021,
<https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/mortar-and-pestle-engraving-vector-21616817>
- Slideshare (Kemik Çetele Çubukları: 2021). Erişim: 19.05.2021,
<https://images.app.goo.gl/7kMkdKCpafVX45SN7>
- Docplayer (Kolçuklu Balta Dökümü: 2021). (2021). Erişim: 19.05.2021,
<https://docplayer.biz.tr/60304651-Orta-olgun-bronz-cag-m-o.html>
- Elmasfirça (Ahşap tel fırça: 2021), Erişim: 19.05.2021,
<https://www.elmasfirca.com/tr/urunler/firca-grubu/celik-tel-fircalar>
- Denizlipost (Beycesultan'daki Dokuma atölyesi ve buluntuları 2021), Erişim: 19.05.2021,
<https://www.denizlipost.com/denizlide-4-bin-yillik-tekstil-atolyesi-bulundu.html>

KATALOG ve LEVHALAR

LEVHA 1

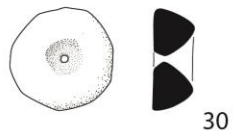
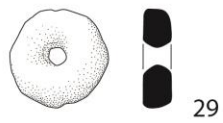
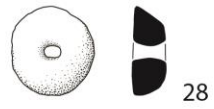
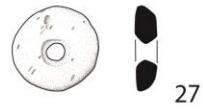
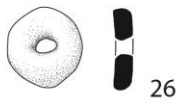
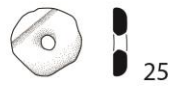
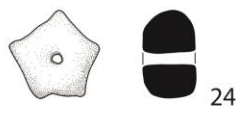
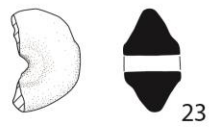
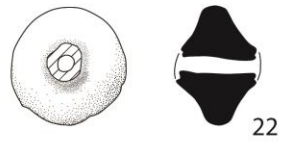
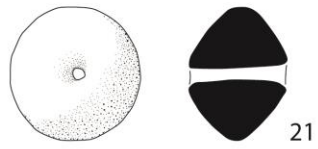
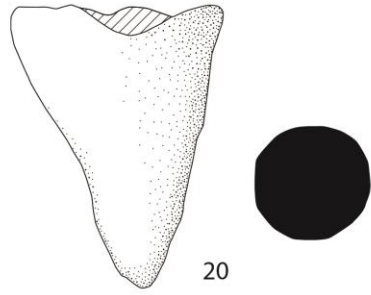
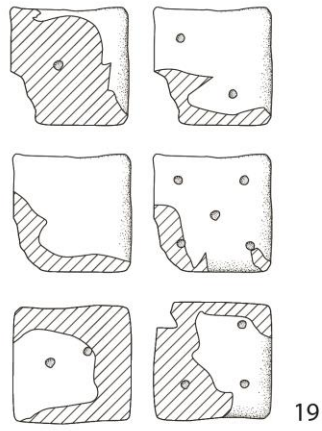

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
1	K12/0082/P/02	K12/050/T	Pişmiş Toprak	Boncuk	Tam
2	L12/0102/S/04	L12/047/D	Pişmiş Toprak	Boncuk	Tam
3	K12/0155/P/01	K12/100/Ç	Pişmiş Toprak	Boncuk	Kırık
4	L11/0025/P/01	L11/003/D	Pişmiş Toprak	Boncuk	Tam
5	L13/0247/P/01	L13/060/Ç	Pişmiş Toprak	Boncuk	Tam
6	K12/0133/P/02	K12/083/M	Pişmiş Toprak	Boncuk	Tam
7	K12/0140/P/26	K12-L12/082/M	Pişmiş Toprak	Boncuk	Kırık
8	K12/0128/P/03	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Boncuk	Kırık
9	K13/0209/S/02	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Boncuk	Kırık

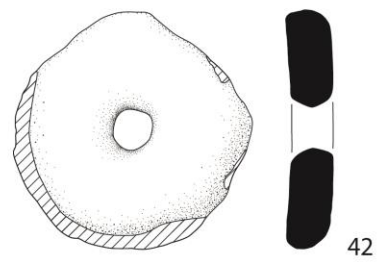
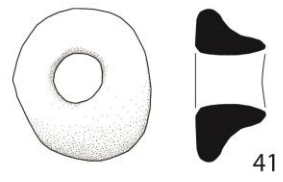
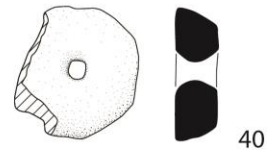
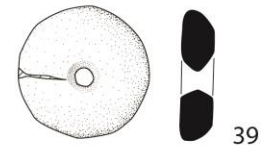
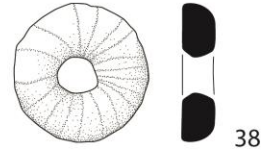
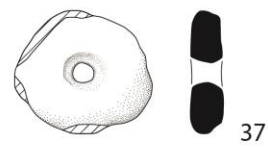
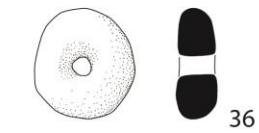
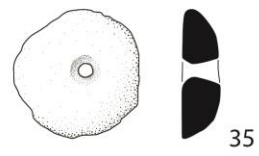
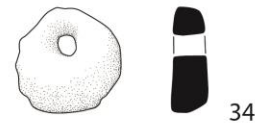
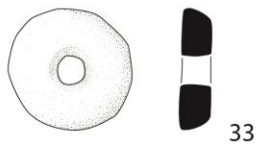
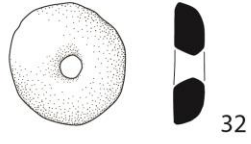
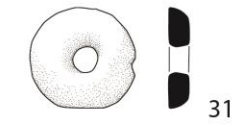

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
10	L12/0188/X/01	L12/065/T	Pişmiş Toprak	Damga Mühür	Kırık
11	K14/0066/X/02	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Damga Mühür	Tam
12	L11/0072/X/01	L11/023/T	Pişmiş Toprak	Damga Mühür	Kırık
13	L12/0273/P/05	L12/093/M	Pişmiş Toprak	Damga Mühür	Kırık
14	L12/0273/P/06	L12/093/M	Pişmiş Toprak	Damga Mühür	Kırık
15	K14/0210/P/01	K14/088/M	Pişmiş Toprak	Oyun Taşı	Tam
16	K14/0191/P/02	K14/086/M	Pişmiş Toprak	Oyun Taşı	Tam
17	L12/0075/S/01	L12/033/Ç	Pişmiş Toprak	Oyun Taşı	Tam
18	K14/0001/S/02	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Oyun Taşı	Tam

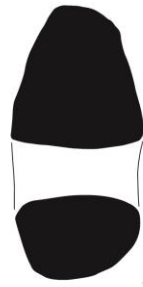
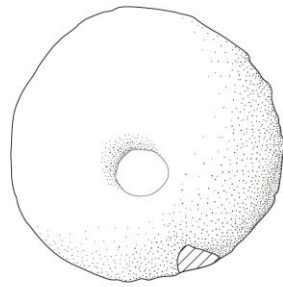

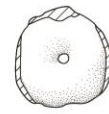
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
19	K12/0084/P/01	K12/027/D	Pişmiş Toprak	Oyun Zarı	Kırık
20	L12/0254/P/01	L12/095/M	Pişmiş Toprak	Topaç	Kırık
21	K13/0085/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırşak	Tam
22	L11/0147/P/04	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırşak	Kırık
23	K12/0127/P/03	K12/070/D	Pişmiş Toprak	Ağırşak	Kırık
24	L11/0174/P/02	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırşak	Tam
25	K14/0280/P/01	K14/136/M	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
26	L12/0279/P/03	L12-K12/082/M	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
27	J12/0030/P/01	J12/013/D	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
28	K12/0177/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
29	J12/0029/P/02	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
30	K13/0209/S/04	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam

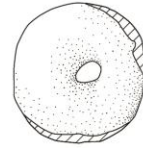
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
31	K14/0288/P/01	K14/136/M	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
32	K14/0277/P/04	K14/138/D	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
33	K12/0128/P/02	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
34	K14/0287/P/02	K14/158/T	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
35	K13/0209/S/03	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
36	K12/0040/P/02	K12/019/T	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
37	K14/0272/P/01	K14/139/M	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
38	K14/0283/P/01	K14/136/M	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
39	K13/0198/S/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
40	K13/0217/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
41	L11/0145/P/03	L11/071/D	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
42	L12/0301/P/01	L12/090/D	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık

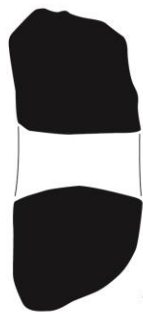
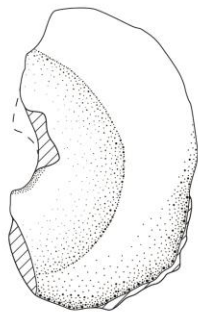
43

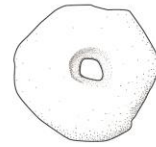
49

50

44

51

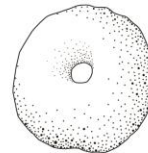
52

45

46

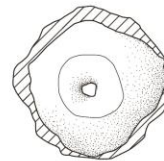
53

47

48

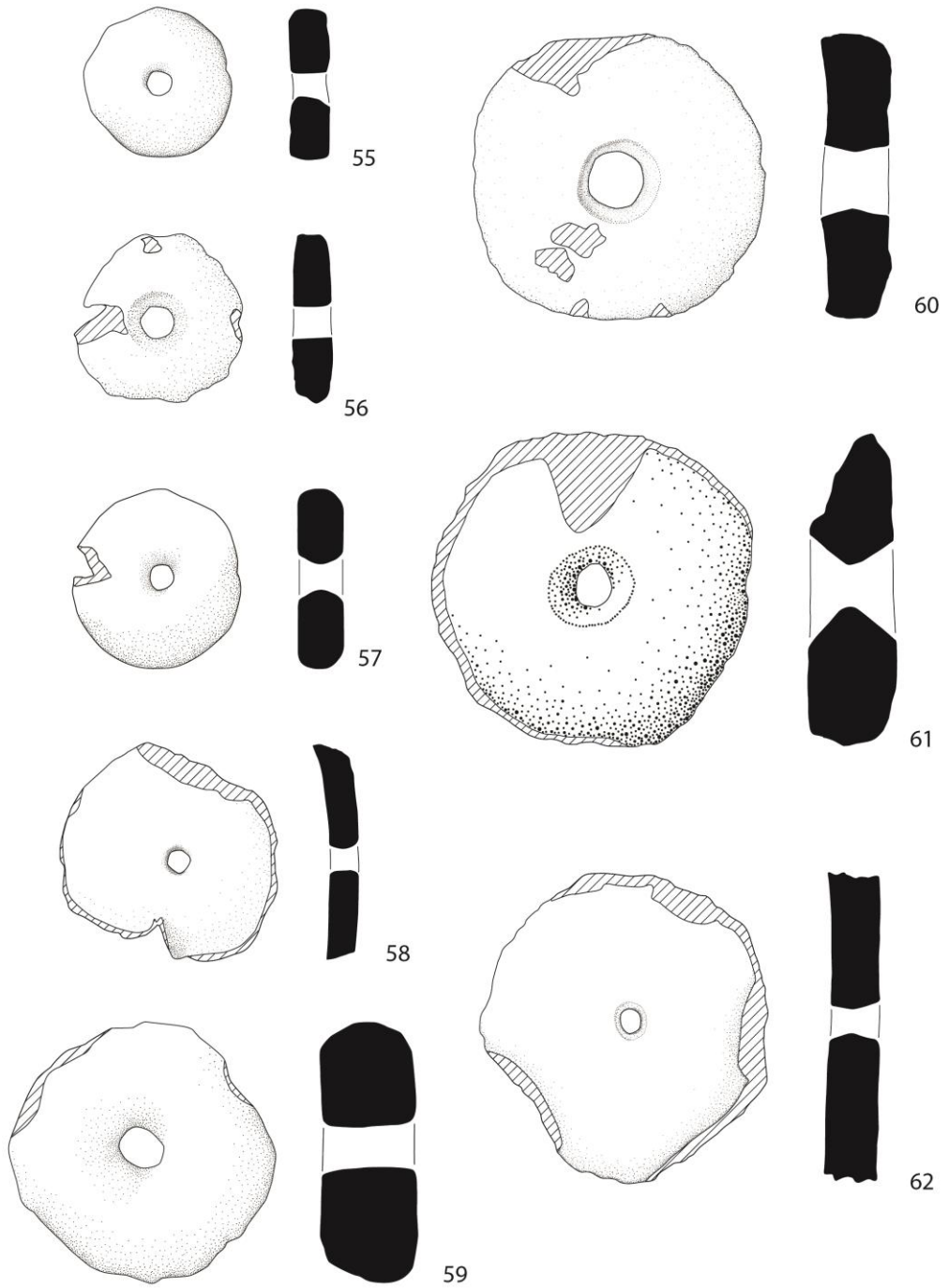

54

Çizim No	Bulutlu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
43	L13/0134/P/03	L13/035/D	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
44	M13/0129/P/01	M13/034/T	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
45	L13/0110/S/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
46	L11/0025/S/03	L11/003/D	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
47	K12/0189/P/03	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
48	J12/0034/P/02	J12/013/D	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
49	K11/0013/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
50	K14/0277/P/03	K14/138/D	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
51	K14/0270/P/01	K14/129/D	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
52	K13/0202/S/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
53	L14/0082/P/02	L14/045/Ç	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
54	K13/0119/S/03	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık

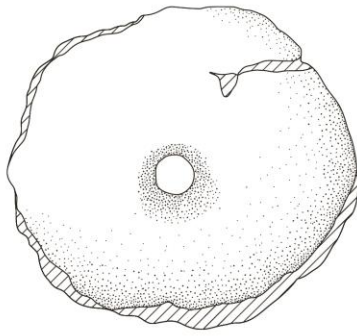
LEVHA 6

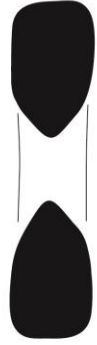
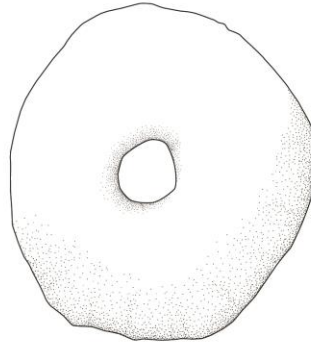
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
55	M13/0099/S/01	M13/034/T	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
56	L11/0062/P/01	L11/023/T	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
57	K14/0282/P/01	K14/114/D	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
58	L12/0214/P/01	L12/057/Ç	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
59	K12/0071/P/01	K12/023/T	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
60	J12/0039/P/02	J12/019/Ç	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
61	L11/0060/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
62	L12/0279/P/04	L12-K12/082/M	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık

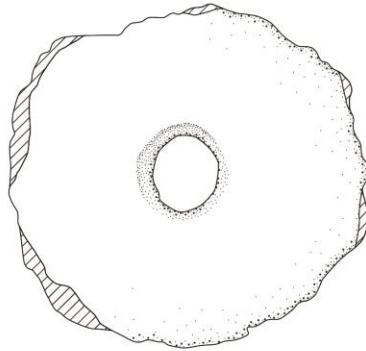

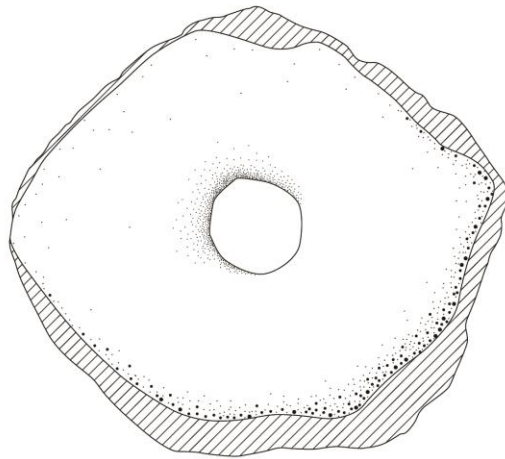
63

64

65

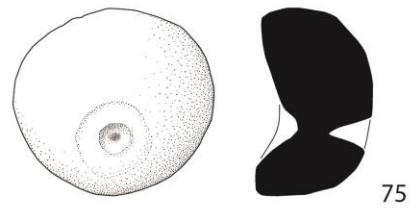
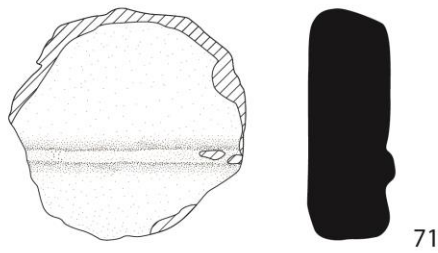
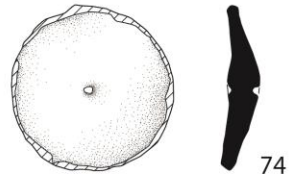
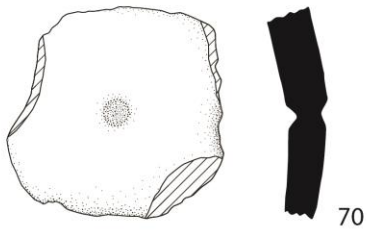
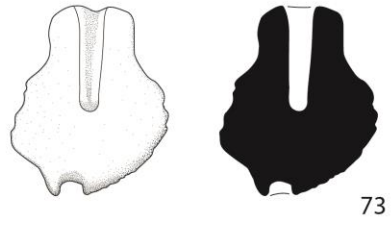
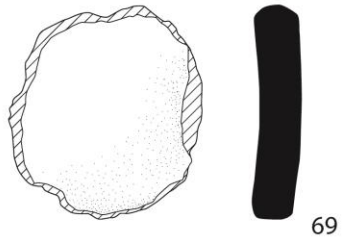
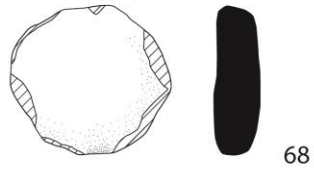
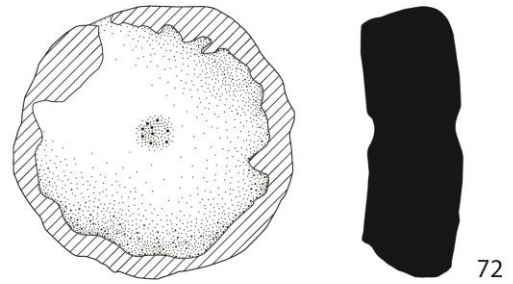
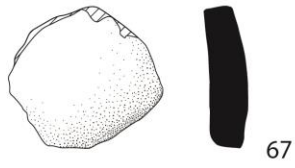
66

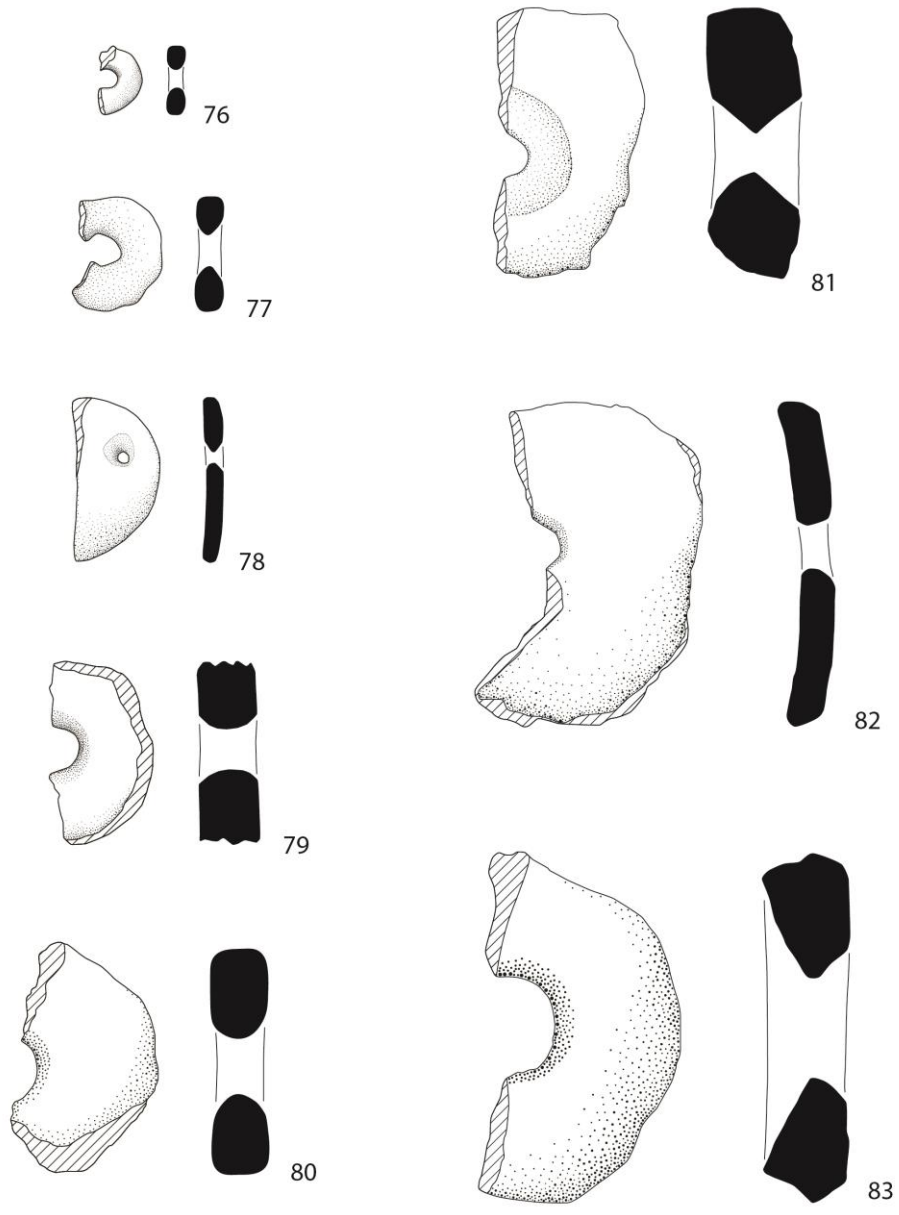
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
63	L14/0276/S/01	L14/126/Ç	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
64	K14/0287/P/01	K14/158/T	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
65	K13/0209/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
66	L11/0187/P/01	L11/023/T	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık

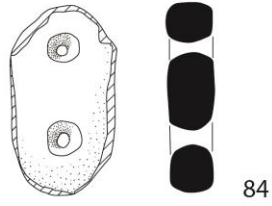
LEVHA 8

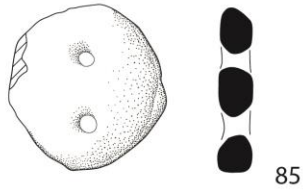
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
67	L13/0110/S/02	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
68	K13/0063/P/02	K13/029/T	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
69	K13/0063/P/01	K13/029/T	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
70	K12/0082/P/04	K12/050/T	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
71	L12/0143/P/08	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
72	L12/0136/P/02	L12/043/Ç	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
73	L11/0159/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırsak	Tam
74	K13/0070/P/02	K13/034/M	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
75	L11/0109/P/02	L11/023/T	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam

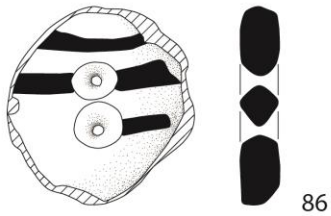
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
76	K14/0277/P/01	K14/138/D	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
77	K14/0277/P/02	K14/138/D	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
78	L12/0246/P/01	L12/092/M	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
79	L11/0145/P/02	L11/071/D	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
80	K14/0278/P/01	K14/151/Ç	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
81	K14/0182/P/06	K14/072/D	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
82	L14/0071/P/03	L14/031/Ç	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
83	K13/0078/P/02	K13/037/Ç	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık

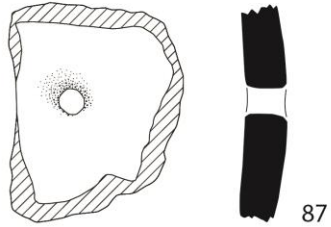
84

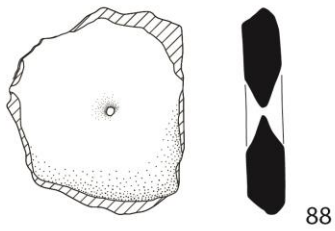
85

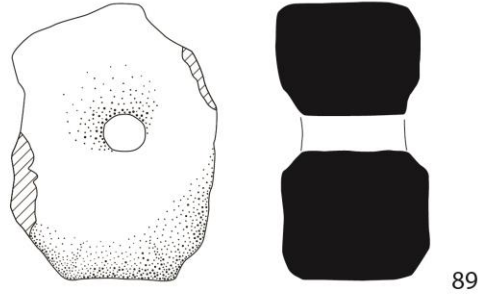
86

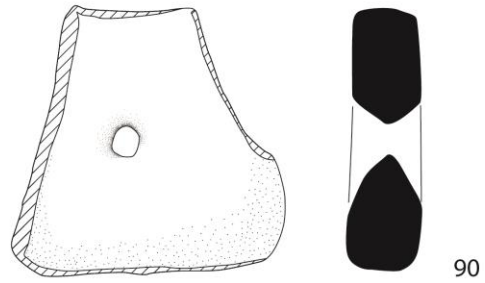
87

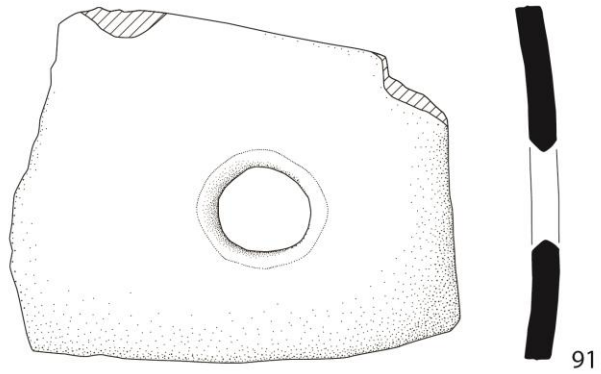
88

89

90

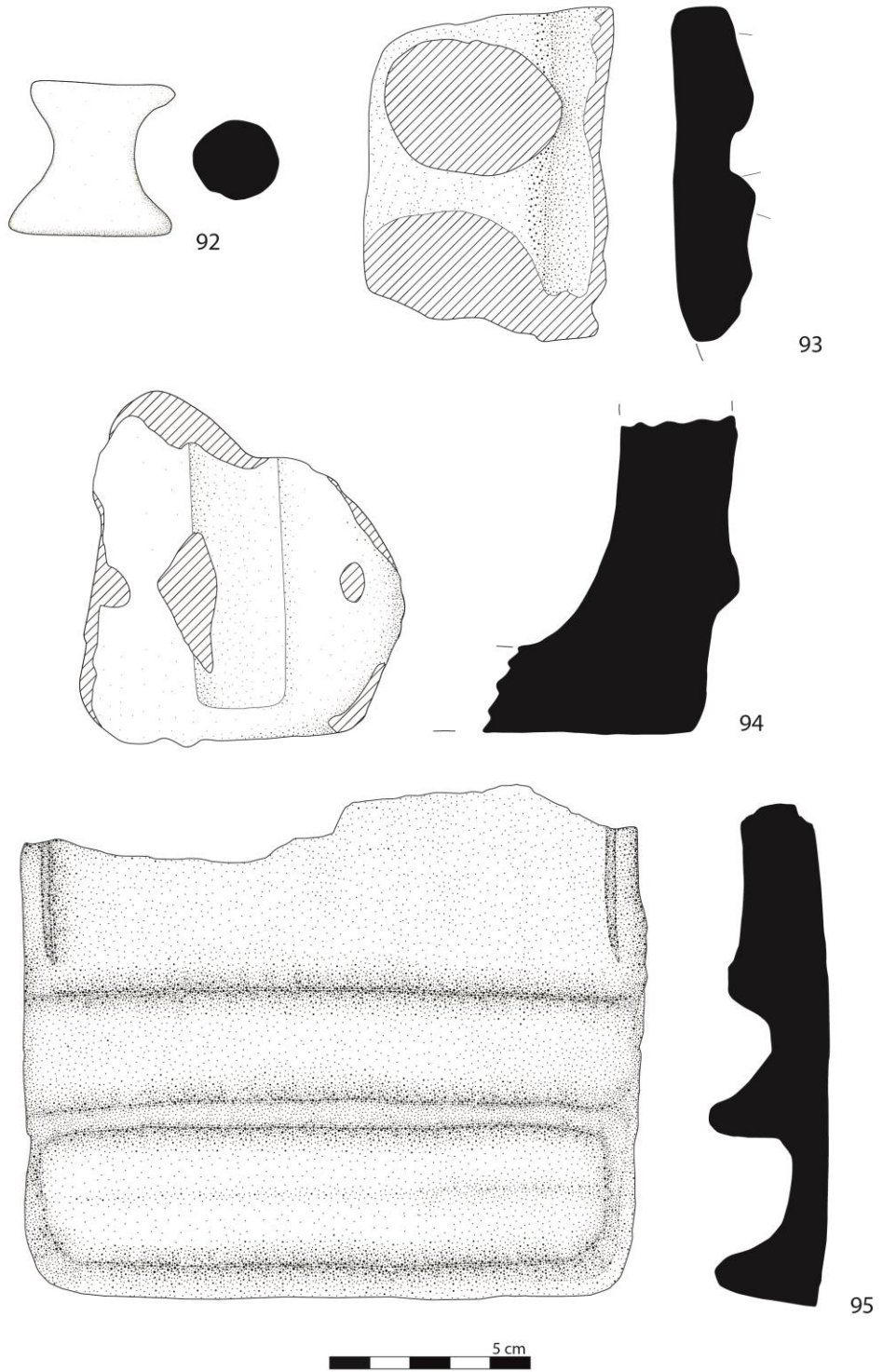

91

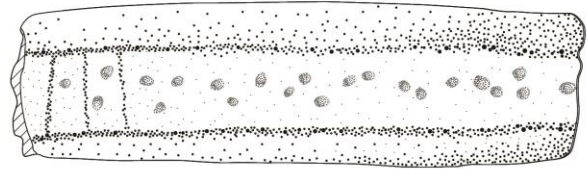
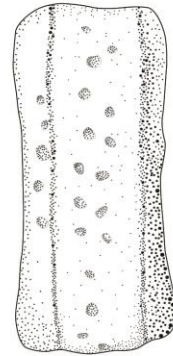
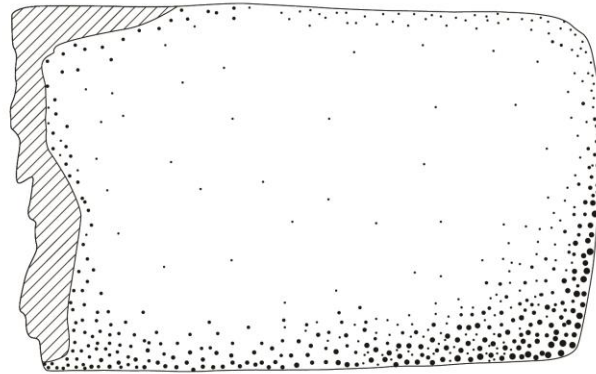
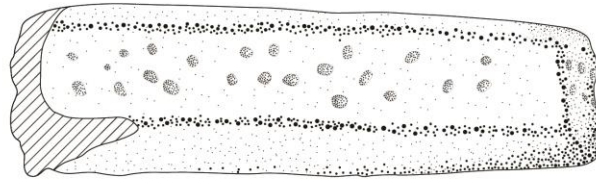
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
84	L13/0198/P/01	L13/050/M	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
85	K14/0080/S/03	K14/046/Ç	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Tam
86	L12/0178/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
87	L12/0243/S/03	L12/080/M	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
88	K13/0103/S/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
89	K12/0042/P/01	K12/017/M	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
90	L14/0139/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık
91	L12/0259/P/01	L12-K12/082/M	Pişmiş Toprak	Ağırlık	Kırık

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
92	L11/0157/P/04	L11/047/D	Pişmiş Toprak	Makara	Tam
93	M13/0129/S/02	M13/034/T	Pişmiş Toprak	Kalıp	Kırık
94	K13/0221/S/01	K13/099/Ç	Pişmiş Toprak	Kalıp	Kırık
95	L13/0058/S/01	L13/029/Ç	Pişmiş Toprak	Kalıp	Kırık

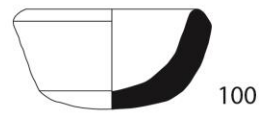

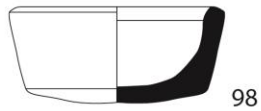
96

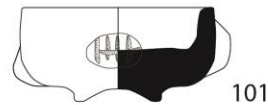
97

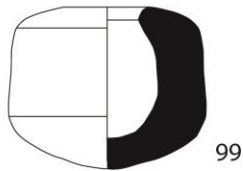
100

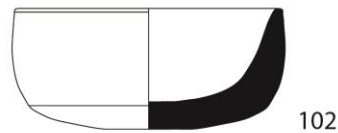
98

101

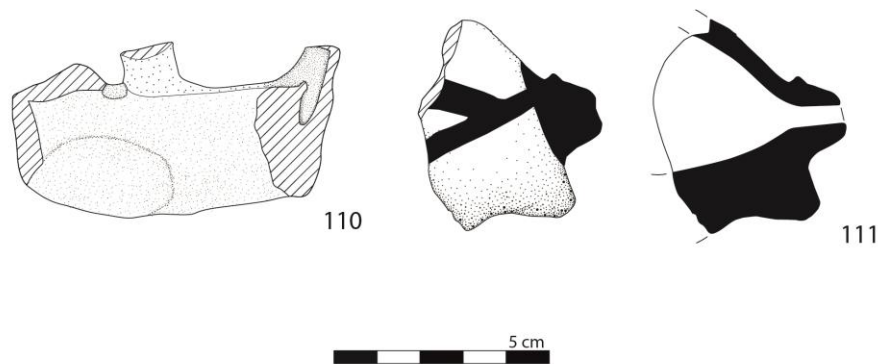
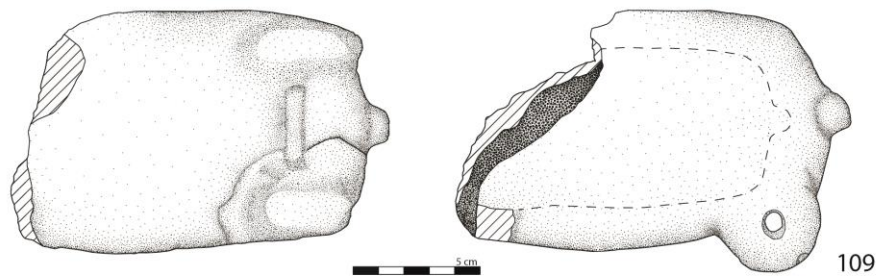
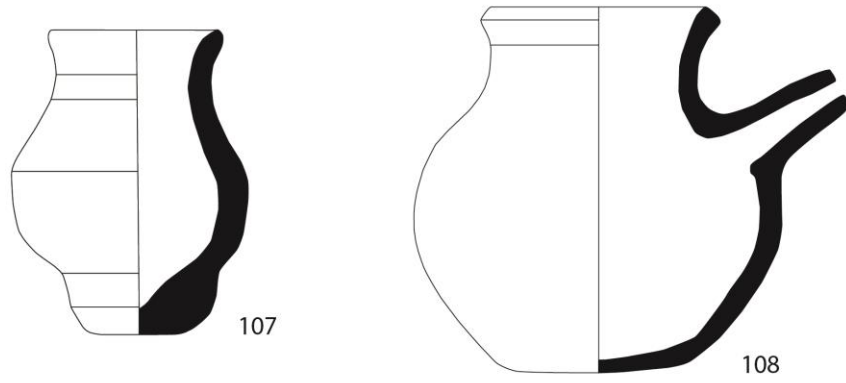
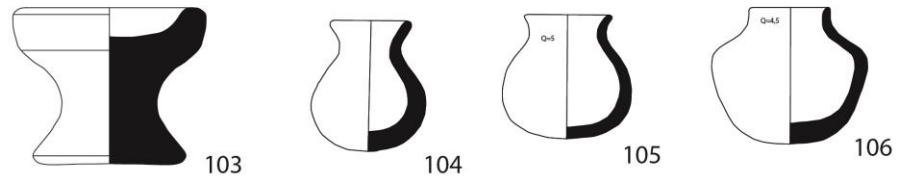
99

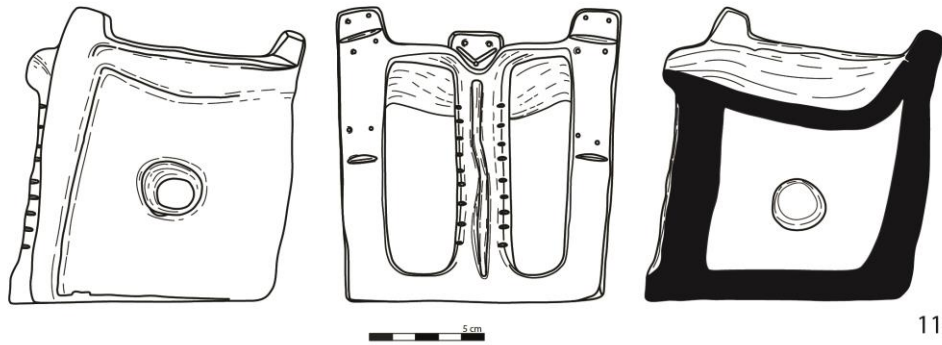
102

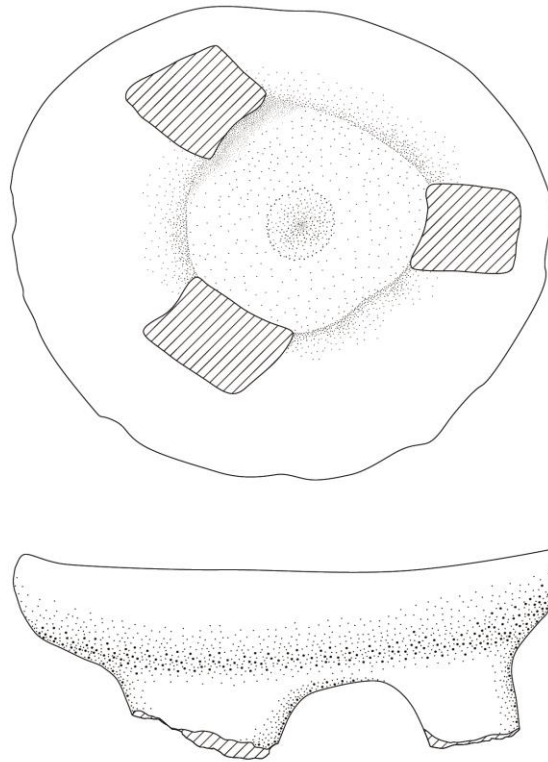
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
96	L11/0152/P/01	L11/062/D	Pişmiş Toprak	Fırça Yuvası	Kırık
97	L12/0261/P/08	L12/080/M	Pişmiş Toprak	Minyatür Çanak	Tam
98	L12/0146/S/03	L12/055/T	Pişmiş Toprak	Minyatür Çanak	Tam
99	K12/0082/P/03	K12/050/T	Pişmiş Toprak	Minyatür Çanak	Tam
100	K13/0177/P/01	K13/071/Ç	Pişmiş Toprak	Minyatür Çanak	Tam
101	L11/0008/S/02	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Minyatür Çanak	Tam
102	L11/0157/S/01	L11/047/D	Pişmiş Toprak	Minyatür Çanak	Kırık

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
103	L12/0162/S/01	L12/047/D	Pişmiş Toprak	Minyatür Kadeh	Kırık
104	L11/0140/S/08	L11/070/G	Pişmiş Toprak	Minyatür Çömlek	Tam
105	L11/0140/S/04	L11/070/G	Pişmiş Toprak	Minyatür Çömlek	Tam
106	L11/0140/S/03	L11/070/G	Pişmiş Toprak	Minyatür Çömlek	Tam
107	K13/0047/S/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Minyatür Çömlek	Tam
108	K14/0237/S/04	K14/136/M	Pişmiş Toprak	Minyatür Çömlek	Tam
109	L12/0200/P/01	L12/075/D	Pişmiş Toprak	Riton	Kırık
110	L12/0134/P/02	L12/055/T	Pişmiş Toprak	Riton	Kırık
111	L11/0060/P/03	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Riton	Kırık

112

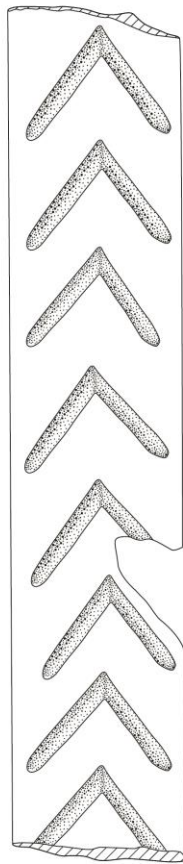

113

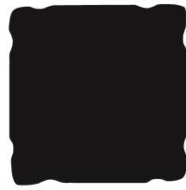
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
112	M13/0103/S/35	M13/033/T	Pişmiş Toprak	Sunak modeli(Andilon)	Tam
113	L12/0286/P/01	L12/067/M	Pişmiş Toprak	Sunak modeli(Andilon)	Kırık

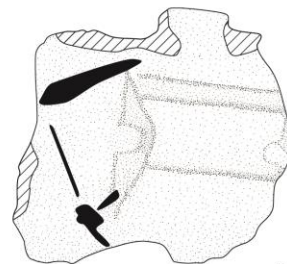
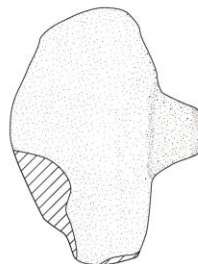
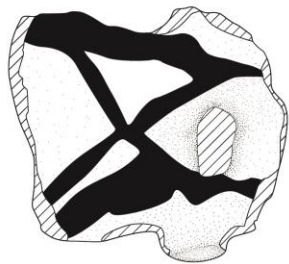

115

114

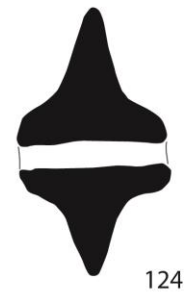
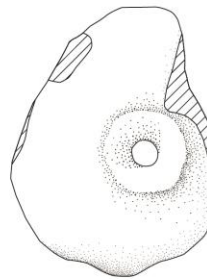
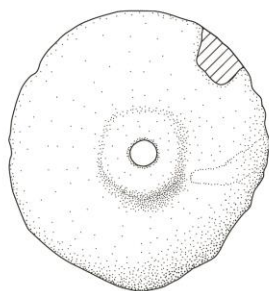
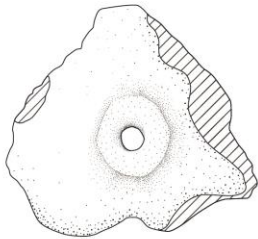
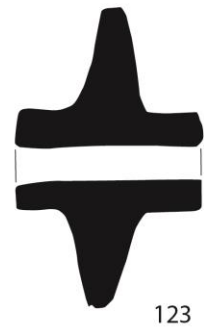
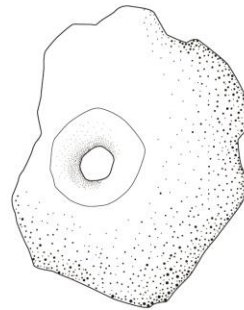
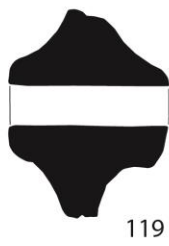
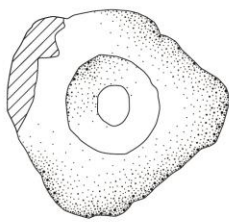
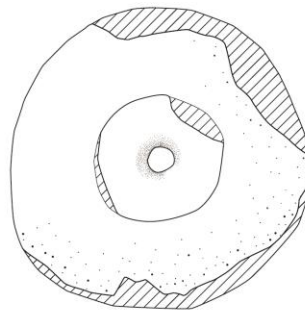
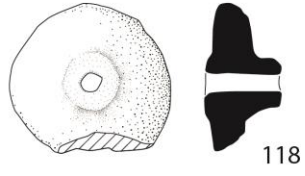
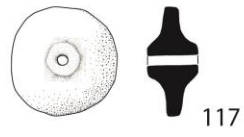

116

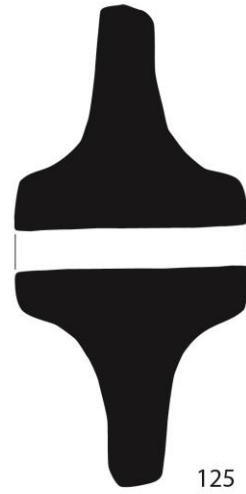
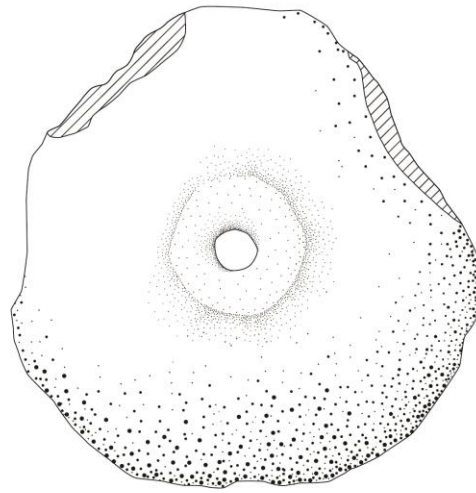

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
114	L11/0051/P/08	Dolgu toprak	Pişmiş Toprak	Sunak ayağı	Kırık
115	L12/0183/P/02	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Sunak ayağı	Kırık
116	L12/0153/P/01	L12/056/M	Pişmiş Toprak	Araba Modeli	Kırık

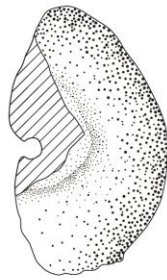

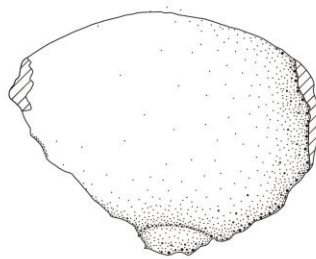
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
117	L12/0203/P/01	L12/075/D	Pişmiş Toprak	Tekerlek	Tam
118	K14/0237/P/07	K14/136/M	Pişmiş Toprak	Tekerlek	Kırık
119	L12/0128/P/03	L12/055/T	Pişmiş Toprak	Tekerlek	Kırık
120	L11/0073/P/01	L11/023/T	Pişmiş Toprak	Tekerlek	Kırık
121	L11/0195/P/01	L11/047/D	Pişmiş Toprak	Tekerlek	Kırık
122	L12/0077/S/05	L12/038/Ç	Pişmiş Toprak	Tekerlek	Kırık
123	L13/0055/S/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Tekerlek	Kırık
124	K14/0159/P/05	K14/088/M	Pişmiş Toprak	Tekerlek	Kırık

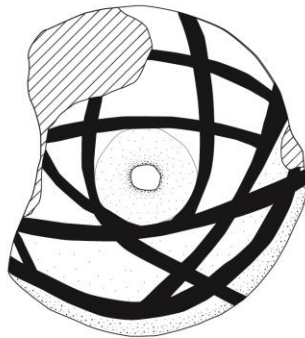
125

126

127

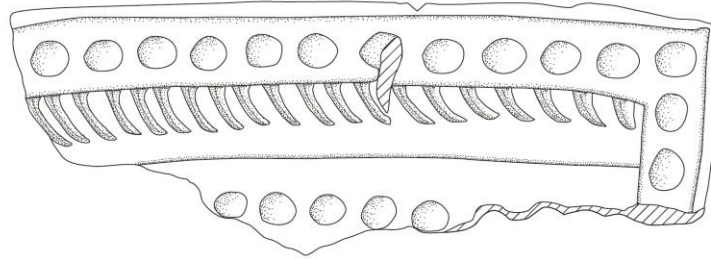

128

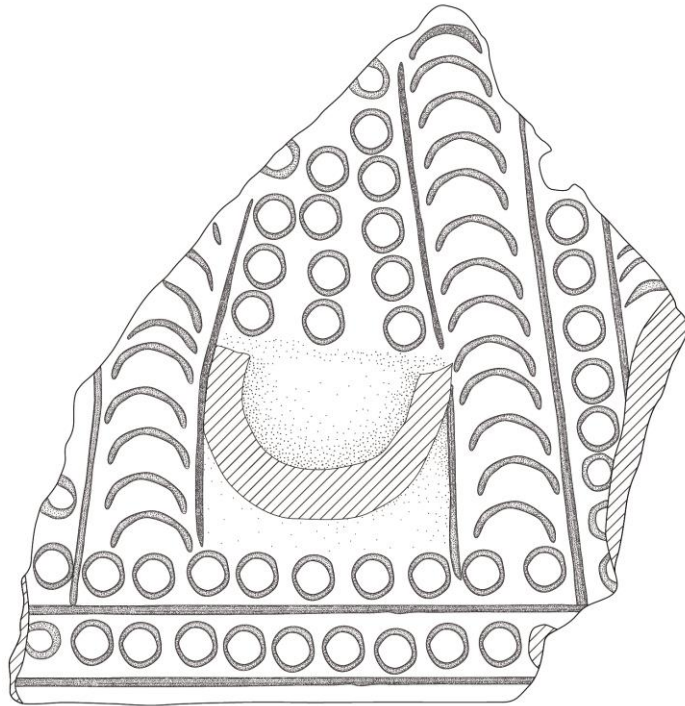

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
125	K14/0191/P/03	K14/086/M	Pişmiş Toprak	Tekerlek	Kırık
126	K14/0084/P/02	K14/048/Ç	Pişmiş Toprak	Tekerlek	Kırık
127	L12/0185/P/01	L12/059/D	Pişmiş Toprak	Tekerlek	Kırık
128	K12/0140/P/23	K12-L12/082/M	Pişmiş Toprak	Tekerlek	Kırık

129

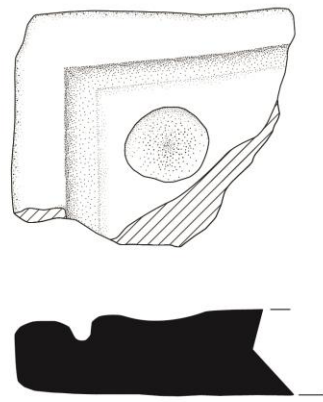
130

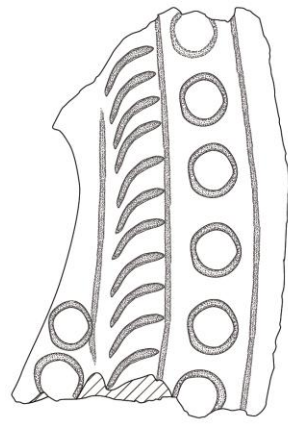
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
129	M13/0250/S/01	M13/062/M	Pişmiş Toprak	Levha	Kırık
130	L14/0273/P/01	L14/0118/T	Pişmiş Toprak	Levha	Kırık

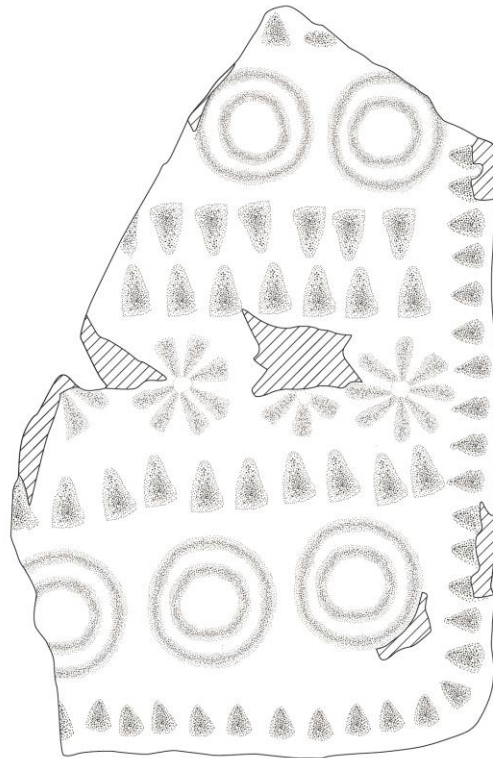

131

132

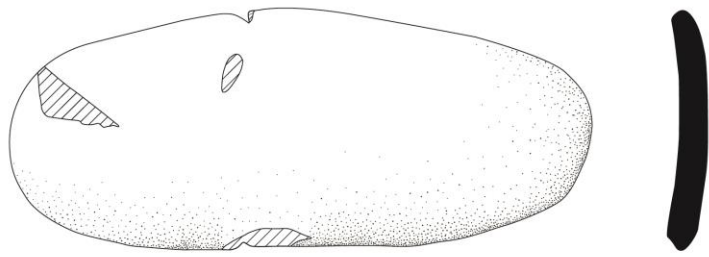

133

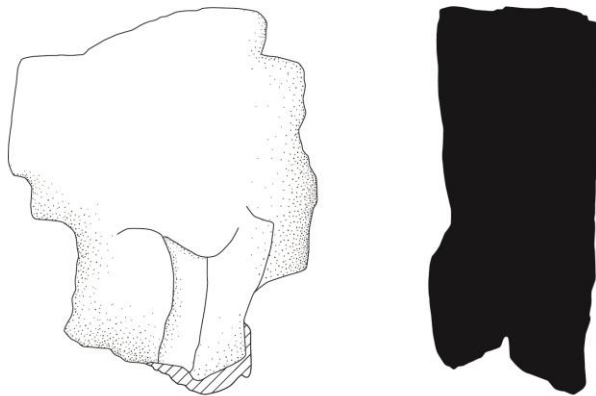

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
131	L11/0085/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Levha	Kırık
132	M13/0217/P/01	M13/048/M	Pişmiş Toprak	Levha	Kırık
133	L12/0145/S/02	L12/038/Ç	Pişmiş Toprak	Levha	Kırık

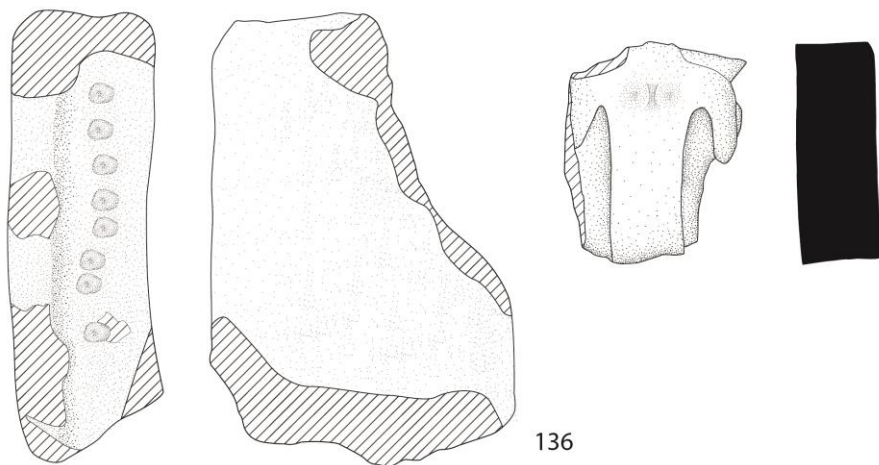

134

135

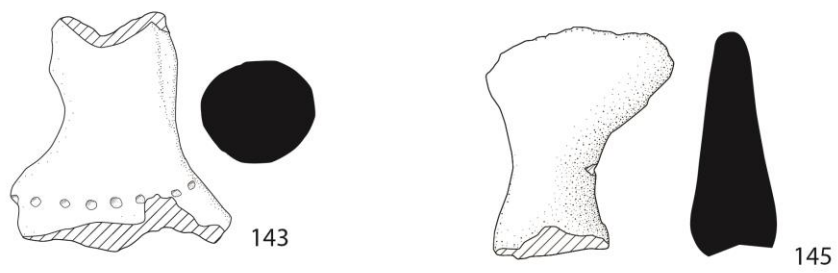
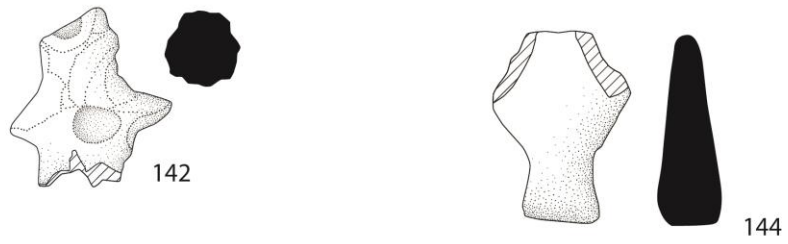
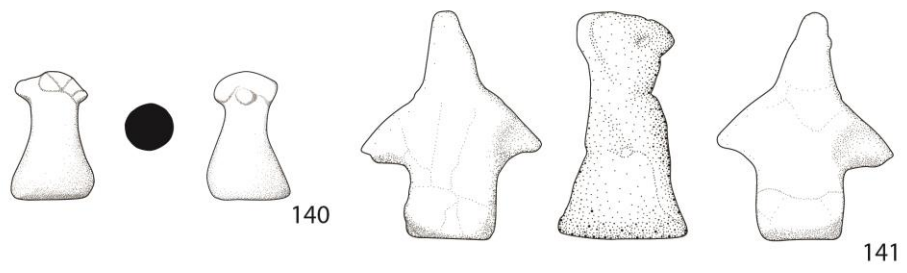
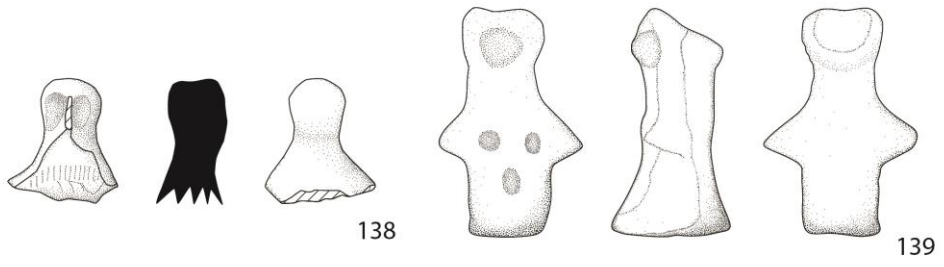
136

137

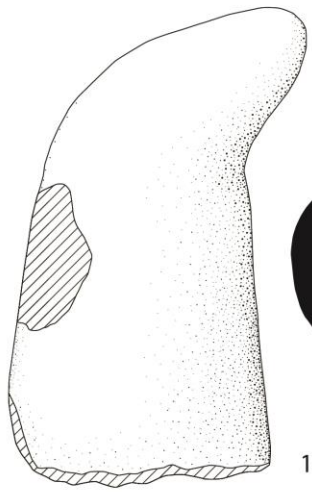

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
134	M13/0249/S/01	M13/057/T	Pişmiş Toprak	Levha	Tam
135	K12/0056/P/01	K12/013/D	Pişmiş Toprak	Levha	Kırık
136	M13/0139/S/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Levha	Kırık
137	L12/0102/S/03	L12/047/D	Pişmiş Toprak	Levha	Kırık

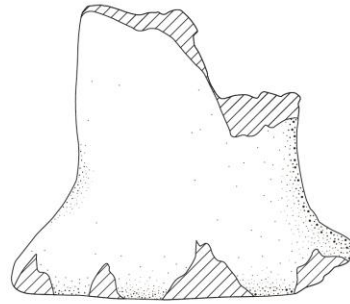
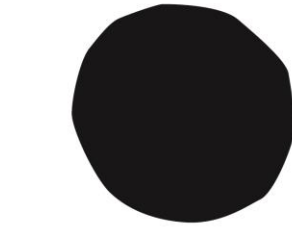
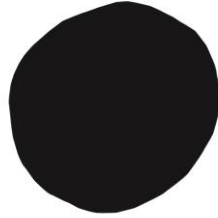

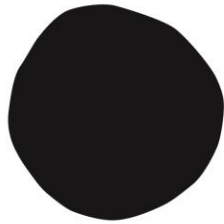
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
138	K12/0072/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Kadın Figürini	Kırık
139	L11/0157/P/03	L11/047/D	Pişmiş Toprak	Kadın Figürini	Tam
140	L12/0279/P/01	L12-K12/082/M	Pişmiş Toprak	Kadın Figürini	Tam
141	L11/0157/P/02	L11/047/D	Pişmiş Toprak	Erkek Figürini	Tam
142	L13/0244/P/01	L13/071/Ç	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
143	K14/0252/P/04	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
144	K13/0135/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
145	L12/0270/P/02	L12/093/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık

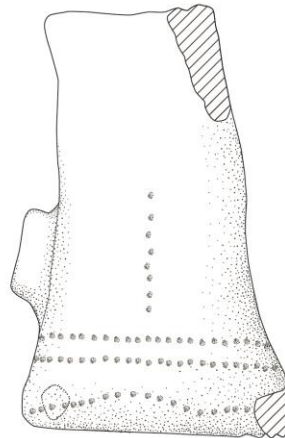
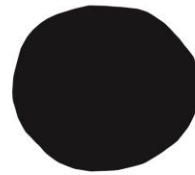
146

147

148

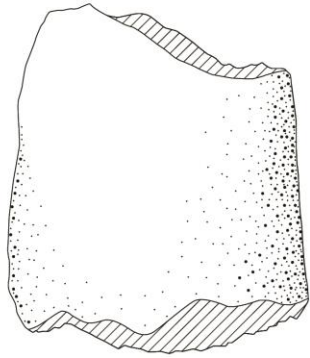
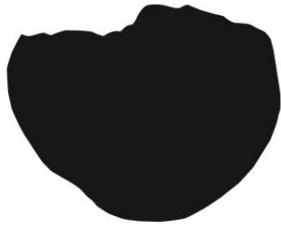
149

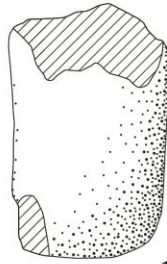
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
146	L12/0273/P/04	L12/093/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
147	K12/0101/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
148	L12/0215/P/03	L12/080/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
149	K12/0071/P/03	K12/023/T	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık

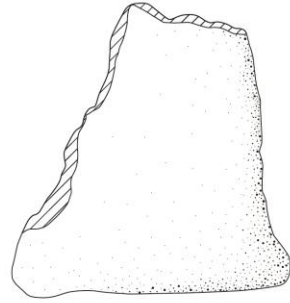

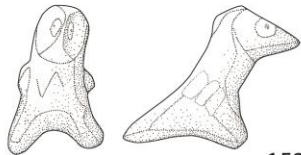
150

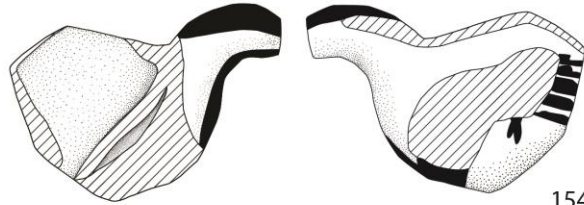
151

152

153

154

155

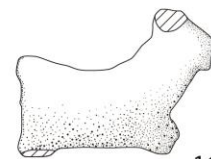
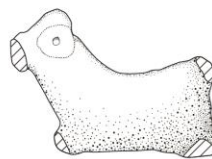
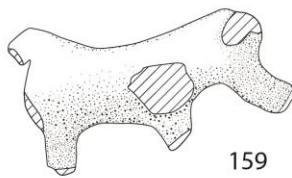
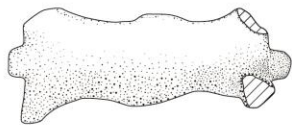
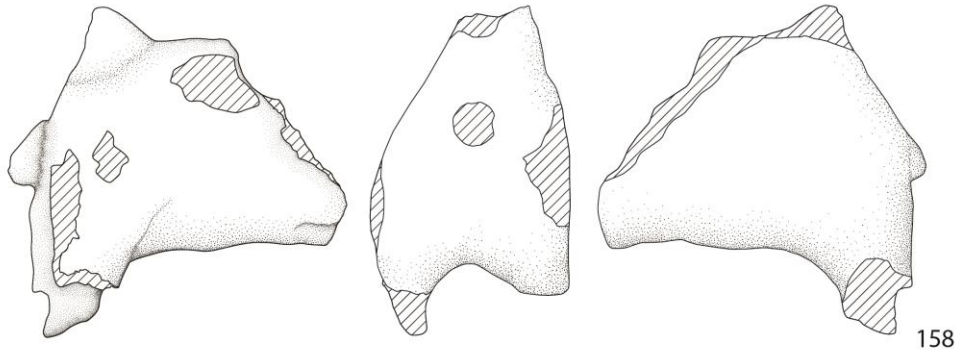
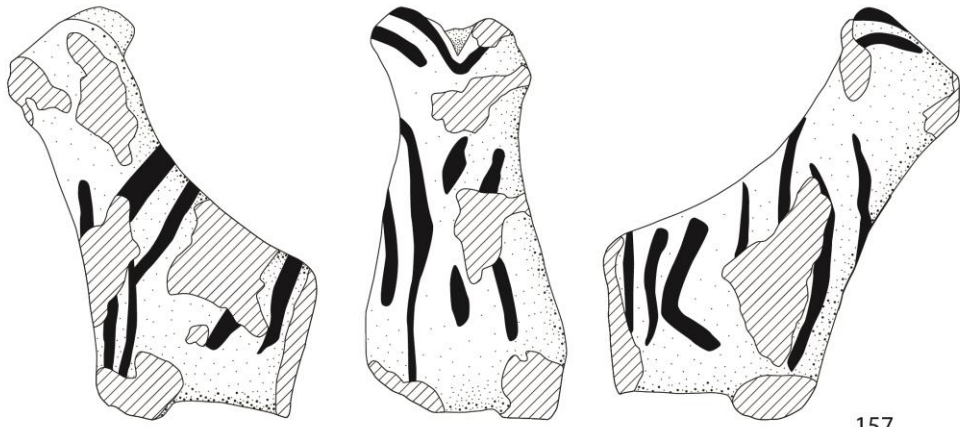

156

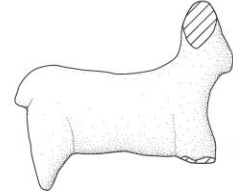
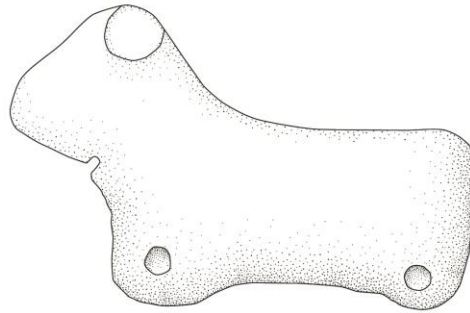
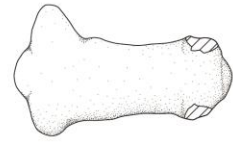
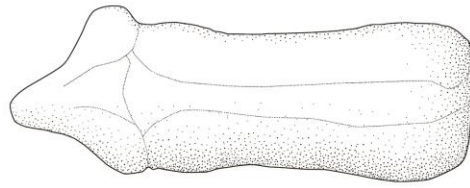
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
150	L12/0243/P/01	L12/080/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
151	L11/0109/P/01	L11/023/T	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
152	K12/0127/P/04	K12/070/D	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
153	M13/0145/P/03	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Kuş Figürini	Tam
154	L14/0132/P/02	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Kuş Figürini	Kırık
155	L11/0173/P/01	L11/078/D	Pişmiş Toprak	Kuş Figürini	Kırık
156	L11/0154/P/01	L11/047/D	Pişmiş Toprak	At Figürini	Kırık

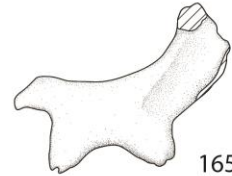
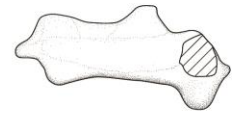
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
157	K11/0009/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Keçi Figürini	Kırık
158	K14/0209/P/01	K14/097/T	Pişmiş Toprak	Keçi Figürini	Kırık
159	L12/0203/P/04	L12/075/D	Pişmiş Toprak	Domuz Figürini	Kırık
160	L12/0203/P/03	L12/075/D	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık

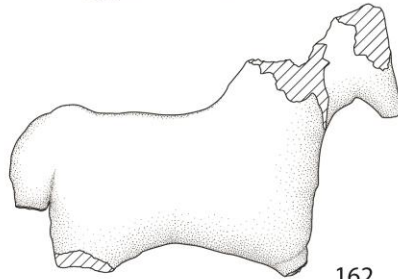
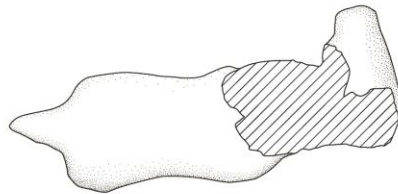

164

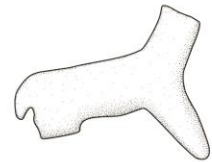
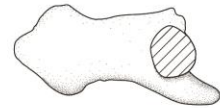
161

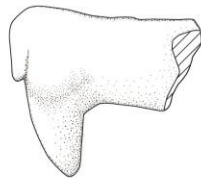
165

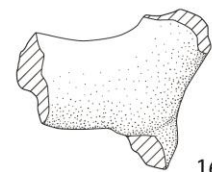
162

166

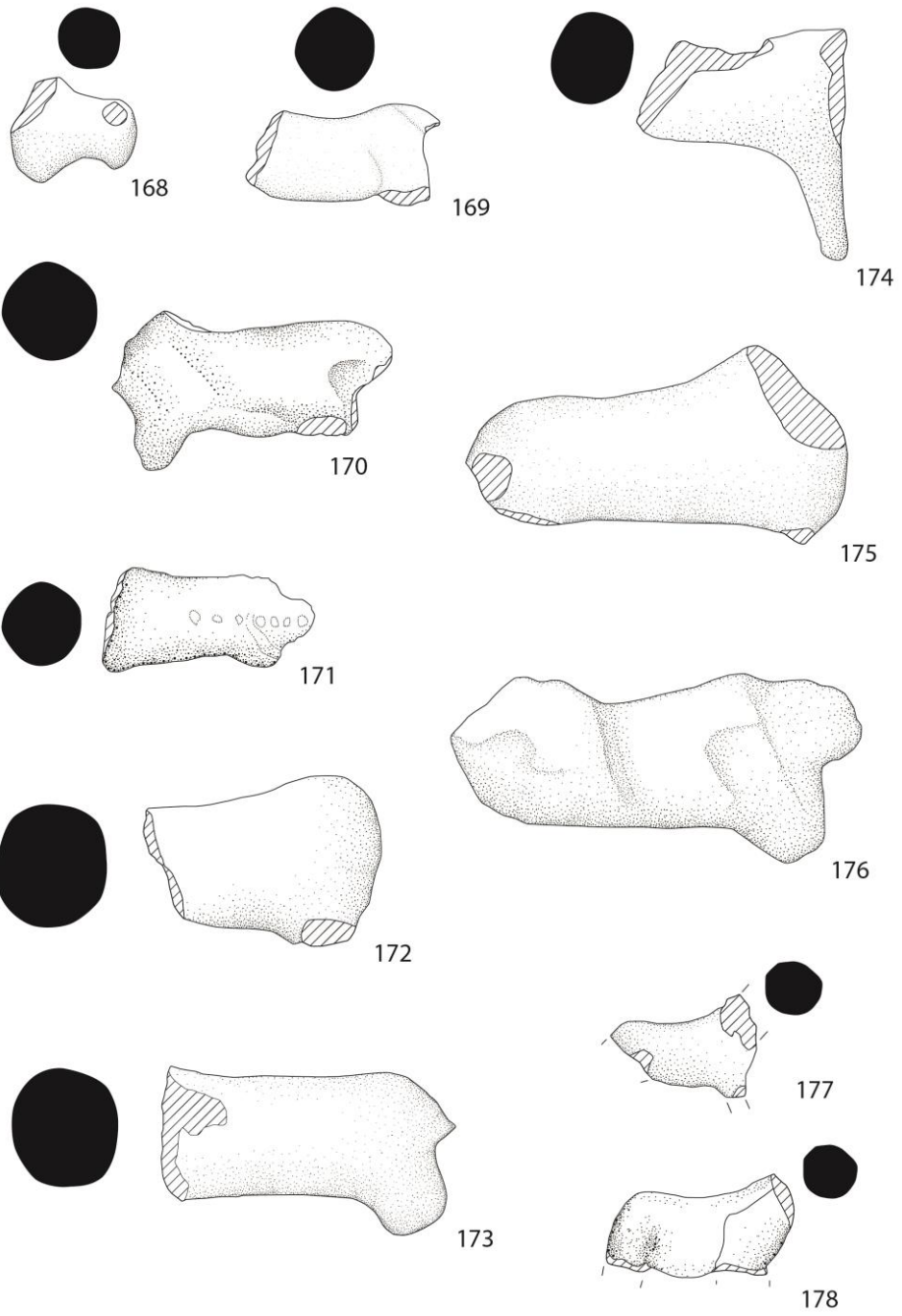
163

167

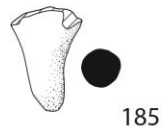
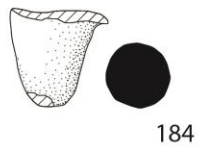
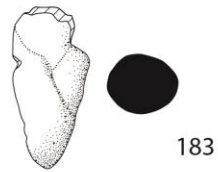
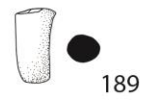
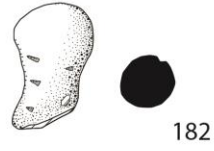
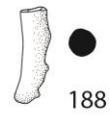
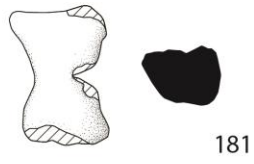
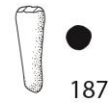
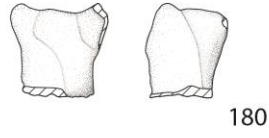
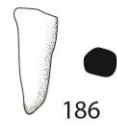
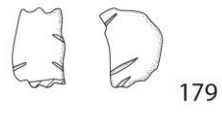

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
161	K13/0140/P/02	K13/049/Ç	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
162	K14/0151/P/04	K14/078/Ç	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
163	K14/0238/P/02	K14/120/D	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
164	K12/0140/P/05	K12-L12/082/M	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
165	L11/0174/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
166	L10/0002/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
167	K14/0200/P/01	K14/097/T	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık

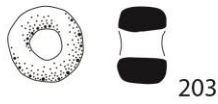
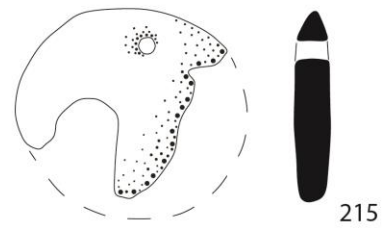
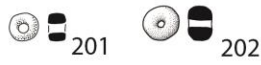
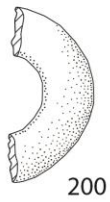
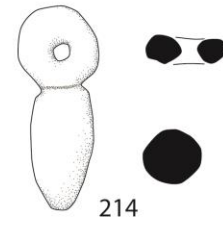
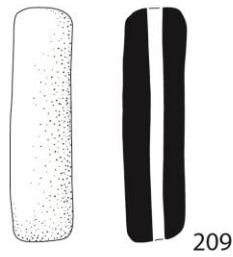
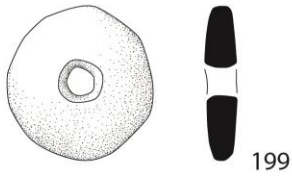
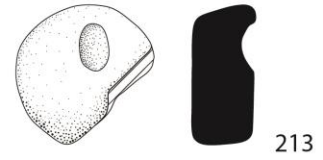
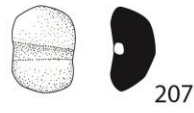
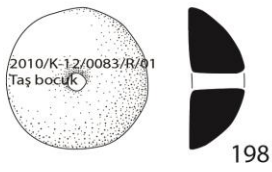
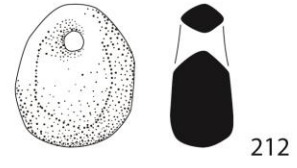
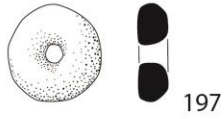
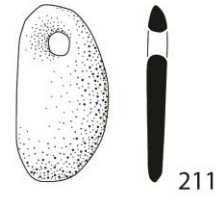
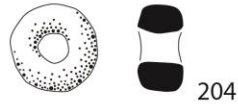
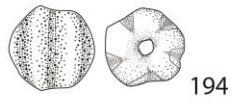
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
168	L11/0051/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
169	K12/0140/P/04	K12-L12/082/M	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
170	K14/0088/P/02	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
171	L12/0186/P/01	L12/060/T	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
172	K14/0220/P/01	K14/106/D	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
173	L14/0010/S/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
174	L13/0104/P/01	L13/033/Ç	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
175	L12/0104/S/02	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
176	K14/0191/P/01	K14/086/M	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
177	K14/0224/P/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık
178	L11/0060/P/02	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Boğa Figürini	Kırık

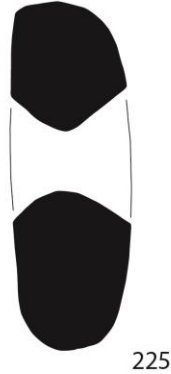
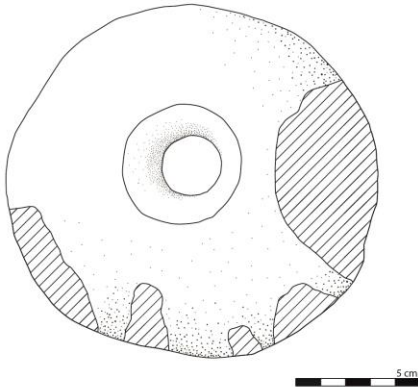
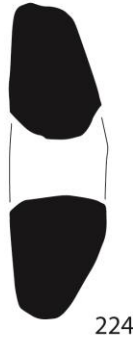
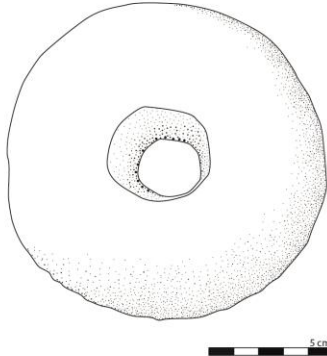
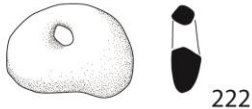
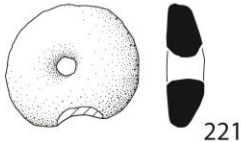
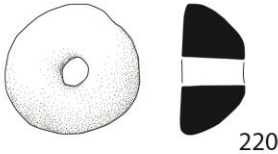
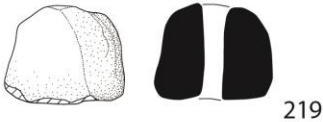
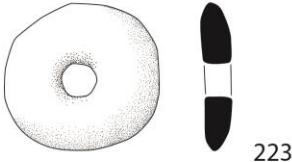
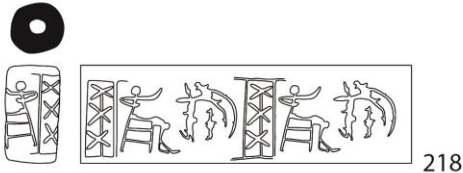
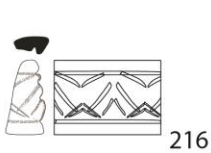

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
179	K12/0140/P/28	K12-L12/082/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
180	J12/0030/P/04	J12/013/D	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
181	L12/0264/P/02	L12/095/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
182	L12/0261/P/01	L12/080/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
183	L12/0215/P/06	L12/080/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
184	L12/0254/P/03	L12/095/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
185	L12/0215/P/02	L12/080/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
186	M13/0143/P/01	M13/030/Ç	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
187	L12/0215/P/05	L12/080/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
188	L12/0215/P/08	L12/080/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
189	L12/0215/P/07	L12/080/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
190	L12/0215/P/09	L12/080/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
191	L12/0215/P/04	L12/080/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
192	L12/0215/P/10	L12/080/M	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık
193	K13/0191/S/01	Dolgu Toprak	Pişmiş Toprak	Figürin Parçası	Kırık

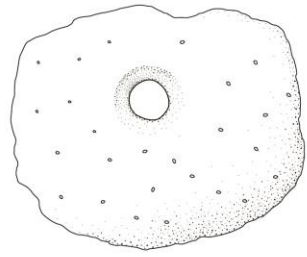
LEVHA 28

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
194	M13/0093/R/02	M13/032/Ç	Taş	Boncuk	Tam
195	K14/0039/R/03	K14/020/Ç	Taş	Boncuk	Kırık
196	M13/0122/R/01	M13/037/Ç	Taş	Boncuk	Tam
197	K14/0108/R/01	K14/018/Ç	Taş	Boncuk	Tam
198	K12/0083/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Boncuk	Tam
199	M13/0103/R/12	M13/033/T	Taş	Boncuk	Tam
200	L11/0145/R/01	L11/071/D	Taş	Boncuk	Kırık
201	L11/0022/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Boncuk	Tam
202	L11/0132/R/04	L11/066/G	Taş	Boncuk	Tam
203	M13/0135/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Boncuk	Tam
204	L12/0128/R/01	L12/055/T	Taş	Boncuk	Tam
205	L12/0139/R/01	L12/044/Ç	Taş	Boncuk	Tam
206	K14/0033/R/02	K14/017/Ç	Taş	Boncuk	Tam
207	K14/0217/R/01	K14/048/Ç	Taş	Boncuk	Kırık
208	L14/0120/R/05	Dolgu Toprak	Taş	Boncuk	Tam
209	K13/0119/R/02	Dolgu Toprak	Taş	Boncuk	Tam
210	L14/0076/R/02	L14/046/T	Taş	Boncuk	Tam
211	K13/0140/R/03	K13/049/Ç	Taş	Boncuk	Tam
212	K14/0114/R/01	K14/013/Ç	Taş	Boncuk	Tam
213	L11/0161/R/02	Dolgu Toprak	Taş	Boncuk	Kırık
214	K14/0231/R/01	K14/126/D	Taş	Boncuk	Tam
215	K13/0057/R/01	K13/037/Ç	Taş	Boncuk	Kırık

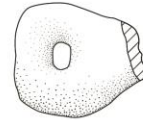
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
216	L12/0279/X/02	K-L12/082/M	Taş	Silindir Mühür	Kırık
217	L12/0165/X/02	L12/017/M	Taş	Silindir Mühür	Tam
218	K14/0230/X/02	K14/125/Ç	Taş	Silindir Mühür	Tam
219	K13/0056/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Ağırşak	Tam
220	L14/0208/R/03	L14/087/M	Taş	Ağırşak	Tam
221	L11/0057/R/02	Dolgu Toprak	Taş	Ağırşak	Tam
222	L13/0147/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Ağırlık	Tam
223	K14/0130/R/01	K14/056/D	Taş	Ağırlık	Tam
224	L12/0147/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Ağırlık	Tam
225	L11/0038/R/02	L11/010/M	Taş	Ağırlık	Kırık

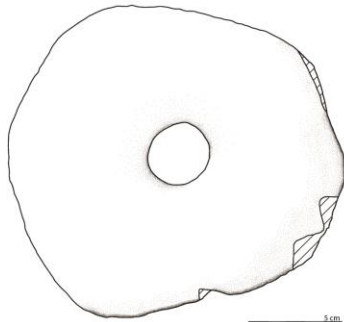
226

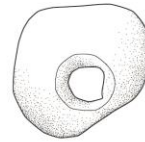
230

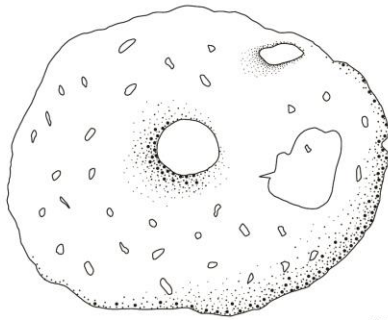
231

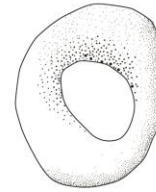
227

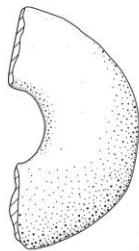
232

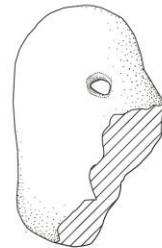
228

233

229

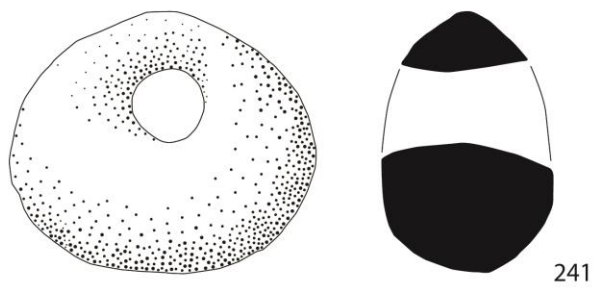
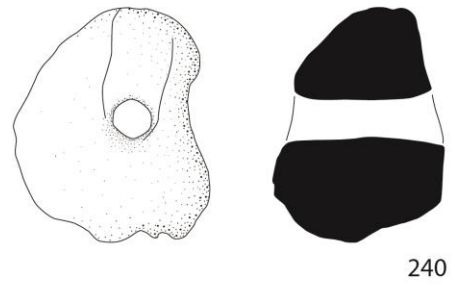
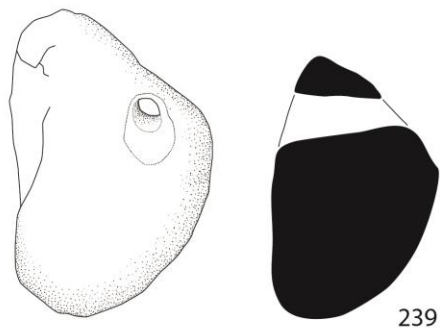
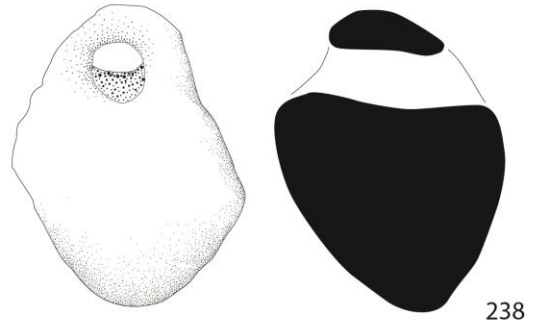
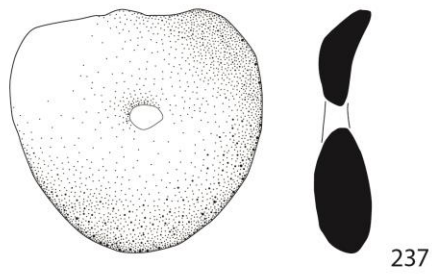
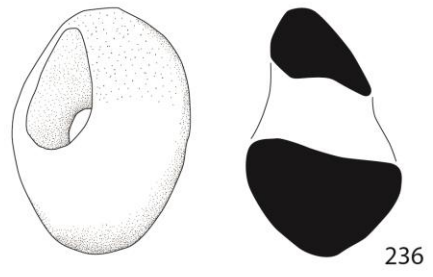
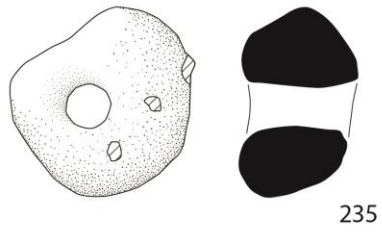

234

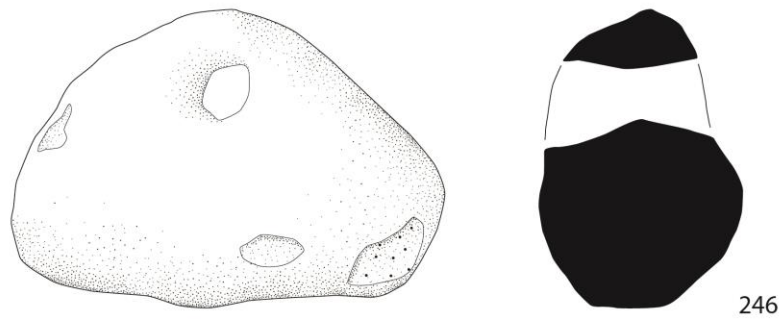
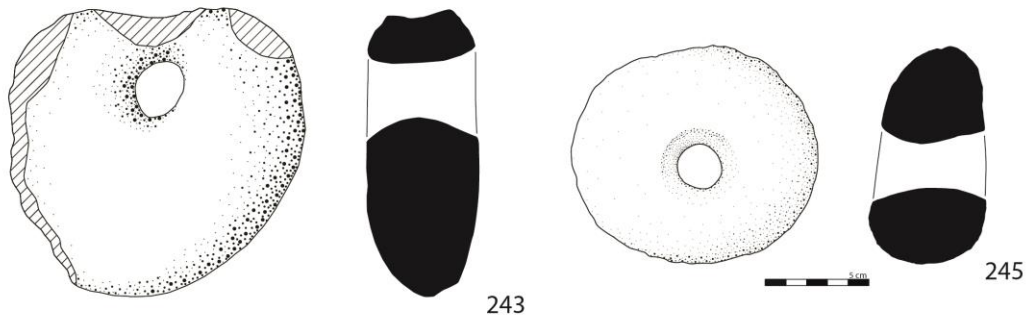
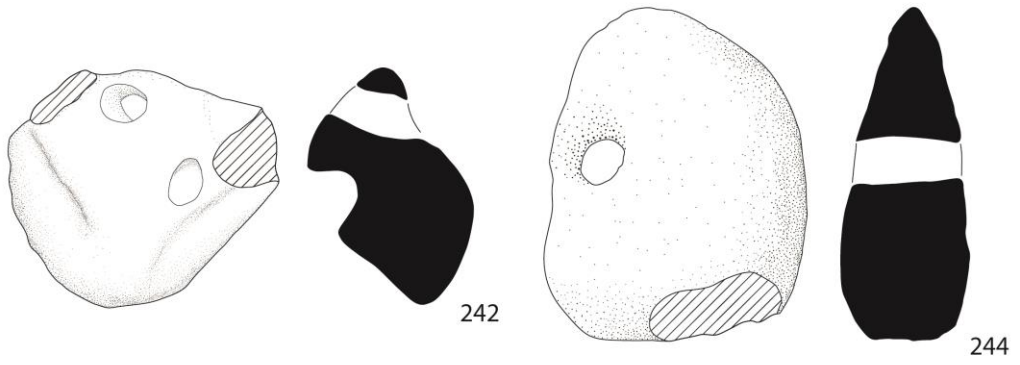

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
226	K12/0140/R/15	K12-L12/082/M	Taş	Ağırlık	Tam
227	K12/0200/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Ağırlık	Tam
228	K12/0201/R/01	K12/118/D	Taş	Ağırlık	Tam
229	L12/0314/R/02	L12/080/M	Taş	Ağırlık	Kırık
230	L11/0066/R/01	L11/023/T	Taş	Ağırlık	Tam
231	K11/0010/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Ağırlık	Kırık
232	K13/0057/R/03	K13/037/Ç	Taş	Ağırlık	Tam
233	M13/0119/R/01	M13/036/T	Taş	Ağırlık	Tam
234	K14/0177/R/01	K14/085/Ç	Taş	Ağırlık	Kırık

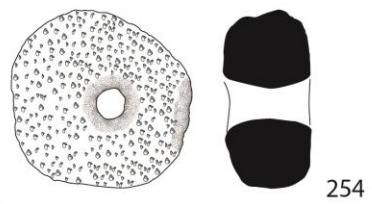
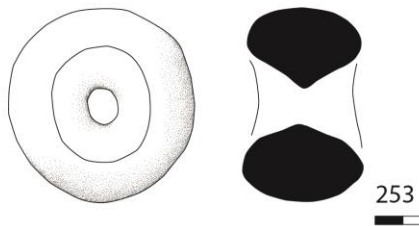
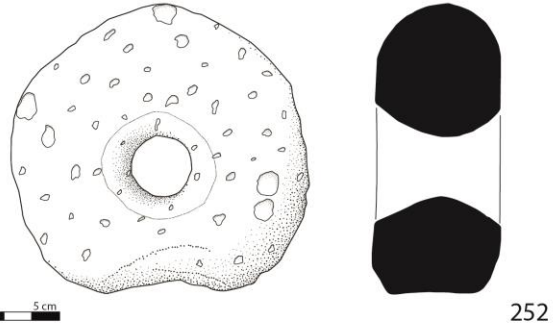
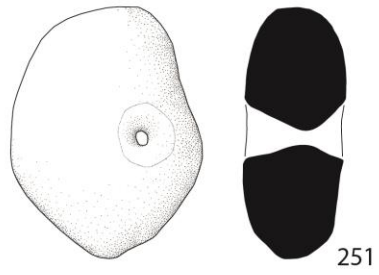
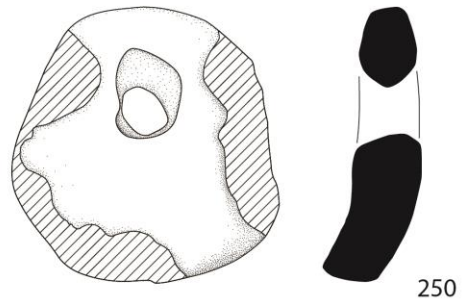
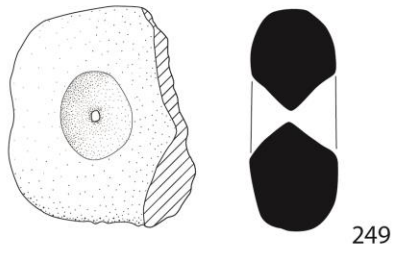
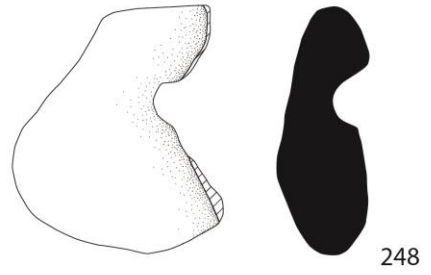
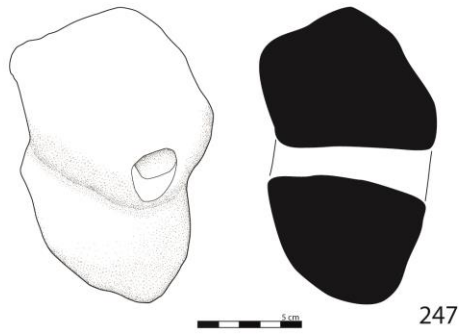

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
235	K12/0040/R/06	K12/019/T	Taş	Ağırlık	Tam
236	L13/0209/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Ağırlık	Tam
237	M13/0197/R/01	M13/047/M	Taş	Ağırlık	Tam
238	M13/0234/R/01	M13/033/T	Taş	Ağırlık	Tam
239	K14/0243/R/02	K14/135/D	Taş	Ağırlık	Tam
240	K12/0140/R/06	K12-L12/082/M	Taş	Ağırlık	Tam
241	L12/0260/R/01	L12/097/D	Taş	Ağırlık	Tam

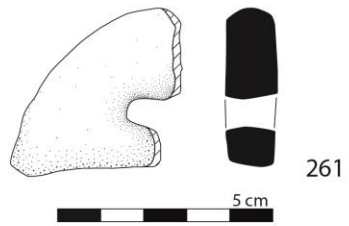
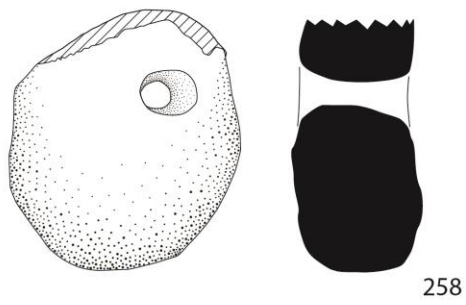
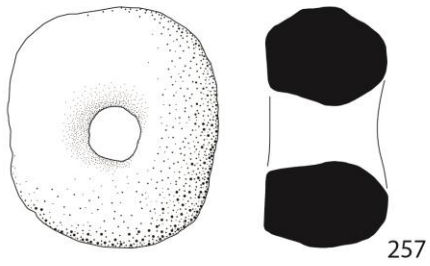
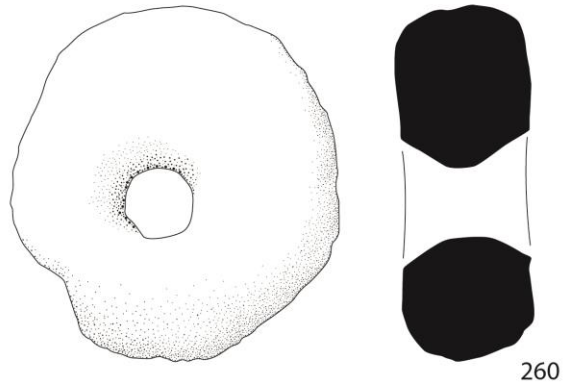
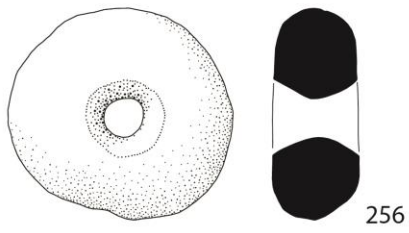
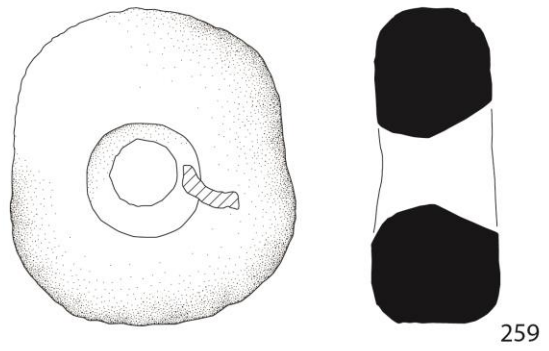
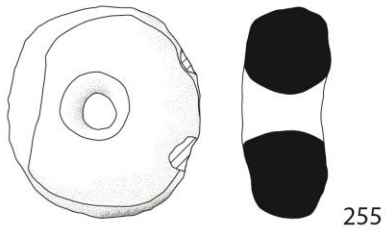

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
242	L12/0307/R/01	L12/088/D	Taş	Ağırlık	Kırık
243	L12/0273/R/02	L12/093/M	Taş	Ağırlık	Kırık
244	M13/0251/R/01	M13/054/M	Taş	Ağırlık	Tam
245	K12/0140/R/14	K12-L12/082/M	Taş	Ağırlık	Tam
246	L11/0036/R/02	L11/010/M	Taş	Ağırlık	Tam

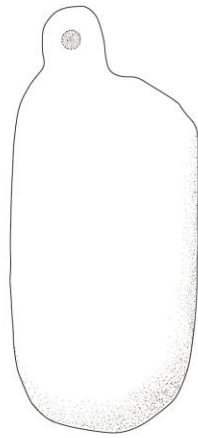

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
247	K14/0237/R/08	K14/136/M	Taş	Ağırlık	Tam
248	K14/0174/R/04	K14/052/D	Taş	Ağırlık	Kırık
249	L11/0073/R/02	L11/023/T	Taş	Ağırlık	Kırık
250	L11/0147/R/02	Dolgu Toprak	Taş	Ağırlık	Tam
251	K14/0222/R/01	K14/116/Ç	Taş	Ağırlık	Tam
252	L12/0266/R/02	L12/097/D	Taş	Ağırlık	Tam
253	M13/0103/R/38	M13/033/T	Taş	Ağırlık	Tam
254	L14/0249/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Ağırlık	Tam

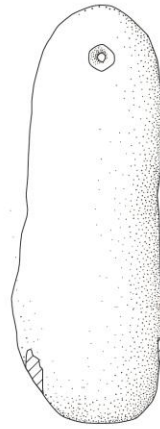

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
255	L12/0126/R/01	L12/045/D	Taş	Ağırlık	Tam
256	L12/0274/R/04	L12/093/M	Taş	Ağırlık	Tam
257	K14/0237/R/11	K14/136/M	Taş	Ağırlık	Tam
258	K13/0071/R/03	K13/022/D	Taş	Ağırlık	Kırık
259	K13/0071/R/01	K13/022/D	Taş	Ağırlık	Tam
260	K14/0068/R/01	K14/052/D	Taş	Ağırlık	Tam
261	K12/0125/R/01	K12/073/T	Taş	Ağırlık	Kırık

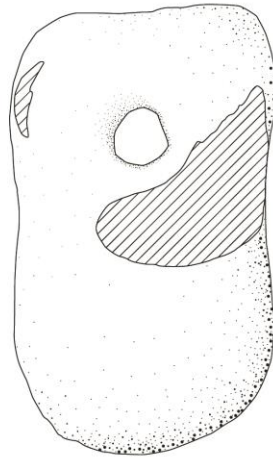
262

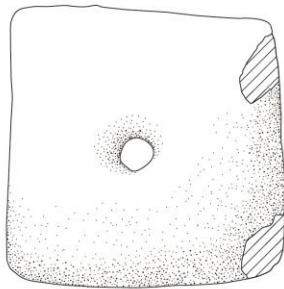
263

264

265

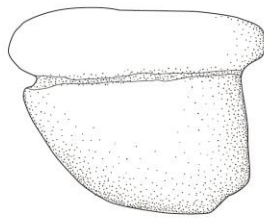
266

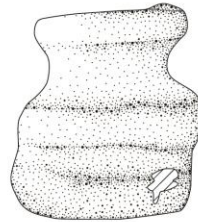
267

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
262	L12/0336/R/01	L12/080/M	Taş	Ağırlık	Tam
263	K14/0237/R/02	K14/136/M	Taş	Ağırlık	Tam
264	K13/0219/R/01	K13/049/Ç	Taş	Ağırlık	Kırık
265	K13/0182/R/01	K13/073/M	Taş	Ağırlık	Tam
266	L14/0242/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Ağırlık	Tam
267	L14/0112/R/01	L14/021/D	Taş	Ağırlık	Kırık

268

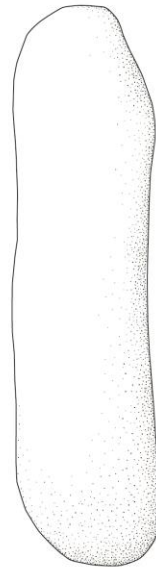
269

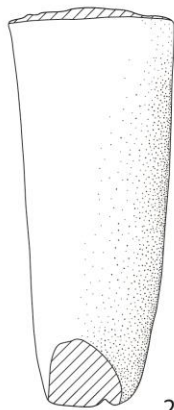
270

271

272

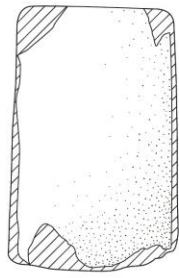
273

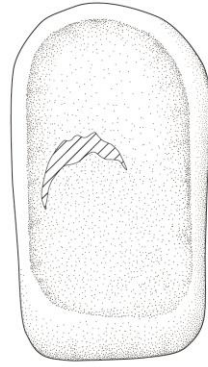
274

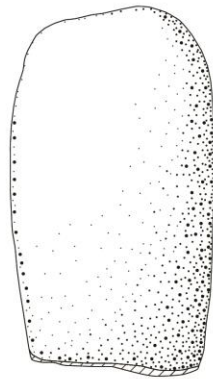
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
268	L12/0092/R01	L12/047/D	Taş	Ağırlık	Tam
269	M13/0208/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Ağırlık	Tam
270	K13/0179/R/01	K13/054/F	Taş	Perdah Taşı	Tam
271	K14/0110/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Perdah Taşı	Kırık
272	K14/0237/R/05	K14/136/M	Taş	Perdah Taşı	Tam
273	L13/0134/R/04	L13/035/D	Taş	Perdah Taşı	Kırık
274	M13/0128/R/01	M13/024/Ç	Taş	Perdah Taşı	Kırık

275

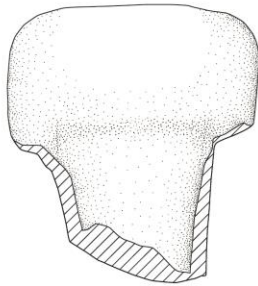
277

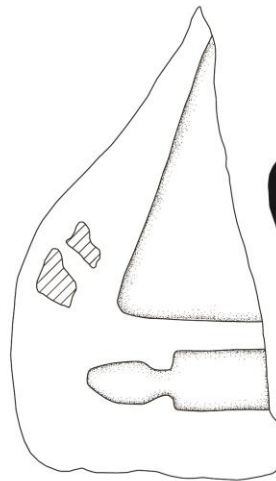
276

278

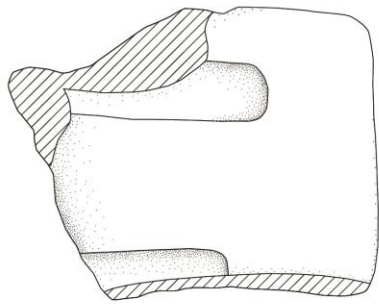
279

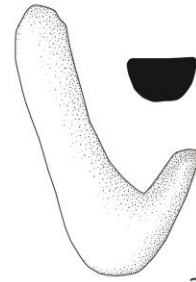
280

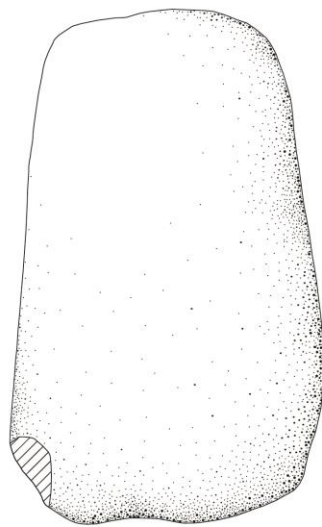
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
275	L13/0135/R/04	L13/036-43/D	Taş	Perdah Taşı	Kırık
276	L12/0261/R/03	L12/080/M	Taş	Perdah Taşı	Tam
277	M13/0124/R/01	M13/030/Ç	Taş	Perdah Taşı	Tam
278	M13/0135/R/02	Dolgu Toprak	Taş	Perdah Taşı	Kırık
279	K14/0200/R/02	K14/097/T	Taş	Kalıp Parçası	Kırık
280	K12/0089/R/01	K12/062/F	Taş	Kalıp Parçası	Kırık

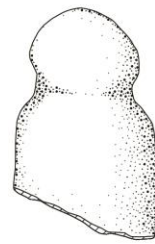
281

282

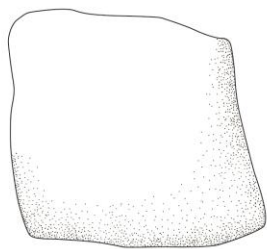
283

285

286

284

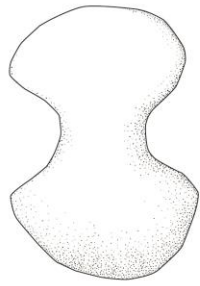
287

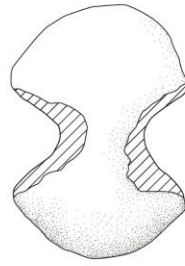
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
281	L11/0136/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Kalıp Parçası	Kırık
282	K13/0169/R/02	Dolgu Toprak	Taş	Kanca	Kırık
283	L12/0192/R01	L12/067/M	Taş	El Baltası	Tam
284	K14/0128/R/01	Dolgu Toprak	Taş	El baltası	Kırık
285	L12/0261/R/06	L12/080/M	Taş	İdol	Kırık
286	K14/0125/R/01	K14/073/M	Taş	İdol	Kırık
287	K14/0239/R/02	K14/133/Ç	Taş	İdol	Kırık

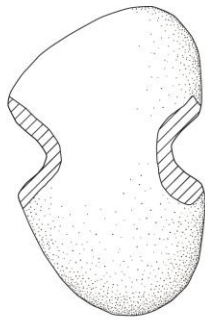
LEVHA 39

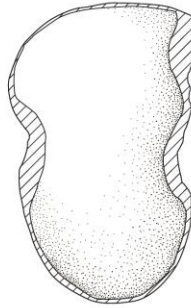
288

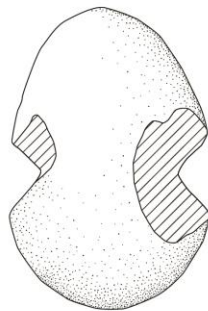
292

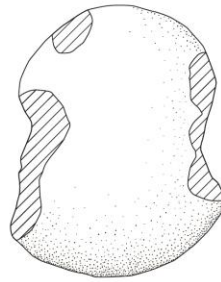
289

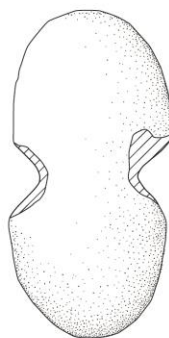
293

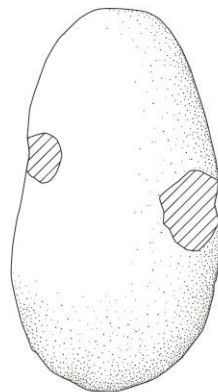
290

294

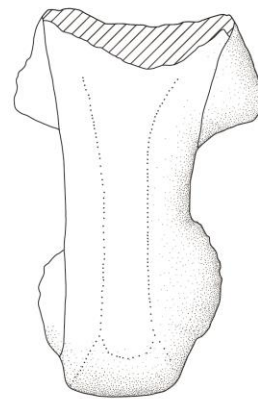
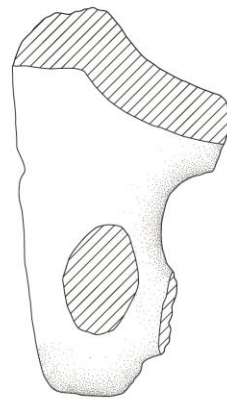
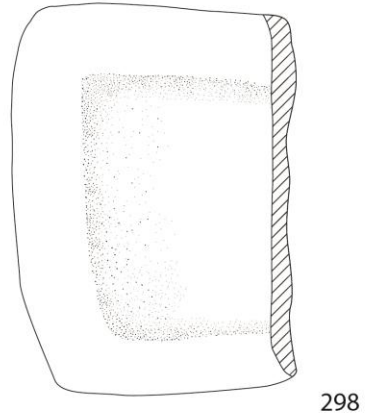
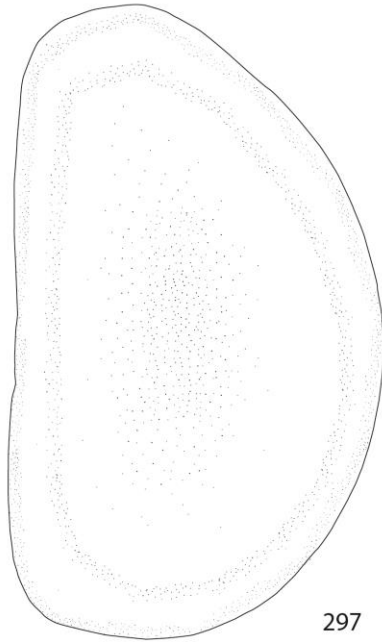
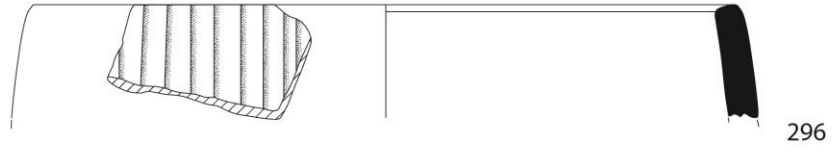
291

295

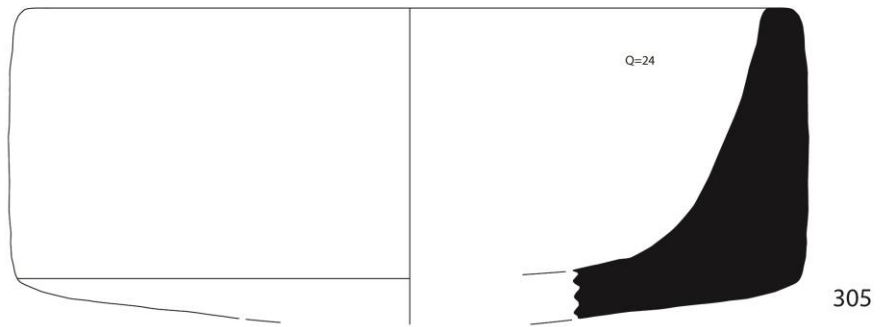
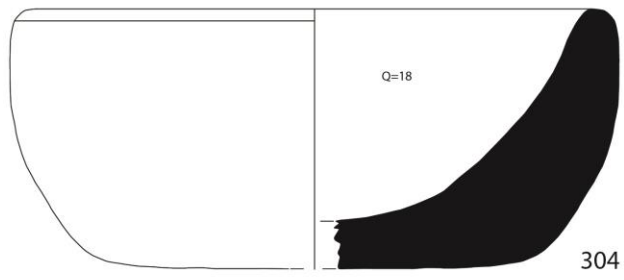
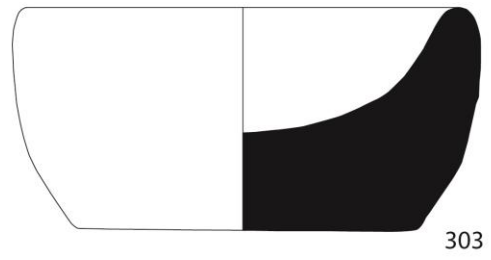
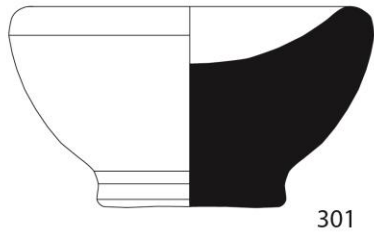
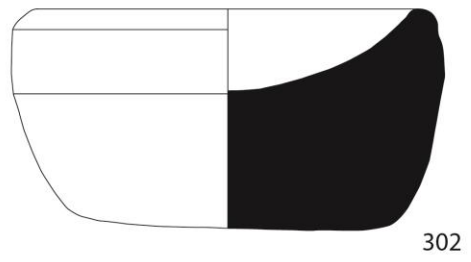
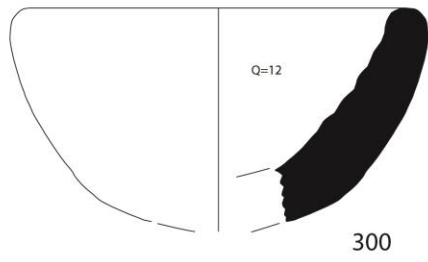

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
288	K14/0243/R/01	K14/135/D	Taş	İdol	Kırık
289	K12/0040/R/03	K12/019/T	Taş	İdol	Kırık
290	K12/0040/R/05	K12/019/T	Taş	İdol	Kırık
291	K12/0040/R/04	K12/019/T	Taş	İdol	Kırık
292	K13/0069/R/02	K13/032/M	Taş	İdol	Tam
293	K14/0080/R/02	K14/046/Ç	Taş	İdol	Kırık
294	K14/0102/R/01	Dolgu Toprak	Taş	İdol	Kırık
295	K14/0125/R/02	K14/073/M	Taş	İdol	Kırık

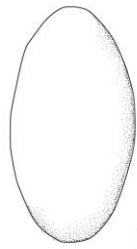
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
296	K14/0116/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Taş Kap	Kırık
297	K14/0134/R/01	K14/050/M	Taş	Taş Kap	Tam
298	L12/0215/R/01	L12/080/M	Taş	Taş Kap	Kırık
299	K13/0108/R/01	K13/023/D	Taş	Taş Kap Ayağı	Kırık

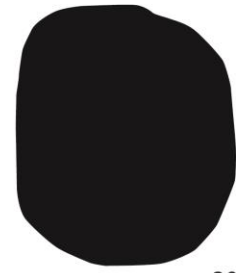
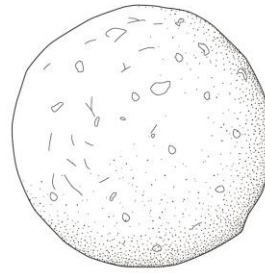

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
300	L12/0252/R/04	Dolgu Toprak	Taş	Taş Kap (Çanak)	Kırık
301	M13/0103/R/07	M13/033/T	Taş	Taş Kap (Çanak)	Tam
302	M13/0103/R/59	M13/033/T	Taş	Taş Kap (Çanak)	Tam
303	K14/0160/R/03	Dolgu Toprak	Taş	Taş Kap (Çanak)	Tam
304	L12/0273/R/03	L12/093/M	Taş	Taş Kap (Çanak)	Kırık
305	L11/0123/R/01	L11/034/Ç	Taş	Taş Kap (Çanak)	Kırık

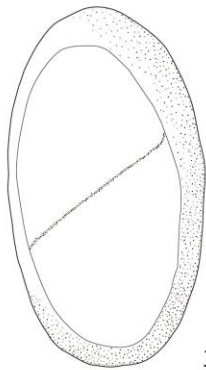

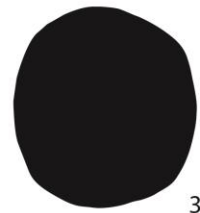
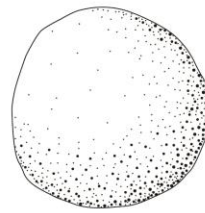
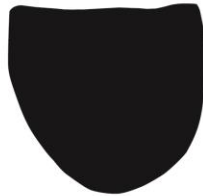
306

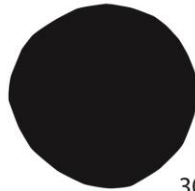
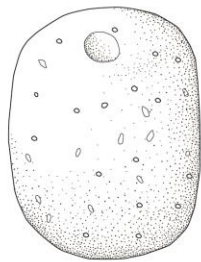
309

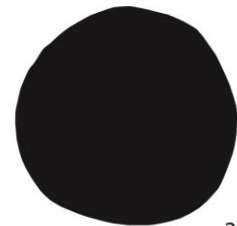
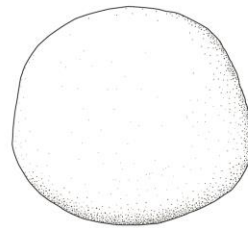
307

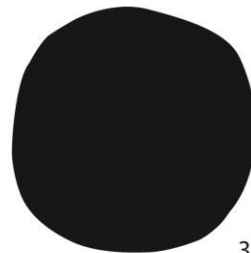
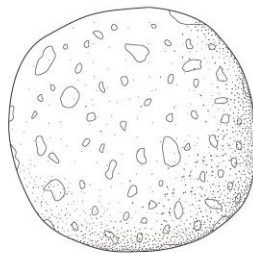
310

308

311

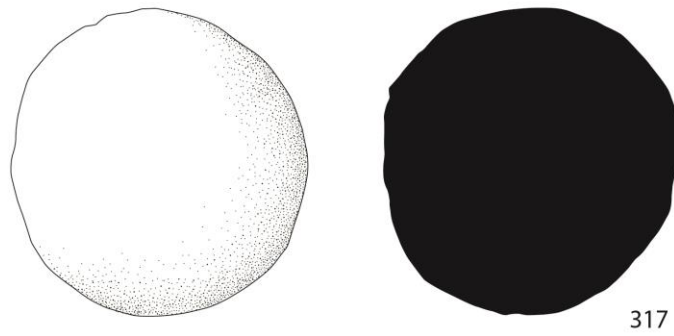
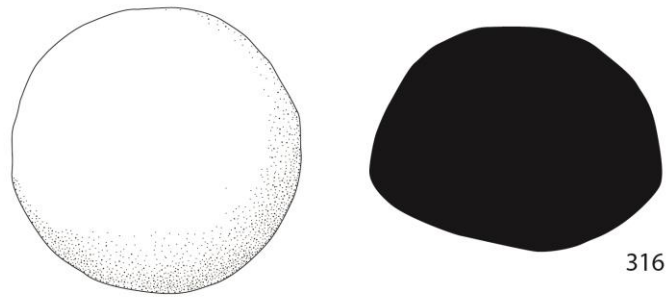
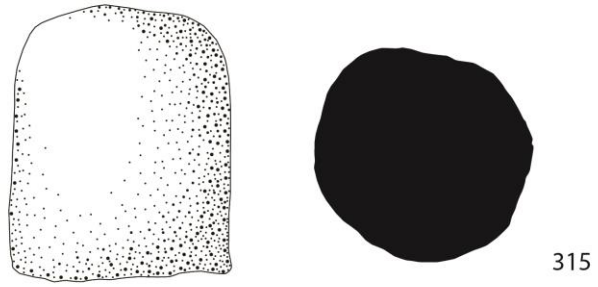
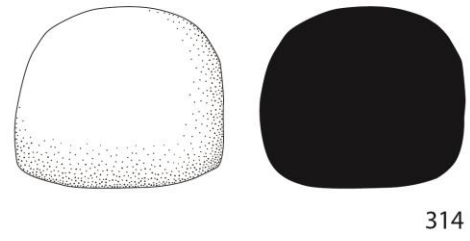
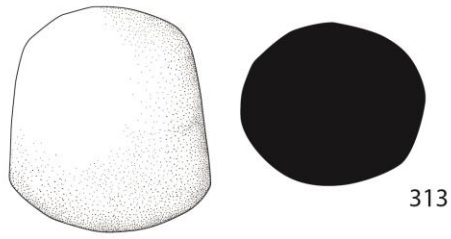

312

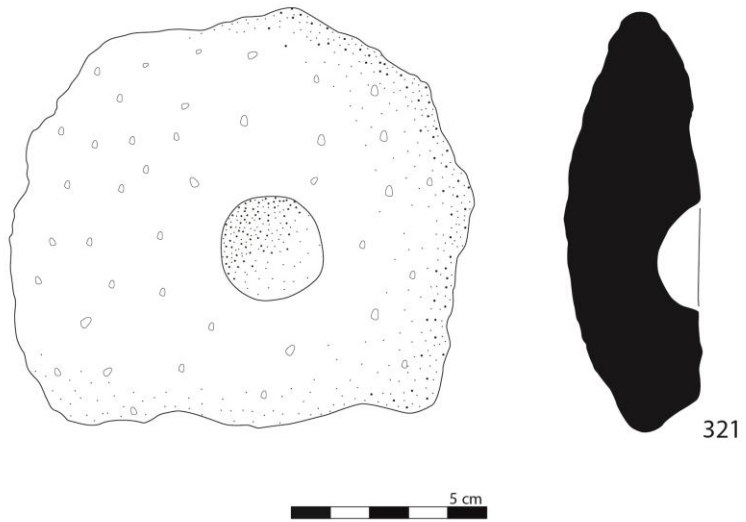
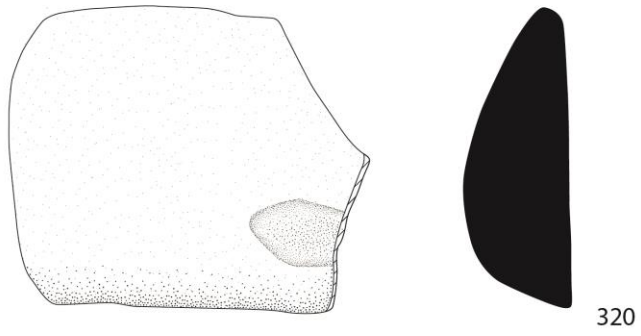
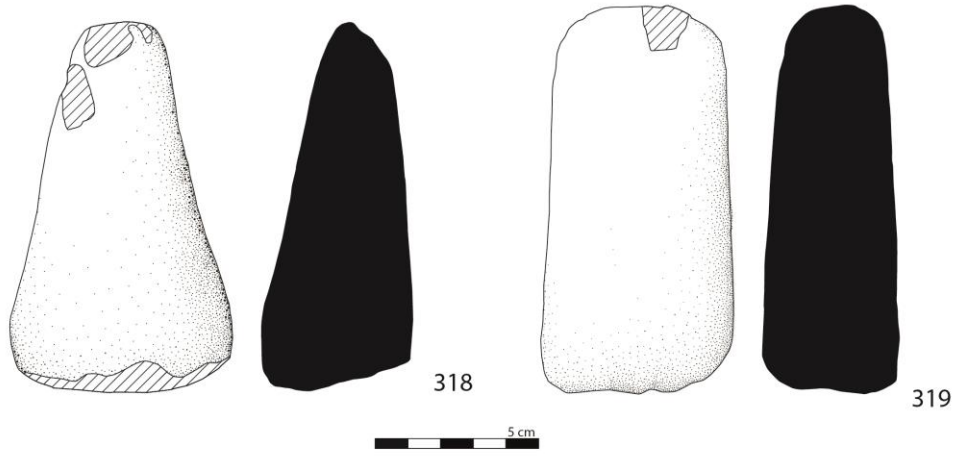
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
306	M13/0138/R/03	Dolgu Toprak	Taş	Havan Eli	Tam
307	L13/0100/R/01	L13/032/D	Taş	Havan Eli	Tam
308	K14/0162/R/01	K14/085/Ç	Taş	Havan Eli	Tam
309	K14/0160/R/04	Dolgu Toprak	Taş	Havan Eli	Tam
310	L14/0224/R/02	L14/070/D	Taş	Havan Eli	Tam
311	J12/0030/R/02	J12/013/D	Taş	Havan Eli	Tam
312	M13/0249/R/02	M13/057/T	Taş	Havan Eli	Tam

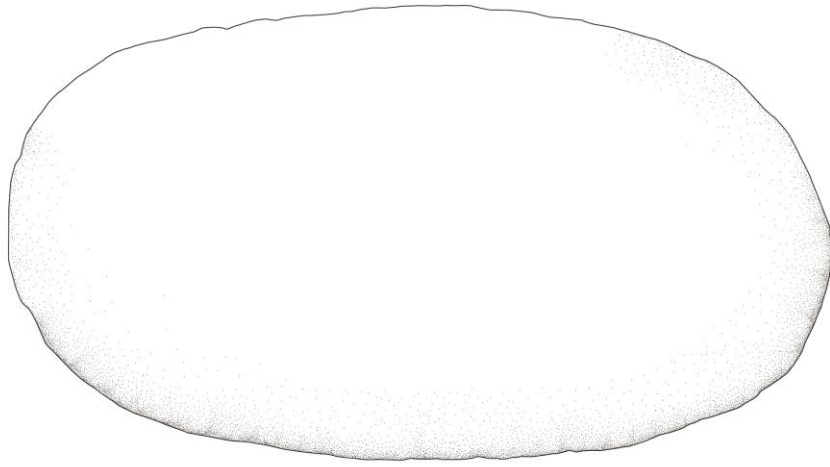
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
313	K14/0080/R/01	K14/046/Ç	Taş	Havan Eli	Tam
314	L14/0126/R/01	L14/032/M	Taş	Havan Eli	Tam
315	L12/0249/R/01	L12/086/Ç	Taşı	Havan Eli	Tam
316	K13/0087/R/03	K13/011/Ç	Taş	Havan Eli	Tam
317	L12/0203/R/02	L12/075/D	Taş	Havan Eli	Tam

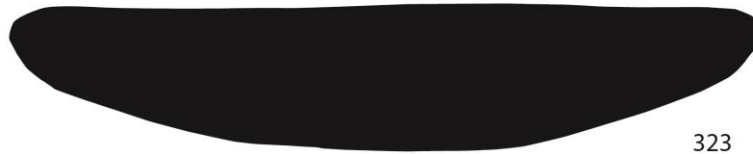
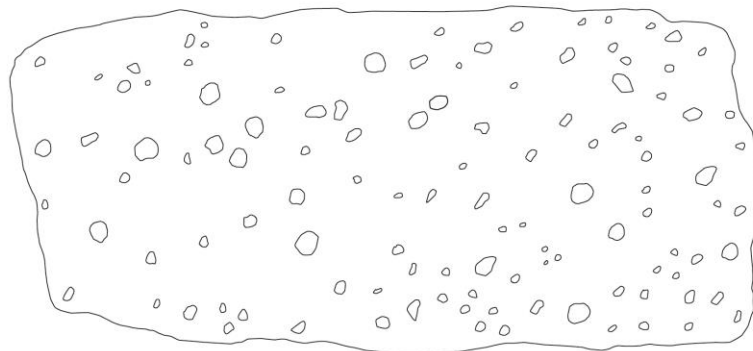

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
318	L12/0192/R/02	L12/067/M	Taş	Havan Eli	Tam
319	K14/0174/R/01	K14/052/D	Taş	Havan Eli	Tam
320	L14/0113/R/02	Dolgu Toprak	Taş	Öğütme taşı	Kırık
321	K12/0140/R/09	K12-L12/082/M	Taş	Öğütme taşı	Kırık

322

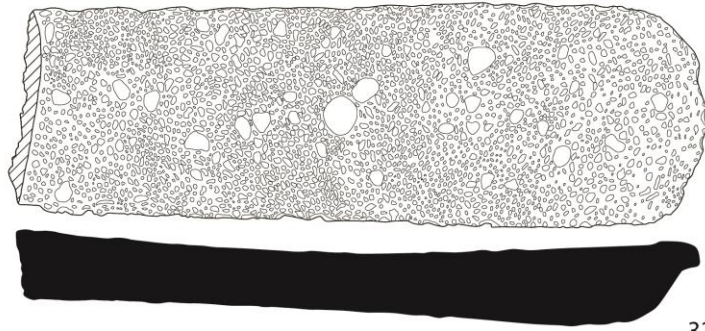

323

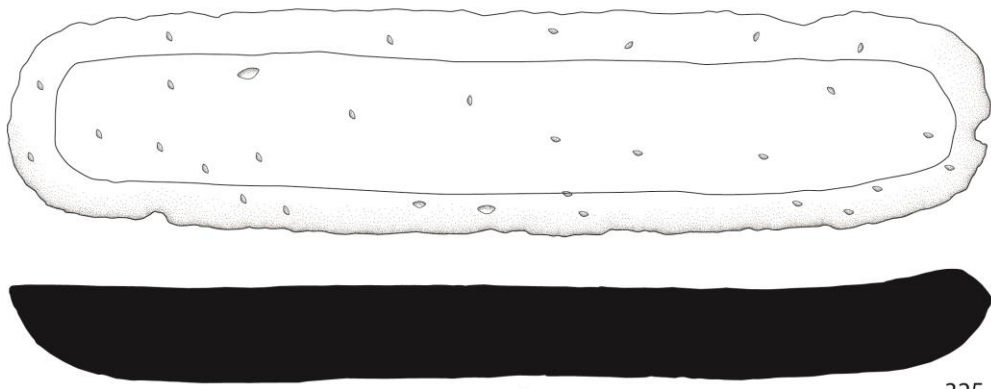

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
322	M13/0103/R/48	M13/033/T	Taş	Öğütme taşı	Tam
323	L12/0255/R/01	L12/097/D	Taş	Öğütme taşı	Tam

324

325

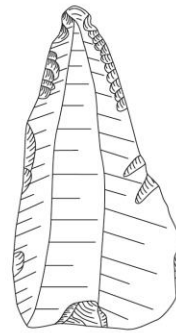
326

327

328

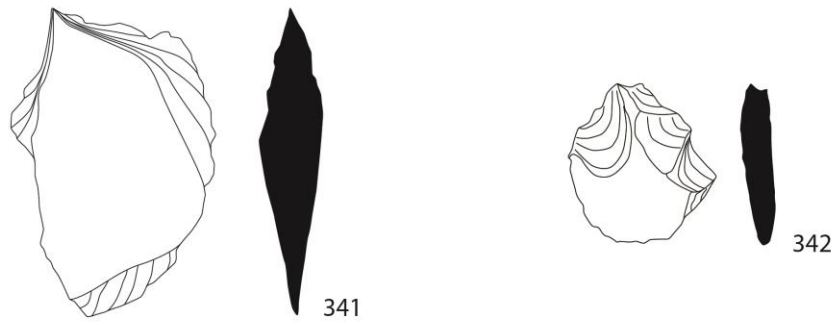
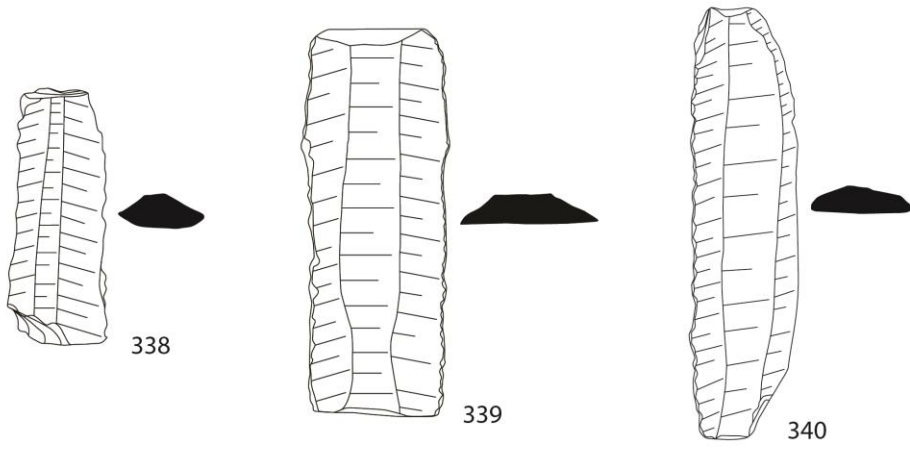
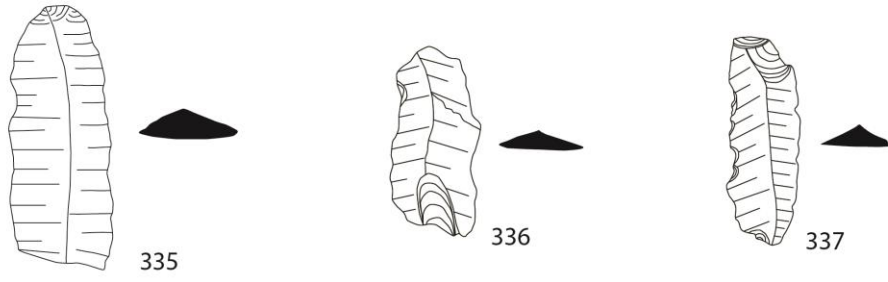
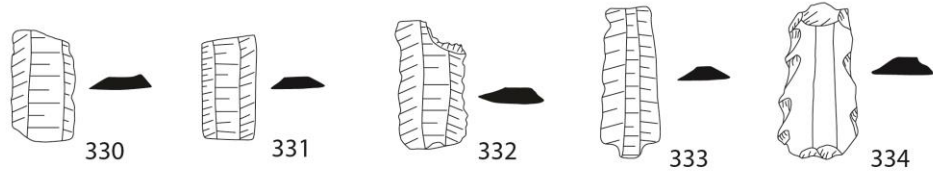
329

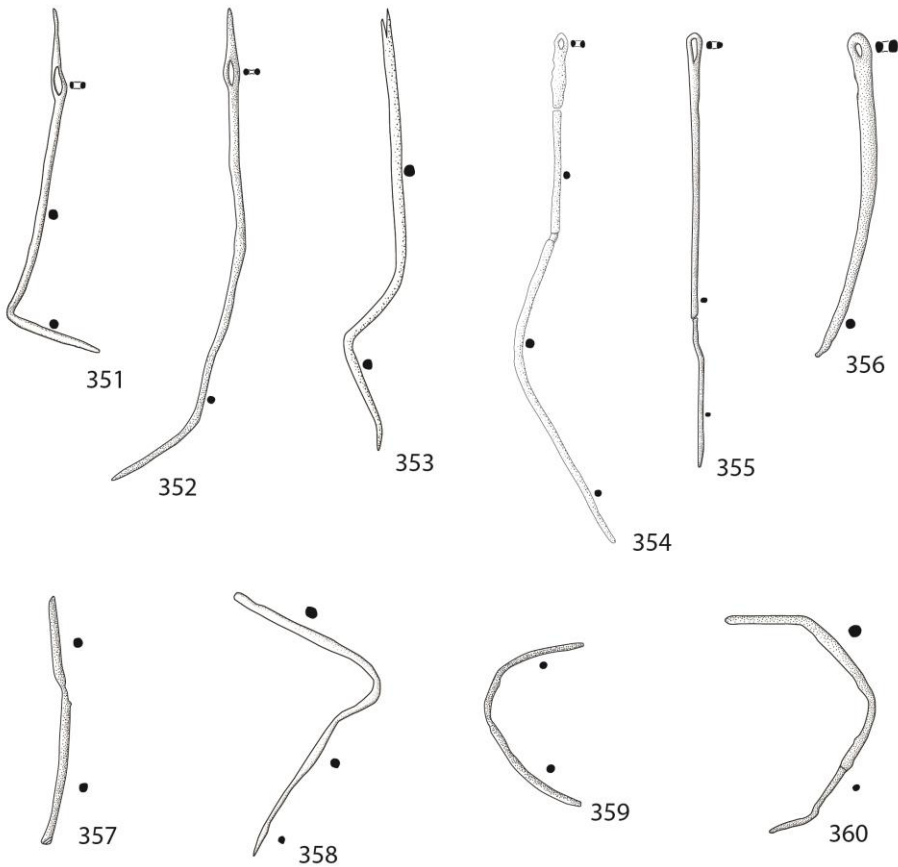
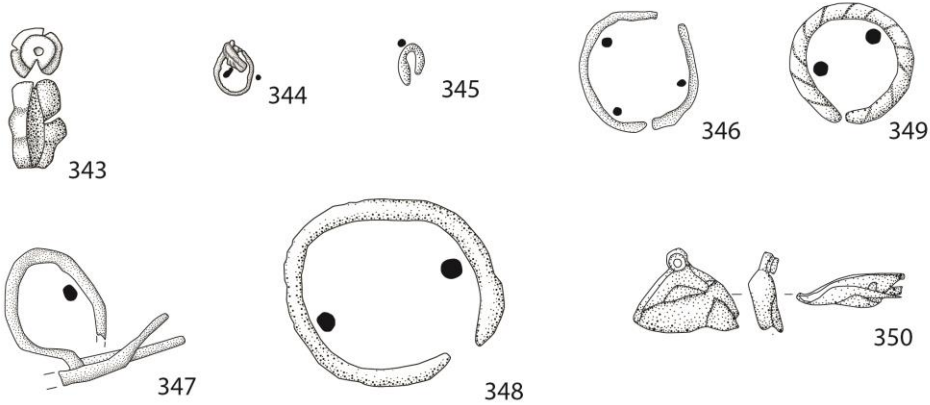
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
324	L10/0003/R/01	Dolgu Toprak	Taş	Öğütme taşı	Tam
325	K13/0072/R/01	K13/032/M	Taş	Öğütme taşı	Tam
326	K14/0219/R/01	K14/139/M	Obsidyen	Alet	Kırık
327	K14/0245/N/02	K14/136/M	Çakmaktaşı	Alet	Kırık
328	K12/0127/N/02	K12/070/D	Çakmaktaşı	Alet	Kırık
329	M13/0103/N/02	M13/033/T	Çakmaktaşı	Alet	Kırık

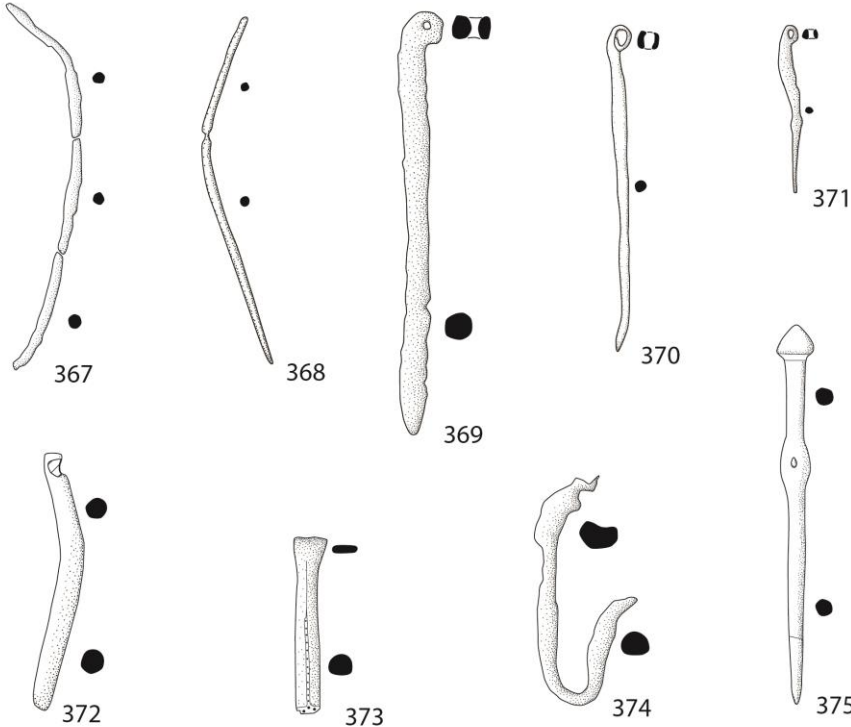
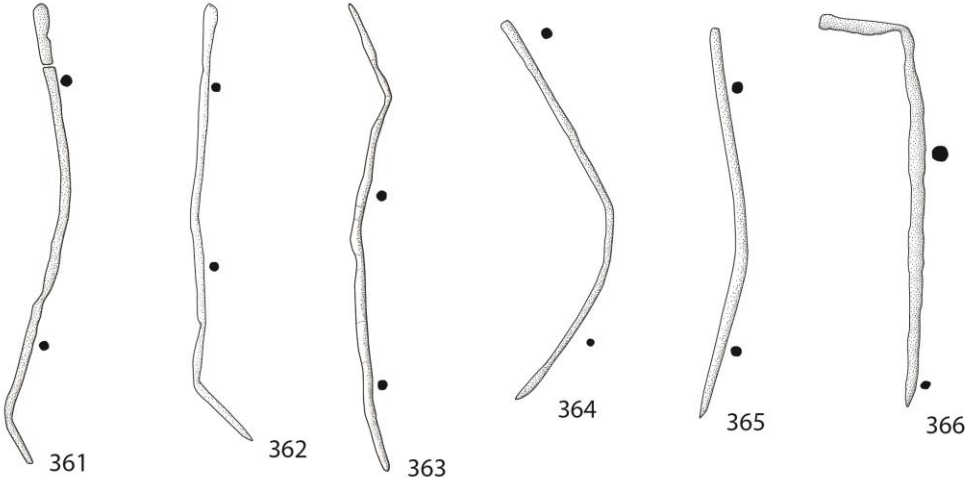

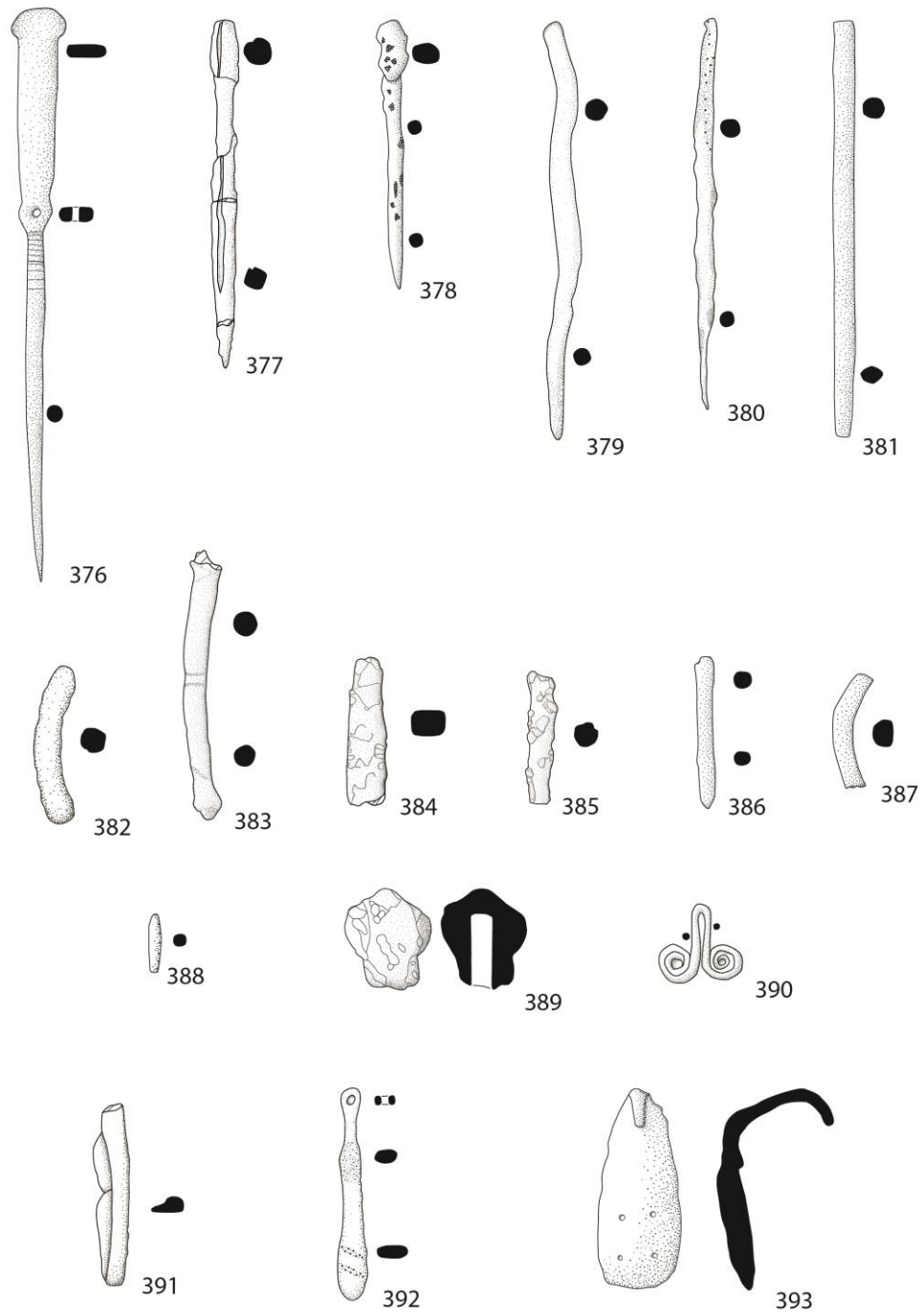
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
330	L11/0209/O/01	L11/110/Ç	Obsidyen	Alet	Kırık
331	K14/0216/O/01	K14/108/D	Obsidyen	Alet	Kırık
332	K14/0279/O/01	K14/136/M	Obsidyen	Alet	Kırık
333	K12/0128/O/04	Dolgu Toprak	Obsidyen	Alet	Kırık
334	K13/0199/O/01	K13/079/Ç	Obsidyen	Alet	Kırık
335	K12/0039/O/01	Dolgu Toprak	Obsidyen	Alet	Kırık
336	L12/0268/N/01	L12/092/M	Çakmaktaşı	Alet	Kırık
337	L11/0180/N/01	L11/090/Ç	Çakmaktaşı	Alet	Tam
338	K14/0292/N/01	K14/161/Ç	Çakmaktaşı	Alet	Kırık
339	L12/0252/N/02	Dolgu Toprak	Çakmaktaşı	Alet	Kırık
340	K13/0172/N/01	Dolgu Toprak	Çakmaktaşı	Alet	Tam
341	K14/0178/N/02	K14/080/Ç	Çakmaktaşı	Alet	Tam
342	K14/0168/O/01	K14/088/M	Obsidyen	Alet	Kırık

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
343	L11/0140/V/07	L11/070/G	Metal	Boncuk	tam
344	L14/0273/V/02	L14/0118/T	Metal	Küpe	tam
345	M13/0268/V/02	M13/072/G	Metal	Halka	tam
346	L13/0135/V/02	L13/036-43/D	Metal	Halka	kırık
347	M13/0103/V/54	M13/033/T	Metal	Halka	kırık
348	L11/0140/V/05	L11/070/G	Metal	Halka	kırık
349	M13/0270/V/01	Dolgu toprak	Metal	Halka	tam
350	L14/0057/V/01	L14/027/Ç	Metal	Çan (Zil)	kırık
351	K12/0144/V/01	K12/084/Ç	Metal	İğne	tam
352	L12/0125/V/02	L12/052/T	Metal	İğne	tam
353	L13/0256/V/01	L13/080/M	Metal	İğne	kırık
354	K12/0131/V/01	K12-L12/082/M	Metal	İğne	kırık
355	K13/0065/V/01	K13/020/Ç	Metal	İğne	kırık
356	K14/0052/V/01	Dolgu toprak	Metal	İğne	tam
357	K14/0084/V/01	K14/048/Ç	Metal	İğne	kırık
358	L12/0251/V/01	Dolgu toprak	Metal	İğne	kırık
359	K14/0076/V/01	Dolgu toprak	Metal	İğne	kırık
360	K13/0127/V/01	Dolgu toprak	Metal	İğne	kırık

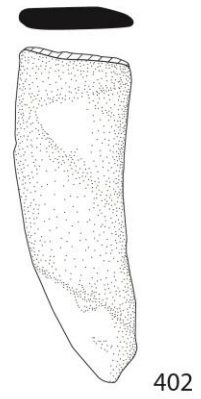
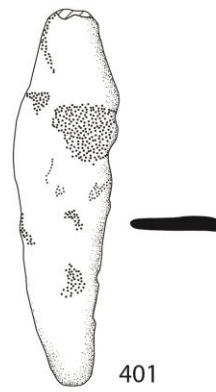
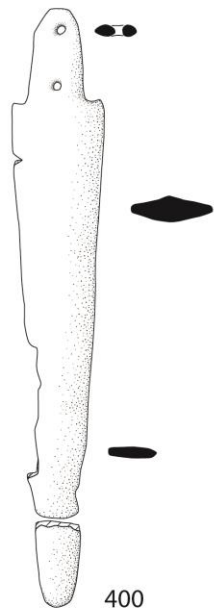
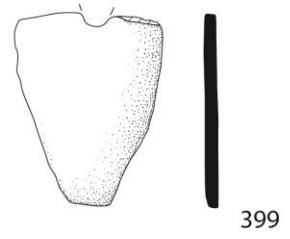
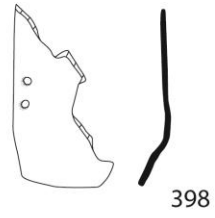
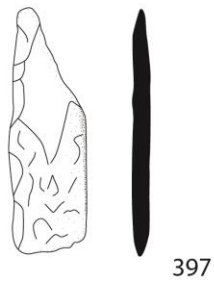
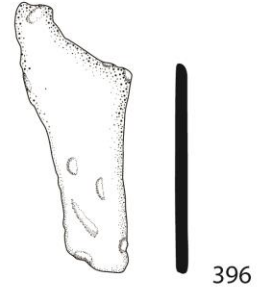
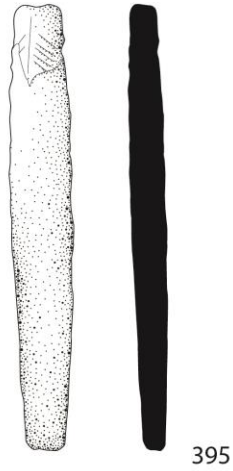
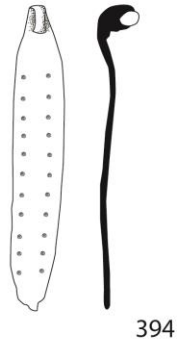

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
361	K13/0144/V/01	Dolgu toprak	Metal	İğne	kırık
362	K12/0092/V/01	Dolgu toprak	Metal	İğne	kırık
363	L12/0229/V/02	Dolgu toprak	Metal	İğne	kırık
364	L12/0100/V/02	Dolgu toprak	Metal	İğne	kırık
365	K13/0069/V/01	K13/032/M	Metal	İğne	kırık
366	L14/0076/V/01	L14/046/T	Metal	İğne	kırık
367	K14/0226/V/01	K14/096/T	Metal	İğne	kırık
368	L14/0283/V/01	L14/088/D	Metal	İğne	kırık
369	K13/0141/V/02	Dolgu toprak	Metal	İğne	tam
370	L11/0161/V/01	Dolgu toprak	Metal	İğne	tam
371	K13/0141/V/01	Dolgu toprak	Metal	İğne	tam
372	K14/0178/V/01	K14/080/Ç	Metal	İğne	kırık
373	L14/0008/V/02	L14/004/T	Metal	İğne	kırık
374	M13/0103/V/22	M13/033/T	Metal	İğne	kırık
375	K14/0122/V/01	K14/073/M	Metal	İğne	tam

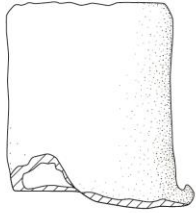
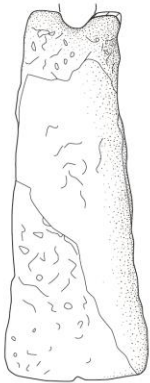
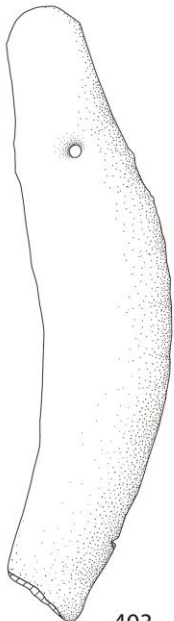

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
376	L11/0014/V/01	L11/010/M	Metal	İğne	tam
377	K12/0096/V/01	Dolgu toprak	Metal	İğne	kırık
378	L12/0210/V/01	Dolgu toprak	Metal	İğne	kırık
379	L11/0222/V/01	Dolgu toprak	Metal	İğne	kırık
380	L11/0216/V/01	L11/113/Ç	Metal	İğne	kırık
381	L13/0077/V/02	Dolgu toprak	Metal	İğne	kırık
382	L11/0191/V/01	L11/037/D	Metal	İğne parçası	kırık
383	K11/0052/V/01	K/11/027/D	Metal	İğne parçası	kırık
384	K11/0051/V/01	K11/030/D	Metal	İğne parçası	kırık
385	K11/0048/V/01	Dolgu toprak	Metal	İğne parçası	kırık
386	K14/0174/V/02	K14/052/D	Metal	İğne parçası	kırık
387	K12/0041/V/01	Dolgu toprak	Metal	İğne parçası	kırık
388	K12/0118/V/01	K12/072/Ç	Metal	İğne parçası	kırık
389	L11/0073/V/03	L11/023/T	Metal	İğne Başı	kırık
390	L11/0132/V/06	L11/066/G	Metal	Süs parçası	tam
391	K11/0007/V/01	Dolgu toprak	Metal	Süs parçası	kırık
392	L11/0174/V/03	Dolgu toprak	Metal	Süs parçası	tam
393	M13/0268/V/01	M13/072/G	Metal	Süs parçası	tam

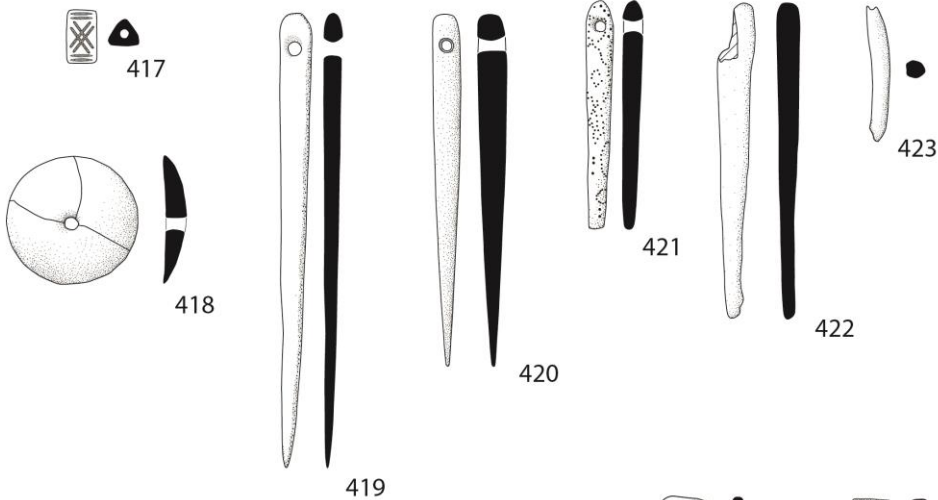
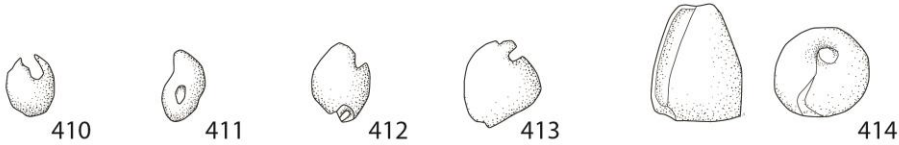

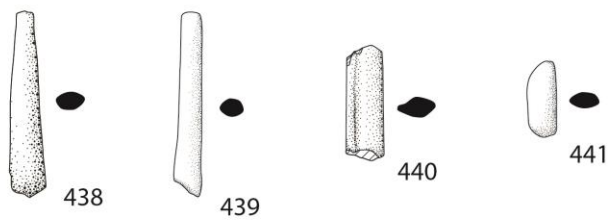
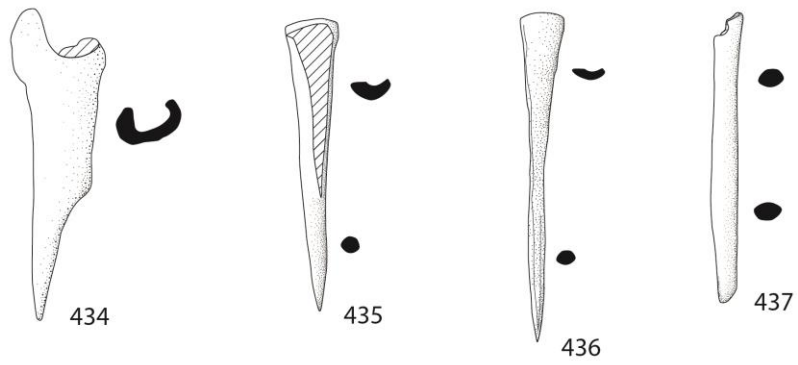
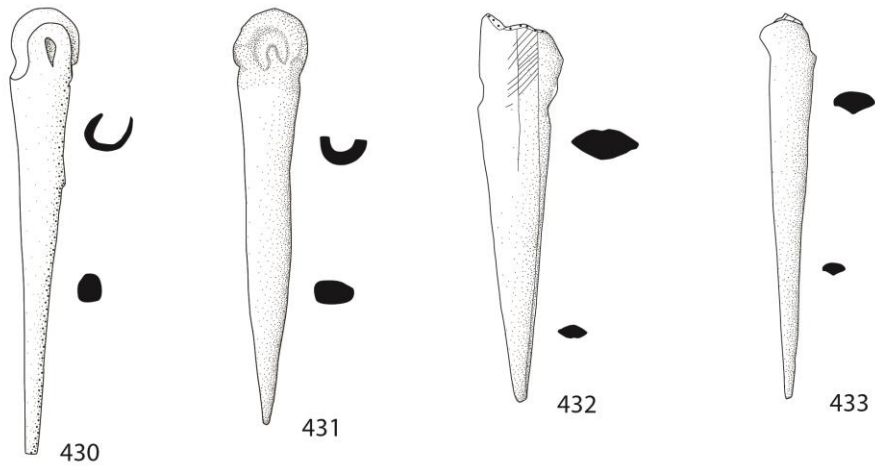
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
394	M13/0103/V/57	M13/033/T	Metal	Süs parçası	tam
395	L12/0134/V/01	L12/055/T	Metal	Süs parçası	kırık
396	L11/0221/V/01	Dolgu toprak	Metal	Süs parçası	kırık
397	K12/0102/V/02	K12/053/M	Metal	Süs parçası	kırık
398	M13/0095/V/03	M13/034/T	Metal	Süs parçası	kırık
399	K14/0235/V/01	K14/131/Ç	Metal	Süs parçası	kırık
400	K14/0237/V/12	K14/136/M	Metal	Bıçak (Hançer)	kırık
401	K12/0091/V/01	K12/066/Ç	Metal	Bıçak (Hançer)	kırık
402	K13/0160/V/01	K13/056/Ç	Metal	Orak Parçası	kırık

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
403	K14/0237/V/01	K14/136/M	Metal	Orak Parçası	kırık
404	M13/0263/V/01	M13/054/M	Metal	Orak Parçası	kırık
405	K14/0237/V/14	K14/136/M	Metal	Sap parçası	kırık
406	M13/0268/V/04	M13/072/G	Metal	Sap dili parçası	kırık
407	K14/0237/V/13	K14/136/M	Metal	Balta	kırık
408	M13/0098/V/01	M13/028/Ç	Metal	Mızrak Ucu	kırık
409	K14/0136/V/01	Dolgu toprak	Metal	Mızrak Ucu (Prototip)	tam

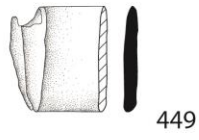
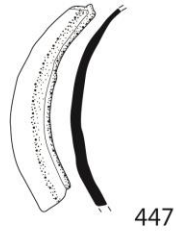
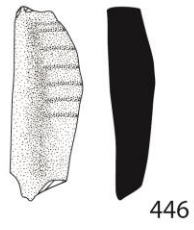
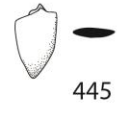
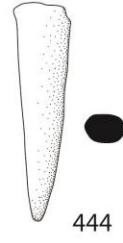
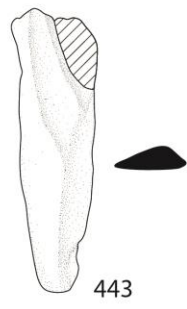
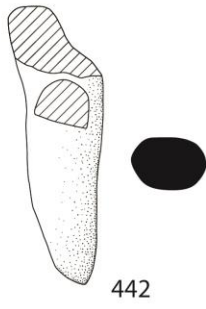

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
410	L11/0132/J/10	L11/066/G	Deniz Kabuğu	Boncuk	Tam
411	L11/0132/J/11	L11/066/G	Deniz Kabuğu	Boncuk	Tam
412	L11/0132/J/08	L11/066/G	Deniz Kabuğu	Boncuk	Tam
413	L11/0132/J/07	L11/066/G	Deniz Kabuğu	Boncuk	Tam
414	K13/0127/Q/02	Dolgu Toprak	Deniz Kabuğu	Boncuk	Tam
415	L11/0132/J/09	L11/066/G	Deniz Kabuğu	Boncuk	Tam
416	K14/0237/J/06	K14/136/M	Deniz Kabuğu	Boncuk	Tam
417	M13/0042/Q/01	Dolgu Toprak	Kemik	Boncuk	tam
418	K14/0182/Q/01	K14/072/D	Kemik	Ağırşak	tam
419	L13/0169/Q/01	Dolgu Toprak	Kemik	İğne	tam
420	L11/0052/Q/01	Dolgu Toprak	Kemik	İğne	tam
421	K12/0066/Q/01	K12/015/D	Kemik	İğne	Kırık
422	K12/0115/Q/02	Dolgu Toprak	Kemik	İğne	Kırık
423	M13/0113/Q/01	M13/030/Ç	Kemik	İğne	Kırık
424	K14/0151/Q/03	K14/078/Ç	Kemik	İğne	tam
425	L11/0210/Q/01	Dolgu Toprak	Kemik	İğne	Kırık
426	K12/0119/Q/01	Dolgu Toprak	Kemik	İğne	Kırık
427	L12/0282/Q/01	L12/075/D	Kemik	İğne	Kırık
428	L12/0253/Q/01	L12/092/M	Kemik	İğne	Kırık
429	K14/0208/Q/01	K14/102/Ç	Kemik	İğne	Kırık

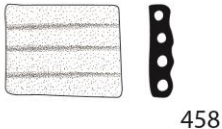
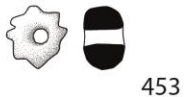
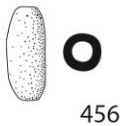
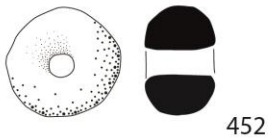
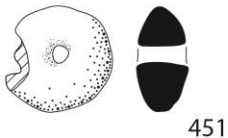
Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
430	K13/0217/Q/02	Dolgu Toprak	Kemik	B1Z	Kırık
431	K14/0292/Q/02	K14/161/Ç	Kemik	B1Z	Kırık
432	K14/0243/Q/03	K14/135/D	Kemik	B1Z	Kırık
433	L12/0095/Q/01	Dolgu Toprak	Kemik	B1Z	Kırık
434	K12/0128/Q/01	Dolgu Toprak	Kemik	B1Z	Kırık
435	L14/0147/Q/01	L14/063/Ç	Kemik	B1Z	Kırık
436	L14/0205/Q/01	Dolgu Toprak	Kemik	B1Z	Kırık
437	M13/0144/Q/01	M13/017/Ç	Kemik	B1Z	Kırık
438	L13/0210/Q/01	Dolgu Toprak	Kemik	B1Z	Kırık
439	M13/0124/Q/03	M13/030/Ç	Kemik	B1Z	Kırık
440	L12/0160/Q/04	K12/023/T	Kemik	B1Z	Kırık
441	L14/0252/Q/01	L14/087/M	Kemik	B1Z	Kırık

Çizim No	Buluntu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
442	K13/0155/Q/01	Dolgu Toprak	Kemik	Bız	Kırık
443	L11/0147/Q/03	Dolgu Toprak	Kemik	Bız	Kırık
444	K12/0040/Q/01	K12/019/T	Kemik	Bız	Kırık
445	L12/0074/Q/01	Dolgu Toprak	Kemik	Bız	Kırık
446	K14/0087/Q/01	K14/050/M	Kemik	Çetele	Kırık
447	M13/0257/Q/01	M13/052/Ç	Kemik	İşlenmiş kemik	Kırık
448	M13/0122/Q/02	M13/037/Ç	Kemik	İşlenmiş kemik	Kırık
449	M13/0268/Q/03	M13/072/G	Kemik	İşlenmiş kemik	Kırık

Çizim No	Bulutlu		Malzeme	Cinsi	Durumu
	Numarası	Yeri			
450	L12/0099/U/03	Dolgu Toprak	Frit-Cam	Boncuk	Tam
451	M13/0125/U/01	M13/036/T	Frit-Cam	Boncuk	Kırık
452	L14/0076/U/03	L14/046/T	Frit-Cam	Boncuk	Tam
453	L11/0140/U/06	L11/070/G	Frit-Cam	Boncuk	Tam
454	L11/0041/U/01	L11/010/M	Frit-Cam	Boncuk	Tam
455	M13/0103/U/01	M13/033/T	Frit-Cam	Boncuk	Tam
456	L11/0046/U/01	L11/013/Ç	Frit-Cam	Boncuk	Tam
457	L14/0076/U/04	L14/046/T	Frit-Cam	Boncuk	Tam
458	M13/0119/U/02	M13/036/T	Frit-Cam	Boncuk	Tam

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad Soyad : İlyas ÇETİNKAYA

EĞİTİM BİLGİLERİ

2000-2004 Yenişehir Lisesi

2009-2014 Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü,
Lisans (Bitirme Tezi: Salat Tepe Erken Demir Çağ Çukur Seramikleri)

2016 Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim
Dalı, Yüksek Lisans Programı

SERTİFİKALAR

19.09.2004 Tirkeş Bilgisayar ve İngilizce Kursları, MEB Onaylı Bilgisayar
Sertifikası

17.07.2013 Tarihli İş Güvenliği Eğitim Sertifikası

03.03.2016 Made By Artist 2016, I. International Thessaloniki Contemporary Art
Symposium, 03-06 March 2016, Thessaloniki-Greece.

10.10.2016 V. Arkeoloji Sempozyumu, Anadolu Arkeolojisi, Zaman ve Mekân,
Kütahya

10.02.2017 Tematik Arkeoloji Sempozyumu 5 (TAS) 2017, Orta Doğu Teknik
Üniversitesi - Arkeoloji Müzesi, Arkeoloji'de Ritüel ve Toplum, Ankara

03.03.2017 Özel Güvenlik Eğitim Sertifikası / Silahlı

2019-2022 İlk Yardım Sertifikası

İŞ TECRÜBESİ

2012-2016 Salât Tepe Arkeolojik Kurtarma Kazısı (Diyarbakır)

2016-2017 Mersin/ Silifke Olba Kazısı

2017-2018 Gaziantep Dede Harabeleri Kazısı

Arazi Açma Sorumluluğu, Belgeleme, Raporlama, Teknik Çizim (Mimari),

Seramik Belgeleme, Manüel ve Dijital Çizim, Tanımlama, Tipoloji, Tasnifleme, Kataloglama, Levha Düzenleme, İstatistik Yapma, Metin Yazma, Yayın Çalışmaları

Bulut Eser Envanteri, Belgeleme, Manüel ve Dijital Çizim, Tanımlama, Tipoloji, Tasnifleme, Kataloglama, Levha Düzenleme, İstatistik Yapma, Metin Yazma, Yayın Çalışmaları

YAYINLAR

2016 **“Sivas’ta Kırsal Yerleşimlerde Tahıl ve Saman Depolama Yöntemlerinin Etnoarkeolojik Değerlendirmesi”**, Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (KOUSBAD), Sayı/Number 4, Güz/Autumn, Kocaeli, 61-85.

2016 **“Kırmızı Rengin Tinsel Anlamının Sanata Yansımaları: Boya – Nazarlık - Takt / Reflection of the Spiritual Meaning of Red Colour to Art: Paint – Amulet - Jewellery”**, “Made By Artist 2016”, I. International Thessaloniki Contemporary Art Symposium, 03-06 March 2016, Thessaloniki - Greece, İstanbul, 472-481.

2017 **“Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da El Yapımı Seramiğin Devamlılığı”**, Anadolu, Arkeoloji, Zaman ve Mekân, Ankara, Bingün Yayınevi, 137-151.

2017 **“Aşı Boyası ve Kırmızı Rengin Ritüellerde Kullanımı”**, Tematik Arkeoloji Sempozyumu 5 (TAS), Orta Doğu Teknik Üniversitesi - Arkeoloji Müzesi, Arkeoloji’de Ritüel ve Toplum, Ankara, 203-214.

2018 **“Roma İmparatorluk Dönemi- İlisu Barajı İnşaat Sahası Kurtarma Kazıları - 3/ Roman Imperial Period. / Salvage Excavations In The Construction Area Of The İlisu Dam -3”** A. Tuba Ökse, Nihat Erdoğan, Ahmet Görmüş, Erkan Atay, Ahmet Güneş, Yeliz Atay, Hüsnüye Levent, İlyas Çetinkaya, Murat Eroğlu, Sibel Torpil, Zerrin Güneş, Adem Yücel, Mehmet Turan, Serhat Altun, Hamit Akan, Vedat Akkaş, Yücel Erdaş, Vildan Gürdil Öncü, Adem Öncü, Aziz Ayhan Bayraktar, Adile Görmez).

Baskıda **“Kontekstler”**, **“El Yapımı Kaplar”**, **“El Yapımı Boyalı Kaplar”**, İçinde: A. Tuba Ökse, Ahmet Görmüş, Işık Tuba Önen, İlyas Çetinkaya, Aydın Emanet, Elif Bozkurt, Fazıl Tağma, Emel Oybak Dönmez, Derya Silibolatlız Baykara. Salat Tepe Kazıları I: Demir Çağı / Excavations at Salat Tepe I: The Iron Age. İlisu Barajı Kurtarma Kazıları / İlisu Dam Salvage Excavations. Diyarbakır, Diyarbakır Müze Müdürlüğü.